

NUORET ÄIDIT JA OPISKELU

Ajatuksia ja kokemuksia koulutuksesta, opiskelusta ja opinto-ohjauksesta
toisen asteen oppilaitoksissa

Virve Sairanen
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
Kasvatustieteiden laitos
Turun yliopisto
Maaliskuu 2010

TURUN YLIOPISTO

Kasvatustieteiden laitos/ Kasvatustieteellinen tiedekunta

SAIRANEN, VIRVE: Nuoret äidit ja opiskelu. Ajatuksia ja kokemuksia koulutuksesta, opiskelusta ja opinto-ohjauksesta toisen asteen oppilaitoksissa.

Pro gradu -tutkielma, s.150, liites. 3

Kasvatustiede

Maaliskuu 2010

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella nuorten äitien ajatuksia ja kokemuksia äitiyden ja toisen asteen koulutuksen yhdistämisestä ja kuvailla heidän arkea raskaana olevina ja opiskelevina äiteinä. Lisäksi tarkoituksena oli tarkastella tekijöitä, jotka mahdollistavat opiskelun ja joita nuoret äidit pitävät esteinä, haasteina ja ongelmina. Olen halunnut kiinnittää huomiota myös nuorten äitien kokemuksiin opinto-ohjauksesta ja selvittää heidän ajatuksia koulutuksen merkityksestä ennen ja jälkeen äitiyden.

Tutkimuksen lähestymistapa oli kvalitatiivinen. Tutkimukseen osallistui 22 nuorta äitiä ympäri Suomea, jotka olivat saaneet ensimmäisen lapsensa 16–19-vuotiaina ja jotka olivat opiskelleet tai opiskelivat parasta aikaa toisen asteen oppilaitoksissa. Kahdeksalla heistä oli kokemusta lukio-opinnoista, 11:llä ammatillisista opinnoista ja kolmella molemmista. Äideistä 16 oli tullut raskaaksi kesken opintojen ja kuusi oli aloittanut tai palannut opiskelemaan äitinä.

Tutkimusaineiston muodosti 12 äidin sähköpostiviestit, jotka saatiin ilmoituksen avulla ja joita täydennettiin lähettämällä lisäkysymyksiä sähköpostilla, sekä 10 teema-haastattelua, joista neljä tehtiin kasvokkain ja kuusi virtuaalisesti Windows Live Messenger -ohjelmalla. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla ja tyypittelemällä.

Nuorten äitien kokemukset äitiyden ja toisen asteen opintojen yhdistämisestä vaihtelivat ja jokaisen äidin kertomus oli yksilöllinen. Yhteisiä piirteitä kuitenkin löytyi. Sen perusteella millainen suhde oli koulutukseen ja miten äitiys muutti ajatuksia, löytyi seitsemän erilaista opiskelijaäiti-tyyppiä: *Uraorientoitunut, Käytännön asioiden muuttajat, Vaihtajat, Kivikkoisen tien kulkijat, Velvollisuudesta opiskelevat, Kadonneen motivaation löytäjät ja Opiskelusta innostuneet.*

Tulosten pohjalta voidaan todeta, että äitiyden ja opiskelun yhdistäminen oli haaste, jonka onnistuminen vaatii nuoren äidin omia resursseja, lähipiirin tukea ja apua, lastenhoidon järjestymistä sekä yhteiskunnan tukia ja palveluja. Opinto-ohjaus sekä opettajien ja opiskelijatovereiden suhtautuminen olivat myös isossa roolissa. Positiiviset kokemukset auttoivat nuoria äitejä saavuttamaan tavoitteensa vielä paremmin.

Nuoret äidit eivät suinkaan näyttäisi unohtavan koulutusta, vaan sen merkitys usein jopa kasvaa äitiyden myötä. Tärkeää olisikin tukea nuoria äitejä opintojen ja äitiyden yhdistämisessä sekä tarjota heille erilaisia, yksilöllisiä vaihtoehtoja.

Asiasanat: nuori äiti, toisen asteen koulutus, opiskelija, opiskelu, opinto-ohjaus, kokemukset

UNIVERSITY OF TURKU

Department of Education / Faculty of Education

SAIRANEN, VIRVE: Young mothers and the studies. Thoughts and experiences about education, studying and school counseling in secondary schools.

Master's thesis, p. 150, appendix p. 3

Education

March 2010

The purpose of this study was to examine the young mothers' thoughts and experiences in combining the motherhood and the secondary education, and to describe their daily life as pregnant students and mothers. Another purpose of this study was to examine the factors which enable the studies and which young mothers see as obstacles, challenges and problems. I have wanted to draw attention to young mothers' experiences of school counseling and to explain the importance of the education before and after their motherhood.

The research was qualitative. The study included 22 young mothers from all around the Finland, who had got a child at the age of 15-19 and who had studied or were studying in secondary schools. Eight of them had experience in high-school studies, 11 in vocational studies and three in both. 16 of the mothers had become pregnant during their studies and six had started or returned to the studies as a mother.

The research material comprised of 12 e-mail messages which were received through the notice and which were supplemented by additional questions sent by email, and 10 theme interviews, out of which four face to face and six on virtual, using Windows Live Messenger program. The data was analyzed initially by putting it into themes and types.

Young mothers' experiences of the combination of the studies and motherhood varied and each mother's story was unique. Features in common, however, were found. Based on how the thoughts towards the education were and how the motherhood changed them, seven different types of mother-to-student were found: Career oriented, Mothers who alter practicalities, Changers, Rocky road stollers, Mothers who study out of duty, Lost motivation discoverers and Enthusiastic students.

Based on the results, it can be said that the combination of motherhood and the studies is a challenge which in order to succeed demands young mother's own resources, related-party support and help, child care, and social systems of support and services. Counseling and teachers' and fellow students' attitude plays also big role. Positive experiences helped young mothers to achieve their goals even better.

Young mothers are far seem to forget the education and actually the importance of it will often even increase through the motherhood. It would be important to support young mothers in combining the motherhood and studies and to offer them different, personalized options.

Keywords: young mother, secondary school education, student, study, counseling, experiences

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	8
2	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA KIINNOSTUKSENI HERÄÄMINEN	11
3	NUORI ÄITI – ERILAINEN ÄITI JA NUORI.....	18
	3.1 Nuoret äidit tilastoissa.....	18
	3.2 Äitiys	23
	3.2.1 Äitiyden yhteiskunnallisuus ja kulttuurillisuus.....	23
	3.2.2 Suomalaista äitiyttä	24
	3.3 Nuoruus	26
	3.3.1 Ikä ja elämänvaihe.....	27
	3.3.2 Aikuisuus normina ja pidentynyt nuoruus	28
	3.4 Poikkeavuus ja leimautuminen huolena.....	30
4	KOULUTUKSEN MERKITYS NUORUUDESSA.....	32
	4.1 Suomalainen koulutusyhteiskunta.....	32
	4.2 Koulutuksen merkitys tilastojen valossa.....	35
	4.3 Koulutus ja työelämä.....	39
	4.4 Kouluttautumattomuus riskitekijänä	40
	4.5 Tyttöjen ja poikien erilaiset koulutusvalinnat	42
5	NUORET ÄIDIT TOISEN ASTEEN OPPILAITOKSISSA.....	45
	5.1 Opiskelu toisella asteella.....	45
	5.1.1 Yleistä opinnoista.....	45
	5.1.2 Lukio vai ammatillinen perustutkinto?	47
	5.1.3 Tytöt toisen asteen opiskelijatilastoissa	50
	5.2 Toisen asteen opinto-ohjaus	51
	5.2.1 Mitä on ohjaus ja opintojen ohjaus?	52
	5.2.2 Opinto-ohjaus nuorten äitien oikeutena	54
	5.2.3 Tulevaisuuden haasteet ja kehittämiskohteet	57
6	TUTKIMUSONGELMA JA METODOLOGIA	59
	6.1 Tutkimustehtävät.....	59
	6.2 Kvalitatiivinen tapaustutkimus ja kriittinen tutkimusote	60

7	TUTKIMUSAINEISTO JA ANALYYSIN LÄHTÖKOHDAT	64
7.1	Aineiston keruu – vaikeuksista voittoon	64
7.2	Nuorten äitien kirjoitukset ja haastattelut	71
7.2.1	Tutkimukseen osallistuneet	71
7.2.2	Perinteiset haastattelut	72
7.2.3	Messenger-haastattelut	74
7.2.4	Sähköpostit	76
7.3	Aineiston analysointi	77
8	ELÄMÄÄ JA OPISKELUA NUORENA ÄITINÄ	80
8.1	Äitiys tunteiden ja ajatusten herättäjänä	80
8.1.1	Raskausuutinen: ” <i>Voi sitä tunteiden sekamelskaa</i> ”	80
8.1.2	Olen hyvä äiti – taistelu yleisiä ennakkoluuloja vastaan	83
8.2	Raskausajan monenlaiset opiskelukokemukset	85
8.3	Arki opiskelevana äitinä	87
8.4	Onnistuminen on monen tekijän summa	90
8.4.1	Kumppani, perhe ja ystävät apuna ja tukiverkkona	90
8.4.2	Yhteiskunnan tuet ja palvelut apuna	93
8.4.3	Elämän yllätykset ja kyky selviytyä	94
8.5	Yhteenveto: Päätös selviytyä lähipiiriin ja yhteiskunnan tuella ja avulla	96
9	OPISKELIJAÄITINÄ OPPILAITOKSESSA	99
9.1	Erilaisuus – hyöty vai haitta?	99
9.1.1	Opettajien ja opinto-ohjaajien suhtautuminen	99
9.1.2	Käytännön asiat ja opiskeluarki	102
9.1.3	Opiskelutoverit: riesa ja rikkaus	104
9.2	Nuorten äitien ohjauskokemukset	105
9.2.1	Kuka ohjaa ja kuinka paljon?	106
9.2.2	Ajatuksissa hyvä ohjaus	109
9.3	Yhteenveto: Hyväksyntä, ymmärrys, helpotukset ja toimiva ohjaus auttavat ..	110
10	KOULUTUS – MAHDOLLISUUS VAI VELVOLLISUUS?	113
10.1	Keskeyttäminen: katkos opiskelupolulla	113
10.2	Syyt aloittaa ja jatkaa opintoja: ” <i>Mä haluan olla muutaki ku äiti</i> ”	116
10.3	Suhde koulutukseen ja äitiyden tuoma muutos tyypittelevinä tekijöinä	118
10.4	Yhteenveto: Erilaiset koulutuspolut tutkintoihin ja ammatteihin	123

11 POHDINTAA	126
11.1 Johtopäätökset	126
11.2 Jatkotutkimushaasteet	129
11.3 Tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä.....	131
11.4 Lopuksi.....	137
LÄHTEET.....	138
LIITTEET	151
LIITE 1 Kirjoitusten keruuilmoitus	151
LIITE 2 Teemahaastattelurunko	152
LIITE 3 Tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot (kevät 2009)	153

KUVIOT

Kuvio 1. Alle 20-vuotiaat (%) kaikista synnyttäjäistä maittain Pohjoismaissa vuosina 1975–2005.....	20
Kuvio 2. Alle 20-vuotiaiden synnytykset, abortit ja yhteensä tuhatta 15–19-vuotiasta naista kohden Suomessa 1988–2008.....	21
Kuvio 3. Suomalainen koulutusjärjestelmä.....	33
Kuvio 4. 15–24-vuotiaiden nuorten pääasiallinen toiminta vuosina 2000–2007.....	37
Kuvio 5. Nuorten koulutukseen osallistuminen (%) ikäryhmittäin vuosina 2003–2008.....	38
Kuvio 6. 17–19-vuotiaiden tyttöjen osallistuminen (%) toisen asteen koulutukseen koulutusmuodoittain vuonna 2003–2007.....	51
Kuvio 7. Nuorten äitien opintojen keskeyttämispolut keskeyttämissyyn perusteella.....	114
Kuvio 8. Opiskelijaäiti-tyytit jaoteltuna koulutuksen kiinnostavuuden ja äitiyden muutoksen mukaan.	122

TAULUKOT

Taulukko 1. Synnyttäjät Suomessa vuosina 1987–2008.....	18
Taulukko 2. Alle 20-vuotiaiden synnytykset sairaanhoitopiireittäin vuosina 2007–2008.....	19
Taulukko 3. Peruskoulun 9. luokan päättäneiden välitön sijoittuminen (%) jatko-opintoihin vuosina 2000–2008.....	38
Taulukko 4. Keskeyttäneiden äitien opiskelumuoto ja opintojen vaihe raskaaksi tullessa.....	113

1 JOHDANTO

Britneyn teini-ikäinen sisko raskaana (IL 19.2.2007).

Teiniäitien synnytykset taas kasvussa USA:ssa (MTV3 7.12.2007).

Varapresidenttiehdokas Sarah Palinin teinitytär on raskaana (IS 1.9.2008).

Teiniäiti viranomaisten syyniin Facebook-kuvan vuoksi (IL 21.10.2010).

Nuorten raskaudet nousevat aika ajoin otsikoihin meillä Suomessakin ja aiheesta kirjoitetaan erilaisia asiantuntijalausuntoja (esim. Halonen 2009) ja artikkeleita (esim. Aho 2000, Friman 2002, Pulliainen 2007), joissa kuvastuvat hyvin nuorten äitien herättämät ajatukset. Myös lukiessa internetin erilaisia keskustelupalstoja (esim. Suomi24; Plaza.fi/Ellit) voi huomata kuinka nuorena äidiksi tulevat ja tulleet herättävät usein voimakkaita tunteita: kauhistelua, sääliä ja huolta siitä, kuinka nämä ”vääräikäiset” nuoret äidit selviävät lapsen kasvattamisesta ja vanhemmuudesta. Myös muunlaisia ennakko-odotuksia ja ongelmia sekä leimaavuutta liitetään nuoriin äiteihin, minkä myös Hirvonen (2000) sekä Niemelä ja Kelhä (2005) omissa tutkimuksissaan totesivat.

Ulkomailla tehdyissä nuoria äitejä koskevissa tutkimuksissa ongelmalähtöinen suhtautuminen näkyy erityisesti, ja tutkimuksissa onkin usein keskitytty perustelemaan teiniikäisten äitiyden ongelmallisuutta, niin yksilön kuin yhteiskunnan kannalta. Suurimmiksi ongelmiksi on nähty nuorten taloudelliset vaikeudet ja todellinen köyhyys, jotka puolestaan ovat sidoksissa varhaiseen äitiyteen yleisesti liitettäviin tekijöihin: kouluttautumattomuuteen ja ammattitaidottomuuteen, työttömyyteen, yksinhuoltajuuteen, sosiaalituen varaan jäämiseen sekä yleiseen naisen asemaan yhteiskunnassa (esim. Stevens-Simon & Lowy 1995; Jiménez, Martín & García 2000; Hanna 2001; McDermott & Graham 2005).

Vaikka varhaista äitiyttä ei pidetä Suomessa samanlaisena sosiaalisena ongelmana kuin Iso-Britanniassa tai Yhdysvalloissa (Niemelä & Kelhä 2005), jossa yli 40 prosenttia nuorista tytöistä on ainakin kerran raskaana ennen 20-vuoden ikää (Kirby 2001, Kleinin 2005, 282 mukaan), ei se meilläkään ole neutraali, saati yleisesti myönteisenä pidetty ilmiö (Hirvonen 2000, 111–114). Se voidaan ajatella täälläkin tekijäksi, joka rajoittaa naisen mahdollisuuksia elämässään (Rönkä 1992, 45), vaikka taloudellinen tasa-arvoisuus on suurempaa kuin monissa muissa maissa, nuoria äitejä tukee monipuolinen verkosto ja äitiys voidaan nähdä nuoren valintana (Mäkelä 1994, 83–84).

Pohjoismaisen hyvinvointivaltion palveluista huolimatta ruotsalaisessa tutkimuksessa todettiin, että teini-ikäisenä synnyttäneet naiset jäävät keskimääräistä alhaisemmalle koulutustasolle elämänkaarellaan lapsuudenkodin lähtöasetelmista riippumatta. He myös tarvitsevat erilaisia sosiaalipalveluita enemmän kuin vanhempana synnyttäneet. (Olausson, Haglund, Weitoft & Cnattingius 2001.) Myös meillä teini-ikäiset äidit nähdään usein yhteiskunnassa haavoittuviksi ja erityistä tukea tarvitseviksi syrjäytymisuhan alla eläviksi nuoriksi, jotka elävät yhteiskunnan varoilla, eivätkä ole lähitulevaisuudessa kiinnostuneita opiskelusta eivätkä ammatin hankkimisesta (Hirvonen 2000; ks. myös Mäkelä 1994; Kukkonen & Tuisku 2009).

Onko nuorten naisten äitiys kuitenkin aina näin ongelmallista Suomessa? Tuleeko suomalaisista nuorista äideistä kouluttautumattomia, ammattitaidottomia ja syrjäytyneitä yhteiskunnan jäseniä vai onko äitiyden ja opiskelun yhdistäminen mahdollista? Toisen asteen opintoja¹ voitaneen nykyisin pitää uutena oppivelvollisuutena ja ne ovat yksi syrjäytymisvaarassa olemisen mittareista (Kuure 2001, 39). Omassa pro gradu -tutkielmassani tarkoituksena onkin tarkastella niiden ja varhaisen äitiyden yhdistämistä ja selvittää näin nuorten äitien suhdetta koulutukseen ja ammatin hankkimiseen.

Aineistoni keräsin sähköpostilla ja haastatteluin. Tutkimukseni keskiössä on ollut antaa nuorille äideille itselleen puheenvuoro ja mahdollisuus kertoa, millaista on opiskella elämäntilanteessa, joka poikkeaa monilla tavoin ympärillä olevien opiskelijoiden ja nuorten tilanteesta. Olen halunnut kuvailla heidän arkeaan ja kertoa niistä tekijöistä, jotka mahdollistavat opiskelun ja joita nuoret äidit pitävät esteinä, haasteina ja ongelmina. Lisäksi olen halunnut kiinnittää huomiota nuorten äitien kokemuksiin opinto-ohjauksesta ja heidän ajatuksiinsa koulutuksen merkityksestä.

Ulkomaisissa tutkimuksissa, etenkin englanninkielisissä, näkee usein alle 20-vuotiaita äitejä kutsuttavan teiniäiteiksi. Teini-ikäisyys liitetään myös heidän raskauksiinsa ja yleisesti äitiyteen. Termit *teen mother* (esim. SmithBattle 2007), *teenage childbearing* (esim. Stevens-Simon & Lowy 1995), *teenage motherhood* (esim. McDermott & Graham 2005) ja *teenage pregnancy* (esim. Fergusson & Woodward 2000) ovatkin

¹ kutsutaan myös keskiasteeksi ja toisinaan nuorisoasteeksi

yleisesti käytössä. Alle 20-vuotiaisiin äiteihin viitataan myös käyttäen nuoruus-termejä *young* (esim. Phoenix 1991) ja *adolescent* (esim. Kalil 2002).

Suomessa tutkimuksissa on pääasiassa puhuttu nuorista äideistä tai varhaisesta äitiydestä (esim. Hirvonen 2000; Särkiö 2002; Haapamäki 2007). Niemelä ja Kelhä (2005) ovatkin perustelleet varhaisesta äitiydestä ja nuorista äideistä puhumista teini-äitiyden sijaan pyrkimyksellä välttää teiniäitiyteen liittyvää arvolatausta: kielteisyyttä ja leimaavuutta, joita heidän haastateltavansa olivat kokeneet. Arvolatautumisesta ja leimautumisesta kertoo myös se, että teini-ikäisten abortteja ja synnytyksiä pidetään molempia nuorten syrjäytymisen mittarina (Kuure 2001, 49). Tämän takia myös itse haluan omassa tutkimuksessani puhua nuorista äideistä, joilla tarkoitan 15–19-vuotiaana synnyttäneitä, ja varhaisesta äitiydestä.

Raporttini alkupuolella luon taustaa tutkimukselleni määrittelemällä, esittelemällä ja tarkastelemalla erilaisia käsitteitä ja ilmiöitä, jotka liittyvät nuoriin äiteihin, heidän toisen asteen opintoihinsa sekä koulutuksen merkitykseen. Toisessa luvussa tarkastelussa ovat meillä ja muualla nuorista äideistä tehdyt tutkimukset. Luvussa kolme keskityn puolestaan käsittelemään tekijöitä ja syitä, joiden perusteella nuoria äitejä voidaan pitää poikkeavina ja erilaisina niin äiteinä kuin nuorinakin. Koulutuksen merkitykseen nuoruudessa paneudun enemmän luvussa neljä nostaten esiin myös koulutautumattomuuden ja siihen liitetyt riskitekijät. Luvussa viisi esittelen millaisen oppimisympäristön toisen asteen oppilaitokset antavat nuorille äideille. Kuuden luvun keskiössä ovat oma tutkimustehtäväni ja metodologiset suuntaviivat.

Raportin loppuosassa pääpaino on omassa aineistossani: sen keruussa, analysoinnissa ja omien tulosteni ja pohdintojeni esittelyssä. Luvussa seitsemän kerron kuinka tavoitin tutkimukseni nuoret äidit ja sain aineistoni kerätyksi, sekä millaisin ajatuksin lähdin analysoimaan saamaani materiaalia. Tutkimustuloksiani esittelen luvuissa kahdeksan, yhdeksän ja kymmenen niin, että luvussa kahdeksan painottuu nuorten äitien henkilökohtainen elämä, luvussa yhdeksän oppimisympäristö ja luvussa kymmenen koulutuksen merkitys. Luvussa 11 pohdin ja vedän yhteen saamiani tuloksia tarkastellen niitä myös laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa.

2 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA KIINNOSTUKSENI HERÄÄMINEN

Nuoria äitejä on tutkittu sekä kotimaassa että ulkomailla, etenkin Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa, joissa varhainen äitiys on huomattavasti yleisempää kuin muissa länsimaissa (Unicef 2001; WHO 2009). Ulkomailla tutkimus on ollut laajempaa ja pidempikestoisempaa, sekä sitä on tehty useilla eri tieteen aloilla, erityisesti sosiaali-, kasvatustieteissä ja hoitotieteissä, monenlaisista näkökulmista (esim. Furstenberg, Brooks-Gunn & Morgan 1987; Phoenix 1991; Kalil 2002; SmithBattle 2005). Myös ongelmalähtöinen lähestymistapa on vallitsevampi kansainvälisissä kuin kotimaisissa tutkimuksissa.

Meillä varhaista äitiyttä sivuavat tutkimukset ovat käsitelleet lähinnä nuorten seksuaalikäyttämistä sekä nuorten raskauksien väestötieteellisiä, lääketieteellisiä ja sosiaalisia riskitekijöitä (Hirvonen 2000, 18). Uusia näkökulmia tutkimukseen on kuitenkin saatu viimeisen 15 vuoden aikana, vaikkakin tutkimus on pääasiassa ollut pro gradu -tutkielmia. Nuorten äitien omia kokemuksia ja varhaista äitiyttä on tarkasteltu muun muassa iän ja elämäntilanteen näkökulmista (Niemelä 2003; Kelhä 2003), tutkimalla nuorten äitien sosiaalisia verkostoja (Mäkelä 1994) ja sosiaalista tukea (Ruikka 2001; Kukkonen & Tuisku 2009), äitien oppimiskokemuksia (Tuittu 2008) ja voimavaroja (Särkiö 2002) sekä identiteetin kehitystä (Halonen 1993). Tapaustutkimuksena nuoren äidin arkea puolestaan tutki Teija-Leena Heikku (2001) kotitaloustieteen alaan kuuluvassa Helsingin yliopiston lisensiaattitutkimuksessaan.

Ensimmäinen suomalainen väitöskirja varhaisesta äitiydestä on Eila Hirvosen Tampereen yliopistossa vuonna 2000 tekemä tutkimus, jossa Hirvonen kuvasi alle 18-vuotiaiden nuorten kokemuksia raskaudesta, synnytyksestä, tulevasta vanhemmuudesta ja elämäntilanteesta sekä äitiysneuvolakäynneistä. Hän käytti etnografista tutkimusotetta. (Hirvonen 2000, 5). Hirvosen väitöskirja on paljon käytetty lähde puhuttaessa ja tarkasteltaessa suomalaista varhaista äitiyttä, ja hänen tutkimuksensa auttoi myös itseäni perehtyessäni aiheeseen.

Nuorten naisten äitiyteen liittyy myös Minna Kelhän (2009) vastikään julkaistu artikkeliväitöskirja, jota varten Kelhä haastatteli sekä alle 20-vuotiaina että noin 40-vuotiaina ensi kertaa äidiksi tulleita naisia. Hän käytti myös media-aineistoa: Vauva- ja KaksPlus -lehden vuosikertoja 1997–2005. Tutkimuskohteenaan hänellä oli äitiys iän,

yhteiskuntaluokan ja sukupuolen näkökulmasta, ja hän tarkasteli muun muassa äitiyden sijoittumista naisten elämäntilanteeseen suhteessa opintoihin, työhön ja parisuhteeseen. Tutkimuksessa painottui myös sosiaaliset ja kulttuuriset normit ja niin sanottu ”väärä-ikäisyys” äitinä. (Kelhä 2009.) Niemelän ja Kelhän (2005) artikkeli sisältyi Kelhän väitöskirjaan, ja tämä artikkeli auttoi itseäni kehittämään ja ideoimaan omaa tutkimustehtävääni.

Ulkomaalaisissa tutkimuksissa koulutus on liitetty useissa tutkimuksissa varhaiseen äitiyteen. Fergusson ja Woodward (2000) tutkivat Uudessa-Seelannissa pitkittäistutkimuksella nuorten äitien opintoja. Tutkimuksensa mukaan alle 18-vuotiaana raskaaksi tulleilla nuorilla äideillä oli kasvanut riski menestyä huonosti kansallisessa loppukokeessa, keskeyttää opinnot ilman loppututkintoa sekä epäonnistua high schoolin² toiseksi viimeisen vuoden suorittamisessa. He myös hakeutuivat selkeästi harvemmin korkea-asteen koulutukseen kuin ikätoverinsa, joilla ei ollut lapsia. (Fergusson & Woodward 2000, 153–154.)

Yhdysvaltalaiset tutkijat Luster ja Haddow (2005) taas totesivat, että vaarassa saada lapsia teini-ikäisinä, ovat ne nuoret joilla on erilaisia ongelmia koulussa. Myös koulunsa keskeyttäneillä ja nuorilla, jotka saavat huonot pisteet koulutukseen liittyvissä testeissä, on kasvanut riski varhaiseen äitiyteen. Myös high schoolin suorittaminen on nuorilla äideillä vähäisempää: alle 18-vuotiaista äideistä vain 61 prosenttia on suorittanut sen, kun taas ei lapsia saaneista 91 prosenttia suorittaa sen 30-vuotiaaksi mennessä. Tutkijat pohtivatkin kumpi on syy ja kumpi seuraus: huono koulumenestys aiheuttaa varhaista äitiyttä vai varhainen äitiys johtaa koulun keskeyttämiseen. (Luster & Haddow 2005.)

Stevens-Simon ja Lowy (1995) viitaten eri 1990-luvun alun tutkimuksiin antoivat oman vastauksensa. 39 prosenttia high schoolin aikana raskaaksi tulleista lopettaa opinnot kesken ja heistä vain 30 prosenttia palasi takaisin opintojen pariin. Toisaalta kahdesta kolmasosasta lapsettomina high schoolin keskeyttäneistä tuli äitejä ja myös heistä vain 30 % palasi takaisin opiskelemaan. Keskeyttäneiden äitien ja keskeyttämisen jälkeen

² High school on monessa englanninkielisessä maassa teini-ikässä suoritettava koulu. Esimerkiksi Yhdysvalloissa high schoolia voidaan pitää vastineena Suomen toisen asteen koulutukselle.

äidiksi tulleiden määrät olivat kuitenkin lähes identtiset, joten tutkijat korostivatkin enemmän eroja persoonallisuuksissa sekä perhe- ja kulttuuritaustoissa kuin varhaisen äitiyden ja opintojen epäonnistumisen yhteyttä. Tutkimukset kuitenkin paljastivat sen, että lapsen saaneet nuoret äidit keskeyttävät lapsettomia nuoria useammin high schooliin (39 % verrattuna 19 %) ja nuoret äidit myös palaavat takaisin opintojen pariin ja valmistuvat selkeästi harvemmin kuin keskeyttäjät, joista ei tullut äitejä (30 % verrattuna 85 %). (Stevens-Simon & Lowy 1995, 913.)

Kouluttautumattomuus ja muut koulutukseen liittyvät ongelmat painottuvat myös monissa muissa kansainvälisissä tutkimuksissa eikä nuorten omille kokemuksille ole juuri annettu painoarvoa. Nykyisin tilanne on onneksi muuttunut parempaan suuntaan, mutta aikoinaan Gillian Schofield (1994) oli yksi ainoista, joka antoi tutkimuksessaan nuorille äideille mahdollisuuden itse kertoa kokemuksistaan. Hän tutki miten nuori äiti selviytyy raskaudesta, lapsen syntymästä ja äitiydestä, sekä miten nuori kokee rooli-muutoksen nuoresta teini-ikäisestä vastuulliseksi äidiksi. Hänen tutkimukseensa osallistui 13 nuorta äitiä, jotka oli valittu satunnaisotoksena nuorille äideille suunnatun koulun kautta. (Schofield 1994.) Itseäni tämä tutkimus rohkaisi jatkamaan nuoren äitiyden ja opintojen yhteen sovittamisen tutkimista.

Uudemmissa tutkijoista omaan tutkimukseeni on vaikuttanut Elizabeth Zachry (2005), joka tutki raskaaksi tulevien nuorten kokemuksia koulusta sekä miten raskaus ja äitiys ovat vaikuttaneet uskomuksiin koulusta ja nuorten äitien itsetuntemukseen. Zachry käytti tutkimuksessaan grounded theory -lähestymistapaa ja hänen tutkimukseensa osallistui yhdeksän nuorta äitiä Nuorten vanhemmuus -ohjelmasta. Lapsen saanti oli jokaisella tutkimukseen osallistuneella vaikuttanut merkittävästi ajatuksiin opiskelusta ja tulevaisuudesta. Vaikka raskaus johtikin jokaisen heidän kohdalla koulun keskeyttämiseen, nuoret äidit kertoivat kuinka lapsen saanti lisäsi heidän kiinnostustaan koulutukseen. Se sai heidät myös näkemään kuinka koulutus auttaa heitä tarjoamaan paremman tulevaisuuden lapsilleen, lisää työnsaantimahdollisuuksia ja sen myötä he tarvitsevat vähemmän julkista tukea. (Zachry 2005.)

Zachryn tavoin olen itse kiinnostunut tutkimaan sitä, miten raskaus muuttaa nuorten äitien ajatuksia koulutuksesta sekä millaisia kokemuksia heillä on. Zachryn (2005) painotti myös tutkimuksensa osoittavan sen, että vastoin aiempia tutkimuksia, joissa

varhaisen äitiyden on ajateltu altistavan naisia suuremmille vaikeuksille koulussa, se voi myös auttaa naisia arvioimaan uudelleen näkökulmaansa kouluun ja sen merkitykseen heidän elämässään. Tämä muistutti itseäni siitä, ettei kaikki ole niin mustavalkoista ja pyrinkin enemmän tiedostamaan omat ennakoajatukseni ja oman suhtautumiseni nuorten äitien koulutukseen.

Myös Lee SmithBattle (2007) tarkasteli pitkittäistutkimuksessaan nuorten äitien kuvauksia opiskelijana olosta ennen ja jälkeen äitiyden sekä äitiyden vaikutusta koulutuksellisiin tavoitteisiin ja opiskeluprosessiin. Tutkimuksessa haastateltiin 19 nuorta ja ainakin toista heidän vanhemmistaan kuusi kertaa viimeisen raskauskolmanneksen ja 10 kuukautta synnytyksestä välisenä aikana. Tutkimuksessa todettiin, että valmistautuminen ja ennakointi äitiyteen sai nuoret arvioimaan uudelleen elämäänsä ja se myös motivoi heitä jäämään tai palaamaan kouluun riippumatta siitä millainen asema koululla oli ennen raskautta nuoren tulevan äidin elämässä. Koulun muuttunut merkitys ja tarkoitus näiden nuorten elämässä oli nähtävissä parantuneita arvosanoina, määrätietoisuudessa valmistua ja heidän uudessa kiinnostuksesta jatkaa opintoja korkeakoulussa. Heidän sitoutumisestaan kouluun usein kuitenkin hankaloittivat työt, perhe ja koulujen toimintatavat ja käytännöt. (SmithBattle 2007.) Tutkimus herätti oman mielenkiintoni siitä, mitkä asiat meillä ovat nuorten äitien mielestä esteenä ja hidasteena heidän opinnoissaan.

Suomalainen yhteiskunta eroaa rakenteeltaan ja koulutusjärjestelmältään esimerkiksi Yhdysvalloista ja Isosta-Britanniasta, ja voitaisiinkin ajatella, ettei varhainen äitiys meillä liity koulutukseen. Koulutuksen näkökulma on kuitenkin tärkeää nostaa esiin suomalaisessa koulutusyhteiskunnassa puhuttaessa nuorista äideistä ja varhaisesta äitiydestä. Tolonenkin (2005, 46) viitaten Walkedinen ym. (2001) tutkimukseen on todennut, että perheen perustaminen nuorella iällä saattaa häiritä nuorten opiskelua ja myöhemmin naisen työuraa.

Koulutuksen on todettu olevan yhteydessä suomalaisten lastenhankkimisikään: korkeammin koulutetut naiset synnyttävät vanhempana ensimmäisen lapsensa ja ihanteellisena pidetty ikä saada ensimmäinen lapsi nousee koulutustason noustessa (Miettinen & Rotkirch 2008, 35–36; ks. myös Nummenmaa 1996, 58). Koulutusta on myös pidetty suomalaisen naisen itsenäisyyden ja tasa-arvoisuuden symbolina (esim.

Komulainen 1998, 36). Nuori äiti rikkoo näin ollen yhteiskuntamme ihanteita ja ajatellaan, että kouluttautumisen ja ammattiin valmistumisen sijasta, nuori äiti perustaa perheen ja joutuu usein turvautumaan yhteiskunnan tarjoamiin tukimuotoihin selviytyäkseen (Hirvonen 2000, 37).

Suomessa varhaisen äitiyden ja koulutuksen liitti yhteen Anneli Pyykönen (1993) Tampereen yliopiston kasvatustieteen pro gradu -tutkielmassaan sekä Jonna Rajamäki (2006) ja Anniina Haapamäki (2007), joiden kasvatustieteen pro gradu -tutkielmissa yhtenä teemana oli nuorten äitien opiskelu ja työ sekä koulutuspolut. Myös Anna Niemelä (2003, 2005) viittasi koulutuksen, työelämän ja äitiyden yhdistämiseen Helsingin yliopiston sosiologian pro gradu -tutkielmassaan ja saman aineiston pohjalta kirjoitetussa Nuorisotutkimusverkoston julkaisemassa artikkelissaan.

Pyykönen (1993) tutki koulutuksen ja äitiyden suhdetta ja sitä onko äitiys nuorena vaihtoehto koulutukselle haastatteleamalla 12 alle 20-vuotiasta nuorta odottavaa äitiä, jotka kuuluivat haastattelupaikkakunnan neuvolatoimen piiriin. Hänen tutkimukseensa osallistuneiden nuorten äitien koulutusvalinnat olivat hyvin erilaisia: osalla oli ammattitutkinto, osa keskeytti opiskelunsa ja osa oli jättäytynyt kokonaan koulutuksen ulkopuolelle. Lukio-opintoja ei kuitenkaan kukaan tutkimukseen osallistuneista ollut valinnut. Erilaisten valintojen syiksi Pyykönen löysi muun muassa tyttöjen vanhempien koulutuksen ja työn, lapsuudenkodin kasvatuskäytännöt sekä tyttöjen omat koulutus- ja perhesuunnitelmat, mutta varhaisesta äitiydestä huolimatta tyttöjen valinnat olivat yksilöllisiä. (Pyykönen 1993.) Tutkimus herätti mielenkiintoani siitä, millaisia syitä ja perusteluja nykypäivän nuorilla äideillä on opiskeluun, niiden keskeyttämiseen ja toisaalta niiden uudelleen aloittamiseen.

Niemelän (2003, 2005) haastattelemista 11 nuoresta äidistä myös keskimääräistä useampi oli valinnut lukion sijasta ammatillisen koulutuksen ja osa oli siirtynyt myös suoraan työelämään perusasteen jälkeen. Jatko-opintosuunnitelmat olivat myös harvinaisia: vain yksi haastateltavista suunnitteli yliopisto-opintoja lukion jälkeen ja yksi ammatillisen perustutkinnon jälkeisiä ammattikorkeakouluopintoja. Suhde koulutukseen nousi myös Niemelän tutkimuksessa esiin ja jakoi nuoret äidit kahteen ryhmään: koulutukseen välineellisesti suhtautuviin, joilla ei ollut korkeita koulutustavoitteita vaan ammatti hankittiin lähinnä käytännön syistä ja koulutukseen tavoitteellisemmin

suhtautuviin, joille koulutus oli myös itseisarvo ja opiskelut haluttiin suorittaa hyvin. Yhteistä kuitenkin oli se, että kummankin ryhmän äidit korostivat perheen ensisijaisuutta suhteessa koulutukseen ja työhön. (Niemelä 2005, 182–183; 189–190.)

Perhe meni myös Haapamäen ja Rajamäen haastattelemissa äideillä koulutuksen ja työelämän edelle, vaikka koulutuksen jatkamista suunniteltiin (Haapamäki 2007, 55; Rajamäki 2006, 56). Haapamäen (2007) tutkimukseen osallistuneista viidestä äidistä jokainen piti haastatteluhetkellä varmana, että kouluttautuu ammattiin tulevaisuudessa, vaikka aiemmin koulutuspolut olivat olleet katkonaisia. Koulutusta pidettiin tärkeänä, koska nuoret äidit ajattelivat työmarkkinoille sijoittumisen edellyttävän sitä ja äidit kokivat vastuun lapsesta tuovan elämään tarkoituksen ja motivaatiota "saada elämä järjestykseen". Opiskelun ja äitiyden yhdistäminen herätti kuitenkin myös huolta, erityisesti niillä äideillä, jotka eivät eläneet parisuhteessa. (Haapamäki 2007, 48; 55.) Myös Rajamäen (2006) tutkimuksen kuudella äidillä oli jokaisella aikeena jatkaa äitiydestään huolimatta opiskelujansa jossakin vaiheessa, vaikka äitiyden myötä osalla opiskelumotivaatio olikin heikentynyt väsymyksen, hankalan raskausajan ja tärkeämmän odottamisen myötä. (Rajamäki 2006, 53–56.)

Niemelän (2005), Rajamäen (2006) ja Haapamäen (2007) saamat tulokset kuvastavat mielestäni hyvin sitä, ettei opiskelun ja äitiyden yhdistäminen ole itsestään selvää tai ongelmatonta. Haluankin omassa tutkimuksessani pyrkiä hieman laajemmin tarkastelemaan syitä siihen, mitkä tekijät vaikuttavat äitiyden ja opiskelun yhdistämiseen, millaisia ajatuksia nuorilla äideillä on jatko-opinnoista sekä sitä, millainen merkitys koulutukselle annetaan. Tärkeää tämä on mielestäni, koska tilastojen mukaan suomalaisista nuorista viidennes jatkaa jatko-opintoihin heti toisen asteen opintojen jälkeen ja vielä suurempi joukko vietettyään ensin välivuoden tai -vuosia (Kaukonen 2009a.) Myös nuorten koulutukselle antama merkitys on suuri (esim. Saarela 2004; Myllyniemi 2007; 2008).

Jyväskylän yliopiston Ohjauksen koulutus- ja tutkimusyksikön ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä -tutkimuksissa on pyritty monipuolisesti tarkastelemaan ohjauksen ongelmakohtia ja etsimään ratkaisua niihin. Kehittämishankkeissa on käsitelty muun muassa ohjausta lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa sekä maahanmuuttajanäkökulma on noussut esiin. Myös nuorten äitien koulutuksen tukemista toisen

asteen oppilaitoksissa voitaneen pitää yhtenä ongelma- ja kehittämiskohteena: on olemassa huoli siitä, kuinka nuoret äidit opinnoissaan selviävät. Jos opinnot jäävät kesken, kasvaa syrjäytymisriski ja näin ollen opinnot pitäisikin kyetä suorittamaan loppuun.

Jyväskylässä on viime vuosina kuitenkin tehty vain yksi nuoriin äiteihin liittyvä kehittämishanke: Eija Severinkangas-Kankaan vuonna 2005 tekemä tapaustutkimus raskaana olevan yhdeksäsluokkalaisen tytön HOPS -prosessin etenemisestä. Severinkangas-Kankaan tavoitteena oli löytää henkilökohtaisen oppimissuunnitelman laatimiseen liittyviä sekä onnistumisen kokemuksia että kriittisiä pisteitä pyrkien näin hahmottelemaan toimivia tapoja toteuttaa hopsin rakentaminen. (Severinkangas-Kangas 2005, 6.) Severinkangas-Kangas on painottanut omassa työssään perusasteen opiskelua, ja tämän vuoksi halusin itse keskittyä juuri toisen asteen opintoihin, josta vastaavanlaista tutkimusta en löytänyt tehdyksi. Kiinnostuksen kohteikseni nousivat, miten toisen asteen oppilaitoksissa yksilölliset opiskeluratkaisut ovat mahdollisia, millaisen merkityksen nuoret äidit itse ohjaukselle antavat ja millaisia kokemuksia ja ajatuksia heillä on saamastaan ohjauksesta.

3 NUORI ÄITI – ERILAINEN ÄITI JA NUORI

Nuoret äidit joutuvat kohtaamaan ja ratkaisemaan elämässään kysymyksen olenko äiti, nuori vai nuori äiti yhdistäessään äitiyden ja nuoruuden – nuo kaksi usein hyvinkin erilaisiksi ajateltua elämäntilannetta ja roolia. Vastaus ei aina ole ympärillä elävien ihmisten mielestä hyväksyttävä tai oikea, koska erilaiset yhteiskunnalliset ja kulttuuriset ikänormit, sosiaaliset roolit ja elämäntilanteille asetetut kehitystehtävät muokkaavat meidän ajatustamme siitä, mikä on oikeaa, hyväksyttävää ja normaalina pidettyä. Pyrkimyksenäni onkin seuraavaksi tarkastella sitä, kuinka äitiys ja nuoruus määrittävät varhaista äitiyttä tehden nuorista äideistä erityisiä.

3.1 Nuoret äidit tilastoissa

Suomessa synnyttäjien vuosittainen kokonaismäärä on ollut noin 55500–59000 vuosien 2003–2008 välillä. Heistä nuoret, alle 20-vuotiaat, synnyttäjät ovat ikänsä puolesta poikkeuksellisia Suomessa, jossa synnyttäjien keski-ikä on noussut vuosien kuluessa. Esimerkiksi vielä vuonna 1987 synnyttäjien keski-ikä oli 28,9 vuotta, kun se vuosina 2003–2007 oli 30,0 vuotta. Vuonna 2008 synnyttäjien keski-ikä ylitti jo 30 vuoden rajapyykin ja oli 30,1 vuotta. Samaan aikaan yli 35-vuotiaiden synnyttäjien osuus kaikista synnyttäjistä kasvoi 13,3 prosentista 19,4 prosenttiin. Myös ensisynnyttäjien keski-ikä on noussut: 26,5 vuodesta 28,1 vuoteen vuosien 1987–2008 aikana. (Ks. Taulukko 1.)

Taulukko 1. Synnyttäjät Suomessa vuosina 1987–2008

		1987	1992	1997	1999	2001	2003	2005	2006	2007	2008
Synnyttäjät	N	59396	66015	58343	56704	55135	55788	56963	58159	58025	58933
Keski-ikä:											
kaikki	v	28,9	29,2	29,8	29,9	29,9	30,0	30,0	30,0	30,0	30,1
ensisynnyttäjät	v	26,5	27,0	27,7	27,6	27,6	27,8	27,9	27,9	28,0	28,1
Alle 20v.	%	3,2	2,7	2,5	2,8	3,1	2,9	2,8	2,6	2,4	2,4
Yli 35 v.	%	13,3	13,9	16,7	18,1	18,9	19,4	19,0	18,7	18,5	18,1

(Lähde: Stakes 2008; Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2009b)

Viime vuosisadan alusta aina toiseen maailmansotaan asti nuoria äitejä oli kaikista äideistä noin 2-3 prosenttia, mutta suurten ikäluokkien jälkeen nuorten äitien määrä kasvoi saavuttaen huippunsa vuonna 1968, jolloin yli kymmenesosa äideistä oli nuoria

äitejä (Gissler & Hemminki 1994, 17). Nykyisin alle 20-vuotiaita äitejä on jälleen tuo 2-3 prosenttia kaikista synnyttäneistä (ks. Taulukko 1). Esimerkiksi vuonna 2008 Suomessa oli alle 20-vuotiaita synnyttäjiä 1415 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2009b).

Tarkasteltaessa nuorten äitien alueellista sijoittumista voidaan käyttää apuna sairaanhoitopiirejä. Vuonna 2008 määrällisesti eniten alle 20-vuotiaiden synnytyksiä oli Helsingin ja Uudenmaan (360), Pohjois-Pohjanmaan (135) ja Varsinais-Suomen (124) sairaanhoitopiireissä. Vähiten puolestaan oli Ahvenanmaalla (4) ja Itä-Savossa (10). Suhteellisesti tarkasteltaessa puolestaan eniten nuorten synnytyksiä oli Länsi-Pohjan (3,9 %) ja Pohjois-Karjalan (3,6 %) sairaanhoitopiireissä ja vähiten Ahvenanmaan sairaanhoitopiirissä (1,4 %). (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Alle 20-vuotiaiden synnytykset sairaanhoitopiireittäin vuosina 2007–2008

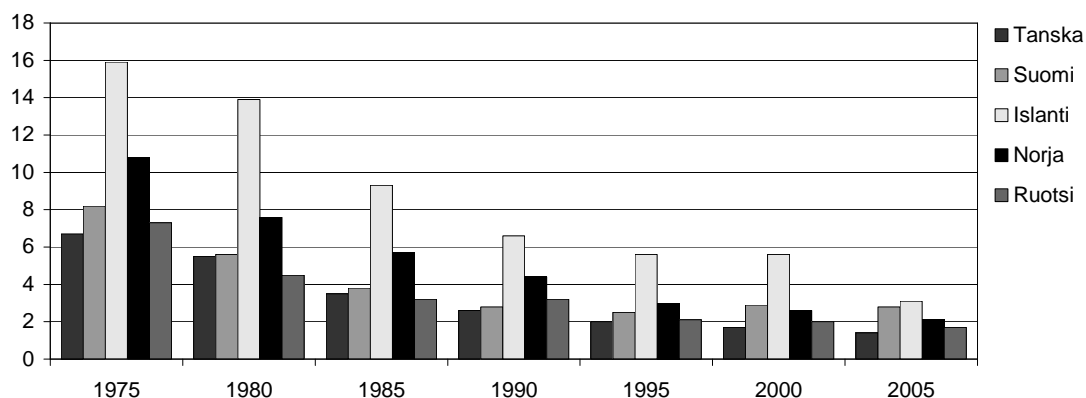
Sairanhoitopiiri	2007	2008	2007	2008	Sairanhoitopiiri	2007	2008	2007	2008
	N	N	(%)	(%)		N	N	(%)	(%)
Helsingin ja Uudenmaan	275	360	1,6	2,0	Keski-Suomen	99	74	3,3	2,5
Varsinais-Suomen	105	124	2,2	2,6	Etelä-Pohjanmaan	46	56	2,3	2,6
Satakunnan	62	63	2,9	3,1	Vaasan	53	38	2,8	1,9
Kanta-Hämeen	54	49	3,1	2,7	Keski-Pohjanmaan	28	18	2,9	1,9
Pirkanmaan	102	114	1,9	2,1	Pohjois-Pohjanmaan	158	135	2,8	2,4
Päijät-Hämeen	66	67	3,3	3,2	Kainuun	31	21	4,4	3,1
Kymenlaakson	49	33	3,0	2,1	Länsi-Pohjan	12	26	1,8	3,9
Etelä-Karjalan	32	29	2,8	2,6	Lapin	50	40	4,4	3,3
Etelä-Savon	18	28	2,1	3,5	Ahvenanmaa	5	4	1,8	1,4
Itä-Savon	15	10	3,3	2,2	Tuntematon	3	3	-	-
Pohjois-Karjalan	61	55	3,9	3,6	Yhteensä	1412	1415	2,4	2,4
Pohjois-Savon	88	68	3,8	2,8					

(Lähde: Stakes 2008; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2009b)

Vuosittaiset erot ovat kuitenkin suuria. Esimerkiksi vuonna 2007 Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirissä alle 20-vuotiaiden synnytyksiä oli 1,8 prosenttia kaikista alueen synnytyksistä ja nuorten äitien osuus kaikista synnyttäjistä kasvoi 2,1 prosenttiyksikköä. Nuorten synnyttäjien määrissä tapahtui kuitenkin selkeä nousu: vuonna 2007 heitä oli 12 ja vuonna 2008 peräti 26 (+117 %). Etelä-Savossa nuorten synnyttäjien määrä nousi 18 synnyttäjistä 28 synnyttäjään (+56 %) ja myös Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä nuorten synnyttäjien määrä kasvoi selkeästi: 275 vuonna 2007 ja 360 vuonna 2008 (+31 %). Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä puolestaan määrä väheni 28 nuoresta synnyttäjistä 18 nuoreen synnyttäjään (-36 %) ja Itä-Savossakin 15

nuoresta synnyttäjistä 10:een (-33 %). (Stakes 2008; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2009b.) Tilastoja tarkasteltaessa onkin syytä huomioida nuorten äitien pienet määrät ja niiden vaikutus prosentuaalisiin muutoksiin. Keskeistä on kuitenkin se, että nuoria äitejä on ympäri Suomea, eikä mikään alue erotu selkeästi muista huomioitaessa sairaanhoitopiirien väestömäärälliset eroavaisuudet.

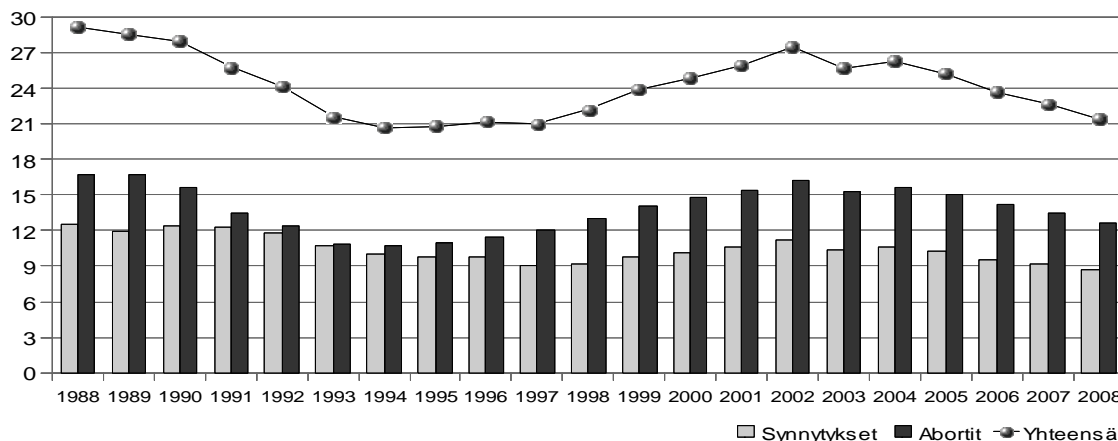
Pohjoismaiden alle 20-vuotiaiden synnyttäjien määrää vertaillessa Suomi on sijoittunut vuosien saatossa keskimmäiseksi. Islannissa nuoria äitejä on ollut selkeästi eniten. Kuvioista 1 näkee kuinka nuorten äitien suhteellinen osuus on vähentynyt vuosien kuluessa kaikissa maissa, mutta eniten Islannissa, jossa se on 30 vuodessa pudonnut lähes 13 prosenttiyksikköä. Islannissa on tapahtunut myös selkeä muutos vuosien 2000–2005 välissä, jolloin maan nuorten synnyttäjien määrä tasaantui muiden Pohjoismaiden tasolle.

Kuvio 1. Alle 20-vuotiaat (%) kaikista synnyttäjistä maittain Pohjoismaissa vuosina 1975–2005

(Lähde: Stakes 2007)

Nuorten äitien määrää voidaan tarkastella myös ikäryhmittäisen hedelmällisyysluvun avulla. Ikäryhmittäiset hedelmällisyysluvut tarkoittavat synnytysten määrää tuhatta ikäluokkaan kuuluvaa naista kohti. Alle 20-vuotiaiden synnytykset on laskettu tuhatta 15–19-vuotiasta naista kohden. Otettaessa huomioon myös alle 20-vuotiaiden äitien tekemät raskaudenkeskeytykset eli abortit tuhatta 15–19-vuotiasta naista kohti saamme tarkempaa kuvaa nuorten naisten raskauksista. Kuviossa 2 näemme kuinka moni suomalainen nainen joutuu jo alle 20-vuotiaana pohtimaan elämäänsä ja valintojaan raskaustestin näyttäessä positiivista, sekä kuinka ajan saatossa määrät ovat vaihdelleet.

Kuvio 2. Alle 20-vuotiaiden synnytykset, abortit ja yhteensä tuhatta 15–19-vuotiasta naista kohden Suomessa 1988–2008

(Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2009a, 2009b)

Tarkasteltaessa aborttien ja synnytysten yhteismäärää Kuviossa 2 voidaan todeta, alle 20-vuotiaiden raskauksien vähentyneen kahdessakymmenessä vuodessa. Vielä 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa nuorten naisten synnytykset olivat yleisempiä kuin nykyisin. 1990-luvulla synnytysmäärät pienenevät ollen alimmillaan vuonna 1997, jonka jälkeen ne taas kääntyivät pieneeseen nousuun. Aborttien määrät vähenivät myös 1980-luvulta tultaessa 1990-luvulle, jonka alkupuolella niiden määrä väheni huomattavasti.

Vuosia 1992–1994 voidaan pitää merkittävänä, koska tuolloin abortteja ja synnytyksiä tehtiin lähes yhtä paljon, kun muulloin abortteja on ollut selkeästi synnytyksiä enemmän. Huomion arvoista on sekin, että nuorten naisten aborttien määrät alkoivat kasvaa jo vuonna 1995, kun synnytysten osalta muutos tapahtui vasta vuonna 1998. Yhteiskunnallisesti ajateltuna asia on mielenkiintoinen, koska Suomessa elettiin laman viimeisiä vuosia 1992–1993 ja talouden kääntyessä jälleen nousuun myös aborttien määrät kasvoivat synnytysmäärien laskiessa. (Kuvio 2.)

2000-luvulle tultaessa synnytykset ja abortit olivat huipussaan vuonna 2002. Synnytyksiä oli tuolloin kuitenkin vähemmän ja abortteja puolestaan yhtä paljon kuin 1990-luvun alussa. Vuoden 2002 jälkeen synnytysten ja aborttien määrät ovat jälleen lähteneet laskuun. Synnytysten osalta vähiten synnytyksiä (8,8) oli vuonna 2007, kun taas abortteja tehtiin vähiten vuonna 1994. (Kuvio 2.)

Kansainvälisesti verrattuna Suomen luvut ovat erittäin matalat eivätkä ne juurikaan poikkea muiden Euroopan maiden luvuista. (Unicef 2001; WHO 2009). Maailmanlaajuisesti tarkasteltuna eniten synnytyksiä tuhatta 15–19-vuotiasta kohti vuosittain on Saharan etelänpuoleisessa Afrikassa, jossa esimerkiksi Nigeriassa, Tshadissa ja Malissa joka viides alle 20-vuotias nainen tulee äidiksi. Afrikan maiden keskiarvo (117) on myös muita alueita huomattavasti korkeampi. Huomion arvoisia yksittäisiä maita, joissa nuorten naisten hedelmällisyysluvut ovat korkealla, ovat Afganistan (151), Bangladesh (127) ja Somalia (123). (WHO 2009.)

Länsimaista Yhdysvallat, Iso-Britannia ja Uusi-Seelanti ovat kärjessä nuorten äitien synnytyksissä (Unicef 2001) ja 1980-luvulla varhainen äitiys aiheutti jopa moraalista paniikkia Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa (ks. Griffin 1993, 163–165). OECD-maiden vuoden 1998 nuorten äitien hedelmällisyyslukuja verratessa erot näkyvät selkeinä: Yhdysvaltojen luku oli 52,1, Ison-Britannian 30,8 ja Uuden-Seelannin 29,8 kun taas alhaisimmat hedelmällisyysluvut olivat Koreassa (2,9) ja Japanissa (4,6). Myös Sveitsissä, Alankomaissa, Ruotsissa ja Italiassa nuorten naisten hedelmällisyysluvut jäivät alle seitsemän. Yhdysvaltojen erityisyydestä kertoo sekin, että hedelmällisyysluku oli heillä noin neljä kertaa suurempi kuin Euroopan unionin jäsenmaiden keskiarvo. (Unicef 2001.) Uudemmissakaan tilastoissa ei näy muutosta, vaan Yhdysvallat pitää selkeää ykköstilaa ennen Uutta-Seelantia ja Iso-Britanniaa länsimaita vertailtaessa (WHO 2009).

Tilastoja tutkiessa on Yhdysvaltojen, kuten myös muidenkin länsimaiden kohdalla, huomioitava se, että 15–17-vuotiaiden synnyttäjien hedelmällisyysluku on huomattavasti pienempi kuin 18–19-vuotiaiden. Esimerkiksi vuonna 1998 Yhdysvalloissa ikäryhmittäiset hedelmällisyysluvut olivat 30,4 ja 82 ja Suomessa vastaavat 2,6 ja 19,4. (Unicef 2001, 7.) Monet nuoret ehtivätkin päättää Yhdysvalloissa high schoolin ennen äidiksi tuloaan (Boyd & Bee 2006, 298). Samoin voitaisiin ajatella Suomessa varhaisen äitiyden sijoittuvan toisen asteen opintojen loppupuolelle tai niiden jälkeiseen aikaan, koska Suomessakin suurin osa nuorista äideistä on 18–19-vuotiaita (Kosunen, Vikat, Gissler & Rimpelä 2002).

Kansainvälisten tilastojen valossa ei Suomessa ole suurta huolta varhaisesta äitiydestä. Yksilön kannalta kysymys on kuitenkin aina yhteiskunnallista kysymystä suurempi.

Tärkeää on muistaa, että tänäkin päivänä yli 20 tuhannesta 15–19-vuotiaasta suomalaisesta nuoresta naisesta (ks. Kuvio 2) joutuu pohtimaan osaltaan varhaista äitiyttä ja ratkaisemaan kysymyksen siitä, tullako äidiksi vai pysyäkö sitoutumattomana nuorena.

3.2 Äitiys

Äiti on meille jokaiselle hyvin tuttu ja usein käytetty sana, mutta harvoin pysähdymme miettimään mitä äiti ja äitiys oikeastaan tarkoittavatkaan. Naistutkimuksessa äitiyttä on tarkasteltu kolmesta eri näkökulmasta tuoden esiin samalla äitiyden eri ulottuvuuksia. Se on nähty ensinnäkin naisten ominaisuutena ja naisten ”äidillisyytenä”, jolloin tarkastelun kohteena tällöin ovat kaikki naiset miehistä eroavana sosiaalisena ryhmänä. Tässä tarkastelutavassa korostuukin naisten erityisyys ja sukupuolten väliset erot. (Kuronen 1989, 13–23.)

Äitiys voidaan määritellä myös naisten reproduktiokyvyksi eli kyvyksi tulla raskaaksi ja synnyttää lapsia, jolloin tutkimuksissa tarkastellaan muun muassa ehkäisyä, aborttia ja lapsettomuuden hoitoa. Kolmas näkökulma, äitiyden arjen tutkimus, puolestaan painottaa naista lasten hoitajana ja kasvattajana, naisten omia kokemuksia äitiydestä ja äitiyden merkitystä naisten koko elämässä. (Kuronen 1989, 13–23.) Omassa tutkimuksessani painottuu äitiyden arjen tutkimus, mutta äitiys ollessaankin yksilön henkilökohtainen kokemus ei kuitenkaan ole irrallinen ympäröivästä yhteiskunnasta ja kulttuurista.

3.2.1 Äitiyden yhteiskunnallisuus ja kulttuurillisuus

Yhteiskunnallisena instituutiona äitiys on Kurosen (1989) mukaan merkittävä naisten aseman säätelijä ja määrittäjä. Se ei määritä ja säätele vain synnyttäneiden naisten elämää, vaan sillä on välillinen vaikutus kaikkiin naisiin, koska kaikkia naisia voidaan pitää potentiaalisina äiteinä. (Kuronen 1989, 24.) Äitiys nähdään kuuluvan olennaisena osana naiseuteen, ja ilman äitiyttäkin naista tarkastellaan äidillisenä, herkkänä ja hoivaavana olentona. Puhutaankin äitimyytistä, ja siitä kuinka naiset määrittelevät omaa naiseuttaan synnyttämisen kautta. (Heinämaa & Saarinen 1983, 126–127.)

Schofield (1994, 31) yhdisti äitiyden yhteiskunnallisuuteen myös jatkuvuuden. Hänen huomionsa mukaan nuorista äideistä ja heidän raskaudestaan kirjoittaessa mainitaan, kuinka nuoret tytöt kasvatetaan enemmän tai vähemmän ajatukseen, että heidän kohtalonsa ja tulevaisuutensa on olla äiti. Äitiys ei sinällään kuitenkaan alista naista vaan se, kuinka äitiys yhteiskunnallisesti määritellään ja millaisen muodon se saa, kuten Kuronen (1989) tutkimuksessaan korosti. Äitiyden yhteiskunnallisuuteen liittyy sekkin, että Kuronen (1989, 28–29) lainaten Ann Dallyä (1982) totesi naisten olleen aina äitejä, mutta äitiys on keksittyä. Kurosen mielestä tämä viittaa juuri äitiyden yhteiskunnallisesti tuotettuun merkitykseen, joka määrittää millainen hyvä ja oikea äiti on.

Hyvä ja oikeanlainen äitiys liittyyvät myös yhteiskunnan rooliajatteluun. Jokinen (1996, 13) esittikin, että äitiys voidaan ajatella yhdeksi tiukimmista sosiaalisista rooleista, jolloin siihen voidaan liittää yhteiskunnallisia normeja ja odotuksia. Myös Nätkin (1991, 11–12) on todennut, että äitiyteen liitetään yhteiskunnassamme ja kulttuurissamme runsaasti ideologista latausta ja moraalista paatosta. Täyttääkseen yhteiskunnan asettaman äitiyden normin ei siitä riitä pelkkä äitiys, vaan Ann Oakleyn (1986, Kurosen 1989, 24 mukaan) sanoin naisten tulisi synnyttää ja hoitaa lapset yleisesti hyväksytyllä tavalla. Yleisesti hyväksytyt tapa kuitenkin vaihtelee yhteiskunnan ja kulttuurin mukaan, koska yhteiskunnalliset ja kulttuuriset arvot ja ihanteet vaihtelevat.

Jaana Vuori (2003) painotti omassa tutkimuksessaan äitiyden kulttuurillisuutta. Hän muistuttaa siitä, kuinka äitiyttä koskevaa ymmärrystä rakennetaan monessa yhteydessä: äidit tekevät sitä itse, lapset kasvavat ja elämäntilanteet muuttuvat, läheiset, tuttavat ja perheiden asiantuntijat asettavat uusia haasteita ja media sekä erilaiset tutkimukset tuovat oman lisänsä äitiyteen. Suomalaisten ajatukset äitiydestä ovat myös sidoksissa siihen, mitä muualla maailmassa tapahtuu eikä menneisyyden vaikutusta siihen, miten nyt äitiyden hahmotamme ja määrittelemme sovi unohtaa. (Vuori 2003, 39.)

3.2.2 Suomalaista äitiyttä

Satu Katvala (2001) tutki suomalaista äitiyttä väitöskirjassaan, jossa hän tarkasteli äitejä ja äitiyden uskomuksia kolmen eri sukupolven puheessa. Hän tiivisti kulttuurissamme vallitsevat erilaiset uskomukset voimakkaaksi, täydelliseksi ja pystyväksi äidiksi. Voimakkuudella hän viittasi äidin rooliin kotona ja perheessä, jossa äidin ajatellaan olevan niin henkisesti kuin fyysisesti läsnä. Äiti on se arjen pyörittäjä, ja hänet

ajatellaan kodin sydämeksi. Täydellinen puolestaan kuvasti äidin ja lapsen suhdetta ja äitiyden ihannetta. Äidit mielletään hoivaaviksi, huolehtiviksi ja uhrautuviksi eikä suinkaan väsyneiksi, itsekkäiksi tai ankariksi. Äidit ovat läsnä, kuuntelevat, ymmärtävät ja äidin lämmin syli on aina avoinna. Täydellisyydellä Katvala viittasi myös siihen, ettei tämä mielikuviamme malli ja ihanne ole oikeasti helpostikaan toteutettavissa, vaikka siihen äidit itseään vertaavat. Pystyvä äiti taas liittyi äitiin kasvattajana. Äidin rooliksi ja vastuusikin yhteiskunnassa ajatellaan kasvattaa lapsistaan vaikeuksista huolimatta kunnan kansalaisia. Äidin tehtävänä on ohjata, neuvoa ja opastaa, ja äidin odotetaan olevan samaan aikaan sekä hellä ja rakastava että rajoja asettava. (Katvala 2001, 90–92.)

Voimakas, täydellinen ja pystyvä äiti kuvastuu, näkyy ja kuuluu mielestäni hyvin puhuttaessa suomalaisesta äitiydestä niin medioissa kuin erilaisissa arkipäivän keskusteluissa työpaikoilla, kodeissa, hiekkalaatikoiden reunoilla ja uuden ajan yhteisöissä: internetin foorumeilla ja keskustelupalstoilla. Äideiltä odotetaan ja vaaditaan yhteiskunnassamme paljon, mutta myös äidit itse tekevät niin. Äitiys sisältääkin monenlaisia ristiriitoja, joita jokainen äiti joutuu kohdallaan ratkaisemaan ja pohtimaan millainen äiti minä olen ja millainen äiti haluaisin olla.

Erilaisissa keskusteluissa nousee esiin usein vastakkain asetettuina kotiäitiys ja äidin työssäkäynti sekä äitiyden ja parisuhteen yhteenkuuluvuus. Nämä Nätkin (1997) liitti 1990-luvun keskusteluun postmodernista äitiydestä. Aiemmin äitiys nähtiin joko–tai -valintoina tai sekä–että -edellytyksinä, jolloin naisen tuli valita joko äitiys tai palkkatyö ja avioliittoa pidettiin äitiyden edellytyksenä. Maailman muuttuessa ajatukset äitiydestäkin ovat muuttuneet, ja äitiydestä on tullut enemmän yhdistelmä. Nainen saa valita yhdistääkö äitiyteensä palkkatyön ja toisaalta avioliiton, avoliiton vai itsenäisen äitiyden. (Nätkin 1997, 250–251.)

Äitiyden yhdistelmästä kirjoittaa myös Jaana Vuori (2003, 40–41). Hän esittää näkemyksen siitä, kuinka niin sanottu koti- ja työäiti löytyvät monesti samasta naisesta, mutta ne sijoittuvat vain eri elämänvaiheisiin tai limittäin. Perustelunaan hän käyttää sitä, että äitinä olo pienelle lapselle saattaa olla kokonaisvaltaisempaa ja kokopäiväisempää nykypäivänä kuin aiemmin, koska pitkä äitiys- ja vanhempainloma päivärahoineen mahdollistavat lasten kotihoidon aiempaa paremmin. Toisaalta naisten

koulutus, kokopäivätyöt, kehittynyt päivähoitojärjestelmä ja miesten osallistuminen lasten ja kotien hoitoon sekä työntävät että vetävät tekijöinä äitiä töihin kodin ulkopuolelle. Ne myös samalla tuovat lasten ja äitien elämään muita aikuisia, jolloin Vuoren mielestä äitiys on enää harvoin vauvaiän jälkeen kokopäivätoimintaa eikä se näin ollen sulje pois palkkatyötäkään. (Vuori 2003, 40–41.)

Katvala (2001, 19) viitaten Julkuseen (1994) toteaa että, Suomessa naisten työnteolla on pitkät perinteet, eikä kotiäiti-instituutio ehtinyt samalla tavoin rantautua meille kuin muihin Pohjoismaihin ja Euroopan varhain teollistuneisiin maihin. Äitien työnteko on ollut hyväksyttyä, ja voitaisiinkin ajatella keskustelun suomalaisen äidin paikasta olevan vähäisempää ja tarpeettomampaa yksilön tehdessä omat valintansa. Yksilön valinnaisuutta voidaan kuitenkin pitää näennäisenä suomalaisessa yhteiskunnassa, eikä valinta työssäkäynnin ja kotiäitiyden välillä tai niiden yhdistäminen ole aina helppoa tai itsestään selvää. Äitien työssä käynnistä on meillä tullut jopa eräänlainen normi ja suomalaisessa yhteiskunnassa ”vain” kotona olo on hävettävää, minkä Ulla-Maija Kauppinen-Perttula toteaa vuonna 1995 kirjoittamassaan esseessä. Hänen mukaansa kotona oloa joutuu myös perustelemaan niin itselleen kuin toisillekin.

Toisaalta, Katvala (2001) toteaa, että vaikkei suomalainen äiti koskaan ole ollut vankasti kotiäiti, niin silti hänen tutkimuksessaan kaikki sukupolvet liittivät sen uskoksissaan äitiyteen. Äidin paikaksi ajateltiin koti ja kotonaoloa pidettiin parempana kuin poissaoloa, esimerkiksi juuri palkkatyössä. (Katvala 2001, 90.) Ristiriita äidin työssäkäynnin ja kotona olon kohdalla on meilläkin olemassa, minkä voidaan ajatella heijastuvan myös nuoriin äitiin. Äiteinä heidän tulisi olla kotona, mutta nuorina opiskelemassa. Heidän elämänsä ylipäänsä tulisi olla erilaista, mitä tarkastelen lähemmin seuraavaksi.

3.3 Nuoruus

Nuoruus käsitteenä ei ole yksiselitteinen, vaan nuoruutta voidaan määritellä ja tarkastella hyvin monenlaisista lähtökohdista sen kulttuurisidonnaisuudesta johtuen. Se voidaan nähdä ajanjaksoksi lapsuuden ja aikuisuuden välissä, ja sitä voidaan määritellä sekä iän että sosiaalisen määrittelyn mukaan. Sillä on myös kielellinen merkityksensä. Esimerkiksi englannin kielessä suomen kielen nuoruus-käsitettä vastaavina voidaan

käyttää *adolescence* ja *youth*, joilla kummallakin oma käyttötapansa. Adolescence viittaa ikäkauteen ja useimmiten fysiobiologiseen tarkasteluun, joka on psykologisesti orientoitunutta, kun taas youth viittaa sosiaalisesti määrittynneeseen ajanjaksoon, jolloin nuoruutta tarkastellaan enemmältikin kulttuurillisesti, historiallisesti ja yhteiskunnallisesti. (Puuronen 1997, 20.) Nuoruuden moninaisuus heijastuu myös sen tapaan määrittää varhaista äitiyttä ikänormien sekä erilaisten kehitystehtävien ja siirtymien kautta.

3.3.1 Ikä ja elämänvaihe

Sinikka Aapola (1999, 223–253) esitteli omassa väitöskirjatutkimuksessaan iän erilaisia ulottuvuuksia. Hän jakoi iän kronologiseen, institutionaaliseen, sosiaaliseen, kehitykselliseen, ruumiilliseen, kokemukselliseen, subjektiiviseen, funktionaaliseen ja symboliseen ikään. Jokaiseen näistä ulottuvuuksista sisältyy erilainen suhde ikään ja niiden avulla nuoruutta voidaan määritellä eri tavoin. Näin kuvastuu mielestäni myös hyvin nuoruuden monimuotoisuus.

Kronologinen ikä viittaa vuosien karttumiseen syntymästämme alkaen, (Aapola 1999, 227) ja sen perusteella nuoruuskin voidaan sijoittaa hyvin eri ikävuosille. Esimerkiksi Tilastokeskus luokittelee nuorisoon kuuluviksi 15–29-vuotiaat (Raitanen 2001, 207) käyttäen näin kronologista määritystä. Koivusilta ja Rimpelä (2000, 156–157) puolestaan sijoittavat varsinaisen nuoruuden ikävuosiin 14–17 kutsuen ikävuosia 18–22 jälkinuoruudeksi ja Turunen (2005, 113) ajoittaa nuoruuden ikävuosiin 13/14–20/21. Kronologinen ikä näkyy myös nuoruudessa erilaisina ikärajoina, ja sen avulla voidaan yhteiskunnassa alle 18-vuotiaat ja 18 vuotta täyttäneet jakaa ala- ja täysi-ikäisiin. Täysi-ikäisyyttä voidaan pitää aikuisuuden normatiivisena mittarina ja sen myötä nuori saa täydet kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet. Näin kronologinen ikä on merkityksellinen nuoren aseman määrittäjänä yhteiskunnassamme ja se myös jakaa eri elämänvaiheisiin. (Aapola 1999, 227–231; Oinonen 2001, 111.)

Institutionaalinen ikä puolestaan heijastuu nuoruuteen koululaitoksen kautta, jossa koulu aloitetaan ja luokalta toiselle siirtyminen tapahtuu pääsääntöisesti tietyn ikäisenä. Myös symbolinen ikä esiintyy nuoruudessa koululaitoksen myötä: ylioppilastutkinnon suorittaminen ja lakitus ajatellaan olevan edelleenkin selkeä esimerkki suomalaisen yhteiskunnan ikärituaaleista, joita nuoruuteen liitetään. Nuoruutta määrittävät myös

kokemuksellinen ja sosiaalinen ikä, jotka voivat olla ristiriidassa keskenään nuoren kokiessa itsensä aikuiseksi toisten arvioidessa hänet eri-ikäiseksi ulkoisen vaikutelman perusteella. (Aapola 1999, 231–252.) Ei siis ole olemassa yksiselitteistä vastausta nuoruuden ikänormista, mikä puolestaan vaikuttaa myös yhteiskunnassamme siihen, millaisia asioita ja tehtäviä liitämme nuoruuteen elämänvaiheena.

Ajateltaessa ihmisen elämää elämänkaarijattelun mukaan voidaan siihen liittää erilaisia kehitystehtäviä, joiksi Nurmen ja Salmela-Aron (2000) mukaan Havinghurst (1974) määritteli ihmisen pyrkimyksen kohti kasvua suhteessa sosiaalisen ympäristön vaatimuksiin, rajoituksiin ja mahdollisuuksiin. Kehitystehtävien ajatellaan olevan kulttuurisidonnaisia ja tietyssä kulttuurissa elävillä voidaan ajatella olevan yhteinen käsitys elämäkulusta ja sen normeista, esimerkiksi kuinka vanhana tulisi avioitua ja perustaa perhe tai päättää opinnot ja siirtyä työelämään. Kulttuurisidonnaisuudestaan huolimatta kehitystehtävät eivät kuitenkaan ole muuttumattomia, vaan ne heijastavat yhteiskunnan muutoksia muovautuen uusien vaatimusten mukaan muuttaen samalla eri elämänvaiheita. (Nurmi & Salmela-Aro 2000, 89–90.)

Nuoruuden kehityksen voidaan ajatella kulkevan myös siirtymien kautta, joita ovat esimerkiksi siirtyminen kodin vaikutuspiiristä enemmän ystäväpiiriin, ystävyys-suhteiden korvautuminen osittain seurustelusuhteilla, oppivelvollisuuden suorittaminen ja ammatillisen koulutuksen aloittaminen sekä omalle persoonalle sopivien harrastusten ja vapaa-ajanviettopojen löytyminen. (Koivusilta & Rimpelä 2000, 157.) Perheen perustaminen puolestaan voidaan nähdä seuraavaan kehitysvaiheeseen kuuluvana tapahtumana, jonka Dunderfelt (1997, 105) Havinghurstiin viitaten ajoittaa aikuisuuden alkutaipaleelle, ikävuosien 20–40 välille.

3.3.2 Aikuisuus normina ja pidentynyt nuoruus

Länsimaalaisessa ajattelussa nuoruutta määritellään pitkälti suhteessa aikuisuuteen, ja usein vielä negatioiden kautta: mitä se ei ole, ja mitä siitä puuttuu aikuisuuteen verrattuna. Nuoruuteen liitetään etsiminen, puute, epävarmuus, irrallisuus, vaillinaisuus, kypsymättömyys ja keskenkasvuisuus, kun taas aikuisuus edustaa vakiintumista, itsenäisyyttä, riippumattomuutta ja vastuullisuutta. (Hoikkala 1993, 228–229; Furlong & Cartmel 1997, 41–42; Aapola 1999, 346–347.) Nuoruus nähdään ennen kaikkea

keskeneräisenä kehitysvaiheena, jossa kehitystehtävien ratkaisu tapahtuu kriisien kautta aikuisuuden edustaessa varsinaista omaa elämää (Hoikkala 1993, 18; Aapola 1999, 33).

Myös nuoruuden ja aikuisuuden kehitystehtävät ovat länsimaisessa ajattelussa erotettu toisistaan. Maatalousyhteiskunnassa koulutuksen merkitys oli vähäisempi ja perheen perustaminen oli nuoruuden keskeinen tehtävä (Puuronen 1997). Nyky-yhteiskunnassa tehtävät ovat kuitenkin muuttuneet: perheen perustaminen liitetään nykyisin aikuisuuteen (esim. Oinonen 2001, 109) ja koulutuksen hankkimisesta puolestaan on tullut yksi nuoruuden keskeisistä tehtävistä (esim. Crisholm & Hurrelmann 1995, 135). Suomalaistenkin nuorten elämässä koulutus on keskeistä ja koulu edustaa yhteiskunnallista instituutiota, joka muotoilee nuorten etenemistä kohti aikuisuutta, kuten monet suomalaistutkijat ovat todenneet (esim. Savolainen 1993; Nummenmaa 1996; Komonen 2001; Aapola 2005).

Nuoruuden voidaan ajatella koulutuksen ohella muutenkin institutionalisoituneen: sitä säätelevät myös muut yhteiskunnalliset instituutiot, taloudelliset rakenteet sekä kulttuurinen sukupuolijärjestelmä (Aapola 1999, 32). Krüger (1994, Aapolan 1999, 32 mukaan) onkin todennut, että miesten ja naisten ihanteelliselle elämälle asetetaan erilaisia kulttuurisia odotuksia. Raitanen (2001, 192) puolestaan kirjoitti, että tämän päivän nuoruus koskee periaatteessa tasavertaisesti sekä tyttöjä ja poikia eivätkä nuoruuden ulkoiset ehdot määräydy kovinkaan erilaisina sukupuolen mukaan. Hän kuitenkin huomauttaa, että sukupuolisesta tasa-arvoistumisesta huolimatta naisten ja miesten peruskoulun jälkeiset koulutusurat, opintoalat ja työmarkkinat eroavat merkittävästi toisistaan. Alaluvussa 4.5 paneudutaankin eroihin enemmän.

Institutionalisoitumisen ohella länsimaista nykynuoruutta voidaan kuvata pidentyneeksi. Pidentyneelle nuoruudelle ajatellaan olevan ominaista pitkät opiskeluajat, myöhäinen siirtyminen työelämään sekä avioliiton solminen ja lasten hankkiminen myöhemmin (Crisholm & Hurrelmann 1995; Galland 1995; Furlong & Cartmel 1997). Myös sitoutumattomuus liitetään vahvasti pidentyneeseen nuoruuteen (Niemelä & Kelhä 2005). Suomessa pidentynyt nuoruus näkyy hyvin esimerkiksi synnytys- ja koulutustilastoissa, jotka kertovat ensisynnyttäjien keski-ian noususta ja nuorten osallistumisesta koulutukseen. Synnyttäjien keski-ian kohoaminen kertoo Hirvosen (2000, 16–17) mukaan kenties siitä, että suunnitelmallisuus ja rationaalisuus ovat nousseet keskei-

semmiksi yhteiskunnassa: ensin eletään pitkä ja vapaa nuoruus, hankitaan ammatti, työpaikka ja asunto sekä sitten vasta lapsi valmiiseen elämään (mm. Haavio-Mannila 1993; Jallinoja 2000, Hirvosen 2000 mukaan).

3.4 Poikkeavuus ja leimautuminen huolena

Ajatus yleisesti hyväksytyistä tavasta olla äiti ja nuori sekä niiden yhteiskunnallisuus ja kulttuurillisuus liittyvät vahvasti normiajatteluun ja ihmisen erilaisiin rooleihin. Normit ja roolit ovatkin läheisessä yhteydessä toisiinsa ja molemmissa on kyse ympäristön odotuksista, jotka määrittelevät, millainen käyttäytyminen on tilanteessa sopivaa.

Sulkunen (2003, 79–85) määrittelee sosiaalisiksi normeiksi käyttäytymissäännöt, jotka aikaansaavat yhdenmukaista käyttäytymistä. Muodoltaan ne voivat olla käskyjä, kieltoja, lupia ja ihanteita ja ne jaetaan virallisiin ja epävirallisiin normeihin. Viralliset normit ovat tietyn ryhmän tai instituution julkilausumia sääntöjä. Epäviralliset normit taas ajatellaan olevan kaikkien ryhmän jäsenten tietämiä. Yhteistä kuitenkin on, että normien noudattamista valvotaan erilaisin palkkioin ja rangaistuksin.

Sosiaaliset roolit puolestaan ovat Sulkusen (2003, 106–108) mukaan niiden normien ja odotusten summa, jotka koskevat henkilöitä, joilla on erityinen tehtävä tai asema. Sosialisaaion kautta nämä yhteiskunnallisesti tuotetut normit ja rooliodotukset välittyvät meihin. Tällöin omaksumme äitiyden ja nuoruuden ihannenormin ja kulttuurisesti tuotetut merkitykset eli ajatukset siitä millainen äitiys ja nuoruus ovat oikeanlaista, sallittua ja tavoittelemisen arvoisia yhteiskunnassamme.

Poikkeavuudeksi puolestaan voidaan määritellä normin noudattamattomuutta, ja poikkeavaksi henkilö, joka ei noudata normia. Poikkeavuus liitetään myös valtaväestön käyttäytymisestä eroavuuteen. (Sulkunen 2003, 92–95.) Näin ollen varhaiset äidit voidaankin leimata poikkeaviksi, koska he rikkovat käsitystä siitä, millainen äidin ja nuoren tulisi olla sekoittaessaan äitiyden ja nuoruuden toisiinsa, minkä myös Phoenix (1991, 1–5) totesi. Esimerkiksi vanhemmuus mielletään useimmiten ikärooliksi, joka liitetään vain aikuisuuteen ja näin ollen ei-aikuiseksi määrittyvä äiti rikkoo eurooppalaista standardinuoruuden määritelmää, jossa alle 20-vuotiaan odotetaan hankkivan koulutusta eikä lasta (Niemelä & Kelhä 2005).

Huomioitavaa on kuitenkin, ettei rooli itsessään kuitenkaan ole käyttäytymistä, koska sosiaaliset roolit koostuvat niistä odotuksista, joita muilla on käyttäytymisestä eikä henkilö itse voi valita rooliaan (Sulkunen 2003, 106–120). Näin ollen äitiys eikä nuoruuskaan ole tietty käyttäytymismalli, vaan nuori äiti voi käyttäytyä enemmän tai vähemmän äidillisesti ja nuoren tavoin. Nuorten äitien kohdalla voidaankin ajatella, että he omalla käyttäytymisellään joko heikentävät tai vahvistavat äidin ja nuoren roolejaan tehden itsestään joko poikkeavampia tai samankaltaisempia kuin muut äidit ja nuoret.

Yhteiskunnan huoleksi voi kuitenkin tällöin nousta se, että nuori äiti valitsee vain toisen roolin itselleen ja käyttäytyy sen mukaisesti toisen jäädessä paitsioon. Ajatellaan vaikkapa nuorten äitien keskittyvän enemmän olemaan äitejä, jolloin he käyttäytyvät vähemmän nuoren tavoin eivätkä hanki koulutusta vaan jättävät koulunsa äitiyden myötä kesken (ks. esim. Stevens-Simon & Lowy 1995). Toisaalta taas yhteiskunnassa ollaan huolissaan siitä, ettei nuori äiti ole kykenevä sitoutumaan ja olemaan hyvä ja huolehtiva äiti lapselleen (ks. esim. Hirvonen 2000; Yardley 2008).

Huolena voidaan pitää sitäkin, että poikkeavan rooliin joutumisen, mitä myös leimautumiseksi kutsutaan, ajatellaan lisäävän todennäköisyyttä käyttäytyä poikkeavasti (Sulkunen 2003, 117–119). Nuorten äitien kohdalla voitaisiin ajatella, että jos nuori äiti itse pitää itseään poikkeavana, hän myös käyttäytyy vähemmän niiden odotusten ja normien mukaan, joita yhteiskunta hänelle asettaa. Ongelmaksi tämä voi muodostua, jos nuori äiti esimerkiksi lakkaa välittämästä ja yrittämästä olla sekä äiti että nuori, koska ajattelee olevansa jo leimautunut epäonnistujaksi. Poikkeavaksi leimautuminen herättää myös odotuksia, että henkilö on muullakin tavoin poikkeava kuin vain leiman antamalla tavalla (Sulkunen 2003, 118), mikä selittänee ihmisten yleisempää ennakkoluuloisuutta nuoria äitejä kohtaan. Varhainen äitiys ei siis koskaan ole yhteiskunnan kannalta ongelmatonta, koska sekoittaessaan äitiyden ja nuoruuden, nuoret äidit tulevat poikkeaviksi ja helposti leimatuiksi ajatellun elämäntilanne- ja rooliristiriitansa vuoksi.

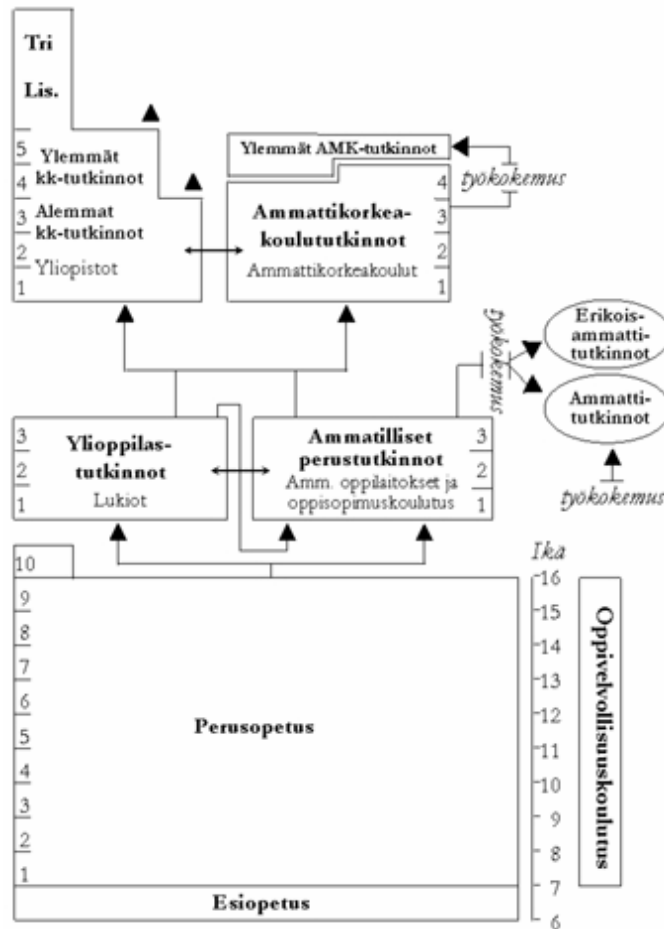
4 KOULUTUKSEN MERKITYS NUORUUDESSA

Koska koulutuksen hankkiminen ajatellaan tärkeäksi nuoren elämässä, ja se on yksi nuoruuden elämänvaiheen kehitystehtävistä, ei sitä sovi nuorten äitienkään kohdalla unohtaa. Suomalaista yhteiskuntaa voidaan kutsua koulutusyhteiskunnaksi, ja meillä koulutuksen tavoitteet, tehtävät ja merkitys heijastuvat vahvasti myös nuorten elämään. Koulutusta koskevien päätösten ajatellaan vaikuttavan ratkaisevasti tulevaisuudessa nuorten sosiaaliseen ja ammatilliseen asemaan (Koivusilta & Rimpelä 2000, 158). Yksilöllisten valintojen lisääntymisestä huolimatta yksilöllistyminen tapahtuu yhteiskunnan yleisten ehtojen ja instituutioiden asettamissa rajoissa (Järvinen & Vanttaja 2005, 4). Tässä luvussa tarkoitukseni on tarkastella koulutusta, sen merkitystä ja kouluttamattomuutta nuorten elämässä hieman lähemmin luoden näin kontekstia niille toiveille, odotuksille ja vaatimuksille, joita suomalainen yhteiskunta koulutuksen myötä myös nuorille äideille asettaa.

4.1 Suomalainen koulutusyhteiskunta

Suomessa koulutus on jokaisen kansalaisen perusoikeus ja toisaalta velvollisuuskin yleisen oppivelvollisuuden myötä. Koulutuspolitiikkamme keskeisenä tavoitteena on turvata jokaiselle Suomessa asuvalle tasa-arvoiset mahdollisuudet saada koulutusta – iästä, asuinpaikasta, varallisuudesta, sukupuolesta tai äidinkielestä riippumatta. Tasa-arvoisuuden lisäksi koulutuksen tavoitteena on itsensä kehittäminen ja elinikäinen oppiminen. (Opetusministeriö 2006a, 2006f.) Tavoitteet heijastuvat koulutusjärjestelmäämme (ks. Kuvio 3), jossa koulutus on jaettu eriasteiseksi: perusaste, toinen aste ja korkea-aste. Mahdollisuudet monipuoliseen koulutukseen ovatkin olemassa. Yhteiskunnan asettamat koulutukselliset tavoitteet näkyvät myös tarkasteltaessa suomalaisten koulutustasoa.

Koulutusjärjestelmä

Kuvio 3. Suomalainen koulutusjärjestelmä

(Lähde: Opetushallitus 2009)

Perusasteen koulutukseen kuuluu yhdeksänvuotinen yleissivistävä perusopetus (peruskoulu), jonka suorittuaan oppilas on suorittanut oppivelvollisuutensa. Koulutien voi kuitenkin aloittaa jo ennen peruskoulua. Kuusivuotiailla lapsilla, jotka aloittavat peruskoulun seuraava vuonna, on oikeus osallistua vuoden kestäväseen esiopetukseen. (Opetusministeriö 2006b.) Peruskoulun jälkeen on mahdollista käydä vielä lukuvuoden kestävä lisäopetus, niin sanottu 10. luokka, joka sijoittuu perusasteen ja toisen asteen väliin. 10. luokka tarjoaakin monelle nuorelle mahdollisuuden arvosanojen korottamiseen ja jatko-opintojen suunnitteluun sekä pääsyn tutustumaan työelämään. (Opetushallitus 2007.)

Toisen asteen muodostavat lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus, jotka voidaan suorittaa myös yhdistelmä- eli niin sanottuna kaksoistutkintona. Lukio-opintojen tehtävänä on jatkaa peruskoulun opetustehtävää tähdäten jatko-opintoihin korkea-asteella eivätkä ne ammatillisen koulutuksen tavoin tuota ammatillista pätevyyttä. Ammatillinen koulutus voidaan vielä jakaa ammatillisiin perustutkintoihin sekä ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin, jotka ovat ammatillista lisäkoulutusta. (Opetusministeriö 2006c, 2006e.)

Yliopistojen ylemmät ja alemmat korkeakoulututkinnot sekä tieteelliset jatko-tutkinnot muodostavat yhdessä käytännönläheisten ja työelämän tarpeisiin suuntautuvien ammatikorkeakoulututkintojen ja ylempien AMK-tutkintojen kanssa korkea-asteen. Koulutusasteilla järjestetään myös aikuiskoulutusta, jossa pyritään erityisesti huomioimaan opiskelijan aiemmat tiedot, taidot ja elämäntilanne. Sen tavoitteita ovat myös kannustaa elinikäiseen oppimiseen sen rohkaista opiskelemaan ja kokeilemaan uutta vanhemmallakin iällä. (Opetusministeriö 2006b.)

Koulutusasteilta toiselle siirryttäessä yleensä vain alemman asteen opinnot suorittanut voi opiskella ylemmän asteen koulutuksessa. Poikkeustapauksissa opiskelijaksi voidaan ottaa henkilö, jolla on muuten riittävät edellytykset suoriutua opinnoista. Perusasteen opetus on maksutonta ja myös perusasteen jälkeinen koulutus on pääasiassa maksutonta. Lisäksi opintoihin on mahdollista saada valtiolta erilaisia opinto- ja koulutustukia. (Opetusministeriö 2006b, 2006d.)

Koulutustaso ja tutkintojen suorittaminen

Lynne Chisholm (2002, Järvisen & Vanttajan 2005, 5 mukaan) on oman tutkimuksensa perusteella jakanut maailman kolmeen koulutusalueeseen. Hän sijoittaa Suomen niihin maihin, joissa koulutukseen osallistuminen on yleistä kaikilla koulutusasteilla, vaikkakin väestöryhmittäisiä eroja löytyy. Myös koulutustaso nähdään Suomessa korkeaksi (esim. Tuononen 2005) ja keskimääräinen koulutustaso on noussut 1900-luvun puolivälin jälkeen nopeasti, minkä Järvinen ja Vanttaja (2005, 5) totesivat tarkastellessaan koulutustilastoja. Vielä vuonna 1960 ainoastaan 16 prosenttia yli 15-vuotiaista oli suorittanut vähintään keskiasteen tutkinnon, kun sen vuonna 2001 suorittanut jo 60 prosenttia (Järvinen & Vanttaja 2005, 5). Tutkintojen suorittaminen

yleistyy koko ajan ja vuonna 2008 jo 65 prosentilla yli 15-vuotiaista oli suoritettuna vähintään toisen asteen tutkinto (Tilastokeskus 2009c).

Myös korkeakoulutettujen määrässä on tapahtunut suuria muutoksia vuosien 1960–2001 välillä: heidän suhteellinen osuus on noin kahdeksankertaistunut, kun tarkastelussa ovat sekä yliopistossa suoritettut että ammattikorkeakouluissa suoritettut tutkinnot. Nuorempien ikäryhmien osalta väestön koulutustason nousu näkyy muita selkeämmin. Esimerkiksi 30–34-vuotiaista 83 prosentilla oli vähintään keskiasteen tutkinto vuonna 1999 ja korkeakoulututkinto ammattikorkeakoulututkinnot mukaan luettuina 39 prosentilla. (Järvinen & Vanttaja, 2005, 5.)

Nuorten koulutustasoa tarkemmin tarkasteltuna voidaan todeta etenkin korkea-asteen tutkintojen suorittamisen lisääntyneen viimeisten noin 20 vuoden aikana. Vuonna 1990 28 prosenttia 25–29-vuotiaista oli suorittanut vähintään alimman korkea-asteen tutkinnon, kun se vuonna 2003 oli 35 prosentilla. Samaan aikaan 20–24-vuotiaiden toisen asteen tutkintojen suorittaminen oli pysynyt korkealla, noin 80 prosentissa. (Järvinen & Vanttaja, 2005, 8-9.) Tutkintojen suorittaminen ei suinkaan ole vähentynyt tultaessa 2000-luvun lopulle. Esimerkiksi vuonna 2007 nuoret (16–29-vuotiaat) suorittivat 99713 toisen ja korkea-asteen tutkintoa eli lähes joka kymmenes ikäluokkaan kuuluva sai opintonsa päätökseen kyseisenä vuonna (Koulutus 2009).

4.2 Koulutuksen merkitys tilastojen valossa

Nuorten tutkintojen suorittamisen voidaan ajatella kuvastavan nuorten ajatuksia koulutuksen merkityksestä. Myös muunlaiset tilastot ja mittarit kuvaavat koulutuksen, tärkeyttä. Koulutukseen osallistuminen ja pääasiallinen toiminta kertovat suomalaisten nuorten sijoittumisesta koulutussektorille ja koulutuksen isosta roolista heidän elämässä. Yhdeksäsluokkalaisten jatko-opinnot puolestaan kuvastavat koulutuspolkujen jatkuvuutta ja sitä, että nuorilla on halua jatkaa opintojaan pakollisen oppivelvollisuuden jälkeen.

Pääasiallinen toiminta

Pääasiallisella toiminnalla tarkoitetaan henkilön taloudellisen toiminnan laatua ja se perustuu tietoihin henkilön toiminnasta vuoden viimeisellä viikolla. Sen mukaan

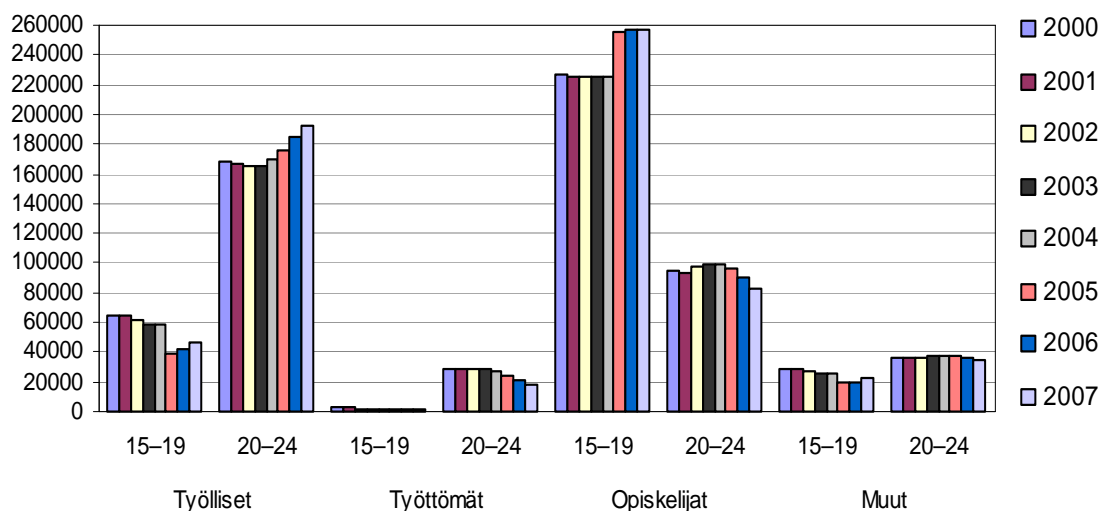
työvoima luokitellaan työvoimaan kuuluviin, joka jaetaan työllisiin ja työttömiin ja työvoiman ulkopuolella oleviin. Työvoiman ulkopuolella olevat jakautuu viiteen alaryhmään: 0-14-vuotiaat, opiskelijat ja koululaiset, eläkeläiset, varusmiehet ja siviilipalvelusmiehet sekä muut työvoiman ulkopuolella olevat, joilla tarkoitetaan edellä mainitsemattomiin ryhmiin kuuluvia työvoiman ulkopuolella olevia. (Tilastokeskus.) Kuviossa 4 jaan kuitenkin työvoiman ulkopuolella olevat kahteen ryhmään: opiskelijoihin ja muihin työvoiman ulkopuolella oleviin. Heillä tarkoitan varusmies- ja siviilipalvelusta suorittavia, eläkeläisiä sekä muita työvoiman ulkopuolella olevia, joista Tilastokeskuksen yleisen tiedon mukaan suurin osa hoitaa kotona lapsia.

Järvinen ja Vanttaja (2005, 6) tutkivat nuorten (heillä 15–29-vuotiaat) pääasiallista toimintaa 1990-luvun alusta 2000-luvun alkupuolelle. He totesivat, että suomalaisten nuorten koulutukseen ja työhön osallistumisessa on tapahtunut verrattain isoja muutoksia: työllisten määrä on vähentynyt ja opiskelijoiden osuus kasvanut. Itse keskityin tarkastelemaan 15–24-vuotiaiden pääasiallista toimintaa, koska omassa tutkimuksessani nuoret äidit sijoittuvat näille ikävuosille ja myös toisen asteen opinnot sijoittuvat enemmän näihin ikävuosiin: ylioppilastutkinto suoritetaan keskimäärin 19-vuotiaana ja ammatillinen perustutkinto 21-vuotiaana (mediaani-ikä) (Tilastokeskus 2009a). Tarkastelemalla ikävuosia 15–24 saadaankin näin ollen kontekstia sille, millainen on 15–24-vuotiaiden suomalaisten nuorten työ- ja koulutustilanne.

Kuviosta 4 nähdään, että 15–19-vuotiaiden pääasiallinen toiminta on opiskelu ja 20–24-vuotiaat ovat pääasiassa työelämässä. 15–19-vuotiaiden opiskelijamäärä on kasvanut tultaessa 2000-luvun lopulle ja samaan aikaan työvoiman ulkopuolella olevien määrä on laskenut kuten myös työllisten määrä. Tätä osaltaan selittänee myös vuoden 2005 alusta voimaan tullut työeläkevakuutusuudistus, jolloin työeläkevakuutuksen piiriin kuuluviksi tulivat 18–68-vuotiaat, kun aiemmin työeläkevakuuttamisvelvollisuus oli alkanut jo 14-vuoden iästä. 20–24-vuotiaiden osalta puolestaan opiskelijoiden määrä on pienentynyt ja työelämässä olevien määrä on kasvanut, vaikka heistä opiskelijoita on edelleen yli 80 000.

Työttömyyttä tarkasteltaessa voidaan todeta 15–24-vuotiaiden työttömyyden laskeneen 2000-luvun alusta, jolloin yli 30 000 nuorta oli työttömänä, tultaessa 2000-luvun loppupuolelle. Vuonna 2007 15–24-vuotiaita työttömiä olikin enää reilut 20 000.

Vanhempien, 20–24-vuotiaiden, työttömien määrä oli laskenut enemmän kuin 15–19-vuotiaiden, joiden työttömyys oli pysynyt lähes ennallaan. (Kuvio 4.) Vuonna 2009 tapahtui kuitenkin muutos, ja nyt on palattu taas 2000-luvun alun lukemiin (Tilastokeskus 2010a).

Kuvio 4. 15–24-vuotiaiden nuorten pääasiallinen toiminta vuosina 2000–2007

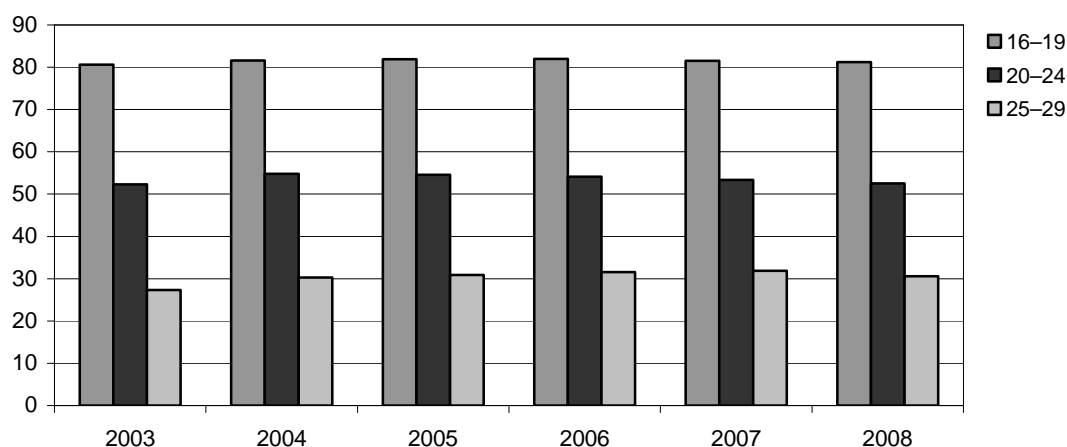
(Lähde: Tilastokeskus 2010b, Tilastotietokannat/Työssäkäynti)

Koulutukseen osallistuminen

Pääasiallinen toiminta ei kuitenkaan kerro tarkasti sitä, kuinka monet nuoret osallistuvat koulutukseen, koska monet nuorista opiskelevat ja työskentelevät, jolloin heidät lasketaan kuuluvaksi työllisiin (Tilastokeskus). Esimerkiksi vuonna 2007 lukiolaisista 31,6 prosenttia ja 62,1 prosenttia toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoista kävi työssä opintojen ohessa (Tilastokeskus 2009b). Koulutuksen tärkeästä roolista nuorten elämässä saadaankin tarkempaa kuvaa tarkastelemalla nuorten koulutukseen osallistumista. Tällöin voidaan huomioida hyvin myös eri ikäryhmät ja vertailla saatuja tuloksia. Koska lähes kaikki 15-vuotiaat ovat vielä oppivelvollisia ja opiskelevat peruskoulussa (R. Rautanen, henkilökohtainen tiedonanto 4.12.2009³), on nuorin ikäryhmäni 16–19-vuotiaat Kuviossa 5.

³ Riikka Rautanen toimii Tilastokeskuksessa yliaktuaarina oppilaitostilastoissa.

Kuviosta 5 näemme, että suomalaisten nuorten koulutukseen osallistuminen on ollut viime vuosina korkealla. 16–19-vuotiaista yli 80 prosenttia on viime vuosien aikana ollut opiskelijoita. 20–24-vuotiaita opiskelijoita on yli puolet ikäluokasta ja 25–29-vuotiaistakin opiskelijoita on ollut noin 30 prosenttia ikäluokasta. Opiskelijoiden määrissä ei ole tapahtunut suuria muutoksia tarkastellun kuuden vuoden aikana, vaikka pieniä muutoksia on havaittavissa vanhemmissa ikäluokissa.

Kuvio 5. Nuorten koulutukseen osallistuminen (%) ikäryhmittäin vuosina 2003–2008

(Lähteet: Koulutus 2004:3, 2005:3, 2007, 2008, 2009, 2010)

9-luokkalaisten sijoittuminen jatko-opintoihin

Nuorten uskosta koulutukseen kertoo myös se, että peruskoulun jälkeen 9-luokkalaisista yli 90 prosenttia jatkoi välittömästi toisen asteen opintoihin ja 2–3 prosenttia nuorista jatkoi 10. luokalle vuosina 2000–2008. Samaisina vuosina vain alle 7 prosenttia 9. luokan päättäneistä ei jatkanut välittömästi opintojaan. (Ks. Taulukko 3.)

Taulukko 3. Peruskoulun 9. luokan päättäneiden välitön sijoittuminen (%) jatko-opintoihin vuosina 2000–2008

	2000	2002	2004	2005	2006	2007	2008
Lukiokoulutuksessa	53,7	54,8	54,1	53,2	51,1	50,8	50,6
2. asteen amm. koulutuksessa	36,3	36,7	38,4	39,4	40,1	40,7	41,9
Toisella asteella yhteensä	90,0	91,5	92,5	92,6	91,2	91,5	92,5
Peruskoulun 10. luokalla	3,0	2,6	2,5	2,5	2,0	2,0	2,0
Ei jatkanut opiskelua	7,0	5,9	5,0	4,9	6,8	6,5	5,6

(Lähde: Tilastokeskus 2009c)

Nuorten koulutustilastot kuvastavat hyvin myös sitä, että toisen asteen opinnoista on tullut uudenlainen oppivelvollisuus, minkä useat tutkijat ovat todenneet (esim. Kuure 2001, 39; Järvinen & Vanttaja 2005, 8). Suomessa ei enää olekaan riittävää, että on suorittanut perusasteen eli peruskoulun, vaan pärjätäkseen ja ollakseen hyväksytyt yhteiskunnan jäsen on nuoren suoritettava vähintäänkin toisen asteen tutkinto. Koulutuksesta onkin oikeuden lisäksi tullut enenemässä määrin myös velvollisuus, (Komonen 2001, 33–36) joka voidaan ajatella kaikkia nuoria, myös nuoria äitejä, koskevaksi.

4.3 Koulutus ja työelämä

Koulutusvelvollisuus heijastuu yhteiskunnassamme myös vahvasti työelämään. Vuonna 1996 voimaan astuneen työmarkkinalain muutoksen mukaan alle 20-vuotias ammattitaidoton työtön ei ole oikeutettu työmarkkinatukeen, ellei hän aktiivisesti hakeudu koulutukseen tai osallistu johonkin työvoimapoliittiseen toimenpiteeseen. Seuraavana vuonna uudistus ulotettiin koskemaan alle 25-vuotiaita. (Laki työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta 1705/1995; 665/1996; Työttömyysturvalaki 30.12.2002/1290.) Heli Laaksosen (1999, 75) mielestä nuoriin kohdistetut työvoimapoliittiset muutokset määrittävätkin nuorten yhteiskunnallista asemaa työmarkkinoille tulijoina uudelleen: nuorilla on ennen muuta kouluttautumisvelvollisuus, ja vasta sen jälkeen seuraa oikeus työhön tai työttömyyskorvaukseen.

Myös nuoret itse sitovat koulutuksen ja työelämän vahvasti yhteen. Tämä nousee mielestäni hyvin esiin Suomessa vuodesta 1994 lähtien tehdyissä vuosittaisissa nuorisobarometreissa, joissa puhelinhaastattelun avulla pyritään selvittämään nuorten (15–29-vuotiaiden) arvoja ja asenteita eri aihealueista (Myllyniemi 2007, 4). Nuorisobarometreissa koulutuksen ja työllistymisen teemat ovat vahvasti esillä, koska nuorisobarometrien synty ajoittuu korkean nuorisotyöttömyyden aikoihin. Tuolloin yleisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa epäiltiin nuorisotyöttömyyden latistavan nuorten opiskelumotivaatiota ja aktiivista työmarkkinoille hakeutumista, ja koettiin tärkeäksi kuulla nuorten mielipiteitä. (Saarela 2004, 113.)

Vuonna 1994 nuorista 87 prosenttia oli joko täysin samaa tai jokseenkin samaa mieltä, että koulutus parantaa olennaisesti työnsaantimahdollisuuksia ja vuonna 2002 peräti 95

prosenttia. Naisten ja miesten vastaukset eivät kumpanakaan vuonna juuri poikenneet toisistaan, mutta ikä merkitsi: nuoremmat vastaajat uskoivat enemmän koulutuksen työllistäväyteen (Saarela 2004, 114–117). Vuoden 2007 nuorisobarometri kertoo kuitenkin, että nuorten usko koulutuksen parantavan työnsaantimahdollisuuksia, on kääntynyt selvään laskuun, mutta enemmistö uskoo yhä koulutuksen parantavan työnsaantimahdollisuuksia. Vahvin usko oli toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevilla ja heikoimmin koulutuksen parantaviin mahdollisuuksiin uskoivat korkeakouluopiskelijat. Naisten ja miesten vastauksissa ei vielääkään ilmennyt eroja, mutta ikä merkitsi edelleen: nuoremmilla vastaajilla usko oli vahvempi. Mielenkiintoista oli, että suoritettujen tutkintojen perusteella näyttäisi siltä, että ainoastaan ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat uskoivat koulutuksen auttavan työnsaannissa vähemmän valmistumisen jälkeen kuin vielä opiskeluvaiheessa. (Myllyniemi 2007, 17.)

Nuorten usko koulutuksen ja työelämän linkittymiseen on yhä vahva: vuoden 2008 nuorisobarometrissa nuorten tärkein syy opiskella oli työn saanti. Lähes yhtä keskeiseksi nousivat sisällöltään kiinnostavan työn saaminen ja vakituisen työn saaminen, joita kaksi kolmas osaa nuorisobarometriin vastanneista piti erittäin tärkeinä syinä opiskelulle. (Myllyniemi 2008, 26.) Voitaisiinkin ajatella, että nuorten usko koulutuksen työllistämismahdollisuuksiin on vähentynyt, mutta nuoret ajattelevat koulutuksen olevan kuitenkin edellytys työnsaannille.

4.4 Kouluttautumattomuus riskitekijänä

Kouluttautumattomuus ja siihen liittyvät tekijät yhdistetään usein erilaisissa kansainvälisissä keskusteluissa ja tutkimuksissa nuoriin äiteihin. Pelätään, että opinnot jäävät heiltä kesken tai kokonaan suorittamatta. Ilman koulutusta nuoret äidit eivät työllisty tai he saavat vain heikommin palkattuja työtehtäviä ja syrjäytyvät. Näistä puolestaan syntyy lisää ongelmia esimerkiksi köyhyyttä, mielenterveysongelmia ja riippuvuutta yhteiskunnan palveluista, niin nuorille äideille itselleen kuin myös heidän lapsillensa, mikä tekee nuorista äideistä yksilöllisen ongelman lisäksi myös yhteiskunnallisen ongelman. (Stevens-Simon & Lowy 1995; Weed, Keogh & Borkowski 2000; Hanna 2001; McDermott & Graham 2005.)

Suomalaisessa koulutusyhteiskunnassa koulutus liitetään vahvasti työllistymiseen (esim. Hämäläinen 2000, 12; Rinne & Kivirauma 2003). Rinne ja Kivirauma (2003, 57–58) toteavatkin, että ihmisen ammattitaidon voidaan ajatella nykypäivänä olevan riippuvainen koulutuksesta, ja ammatillisen koulutuksen puute leimaa ihmisen ammattitaidottomaksi. Ammattitaidottoman puolestaan on vaikea, ellei lähes mahdotonta työllistyä, ja onkin todettu, että heikoiten koulutetuilla on selvästi suurin riski altistua niin pitkäaikais- kuin toistuvaistyöttömyydelle. Tämän myötä nuorisotyöttömyyttäkin voidaan pitää pikemmin koulutuksellisenä ongelmana kuin työmarkkinaongelmana. (Siurala 2003, 17–18.)

Kouluttautumattomuus yhdistetään myös yhteiskuntaan integroitumiseen ja sen ajatellaan pitkälti määrittävän yksilön sosiaalista asemaa (esim. Hämäläinen 2000, 12). Suomessa syrjäytymisvaarassa olevaksi määritelläänkin nuori, joka menestyy heikosti opinnoissaan, on työelämän ulkopuolella, eikä hänellä ole perusasteen jälkeistä tutkintoa (Kuure 2001, 39; Alatupa 2007). Nuorten syrjäytyminen nähdään yhteiskunnassa ongelmana ja siihen liitetään monenlaisia tekijöitä: pitkäaikaisyöttömyyttä, asunnottomuutta ja pitkäaikaista toimeentulotukiasiakkuutta sekä näistä seuraavaa elämänhallinnan pettämistä ja erilaista pahoinvointia (Etelä-Suomen lääninhallitus, 2009). Syrjäytymisen seuraukset ovatkin samankaltaisia kuin kouluttautumattomuuden seuraukset: aikuisiällä usein suhteellisesti muuta väestöä heikompi työmarkkina-asema ja tulotaso (ks. esim. Vanttaja & Järvinen 2004).

Kouluttautumattomuuteen voidaan yhdistää myös koulutuksen keskeyttäminen, joka puolestaan usein myös syrjäytymiseen liitetään. Syytä on kuitenkin muistaa, etteivät kaikki koulutuksensa keskeyttäneet ole syrjäytyneitä. Osalla koulutuksen keskeyttäminen on putoamista (*drop out*) koulutusmarkkinoilta, mutta osalla on syynä myös pysähdys- ja -vaihto (*stop out*). (Rinne & Kivirauma 2003, 49.) Keskeyttäminen ei tutkimusten mukaan olekaan yksiselitteistä: esimerkiksi Komonen (2001) on todennut, että keskeyttäminen saattaa olla nuorten tapa rakentaa elämäänsä. Nuorten ratkaisut voivat hänen mukaansa olla enemmän tai vähemmän tietoisia, joiden tavoitteena on etsiä uusia mahdollisuuksia.

Myös tilastot tukevat keskeyttämisen moninaisuutta. Esimerkiksi lukuvuonna 2007/2008 nuorille suunnatun lukiokoulutuksen keskeytti 4,5 prosenttia opiskelijoista.

Heistä toiselle koulutussektorille siirtyi 2,3 prosenttia, joten vain vajaa puolet heistä oli todellisia keskeyttäjiä. Nuorille suunnatussa ammatillisessa koulutuksessa vastaavat luvut olivat 9,8 prosenttia ja vain 0,9 prosenttia siirtyi toiselle koulutussektorille. (Tilastokeskus 2010c.) Voidaankin todeta, että lukiokoulutuksen keskeyttäneistä suurempi osa vaihtaa koulutussektoria, kun taas ammattikoululaisilla tutkintoon johtavan koulutuksen keskeyttäminen kokonaan on yleisempää.

Kouluttautumattomuuteen ja siihen liittyviin tekijöihin näyttäisi liittyvän samankaltaisia ongelmia meillä kuin muualla. Näin ollen myös meillä nuorten äitien kouluttautumattomuus seurauksineen voidaan ajatella ongelmalliseksi niin yksilön kuin yhteiskunnan kannalta. Kouluttautumattomuuteen voidaan liittää myös erilaisia sukupuolten välisiä eroja, esimerkiksi keskeyttämis- ja syrjäytystilastoja, mitkä myös kuvastavat yleistä naisten ja miesten välistä eroa koulutuksen kentällä.

4.5 Tyttöjen ja poikien erilaiset koulutusvalinnat

Naisten ammatillista koulutusta tutkinut Mari Käyhkö (2002, 60) on todennut, että meillä koulutus uusintaa sekä sukupuolijärjestelmää että yhteiskunnan sosiaalista kerrostuneisuutta. Koulu toimiikin hänen mukaansa ideologian välittäjänä ja muotoilee sosiaalista järjestystä. Koulutuksen merkitystä nuoruudessa tarkasteltaessa on näin hyvä nostaa esiin myös se, kuinka koulutusreitit määrittyvät sukupuolen mukaan.

Nykyisin naiset osallistuvat koulutukseen enemmän kuin miehet. Esimerkiksi vuonna 2007 20–24-vuotiaista naisista 59,4 prosenttia osallistui koulutukseen ja miehistä 47,7 prosenttia. (Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot 2007.) Monilla miehillä kuitenkin asevelvollisuus sijoittuu noihin vuosiin, mikä osaltaan hieman selittänee eroja. 17–19-vuotiaissa ja myöhemmissä ikävuosissa erot eivät olekaan enää niin suuria, mutta kuitenkin olemassa olevia (Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot 2007).

Merkittävää on myös se, että miehillä koulutuksen keskeyttäminen on naisia yleisempää. Nuorille suunnatun toisen asteen koulutuksen osalta miesten keskeyttämisprosentti lukuvuonna 2007/2008 oli 7,8 prosenttia ja naisilla 7,1 prosenttia. Heistä koulutussektoria vaihtoi 1,4 prosenttia miehistä ja 1,8 prosenttia naisista. Miehet keskeyttävätkin hieman naisia useammin kokonaan tutkintoon johtavan koulutuksen,

etenkin ammatillisen peruskoulutuksen, ja naisilla keskeyttäminen tarkoittaa useammin siirtymistä lukiosta ammatillisiin opintoihin. (Tilastokeskus 2010c.)

Tilastokeskuksen Hyvinvointikatsaus 3/2009 paljastaa, että sukupuolierot heijastuvat toisen asteen koulutuksen osalta myös vahvasti koulutukseen hakeutumiseen. Vuonna 1994 peruskoulunsa päättäneistä lukiokoulutukseen haki selvästi suurempi osa tytöistä (65 %) kuin pojista (46 %), ja ammatilliseen koulutukseen puolestaan pojat (42 %) hakivat enemmän kuin tytöt (21 %). Jatko-opintoihin valikoituminen on myös vuoden 1994 jälkeen pysynyt samankaltaisena. (Kaukonen 2009b.) Vuonna 2008 tytöistä 59 prosenttia jatkoi opintoja lukiossa ja pojista 45 prosenttia. Ammatillisessa koulutuksessa puolestaan jatkoi 50 prosenttia pojista ja tytöistä 33 prosenttia. (Tilastokeskus 2009d.) Ammatillisen koulutuksen suosio onkin lisääntynyt vuosi vuodelta ja lukiokoulutuksen vähentynyt sekä poikien että tyttöjen keskuudessa (Kaukonen 2009b; Tilastokeskus 2009d).

Lukio-opintojen osalta poikien ja tyttöjen opiskeluvaihtoehdot eivät selkeästi eroa toisistaan, mutta ammatillisessa koulutuksessa tyttöjen ja poikien valinnat ovat selkeästi eriytyneet: kolme neljästä pojista aloittaa opinnot tekniikan alalla ja tytöt jakaantuvat tasaisemmin eri aloille. Vuoden 1994 jälkeenkään ei alavalinnoissa ole tapahtunut muutoksia: poikia kiinnostaa edelleen tekniikka ja liikenne ja tyttöjä erityisesti sosiaali- ja terveystieteiden sekä hallinnon ala. (Kaukonen 2009b.)

Myös Järvinen ja Vanttaja (2001, 198) toteavat koulutusalojen ja työmarkkinoiden olevan melko pysyvästi sukupuolen mukaan jakautuneita Suomessa. Naiset suuntautuvat erityisesti ammatillisessa koulutuksessa terveystieteiden-, sosiaali- ja kasvatusalan koulutukseen sekä palvelusektoreille, kun taas miehet hakeutuvat ensisijaisesti tekniikan koulutukseen. Miehillä myös luonnontieteiden ala on suosiossa. Tasa-arvoisin ala on luonnonvara- ja ympäristöala, jossa opiskelijat jakaantuvat melko tasan sukupuolten kesken, ja sitä lähimmäksi pääsee ainoastaan yliopistokoulutuksessa yhteiskuntatieteellinen, liiketaloudellinen ja hallinnollinen ala. (Koulutus 2004:3, 92.)

Vahvasti sukupuolittuneet opiskelualat vaikuttavat myös opiskelijaryhmiin. Miesopiskelija lastenohjaajakoulutuksessa tai naisopiskelija kuljetusalalla edustavat vähemmistöä ja ovat poikkeavia opiskelijoita. Erilaisuus voi tuoda monenlaisia haasteita niin

opettajien kuin opiskelutovereidenkin suhteen. Seuraavassa luvussa tarkastelenkin toisen asteen opintoja pyrkien huomioimaan niiden sukupuolisidonnaisuuden.

5 NUORET ÄIDIT TOISEN ASTEEN OPPILAITOKSISSA

Edellisessä luvussa käsittelin koulutuksen merkitystä nuoruudessa, ja sitä kuinka toisen asteen opinnoista on tullut uudenlainen oppivelvollisuus yhteiskunnassamme: enää ei riitä peruskoulun suorittaminen, vaan pärjätäkseen ja ollakseen hyväksytyt yhteiskunnan jäsen tulee opintoja jatkaa. Nuorten äitien kohdalla äitiys voidaan nähdä uhkana jatkaa tai suorittaa loppuun toisen asteen opinnot, joihin liittyy erilaisia aikarajoituksia, säädöksiä ja vaatimuksia, toisaalta myös suurempi vapaus ja opiskelijan vastuu omasta opiskelustaan sekä oppilaanohjauksen muuttuminen opinto-ohjaukseksi. Tarkoituksenani onkin nyt esitellä toisen asteen opintoja ja opinto-ohjausta siitä näkökulmasta, millaiset opiskelumahdollisuudet ne nuorille äideille tarjoavat.

5.1 Opiskelu toisella asteella

5.1.1 Yleistä opinnoista

Toisen asteen opintojen tavoitteet ovat julkisen vallan alla säädeltyjä ja koulutusmuotojen yhteiskunnalliset tehtävät ovat erilaiset. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 5§:n 2 momentti ja lukiolain (629/1998) 2§:n 1 momentti asettavat koulutuksille kuitenkin lähes identtiset tavoitteet yksilön kannalta. Toisen asteen opintojen yhteisenä tavoitteena voitaisiinkin ajatella olevan lukiolaista lainattu:

(...) tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi koulutuksen tulee tukea opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen elämänsä aikana.

Haku kaikkiin koulutusmuotoihin tapahtuu pääasiassa valtakunnallisessa yhteishaussa: keväisin lukioihin ja keväisin sekä syksyisin ammatillisiin perustutkintoihin. Etälukioon sekä aikuisille suunnattuun lukiokoulutukseen ja ammatilliseen peruskoulutukseen ilmoittaudutaan kuitenkin suoraan oppilaitokseen. Oppisopimuksena järjestettävä ammatillinen koulutus perustuu opiskelijan ja työnantajan väliseen koulutuksen järjestäjän vahvistamaan työsopimukseen ja se voidaan aloittaa ympäri vuoden. Opiskelijavalinnan perusteena on pääasiassa aikaisempi opintomenestys, mutta myös pääsy- tai

soveltuvuuskokeita järjestetään. Huomioon voidaan ottaa myös hakijan aikaisempi työkokemus. (Opetusministeriö 2006b, 2006c, 2006e.)

Opintoihin on laadittu yleiset, valtakunnalliset opetussuunnitelmien perusteet, joiden perusteella jokainen opetuksen järjestäjä laatii paikallisen opetussuunnitelman. Nykyinen nuorten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet (jatkossa LOPS) ovat vuodelta 2003 ja aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet (jatkossa AikOPS) ovat vuodelta 2004. Ne molemmat otettiin käyttöön viimeistään syksyllä 2005. (LOPS 2003; AikOPS 2004.) Ammatillisten perustutkintojen perusteet (jatkossa AmmOPS) ovat pääasiassa vuosilta 1999–2001 ja ne olivat käytössä pääsääntöisesti viimeistään syksyllä 2001 (AmmOPS 1999–2001).

Toiseen asteen opinnoissa opetus on koko tutkintoa suorittavalle opiskelijalle ilmaista, mutta erilaisia materiaalikuluja tulee opiskelijan maksettavaksi. Lukio-opiskelijat hankkivat itse oppikirjansa ja osallistuminen ylioppilaskirjoituksiin on maksullista. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijat puolestaan hankkivat työvälineitä, laitteita ja materiaaleja, jotka jäävät koulutuksen päätyttyä heille itselleen. (Opetusministeriö 2006c, 2006e.)

Yhteiskunta myöntää opintoihin erilaisia tukia. Yli 17-vuotias nuori äiti voi saada toisen asteen opintoihinsa kaikille suunnattua opintotukea, joka sisältää opintorahan (246€/kk) ja opintolainan valtiontakauksen (alle 18v. 160€/kk ja yli 18v. 300€/kk). Tietyissä tilanteissa työssä oppimisesta maksettu palkka voi estää opintorahan saamisen, eikä opintotukea makseta oppisopimuskoulutuksessa oleville. Opintotuen saaminen edellyttää myös päätoimista opiskelua eikä esimerkiksi lukion aikuislinjalla suoritettaviin opintoihin makseta opintotukea. (Kela 2010b.)

Äitiys- tai vanhempainrahaa puolestaan maksetaan vähimmäismääräisenä (22,04 € arkipäivältä), jos samanaikaisesti nuori äiti saa opintorahaa, ja ne lasketaan nuoren äidin tuloiksi tulonvalvonnassa. Nuori opiskeleva äiti on oikeutettu myös saamaan muita yhteiskunnan tukia esimerkiksi yleistä asumistukea, kotihoidon tukea ja lapsilisää lapsestaan sekä mahdollisesti elatustukea ja toimeentulotukea. (Kela 2010a, 2010b.)

5.1.2 Lukio vai ammatillinen perustutkinto?

Toisen asteen opintojen (ks. 4.1) jakautuessa Suomessa lukio-opintoihin ja ammatillisiin perustutkintoihin on nuorilla äideilläkin valittavissaan kaksi toisistaan erilaista koulutusväylää, joiden sisällä on erilaisia suoritusvaihtoehtoja. Heillä on myös mahdollisuus suorittaa kaksoistutkinto, jossa opiskelija opiskelee ammatillisessa koulutuksessa ja hänen lukiossaan suorittamia kursseja hyväksiluetaan ammatillisissa opinnoissa. Ylioppilaskirjoitukset hyväksytysti suoritettuaan opiskelija saa ammatillisen tutkinnon lisäksi ylioppilastutkintotodistuksen. (Opetusministeriö 2006e.)

Lukiokoulutus

Lukion voi Suomessa suorittaa monella eri tavoin: päivälukioissa, joista osalla on erityinen koulutustehtävä⁴, aikuislukioissa⁵, etälukiossa sekä eräissä kansanopistoissa. Joissain erityisen koulutustehtävän saaneissa lukioissa on myös mahdollista suorittaa kansainvälinen IB -tutkinto ja saksalainen Reifeprüfung -tutkinto. (Opetusministeriö 2006c.) Erilaiset suoritusvaihtoehdot poikkeavat hieman toisistaan suorituskriteereiltään ja -vaatimuksiltaan, jolloin myös nuorilla äideillä on mahdollisuus valita omaan elämäntilanteeseensa sopivin suoritusmuoto. He pääsevätkin valitsemaan ja vaikuttamaan muun muassa suoritettavien kurssien määrään, opiskelupäivien pituuteen sekä opetuksen ajankohtaan.

Lukion kursseista osa on kaikille pakollisia, jotka vaikuttavat suoritettavien kurssien määrään, mutta myös syventäviä ja soveltavia kursseja järjestetään. Nuoret, 16–19-vuotiaat, käyvät lukion yleisimmin päivälukioissa, joissa opiskelu on päätoimista. Suoritettavia kursseja tulee olla vähintään 75 kurssia, joista yhteen kurssiin kuuluu noin 38 oppituntia. Aikuisille suunnatussa lukiokoulutuksessa opetusta annetaan yleensä iltaisin. Myös suoritettava oppimäärä on siellä pienempi: vähintään 44 kurssia ja kurssin kesto on noin 28 oppituntia. (Opetusministeriö 2006c.) Molemmat oppimäärät voi suorittaa etälukioissa, joissa opiskelu koostuu itsenäisestä opiskelusta ja etäopettajan

⁴ Erityisen koulutustehtävän saaneissa lukioissa voidaan tiettyä oppiainetta painottaa enemmän muun lukio-opiskelun ohessa (esimerkiksi urheilu-, kuvataide- ja musiikkilukiot) tai tarjolla on tavallisen lukio-opetuksen lisäksi erikoislinjoja (esimerkiksi luonnontieteet ja vieraat kielet).

⁵ Kutsutaan yleisesti iltalukioiksi.

ohjaamasta verkko-opetuksesta. Opiskelijan on myös mahdollista osallistua vapaaehtoisille lähiopetus- ja ohjaustunneille. (Koskinen & Renko 2004.)

Lukuvuosi lukioissa jaetaan yleensä viiteen tai kuuteen jaksoon, joille jokaiselle laaditaan oma työjärjestys, jossa keskitytään tiettyihin aineisiin. Opiskelu ei ole vuosiluokkiin sidottua vaan opiskelijan eteneminen ja opetusryhmien muotoutuminen riippuu opiskelijoiden kurssivalinnoista, mikä mahdollistaa yksilöllisen etenemisen. Kurssit ja koko lukion oppimäärä riippumatta lukiomuodosta, on kuitenkin suunniteltu suoritettavaksi kolmessa vuodessa, mutta se on mahdollista suorittaa kahdessa ja enintään neljässä vuodessa. (Opetusministeriö 2006c.)

Suomalaisen lukiokoulutuksen päättää valtakunnallinen ylioppilastutkinto, jonka avulla selvitetään ovatko opiskelijat omaksuneet opetussuunnitelmien mukaiset tiedot ja taidot ja saavuttaneet riittävän kypsyys. Ylioppilastutkintoon tulee sisällyttää vähintään neljä koetta, joista kaikille pakollisena on koe äidinkielestä ja kirjallisuudesta. Kokeet järjestetään keväisin ja syksyisin yhtä aikaa kaikissa lukiokoulutusta järjestävissä oppilaitoksissa ja ne tarkastetaan keskitetysti yhtenäisin perustein. Ylimääräisten kokeiden suorittamista ei ole rajattu, mutta opiskelija tulee suorittaa tutkinto kerralla tai osina enintään kolmena peräkkäisenä tutkintokertana. (Opetusministeriö 2006c.)

Tutkinnon suorittamistapa ei mahdollista joustoa, joten nuorten äitienkin on suoritettava kokeet yhtä aikaa muiden kokelaiden kanssa eikä kokeita ole mahdollista esimerkiksi raskausajan aamupahoinvoinnin takia siirtää iltapäivälle tai seuraavaan päivään. Raskaus ja lapsen syntymä voivat myös vaikuttaa siihen, saako nuori äiti suoritettua koko ylioppilastutkinnon 1,5 vuoden aikana sekä siihen, ehtiikö nuori äiti suorittaa opintonsa vuosirajoitusten mukaisesti. Ylioppilastutkintotodistuksen saaminen edellyttää pakollisten kokeiden läpäisemistä ja lukion päättötodistusta tai todistusta ammatillisesta tutkinnosta. Tutkintoa voi kuitenkin täydentää, ja arvosanoja korottaa myöhemmin. (Opetusministeriö 2006c.)

Ammatilliset perustutkinnot

Ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia ammatin harjoittamiseen ja yrittäjäksi (Opetusministeriö 2006e). Sen valitessaan nuori äiti joutuu miettimään oman koulutusalan perustutkinnon

suuntautumisvaihtoehtoinen sekä valitsemaan tavan, jolla haluaa tutkintonsa suorittaa. Nämä ohjaavat vahvasti nuoren äidin sijoittumista työmarkkinoille.

Ammatilliset perustutkinnot kattavat monipuolisesti työelämän eri alat ja koulutusaloja on kaiken kaikkiaan kahdeksan:

- humanistinen ja kasvatusala
- kulttuuriala
- yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
- luonnontieteiden ala
- tekniikan ja liikenteen ala
- luonnonvara- ja ympäristöala
- sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
- matkailu-, ravitsemis- ja talousala

1.1.2009 eri koulutusalat sisälsivät 54 erilaista perustutkintoa, joissa oli 118 erilaista koulutusohjelmaa. Kaikkien perustutkintojen laajuus on 120 opintoviikkoa, joka tarkoittaa kolmen vuoden päätoimista opiskelua. Ammatillisessa peruskoulutuksessa järjestetään myös erityisopetusta, ohjaavaa ja valmentavaa koulusta, maahanmuuttajille suunnattua koulusta sekä erityisenä koulutustehtävänä muun muassa vieraskielistä opetusta ja urheilijoiden ammatillista peruskoulutusta. Näissä tutkinnoissa, koulutusohjelmissa, tutkintonimikkeissä ja tutkinnon laajuuksissa voi olla poikkeuksia yleisiin ammatillisen peruskoulutuksen säädöksiin. (Opetusministeriö 2006e.)

Pääsääntöisesti ammatillisiin perustutkintoihin sisältyy 90 opintoviikkoa ammatillisia opintoja, joiden sisällöt vaihtelevat eri koulutusohjelmien välillä. Niissä kaikille yhteistä on vähintään 20 opintoviikkoa työssä oppimista, jonka tavoitteena on parantaa ammatillisia valmiuksia. Se tapahtuukin ohjatusti työpaikoilla. (Opetusministeriö 2006e.) Nämä työssä oppimiset vaikuttavat myös nuorten äitien opiskeluihin, koska työelämän todellisuus voi poiketa hyvin paljon perinteisestä koulumuotoisesta opiskelusta esimerkiksi 3-vuorotyön muodossa. Ammatillisiin opintoihin on myös vuodesta 2006 asti sisältynyt ammattiosaamisen näyttöjä, joissa opiskelija osoittaa käytännön työtehtävissä saavuttamansa työelämän edellyttämän ammattitaidon (Opetusministeriö 2006e).

Opinnoista 20 opintoviikkoa on yhteisiä opintoja kaikille ja näihin opintoihin lukeutuu muun muassa äidinkieli ja matematiikka. Vapaasti valittavia opintoja on puolestaan 10 opintoviikkoa ja ne voivat olla ammatillisesti täydentäviä, harrastukseen liittyviä tai yhteisiä opintoja. Niitä voidaan suorittaa myös oman oppilaitoksen ulkopuolelta. (Opetusministeriö 2006e.) Tämä antaa myös nuorille äideille hieman vapautta tutkinnon suorittamiseen eri suoritusmuotojen lisäksi.

Ammatilliset perustutkinnot voidaan suorittaa kolmella tavalla: ammatillisessa oppilaitoksessa, oppisopimuskoulutuksena tai näyttötutkintona (Opetusministeriö 2006e). Eri opiskelumuodoissa on eroja, mitkä heijastuvat myös nuoren äidin arkeen. Ammatillisessa oppilaitoksessa tapahtuva opiskelu on yleisintä, mutta myös eniten koulumaista pääasiassa päiväsaikaan sijoittuvien oppitunnein. Opiskelu on myös enemmän suunnitellun lukujärjestyksen mukaan tapahtuvaa. (Opetusministeriö 2006e.)

Oppisopimuskoulutuksen suurin ero oppilaitosmuotoiseen koulutukseen on sen palkallisuus, ja se tapahtuu noin 70–80 prosenttisesti työpaikalla. Opiskelijan palkka on työehtosopimuksen mukainen ja hänelle on nimetty vastuullinen työpaikkaohjaaja tai -ohjaajat. Oppisopimuskoulutus edellyttääkin työpaikalta muun muassa riittävää tuotanto- ja palvelutoimintaa, tarpeellista työvälineistöä ja ammattitaidoltaan pätevää henkilökuntaa. Mikä tahansa työpaikka ei siis käy, ja työpaikan lisäksi opiskelua tapahtuu ammatillisissa oppilaitoksissa ja aikuiskoulutuskeskuksissa. (Opetusministeriö 2006e.) Etenkin palkka saattaa houkutella nuoria äitejä valitsemaan oppisopimuskoulutuksen sen taatessa paremman taloudellisen aseman kuin opintotuki muine tukineen.

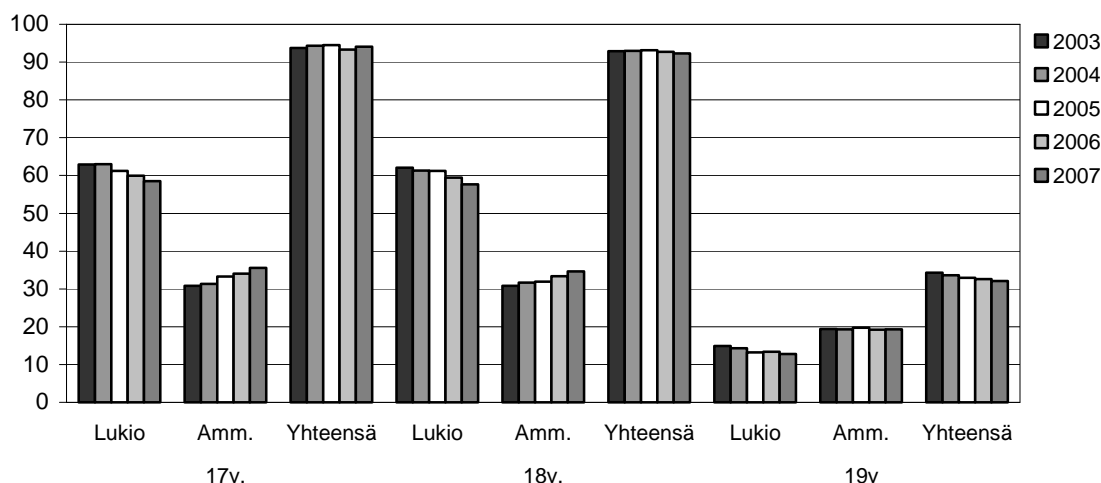
Näyttötutkintona suoritettava koulutusmuoto on suunnattu erityisesti aikuisille opiskelijoille, ja siinä korostuvat joustavuus ja asiakaslähtöisyys. Siinä tutkinnon perusteissa edellytetty ammattitaito, joka voi olla hankittu työkokemuksen, opintojen ja muun toiminnan kautta, osoitetaan ensisijaisesti aidoissa työelämän tuotanto- ja palvelutilanteissa. (Opetushallitus 2009b.)

5.1.3 Tytöt toisen asteen opiskelijatilastoissa

Tarkastelen seuraavaksi 17–19-vuotiaiden tyttöjen toisen asteen koulutukseen osallistumista koulutusmuodon mukaan vuosina 2003–2007 (ks. Kuvio 6). Oman

tutkimukseni äidit sijoittuivat pääsääntöisesti tähän ikäryhmään 1. lapsen syntymän aikaan ja he ovat myös olleet opiskelijoina tarkasteluajankohdan tienoilla. Näin tilastojen avulla saadaan laajempaa näkökulmaa nuorten naisten, joihin myös nuoret äidit lukeutuvat, toisen asteen opintoihin.

17–18-vuotiaista tytöistä yli 90 prosenttia osallistuu toisen asteen koulutukseen ja 19-vuotiaistakin yli 30 prosenttia. 17–18-vuotiailla lukiokoulutus on suositumpaa kuin ammatillinen koulutus, mutta ammatillinen koulutus on kasvattanut suosiotaan ja lukiokoulutuksen suosio vähentynyt. Tämä on ollut myös yleinen kehitystrendi viime vuosina (ks. luku 4.5). 19-vuotiailla ammatillinen koulutus on suositumpaa kuin lukiokoulutus, mikä osaltaan selittynee sillä, että lukiokoulutuksen suorittettuaan osa opiskelijoista siirtyy ammatilliseen koulutukseen.

Kuvio 6. 17–19-vuotiaiden tyttöjen osallistuminen (%) toisen asteen koulutukseen koulutusmuodoittain vuonna 2003–2007

(Lähteet: Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot 2003–2007)

5.2 Toisen asteen opinto-ohjaus

Toisen asteen opintojen ollessa erilaisia sisältäen monenlaisia valintoja, on tärkeää opinnoissa huomioida myös opinto-ohjaus. Nuoret äiditkin tarvitsevat tukea, neuvoja ja apuja miettiessään ja pohtiessaan omia opintojaan ja yksilöllisiä ratkaisujaan sovittaessaan äitiyttä ja opiskelua yhteen.

5.2.1 Mitä on ohjaus ja opintojen ohjaus?

Gladding (1996, Lairion & Pukarin 2001, 9 mukaan) määrittelee ohjaukseksi suhteellisen lyhytkestoisen ihmisten välisen teoriapohjaisen prosessin, jossa perusteeltaan psyykkisesti terveistä ihmisiä autetaan ratkomaan kehitykseen ja tilanteisiin sidoksissa olevia ongelmia. Ohjaus- ja neuvontatyön tunnettu teoreetikko, sosiodynaamisen ohjausteorian kehittäjä Vance Peavy (1999) puolestaan määrittelee ohjauksen toiminnaksi, jossa yksilöllä on mahdollisuus tarkastella sen hetkistä elämäänsä, ja sen myötä myös harkita mahdollisia elämänpolkujaan tulevaisuudessa. Peavyn mukaan ohjaus on prosessi, joka välittää huolenpitoa, toivoa, rohkaisua, selkiyttämistä sekä aktivoi. Se on myös refleksiivistä sosiaalista toimintaa, yksilöllistettyä ja käytännöllistä ongelmien ratkaisemista, elämän suunnittelua ja voimaantumisen (*empowerment*) tukemista. Ohjaamisessa myös korostuu vuorovaikutus ja yhteistyö ohjaajan ja ”asiakkaan” välillä.

Ohjauksen määrittely ei kuitenkaan ole helppoa ja onkin mahdotonta löytää yhtä kattavaa käsitystä siitä, mitä ohjaus kaikessa moninaisuudessaan on, minkä monet ohjauksen asiantuntijat ovat todenneet (esim. Lairio & Pukari 2001, Onnismaa 2003). Onnismaa (2003, 7–9) toteaaakin, että on helpompaa määritellä mitä ohjaus ei ole kuin mitä se yksiselitteisesti on. Hänen mukaansa ohjaus ei ole tieteen ala, vaan se on monitieteellinen tutkimusalue. Se ei myös ole terapiaa eikä siinä ole kysymys parantamisesta, vaan elämän- ja urasuunnittelun kysymysten tulkitsemisesta ja selkeyttämisestä yhdessä. Ohjausta ei tule hänen mukaansa sekoittaa opetukseen, koska sitä se ei ole, eikä ohjauksen tulisi olla ainakaan pääsääntöisesti neuvojen antamistakaan. (Onnismaa 2003, 7–9.)

Lairio ja Puukari (2001, 11) puolestaan lainaten Glanningia (1996) esittelevät ohjaukselle yhteisiä piirteitä. Ohjaus voidaan ensinnäkin ymmärtää ammatiksi, joka edellyttää siihen valmistavaa koulutusta. Se on myös aktiivista toimintaa eikä vain passiivista ongelmien kuuntelemista. Siinä käsitellään henkilökohtaisia, sosiaalisia, ammatillisia ja koulutuksellisia kysymyksiä ja tavoitteena on, että ohjausprosessin avulla ohjattava oppii tekemään päätöksiä ja muodostamaan uudenlaisia tapoja toimia, ajatella ja tuntea. Ohjaus pohjautuu teoriaan ja noudattaa joitakin yleisiä periaatteita. Ohjaajat työskentelevät yleensä ”normaalien” ihmisten parissa, joiden ongelmien

ratkaisemiseen riittää esimerkiksi informaatio tai lyhytkestoiset interventiot. Ohjaus myös voidaan jakaa erityisalueisiin kuten esimerkiksi avioliittoneuvontaan ja opinto-ohjaukseen.

Ohjauksen filosofinen perusta nojaa käsitykseen ihmisen maailmankatsomuksen ja maailmankuvan rakenteesta ja laadusta. Kysymykset 'kuka minä olen, mikä on minun merkitykseni maailmassa, mitä varten minä elän ja miten minun on eletävä' ovatkin tärkeitä ohjaustyön lähtökohtina. (Lairio & Puukari 2001, 23.) Ohjauksen teoreettinen perusta puolestaan auttaa ohjaajaa rakentamaan jäsentynyttä käsitystä ohjattavan tilanteeseen, johon saattaa liittyä voimakkaita tunteita, suurta hämmennystä ja epätoivoa (Lairio & Puukari 2001, 41).

Ohjauksen eri teorioita on Lairion ja Pukarin (2001, 42) mukaan yli 100 ja tukeutuen Hackney ja Cormierin (1996) he jakavat ne viiteen kategoriaan: psykodynaamiset, kognitiivis-behavioraaliset, eksistentiaalis-humanistiset, monikulttuuriset ja lisäksi konstruktivismin myötä kehittyneet teorit. Yhteistä kuitenkin on, että teorioiden avulla voidaan 1) tarkastella ihmisen toimintaa, muutosta ja kehitystä, 2) määrittää normaalin toiminnan rajoja ja tunnistaa poikkeavaa käyttäytymistä sekä 3) jäsentää ohjausprosessia ja odotettavissa olevia tuloksia. (Lairio & Pukari 2001, 41–43.)

Ohjauksen teoreettiset lähtökohdat vaikuttavat myös siihen, että kirjallisuudesta ohjauksesta käytetään lukuisia termejä, kuten *counselling*, *coaching*, *facilitating*, *guidance*, *mentoring*, *supervising* ja *tutoring*, joilla kaikilla ilmaistaan ohjaukseen liittyviä toimintoja. Yleisimpiä käytettyjä käsitteitä kuitenkin ovat *guidance/guiding* ja *counsel(l)ing*, joiden eroksi Gladding (2004, 5–7) määrittelee sen, että *guidance* viittaa enemmän ihmisen auttamiseen heidän arvovalinnoissaan ja *counseling* keskittyy auttamaan ihmistä tekemään muutoksia elämässään (vrt. suomenkielen ohjaus vs. terapia). Erona voidaan pitää myös sitä, että *guidance* ajatellaan jatkuvaksi, sillä iästä ja elämänvaiheesta riippumatta ihminen tarvitsee apua valinnoissaan, kun taas *counseling* pitää sisällään selkeän alun ja lopun.

Opintojen ohjauksen määritelmä perustuu jo esitettyihin ohjauksen kuvailuihin lisäten siihen omana alalajinaan erityispiirteitä. Siitä voidaan myös erottaa erilaisia painoituksia kuten perinteisesti oppilaitoksiin painottuneet oppilaanohjaus, opinto-ohjaus ja opinto-neuvonta, työvoimatoimistoihin keskittynyt ammatinvalinnanohjaus sekä ura- ja

elämänsuunnitteluohjaus, jossa pääpaino on työllistymisessä. Omassa tutkimuksessani tarkastelen opinto-ohjausta toisella asteella ja opinto-ohjauksen kuvailun myötä myös määrittelen käsitettä tarkemmin.

5.2.2 Opinto-ohjaus nuorten äitien oikeutena

Opinto-ohjaus on opetussuunnitelman perusteissa määritelty ja säädelty (LOPS 2003; AikOPS 2004; AmmOPS 1999–2001). Se tuli suomalaiseen koulutusjärjestelmään nykymuodossaan peruskoulun syntyvaiheessa. Toiselle asteelle se tuli hieman myöhemmin keskiasteen koulunuudistuksen myötä: lukioihin v. 1985 ja ammatilliseen koulutukseen vuoteen 1987 mennessä. (Numminen ym., 2002, 35.) Nykyään ammatillisiin perustutkintoihin sisältyy vähintään 1,5 opintoviikkoa opinto-ohjausta ja nuorten lukiokoulutuksessa pakollisia opinto-ohjauksen kursseja on yksi. Toinen kurssi kuuluu syventäviin kursseihin ja on näin ollen vapaaehtoinen. Aikuisten lukiokoulutuksessa ei opinto-ohjauksen kurssia ole sisällytetty tutkintovaatimukseen, mutta myös siellä opinto-ohjauksen merkitystä ja tärkeyttä korostetaan. (LOPS 2003; AikOPS 2004; AmmOPS 1999–2001.)

Tavoitteet

Toisen asteen opinto-ohjauksen tavoitteet ja tehtävät ovat koulutusmuodosta riippumatta hyvin samankaltaiset (ks. LOPS 2003; AikOPS 2004; AmmOPS 1999–2001). Keskeisiksi teemoiksi nousee opiskelijana kehittyminen ja oppiminen, opintojen suorittaminen ja tulevaisuus sekä yhteiskunnallisuus ja kansainvälisyys. Yhteisinä toisen asteen opinto-ohjauksen tavoitteina ja tehtävinä voitaneenkin pitää:

- ohjata ja tukea opiskelijaa itsenäiseksi ja vastuulliseksi opiskelijaksi, joka osaa tunnistaa opiskeluunsa liittyviä ongelmia ja etsimään tietoa näiden ongelmien ratkaisemiseksi sekä kykenee kehittämään omaa oppimistaan ja löytämään yksilölliset oppimistapansa ja vahvuutensa opiskelijana
- tukea opiskelijaa opintojen eri vaiheissa ja auttaa mahdollisesti elämään liittyvissä ongelmissa kehittämällä hänen valmiuksiaan tehdä koulutusta, jatko-opintoja, työllistymistä ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja antaen samalla tietoa ja kokemusta työelämästä ja yrittäjyydestä

- edistää koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa ja opiskelijoiden hyvinvointia samalla ehkäisten syrjäytymistä sekä tutustuttaa ja tarjota opiskelijalle mahdollisuutta kansainvälisiin kontakteihin

(LOPS 2003; AikOPS 2004; AmmOPS 1999–2001.)

Jotteivät tavoitteet jäisi vain kauniiksi sanoiksi, on opetussuunnitelman perusteissa laadittu ohjeita opinto-ohjauksen järjestämisestä ja käytännön toteuttamisesta. Seuraavaksi esittelen opinto-ohjauksen käytännön toteutusta siitä näkökulmasta millaista sen tulisi olla opetussuunnitelman perusteiden mukaan.

Järjestäminen

Opinto-ohjaus tulisi olla mainittuna oppilaitosten laatimissa opetussuunnitelmissa, joihin on laadittava kuvaus ohjaukseen osallistuvien tehtävistä ja työnjaosta. Siitä tulisi ilmetä muun muassa se miten opinto-ohjausta koskeva yhteistyö muiden oppilaitosten, eri asiantuntijoiden ja oppilaitoksen ulkopuolisten tahojen kanssa on järjestetty. Nuorten koulutuksessa tulisi myös huomioida yhteistyö huoltajien kanssa ja ammatillisessa koulutuksessa työllistymistä edesauttavat ura- ja rekrytointipalvelut. (LOPS 2003; AikOPS 2004; AmmOPS 1999–2001.)

Opintojen alussa opiskelijat perehdytetään oppilaitoksen toimintaan, heille annetaan tietoa opiskelusta ja opinnoista ja niistä menettelytavoista, joita opintoihin kuuluu. Esimerkiksi mitkä opinnoista ovat pakollisia ja millaisia valintoja opiskelija voi tehdä oman oppilaitoksensa opetuksen ulkopuolelta. Opiskelijoita neuvotaan myös siinä, millaista tukea ja ohjausta he voivat saada ja keneltä. (Mt.)

Toisen asteen oppilaitoksissa ohjaustoiminta kuluu kaikille oppilaitoksen opettaja- ja ohjaushenkilökunnalle (Mt.). Nuoret äiditkin voivat näin ollen turvautua opintoihinsa liittyvissä kysymyksissä kenen tahansa opettajan puoleen. Päävastuu opinto-ohjauksen käytännön järjestämisestä sekä ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta on kuitenkin opinto-ohjaajalla. Opettajien tehtävänä on ohjata opiskelijaa opettamansa oppiaineen opiskelussa ja auttaa häntä kehittämään omaa oppimistaan ja oppimisvalmiuksiaan. (LOPS 2003; AikOPS 2004; AmmOPS 1999–2001.)

Opiskelijoita ohjataan laatimaan tai hänen valintojensa perusteella laaditaan opintoja varten henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Opiskelijaa itseään ohjataan seuraamaan suunnitelman toteuttamista ja muokkaamaan sitä tarvittaessa, mutta sen seuraaminen ja tarkistaminen sekä opintojen riittävän etenemisen valvominen kuuluvat myös opinto-ohjaukseen ja oppilaitokselle. Tärkeää on, että opiskelija saa ohjausta opiskelun tueksi ja valintojen tekemiseksi siten, että hän pystyy suunnittelemaan opintojensa sisällön ja rakenteen omien voimavarojensa mukaisesti. (LOPS 2003; AikOPS 2004; AmmOPS 1999–2001.)

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan erityistä huomiota tulisikin kiinnittää opiskelijoihin, joilla on perusopetuksen aikana tai toisen asteen opintojen alkaessa ollut opiskeluun tai elämiseen liittyviä vaikeuksia sekä opiskelijoihin, joilla on esimerkiksi luki-häiriö hankaloittamassa oppimista. Huomioitavaa on myös opiskelijoiden aiemmat opinnot ja niiden hyväksilukeminen, koska pyrkimyksenä on joustavuus opinnoissa, eikä jo tehtyjä opintoja tarvitse suorittaa uudelleen. (LOPS 2003; AikOPS 2004; AmmOPS 1999–2001.)

Opinto-ohjauksen muotoa ei ole määritelty tarkemmin ammatillisen koulutuksen osalta (AmmOPS 1999–2001), mutta nuorten lukiokoulutuksessa opinto-ohjauksessa painottuu henkilökohtaisen ohjauksen lisäksi pienryhmäohjaus sekä kurssimuotoinen ohjaus. Kurssimuotoisena ohjauksena on kaksi lukion kurssia: pakollinen *Koulutus, työ ja tulevaisuus* sekä syventävä *Opiskelu, työelämä ja ammatinvalinta*. Pakollisella kurssilla käsitellään kaikille opiskelijoille yhteisiä, lukio-opintoihin, ylioppilastutkintoon, jatko-opintoihin ja ammatti- ja urasuunnitteluun liittyviä kysymyksiä ja lukio-opintojen kannalta ajankohtaisia asioita. Syventävällä kurssilla puolestaan painotetaan enemmän opiskelijoiden omista sekä alueellista tarpeista nousevia kysymyksiä. (LOPS 2003.)

Pienryhmäohjauksessa pääpaino taas on mahdollisuudessa vertaistukeen. Henkilökohtaisessa ohjauksessa kaikissa opiskelumuodoissa keskiöön nousee luottamuksellisuus ja opiskelijoiden tulisi voida keskustella opintoihinsa, koulutus- ja ammatinvalintoihinsa, tulevaisuuteensa ja yleisestikin elämäntilanteeseensa liittyvistä kysymyksistä. (LOPS 2003; AikOPS 2004; AmmOPS 1999–2001.) Opinto-ohjauksen ei

näin ollen nuorten äitien kohdallakaan tulisi keskittyä vain opintoihin, vaan yleisesti tukea tulisi saada huomioon ottaen koko elämäntilanne.

Lukiokoulutuksessa tulisi järjestää lisäksi vielä erityistä tukea. Sen tarkoituksena on auttaa ja tukea sellaisia opiskelijoita, jotka ovat tilapäisesti jääneet jälkeen opinnoissaan tai joiden opiskelun edellytykset ovat heikentyneet vamman, sairauden tai toimintavajavuuden vuoksi, jotta he saisivat tasavertaiset mahdollisuudet lukio-opintoihinsa. Erityisen tuen piiriin kuuluvat lisäksi opiskelijat, jotka tarvitsevat psyykkistä tai sosiaalista tukea, ja joilla voi olla erityisen tuen tarve mielenterveyteen, sosiaaliseen sopeutumattomuuteen tai elämäntilanteeseen liittyvien ongelmien vuoksi. (LOPS 2003; AikOPS 2004.)

Nuoret äidit voitaisiinkin ajatella elämäntilanteensa erilaisuuden myötä kuuluvaksi erityisen tuen piiriin. Tämän myötä heille voitaisiin järjestää lukiolain (629/1998) 13 §:n mukaan opiskelu osittain toisin kuin lukiolaissa ja -asetuksessa ja lukion opetussuunnitelmassa määrätään. Esimerkiksi nuori äiti voisi korvata jonkin oppiaineen opiskelun muilla opinnoilla, ja kokeiden osalta voitaisiin tehdä poikkeusjärjestelyjä.

5.2.3 Tulevaisuuden haasteet ja kehittämiskohteet

Nykypäivän yhteiskunta ja sen nopeat muutokset aiheuttavat suuria haasteita myös opinto-ohjaukselle. Tietoteknologian kehitys vaikuttaa niin ohjauksen ja opetuksen käytännön toteutukseen kuin myös ohjattavalta edellytettäviin koulutuksellisiin ja ammatillisiin vaatimuksiin. Opinto-ohjausta on myös tarkasteltava laajemmassa kontekstissa ja huomiota tulee kiinnittää myös niihin opiskelijoihin, joilla on vaikeuksia sopeutua tavanomaiseen oppilaitoskulttuuriimme. Teknologian kehitys haastaa ohjaajia ja opettajia luomaan uusia ohjaus- ja oppimisympäristöjä sekä uudenlaisia toimintamalleja. Opettajat ja ohjaajat nähdäänkin mahdollisuuksien luojina opiskelijan itseohjautuvalle oppimisen harjaantumiselle ja opiskeluvalmiuksien kehittymiselle. (Väljärvi 2004, 24–25.)

Tulevaisuuden haasteena voidaan pitää myös sitä, millaiseksi osaaminen ja tekeminen mielletään. Ohjauksen tulisikin pystyä ennustamaan tulevaisuuden osaamistarpeita, ja ohjaajilla tuli olla eväitä auttaa opiskelijaa näkemään muutoksia ja odotuksia, joita työ- ja osaamismarkkinoilla edellytetään. Myös sosiaalisen pääoman tarpeiden ennustaminen

voi olla vaikeaa, kun tulisi tietää, millaisia sosiaalisia verkostoja tulevaisuudessa tarvitaan. (Hyyryläinen & Leminen 2003, 100–101).

Teknologian kehitykseen ja muuttuviin työ- ja osaamismarkkinoihin vaikuttaa myös globalisaatio, jonka Puukari, Lairio ja Nissilä (2001, 184–189) yhdistävät ohjauksen tulevaisuuteen. Globalisaation myötä myös siirtolaisuus lisääntyy ja omat haasteensa ohjaukselle tuo monikulttuurinen ohjaustyö (ks. esim. Launikari, Puukari & Lairio 2007). Myös erilaiset oppijat tulisi huomioida entistä paremmin ohjauksessa (esim. Honkanen 2007) ja kehittää erilaisia yhteistyömuotoja (esim. Kasurinen & Vuorinen 2007).

Opinto-ohjauksen haasteena ja kehittämiskohteena voidaan pitää myös sukupuolirajojen murtamista ja ei-perinteisille aloille ohjaamista. Erilaiset kulttuurissa omaksutut naisen ja miehen roolit ohjaavat ammatinvalintaa ja esimerkiksi median sukupuolirooleja vahvistava vaikutus on suuri. Myös vertaistuen puuttuminen voi toimia esteenä ei-perinteiselle alalle hakeutumisessa. Lisäksi esteinä voidaan pitää pelkoa perinteistä poikkeavan valinnan hyväksyttävyydestä, haluttomuudesta kilpailla vastakkaisen sukupuolen kanssa ja huolta uralla etenemisessä sekä maskuliinisuuden ja feminiinisuuden vähenemisestä. Asenteiden muuttamisessa ohjauksella tulisikin olla aktiivinen rooli. Erilaisten projektien myötä tytöt ovat suunnanneet enemmän miesvaltaisille teknisille aloille, mutta tasa-arvotavoitteiden edistämiseksi tarvittaisiin rohkeampaa ja ennakkoluulottomampaa uravalinnanohjausta opinto-ohjaajien ja opettajien yhteistyönä. (Puukari, Lairio & Nissilä 2001, 189–192.)

6 TUTKIMUSONGELMA JA METODOLOGIA

Aiemmin olen jo kertonut, kuinka koulutus on liitetty varhaiseen äitiyteen eri tutkimuksissa sekä oman kiinnostukseni heräämisestä tutkia juuri nuorien äitejä toisen asteen opiskelijoina. Kuitenkin koulutuksen osalta nuorten äitien omat kokemukset ovat jääneet mielestäni liiaksi taka-alalle samoin kuin oppilaitoksen rooli koulutuksen mahdollistajana. Myös nuorten äitien antama merkitys koulutukselle on jäänyt monissa tutkimuksissa sivuun. Haluankin tässä tutkimuksessa painottaa näitä asioita, ja tässä luvussa on tarkoitukseni esitellä tutkimusongelmani. Tutkimus ei koskaan ole vapaa tiedon luonteesta ja tavoista saada tietoa. Pyrinkin tässä luvussa esittelemään omat lisäksi metodologiset suuntaviivani, joiden pohjalta tutkimukseni toteutin.

6.1 Tutkimustehtävät

Varhainen äitiys on aiemmissa tutkimuksissa liitetty koulutukseen (ks. luku 2), mutta koulutuksellisen näkökulman painottaminen nuorten äitien tutkimuksessa on kuitenkin mielestäni jäänyt vähäiseksi. Etenkin nuorten äitien omat kokemukset ovat jääneet vaille huomiota tutkimuksien painoutuessa yhteiskunnalliseen tarkasteluun. Haluankin omassa tutkimuksessani antaa nuorille äideille itselleen puheenvuoron ja mahdollisuuden kertoa, millaista on opiskella elämäntilanteessa, joka poikkeaa monilla tavoin ympärillä olevien opiskelijoiden ja nuorten tilanteesta. Haluan myös kuvailla heidän arkeaan ja kertoa niistä tekijöistä, jotka mahdollistavat opiskelun ja joita nuoret äidit pitävät esteinä, haasteina ja ongelmina.

Haluan nostaa esiin myös ohjauksen ja oppilaitosten roolin, koska toisen asteen oppilaitosten opetussuunnitelmissa ohjauksen kohdalla korostetaan erilaisten elämäntilanteiden tiedostamista ja huomioon ottamista (ks. LOPS 2003; AikOPS 2004; AmmOPS 1999–2001). Ovatko asetetut tavoitteet ja todellisuus kuitenkin tasapainossa? Pyrkimyksenäni on selvittää myös nuorten äitien kokemuksia toisen asteen oppilaitoksien ohjauksesta ja toiminnasta: saavatko he tukea ja ohjausta vai kokevatko he jäävänsä yksin opinnoissaan unohtamatta sitä, millaista heidän itsensä mielestä olisi hyvä ohjaus nuorille opiskeleville äideille.

Toivoisin voivani myös Ann Phoenixin (1991) tavoin pohtia, onko äitiys nuorena kuitenkin enemmän yhteiskunnan kuin nuoren äidin itsensä ongelma. Ajatellaanko äitiys opintojen tuhoajaksi vai onko mahdollista monien epäilevistä puheista huolimatta suorittaa opinnot kunnialla loppuun. Osoittaa, ettei äitiys aina tarkoita keskeytettyjä opintoja, koulutuksen unohtamista ja koulutuksen merkityksen vähentymistä, vaan koulutuksen hankkimisen ja äitiyden ei tarvitse olla toisiaan poissulkevia vaihtoehtoja nuoren naisen elämässä.

Päätutkimustehtäväni on selvittää ja kuvailla:

Millaista on varhaisen äitiyden ja toisten asteen koulutuksen yhdistäminen?

Tämän laajan tutkimuskysymyksen alle sijoitan pienempiä alakysymyksiä, joiden tehtävänä on:

1. kertoa tekijöistä, jotka mahdollistavat opiskelun ja jotka ovat nuorten äitien mielestä esteitä, haasteita ja ongelmia
2. kuvata nuorten äitien ohjauskokemuksia ja sitä, millainen rooli oppilaitoksella on äitiyden ja opiskelujen yhdistämisessä
3. tarkastella nuorten äitien ajatuksia koulutuksesta ja sen merkityksestä ennen ja jälkeen äitiyden

6.2 Kvalitatiivinen tapaustutkimus ja kriittinen tutkimusote

Jo viime vuosisadalla John Dewey (1997 [1938]) liitti kokemukset kasvatukseen ja koulutukseen yhdistäen ne elämään. Omassa tutkimuksessani haluan kuvata nuorten äitien opiskelun arkea ja heidän elämäänsä opiskelevina äiteinä, joten koin kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimusotteen, jonka pyrkimyksenä voidaan pitää elämän kuvailua, sopivaksi. Metodologian valinnan perustana tulisikin olla tutkittava ilmiö ja tutkimuskysymykset, joihin halutaan vastaus, minkä myös Hirvonen (2000, 46) mainitsee. Hän muistuttaa myös, että metodologian valintaa ohjaavat myös tieteen hyväksymät keinot tavoittaa tietoa ja totuutta tutkimuksen avulla. Metodologia yhdistyykin näin käsityksiin tiedon ja todellisuuden luonteesta, jotka ohjaavat tutkimuksen aineistonkeruu- ja analysointimenetelmien valintaa. (Hirvonen 2000, 46.)

Usein näkemys todellisuudesta ja siitä saatavasta tiedosta nivoutuu kiinteästi käsitykseen kielestä, ja tämän perusteella voidaan tehdä jako realismiin ja relativismiin. Realismissa kieltä pidetään todellisuuden heijastajana eli mitä ihmiset kertovat jostakin, vastaa näiden asioiden todellista ilmenemistä. Relativismissa puolestaan puhetta ja tekstiä pidetään pikemminkin eräänlaisena todellisuuden versiona ja huomiota kiinnitetään erityisesti kielen puhetapoihin. Realismissa taas huomio kohdistuu enemmän siihen miten asiat ovat, mitä jostakin ilmiöstä kerrotaan ja mitä seikkoja tarkasteltavaan ilmiöön liitetään. Realismi ja relativismi eivät kuitenkaan ole toisiaan poissulkevia vaan niitä voidaan soveltaa myös samaan tutkimusongelmaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Omassa tutkimuksessani pyrin tarkastelemaan opintojen ja äitiyden yhdistämistä, siihen liittyviä tekijöitä sekä nuorten äitien ajatuksia ja kokemuksia koulutuksesta ja ohjauksesta. Tällä tavoin tutkimukseni linkittyy realistiseen tutkimukseen, jossa esimerkiksi Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan haastattelemalla pyritään hankkimaan tietoa ihmisten ajatuksista, arvoista ja kokemuksista. Tutkimukseni painottuu kuitenkin enemmän relativismiin, koska ajattelen todellisuuden olevan sosiaalisesti rakentunutta kielellisessä vuorovaikutuksessa. Näin ollen todellisuudesta voidaan konstruoida useita eri versioita: elämästä ei ole olemassa absoluuttisia totuuksia, vaan pikemminkin erilaisia selitystapoja ja kertomuksia. Relativismissa ollaan myös kiinnostuneita merkityksistä, joita ihmiset antavat asioille erilaisissa konteksteissa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Ajatukseni tutkia lähipiirin ja ohjauksen merkitystä opiskelun ja äitiyden yhdistämisessä kuvastuukin hyvin relativismi.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan käyttää useita tutkimusmenetelmiä tai aineistoja. Tätä useampien menetelmien, tutkijoiden, aineistojen tai teorioiden yhteiskäyttöä kutsutaan triangulaatioksi. (Eskola & Suoranta 1998, 68.) Omassa tutkimuksessani triangulaatio näkyy erilaisissa aineistonkeruumenetelmissä, ja voidaan ajatella, että Messenger-haastattelut, perinteiset haastattelut ja sähköpostit muodostavat jokainen oman aineistonsa. Itse en kuitenkaan erottele niitä toisistaan vaan tarkastelen kaikkia niitä nuorten opiskelijaäitien kertomuksina elämästään, jotka ovat sidoksissa kulttuuriin ja yhteiskunnalliseen kontekstiin, mikä viittaa relativistiseen ajatukseen todellisuudesta.

Eskola ja Suoranta (2003, 65) esittävät ajatuksen, että kaikki laadullinen tutkimus voidaan nähdä tapaustutkimuksena. Kuitenkin Saarela-Kinnunen ja Eskola (2007, 185) täsmentävät ettei tapaustutkimus ole synonyymi laadulliselle tutkimukselle. Omassa tutkimuksessani voidaan kuitenkin nähdä tapaustutkimuksen piirteitä. Tapaustutkimuksessa tapaus voidaan määritellä monin eri tavoin, mutta oleellista on, että se voidaan ymmärtää tiettyä kokonaisuutena. Tutkittava tapaus voikin olla esimerkiksi käsite tai käsitteiden välinen suhde, tilanne, tapahtuma, prosessi, organisaatio, yksilö tai ihmisryhmä kuten omassa tutkimuksessani suomalaiset nuoret toisen asteen opiskelija-äidit. Tärkeää kuitenkin on erottaa tapaustutkimuksessa tapaus ja tutkimusyksikkö, joka voi olla tapauksen alayksikkö. Tällöin tietoa voidaan kerätä tapausta pienemmästä yksiköstä nähdessä se osaksi varsinaista tutkimuskohdetta, mutta esimerkiksi tutkittaessa tapauksena ryhmää on perustelujen lisäksi kerrottava ryhmään kuuluvien identifioinnista. (Saarela-Kinnunen ja Eskola 2007, 185–188.)

Kiinnostuksen kohteena tapaustutkimuksessa voivat olla merkitykset ja se voi olla luonteeltaan sekä kuvailevaa että selittävää (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 10–16), mihin myös itse pyrin omassa tutkimuksessani. Tapaustutkimuksessa ei pyritä todentamaan ennalta määriteltyä hypoteesia, vaan lisäämään kokonaisvaltaista ymmärrystä tutkittavasta tapauksesta. Sille onkin tyypillistä monipuolisuus ja usein käytetään monipuolisia tiedonhankintamenetelmiä. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 10–16.) Aineistotriangulaation lisäksi olen itsekin käyttänyt tilastollista aineistoa määrittäkseni ja hahmotellakseni tutkimaani ilmiötä. Tapaustutkimuksessa ei pyrkimyksenä kuitenkaan ole tilastollisten yleistysten tekeminen (Eskola & Suoranta 2003, 65), mutta kuten Sulkunen (1990, 272–273) esittää, on yleistyksiä mahdollista tehdä aineistosta tehdyistä tulkinnoista.

Tapaustutkimuksen ohella tutkimusotettani voisi kuvailla kriittiseksi, mistä myös Minna Kelhä (2003, 22) puhuu omassa pro gradu -tutkielmassaan. Hänen tapansa kirjoitin omaan aineistonkeruuilmoitukseeni haluavani nostaa nuorten äitien oman äänen kuuluville. Äänen antaminen nuorille äideille, jotka voivat joutua kohtaamaan erilaisia ennakkoluuloja ikänsä ja elämäntilanteensa vuoksi, voi toimia valtauttavasti, minkä myös Kelhä (2003, 22) mainitsee.

Kincheloenin ja McLarenin (2005, 305) mukaan kriittistä tutkimusta voidaan parhaiten ymmärtää juuri valtauttamisen kontekstissa, ja se tulisi yhdistää yritykseen kohdata tietyssä yhteisössä oleva epäoikeudenmukaisuus. Tutkijan tehtäväksi on perinteisesti ajateltu kuvailla ja tulkita melko neutraalisti tutkittavaa ilmiötä, mutta kriittisten tutkijoiden tavoitteena voidaan pitää askelta kohti mahdollista poliittista toimintaa ja parempaa maailmaa. (Kincheloe & McLarenin 2005, 305.)

Omassa tutkimuksessani kriittisyys heijastuu äänen antamisen lisäksi esimerkiksi ohjaukseen, jonka voidaan katsoa olevan opiskelua tukevaa toimintaa. En pyri vain kuvailemaan nuorten äitien saamaa ohjausta heidän kokemuksistaan käsin, vaan esittelen myös äitien omia ohjauksen kehittämistoiveita. Näin ollen tutkimukseni voidaan ajatella myös siltä osin kriittiseksi pyrkiessäni parantamaan nuorten äitien saamaa ohjausta. Tutkimustani voisikin kuvailla kriittisesti värittyneeksi kvalitatiiviseksi tapaustutkimukseksi, jonka tavoitteena on kuvailla ja selittää kokonaisvaltaisesti toisen asteen opintojen ja nuoren äitiyden yhdistämistä sekä parantaa samalla nuorten äitien mahdollisuuksia onnistua tässä. Tavoitteena onkin lisätä ymmärrystä ja vähentää ennakkoluuloja sekä nostaa esiin vallitsevia epäkohtia opintojen ja äitiyden yhdistämisessä.

7 TUTKIMUSAINEISTO JA ANALYYSIN LÄHTÖKOHDAT

Tutkimuksen teossa on tärkeää tutkimusraportissa luoda lukijoille kuva siitä, miten tutkimusaineisto on hankittu, ja kuinka aineistoa on analysoitu. Tällöin lukija pääsee itsekin osalliseksi matkalle, jonka tutkija on kulkenut pyrkiessään vastaamaan tutkimustehtäväänsä. Tässä luvussa kerronkin teille niin ilon ja onnistumisen hetkistä kuin myös niistä epätoivon ja pettymyksen tunteista, joita koin valitessani ja etsiessäni nuoria äitejä tutkimukseeni. Esittelen myös millaisia kohtaamiset nuorten äitien kanssa olivat ja kuinka analyysini eteni kohti tuloksia.

7.1 Aineiston keruu – vaikeuksista voittoon

Aineistonkeruuseen liittyy monenlaisia kysymyksiä, joita tutkijan on perustellusti ratkaistava. Kohdejoukkoa valittaessaan tutkija joutuu pohtimaan kuka ja ketkä olisivat sopiva otos edustamaan tutkittavaa joukkoa. Hän joutuu myös miettimään ja pohtimaan millaisin menetelmin pystytään asettamiinsa tutkimusongelmiin löytämään vastauksia. Omat haasteensa tutkimuksen tekoon tuo myös tutkittavien löytäminen, joka ei aina ole niin helppoa ja nopeaa kuin tutkija toivoisi ja kuvittelisi.

Kohdejoukon rajaus

Tutkimukseni käynnistyessä tarkoitukseni oli tutkia nuoria naisia, jotka ovat tulleet 15–19-vuotiaina äideiksi kesken toisen asteen opintojensa v. 2004–2008. Englannin kielen sana *teenage* viittaa 13–19-vuotiaisiin nuoriin ja Suomessa sana on useimmiten käännetty teini-ikäiseksi. Voitaneenkin ajatella, että alle 20-vuotiaat ovat vielä teini-ikäisiä. Näin ollen suomalaisissa synnytystilastoissa, yleisen tilastoluokituksen mukaan luokiteltuja, 15–19-vuotiaita synnyttäjiä voitaisiin kutsua teinisynnyttäjiksi ja teini-äideiksi, joita itse kutsun mieluummin nuoriksi äideiksi. 15–19-vuotiaat ovat myös se ikäryhmä, joka pääsääntöisesti sijoittuu toisen asteen koulutukseen.

Myös muissa tutkimuksissa ikärajana on ollut alle 20-vuotias (esim. Phoenix 1991; Niemelä 2003) tai alle 18-vuotias, jolloin ikärajausta on perusteltu täysi-ikäisyydellä (esim. Hirvonen 2000; Heikku 2001; Särkiö 2002). Phoenix (1991, 21–24) toteaa myös omassa tutkimuksessaan, että 20 vuoden ikäraja nähdään merkittävänä tekijänä eroteltaessa äitejä nuoriin ja vanhoihin, koska nuoret äidit elävät enemmän

yksinhuoltajina eivätkä mene niin usein naimisiin ja heidän myös ajatellaan olevan kykenemättömämpiä rahankäytössä. Nuorilla äideillä ja heidän lapsillaan on myös todettu enemmän terveydellisiä ongelmia.

Kesken opintojen raskaaksi tulon valitsin kohdejoukkoa rajaavaksi kriteeriksi, koska kiinnostukseni oli tutkia muutosta: miten äitiys vaikuttaa nuoren naisen opiskeluun ja koulutuksen merkitykseen. Toisen asteen opintojen osalta halusin ottaa tarkastelun kohteeksi sekä lukio-opinnot että ammatillisen koulutuksen, vaikka nämä opiskelumuodot poikkeavat toisistaan. Nuorista äideistä tehdyissä kotimaisissa tutkimuksissa lukiokoulutuksen valinneet nuoret äidit ovat jääneet vähemmistöön (ks. Pyykönen 1993; Niemelä 2005, 182), joten toivoin voivani omassa tutkimuksessani tuoda esiin myös heidän ääntänsä. Näin saataisiin laajemmalti kuvaa siitä, millaisia haasteita opiskelun ja äitiyden yhdistämiseen liittyy.

Vuosirajauksessa perusteenani oli halu tutkia nuoria äitejä, jotka ovat juuri päättäneet toisen asteen opintonsa tai suorittavat opintoja parhaillaan. Heitä uskoin myös helpommin tavoittavani, koska heille äitiys, opiskelu ja opinto-ohjaus ovat ajankohtaisempia kuin vuosia sitten opiskelunsa päättäneille äideille. Myös koulujärjestelmämme on muuttunut vuosien kuluessa. Esimerkiksi kaikista ammatillisista tutkinnoista tuli kolmivuotisia ja korkeakoulukelpoisuuden antavia tutkintoja 1990-luvun opetussuunnitelmaudistuksen myötä (Opetushallitus 2009c), jolloin niistä tuli tasaveroisempia lukiokoulutukseen nähden.

Useissa ulkomaisissa tutkimuksissa (esim. Manlove 1997; Klein 2005) varhainen äitiys liitetään alempiin yhteiskuntaluokkiin. Paljon puhutaan myös varhaisen äitiyden periytymisestä sukupolvelta toiselle eli nuoren äidin oma äiti on ollut usein myös nuori äiti (esim. Kiernan 1997; Manlove 1997). Myös suomalaisissa tutkimuksissa (esim. Vikat, Kosunen, Rimpelä & Kosunen 2002) on varhainen äitiys liitetty alhaisempaan sosioekonomiseen taustaan sekä yksinhuoltajuuteen ja uusperheisiin. Omassa tutkimuksessani en halunnut kuitenkaan nostaa keskiöön sosioekonomista taustaa tai varhaisen äitiyden periytymistä, vaan ajattelin koulutuksen, iän ja opiskeluvuodet tutkimukseni nuoria äitejä yhdistäviksi tekijäksi.

Tutkimuksen teossa myös tutkittavien oma halukkuus osallistua tutkimukseen on tärkeää ja tutkimuksen osallistumisen tulisikin aina olla vapaaehtoista. Vapaa-

ehtoisuuden lisäksi omassa tutkimuksessani kriteeriksi nousi myös se, että osallistujilla on oltava omakohtaista kokemusta toisen asteen opiskelusta ja ohjauksesta. Jätinkin tutkimukseni ulkopuolelle nuoret äidit, jotka vasta suunnittelivat toisen asteen opintojen aloittamista.

Menetelmän valinta

Pohtiessani sopivaa aineistonkeruumenetelmää tutustuin muiden tekemiin ratkaisuihin. Schofield (1994) käytti tutkimuksessaan monipuolista aineistonkeruumenetelmää. Hänen aineistonsa koostuikin 13 nuoren äidin haastattelujen lisäksi kirjallisuudesta ja tilastoista. Suomessa puolestaan Hirvonen (2000) keräsi tutkimuksensa aineiston vuosina 1996–1998 erilaisia menetelmiä apuna käyttäen. Hänen aineistonsa muodostui 12 nuoren havainnoiduista äitiysneuvolakäynneistä (n=74), nuorten haastatteluista (n=76) sekä terveydenhoitajien haastatteluista (n=64) neuvolakäyntien yhteydessä. Lisäksi aineistoa täydennettiin nuorten raskausaikojen päiväkirjoilla, lehtikirjoituksilla ja tv-ohjelmilla (Hirvonen 2000, 5). Myös Särkiö käytti muunlaistakin menetelmää kuin perinteistä teemahaastattelua, jonka avulla muun muassa Mäkelä (1994), Niemelä (2003) ja Kelhä (2003) toteuttivat aineistonkeruunsa. Sain näin rohkaisua ajatukselleni kokeilla tutkimuksessa erilaista aineistonkeruutapaa.

Särkiö (2002) aloitti oman aineistonsa keruun lehti-ilmoituksella *Kaks´ Plus-* ja *Vauva -* lehdistä. Hän ei kuitenkaan saanut kuin neljä vastausta, mikä ei ollut riittävän kattava pro gradu -tutkielman aineistoksi. Lopulta hän toteuttikin tutkimuksensa 10 teemahaastattelun avulla, jota täydensi nuorten äitien kirjeillä, nuorten äitien omien äitien haastatteluilla sekä nuorten äitien ryhmätapaamisen havainnoinnilla. (Särkiö 2002, 12.)

Särkiön vaikeuksista huolimatta, päätin yrittää kerätä tutkimusaineistoani laittamalla alkutalvesta 2009 useisiin eri paikkoihin ilmoituksen (liite 1), jossa etsin halukkaita kirjoittajia kertomaan minulle opiskelun ja äitiyden yhdistämisestä. Ajatukseni oli kuitenkin, että näiden kirjeiden ja sähköpostien pohjalta syventäisin aineistoa perinteisesti haastatteleamalla kirjoittaneita äitejä, kuten Särkiökin (2002, 12) oli suunnitellut. Ennen ilmoituksen lähettämistä luetin sen vielä kohdejoukon ikäisellä lukiolaistytöllä tarkistaakseni ymmärsikö hän ilmoitukseni sisällön ja ajatuksen. Lisäksi pyysin erästä yliopistossa opiskelevaa äitiä kommentoimaan ilmoitustani opiskelevan

äidin näkökulmasta; kokiko hän, että kysyn oleellisia asioita ja olisiko ilmoitukseeni syytä lisätä jotain. Heidän palautteensa perusteella hioin ilmoitusta soveltuvammaksi.

Hei, onko täällä nuoria äitejä?

Särkiö (2002, 13) oli haastateltavia etsiessään ottanut yhteyttä ensikoteihin ja myös Mäkelä (1994) oli todennut ensikodin hyväksi paikaksi löytää haastateltavia. Päätin itsekkin näin ollen lähestyä Suomessa toimivia ensikoteja (Imatra, Jyväskylä, Kokkola, Lahti, Oulu, Raahe, Rovaniemi, Vaasa), sähköpostilla, jossa pyysin heitä kertomaan tutkimuksestani ja laittamaan esille ilmoitukseeni. Jätin Turun, Helsingin ja Tampereen ensikoteihin ottamatta yhteyttä siltä varalta, ettei kirjoituksia tule ja joudun muuttamaan aineiston keruun suunnitelmaani. Ensikodeista en kuullut mitään vastaukseksi.

Etsiessäni tietoa nuorista äideistä olin törmännyt myös erilaisiin keskustelupalstoihin, yhteisöihin ja toimijoihin, joissa nuoret äidit keskustelivat ja kokoontuivat. Myös Kelhä (2003) ja Niemelä (2003) olivat käyttäneet haastateltaviensa löytämiseksi erilaisia yhdistyksiä, nuorisotaloja ja internetin keskustelupalstoja. Olinkin yhteydessä Oulussa toimivaan Siskot-ryhmään, ja he lupasivat välittää viestiäni eteenpäin. Varsinaista toimintaa oli ollut alle 21-vuotiaille äideille Mannerheimin lastensuojeluliiton järjestämänä vuosina 2003–2008, mutta tiesin internetin perusteella toimintojen vakiintuneen alueelle. Teini Perheiden Yhdistys ry:hyn ja Nuoret äidit -foorumien ylläpitoon olin myös yhteydessä, mutta heiltä en saanut vastauksia.

Haapamäki (2007) teki oman pro gradunsa Tyttöjen Talon nuorten äitien elämäkulusta, ja päätin itsekkin olla yhteydessä Tyttöjen Taloihin. Tyttöjen Talossa toimii erilaisia äiti-ryhmiä alle 21-vuotiaille odottaville tai jo synnyttäneille, ja yleisestikin toiminta on pääsääntöisesti suunnattu noin 10–28-vuotiaille nuorille naisille, joten ajattelin voivani heidän kauttaan tavoittaa kohderyhmääni sopivia nuoria äitejä. Sähköpostitse olin yhteydessä Helsingissä, Oulussa ja Tampereella toimiviin Tyttöjen taloihin, ja näistä Helsingistä sain viestiä takaisin, että ilmoitukseeni on laitettu esille. Turun Tyttöjen Taloon soitin ja pyysin heitä kertomaan tutkimuksestani sekä laittamaan esille sähköpostilla lähettämäni ilmoituksen. Heiltä sain kuulla, ettei kohderyhmääni sopivia äitejä juuri nyt ollut ryhmässä, mutta lupasivat pitää tutkimukseni mielessä.

Eri nuorten- ja vauvalehtiin olin myös yhteydessä. Suosikki julkaisi ilmoitukseni sekä nettisivuillaan että numeron 3/2009 Kimppa-palstalla. Sinäminä puolestaan julkaisi ilmoitukseni, jossa vastausaikaa oli pidennetty 17.3.2009 asti, 25.2.2009 ilmestyneessä lehdessään. Demi, Kaks Plus ja Vauva-lehti eivät julkaisseet ilmoitustani lehdessä, mutta sain käyttää heidän internetin keskustelupalstoja apunani etsiessäni kirjoittajia.

Vauva-lehti julkaisi ilmoitukseni Osallistu tutkimukseen -osiossaan ja lisäksi mainostin Nuoret äidit ja Opiskelijaäidit -osastoilla tutkimustani. Demin keskustelupalstalla laitoin viestiä Nuoret äidit ja odottajat -ketjuun ja lisäksi avasin oman ketjun aiheesta, johon muutama kirjoittaja kommentoi. Kaks'plussan keskustelupalstalle avasin uusia viestiketjuja kolmelle osastolle (Äidit alle 20v, Äidit 20-30v. sekä Perhe ja työ), jossa viestin sisältönä oli hieman lyhennelty versio alkuperäisestä ilmoituksestani. Lisäksi avasin Helistimen keskustelupalstan ylläpidon luvalla viestiketjun neljälle eri osastolle (Vapaa sana, Odottajaa ympäröivä elämä, Nuoret äidit, Vanhemmuus). Näissä viesteissä vastausaikaa oli 17.3.2009 asti.

Rajamäki (2006) ja Tuittu (2008) olivat omissa pro gradu -tutkielmissaan löytäneet haastateltavansa IRC-Gallerian kautta. Internetissä toimiva IRC-Galleria on vuonna 2000 perustettu nuorten suosima profiilisivusto, jolla on yli 850 000 kävijää viikossa. Palvelua ylläpitää ja kehittää Sulake Dynamoid Oy ja se kuvailee palvelua eräänlaiseksi virtuaaliseksi nuorisotilaksi. Palvelun käyttö on pääsääntöisesti ilmaista ja ikäraja palveluun on 12 vuotta. Sivuston selaaminen ei vaadi rekisteröitymistä, mutta rekisteröityneet käyttäjät voivat laittaa sivustolle toisten käyttäjien kommentoivaksi muun muassa tietoja ja kuvia itsestään ja harrastuksistaan sekä pitää nettipäiväkirjaa eli blogia. (IRC-Galleria 2000–2009.)

Rekisteröityneitä käyttäjiä oli marraskuussa 2008 yli 500 000, joista naisia 52 prosenttia ja miehiä 48 prosenttia. Keski-ikä rekisteröityneillä käyttäjillä on noin 20 vuotta ja heistä 60 prosenttia on täysi-ikäisiä. Palvelussa he viettävät keskimäärin 35 minuuttia/käynti ja viikoittain käyntejä kertyy keskimäärin 7–8. (IRC-Galleria 2000–2009, ylläpidolta henkilökohtainen tiedoksianto 20.8.2009.) Itsekin ajattelin IRC-Gallerian olevan hyvä keino tavoittaa nuoria äitejä, koska he ikänsä puolesta sopivat hyvin käyttäjäryhmään. IRC-Gallerian kautta on mahdollista myös tavoittaa samasta

paikasta ympäri Suomea asuvia nuoria äitejä, jolloin otokseni olisi valtakunnallisesti kattavampi.

IRC-Galleriassa on profiilien lisäksi myös erilaisia esimerkiksi paikkakuntiin, harrastuksiin, mielipiteisiin ja kaveriporukoihin liittyviä yhteisöjä, joihin käyttäjät voivat liittyä. Yhteisöjen tarkoituksena onkin, että käyttäjät voivat kertoa omista kiinnostuksen kohteistaan ja löytää muita samanhenkisiä ihmisiä (IRC-Galleria 2000–2009). Omaan aiheeseeni sopivia yhteisöjä löytyi lukuisia (esim. teiniäiti, nuoret äidit, nuoretaidit, -90 äidit) ja ajattelin lähestyä näiden yhteisöjen jäseniä sähköpostitse. Otin IRC-Gallerian ylläpitoon yhteyttä kysyäkseen lupaa tällaiseen lähestymismuotoon. En saanut lupaa lähettää jäsenille suoraan sähköpostia, mutta sain perustaa yhteisön, johon saatoin kutsua jäseneksi. Yhteisöjä ei saa mainostaa muissa yhteisöissä, mutta henkilökohtaisia pyyntöjä voi lähettää sekä kommentteissa mainostaa yhteisöä. Päätinkin perustaa Nuoret äidit ja opiskelu -yhteisön, jossa yhteisön kuvailuosuuteen oli käytettävissä rajattu määrä merkkejä.

Nuoret äidit ja opiskelu

Yhteisön kuvaus:

Miten onnistuu äitiyden ja opiskelun yhdistäminen lukiossa&ammattikoulussa? Millaista tukea ja ohjausta on saatu ja millaista olisi tarvittu? Entä millaisia ajatuksia koulutuksesta oli ennen ja jälkeen raskauden? Osallistu TY:n kasvatustieteen gradun tekoon opiskelija tai jo opiskelut lopettanut :)

Yhteisön sivulle laitoin linkin Vauva-lehden Osallistu tutkimukseen -palstalle josta aineistonkeruupyynnöni oli luettavissa. Selailemalla IRC-Gallerian kymmeniä erilaisia äitiyteen liittyviä yhteisöjä löysin satoja nuoria äitejä, joille lähetin kutsun liittyä perustamaani yhteisöni. Perusteina kutsun lähettämiseen käytin pääsääntöisesti profiilissa kerrottua omaa ikää ja lapsen tai lasten ikää. Osa kertoi profiilissaan olevansa opiskelija tai he kuuluivat erilaisiin opintoihin liittyviin yhteisöihin, ja myös tätä käytin perusteena.

En tiennyt varmasti kuinka moni kutsuni saaneista sopisi kohdejoukkooni tai kuinka moni heistä ylipäänsä olisi kiinnostunut osallistumaan, mutta ilokseni huomasin pikku hiljaa yhteisöni jäsenmäärän kasvavan. Yhteisössäni oli keväällä 2009 ajankohdasta riippuen 40–50 jäsentä. Kannustin heitä yhteisössä ja myös yksityisin kommentein kirjoittamaan minulle kokemuksistaan ja keskustelemaan yhteisössä muiden nuorten

äitien kanssa aiheistani. Osa kirjoittikin yhteisön sivustolle ajatuksistaan, mutta valitettavasti kunnollista keskustelua ei syntynyt, vaikka yritin sitä omilla kommentteillani myös käynnistää ja ylläpitää.

Uusia ideoita ja onnistumisen hetkiä

Lukuisista ilmoituksistani ja IRC-Gallerian ahkerasta käytöstä huolimatta, en saanut kirjeitse yhtään vastausta ja sähköpostilla vastauksia tuli 13 kappaletta 17.3.2009 mennessä. Sähköpostia lähettäneistä vain kahdeksan nuorta äitiä sopi tutkimukseni kohdejoukkoon, koska viisi nuorta äitiä olivat tulleet raskaaksi yläkoulua suorittaessaan tai eivät opiskelleet tuolloin, vaikka ikänsä puolesta sopivat tutkimukseeni. Heistä kolme oli myöhemmin aloittanut toisen asteen opinnot ja kahdella ei ollut kokemusta toisen asteen opinnoista. Epätoivo valtasi jo mieltäni, koska tiesin aineiston olevan riittämätön tutkielmani toteuttamiseksi. Itseäni ei lohduttanut tieto siitäkään, että saman ongelman kanssa olivat painineet muun muassa Kelhä (2003, 25) ja Niemelä (2003, 29).

Päätin laajentaa kohdejoukkoani poistamalla kesken opintoja äidiksi tulleet -kriteerin ja huomioimalla myös vuoden 2009, jolloin uuden tutkimusjoukkoni muodostivat 15–19-vuotiaina äideiksi tulleet toisen asteen opiskelijat, jotka opiskelivat raskaaksi tullessaan tai ovat äiteinä aloittaneet opiskelut vuosina 2004–2009. Hylkäsin samalla ajatuksen kerätä ensin kirjeitä ja sähköposteja haastateltavilta äideiltä ja keskityin etsimään suoraan haastateltaviksi soveltuvia äitejä. Optimisti sisälläni heräsi tässä vaiheessa, ja halusin ensin yrittää löytää haastateltavia muista kuin kirjoittaneista äideistä (11 tutkimukseeni soveltuvaa). Tällöin saisin aineistostani laajemman niin määrällisesti kuin laadullisestikin, vaikkei määrällisyys olekaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa kriteerinä.

Jatkoin IRC-Galleriassa aloittamaani kommentointia metsästäessäni haastateltavia joko perinteisesti tapaamisen muodossa tai virtuaalisesti Windows Live Messenger -ohjelmaa (jatkossa Messenger) apuna käyttäen tehtäviin haastatteluihin. Sain kuulla myös eräältä tuttavaltani hänen tuntevan erään nuoren äidin. Hän välitti yhteistietoni eteenpäin, ja nuoren äidin otettua yhteyttä minuun sähköpostilla, saimme sovittua haastattelusta. Myös IRC-Galleria alkoi lopulta tuottaa tulosta maaliskuun lopulla.

Sain sovittua haastatteluja huhtikuun loppuun ja toukokuun alkupuolelle yhdeksän kappaletta. Ensikoteihin en ollut tässä vaiheessa yhteydessä haastattelujen tiimoilta,

koska ajattelin haastateltavien määrän riittävän yhdessä sähköpostilla saamieni vastausten kanssa. Halusin myös säilyttää ensikodit varalla, mikäli tarvetta aineiston täydentämiseksi tulisi, sillä olin luvannut tyhjentää IRC-Galleriaan perustamani yhteisön jäsenistä ja kommentteista huhtikuun loppuun mennessä suojellakseni tutkittavieni anonymiyyttä. Ilokseni sain huhtikuun alussa vielä yhden sähköpostiviestin lisää, ja erään nuoren äidin tuttava suostui myös haastateltavakseni.

7.2 Nuorten äitien kirjoitukset ja haastattelut

7.2.1 Tutkimukseen osallistuneet

Tutkimukseeni osallistui 22 nuorta äitiä (ks. liite 3). Iältään äidit olivat 17–23 -vuotiaita ja ensimmäisen lapsensa he olivat saaneet 16–19-vuotiaina. Heistä neljällä oli kaksi lasta ja yhdellä kolme, mutta suurimmalle osalle ensimmäinen lapsi oli ainoa. Lasten iät vaihtelivat yhden kuukauden ikäisestä viisivuotiaaksi. Äidit asuivat pääasiassa eri kaupungeissa ympäri Suomea, enemmistön asuessa vanhan läänijaon mukaan Etelä- ja Länsi-Suomen alueella.

16 äideistä oli tullut raskaaksi kesken toisen asteen opiskelujen, neljä aloitti opiskelut äitinä ja kaksi palasi toisen asteen opintojensa pariin äitinä. Koulutusmuodon osalta äidit jakaantuivat seuraavasti: lukiossa opiskelevia tai opiskelleita oli kahdeksan äitiä, ammatillista perustutkintoa suorittavia tai tutkinnon jo valmiiksi saaneita äitejä oli 11, kahdella äidillä oli kokemusta kaksoistutkinnosta ja yksi äideistä oli suorittanut äitinä lukion ja opiskeli nyt ammatillisessa oppilaitoksessa.

Lukiokoulutuksessa päivälukiossa oli neljä äitiä, iltalukioissa kolme äitiä, yksi äideistä oli vaihtanut päivälukiosta iltalukioon ja yhdellä oli kokemusta etälukiosta. 14 äideistä oli kokemusta ammatillisella puolella opiskelusta. Ammatillisia perustutkintoja kaikki suorittivat oppilaitoksessa ja niissä näkyi selkeästi 'naisvaltaiset alat' kuuden äidin opiskellessa sosiaali- ja terveysalalla sekä humanistisella ja kasvatusalalla. Yksi äideistä oli valinnut 'miehisen alan' opiskellessaan teknistä alaa ja kolme äideistä opiskeli kaupallista tutkintoa. Neljän nuoren äidin opiskeluala ei selvinnyt.

Nuorten äitien elämäntilanteet raskaaksi tullessa ja nyt olivat erilaisia. Raskaus oli ollut yllätys kymmenelle äideistä ja neljä äitiä kertoi, ettei käytössä ollut ehkäisyä, joten

sinällään lapsi ei ollut yllätys, muttei varsinaisesti suunniteltukaan. Viidelle äideistä lapsi oli toivottu ja odotettu, ja kolmen äidin tarinasta ei selvinnyt raskauden yllätyksellisyyttä. Raskaaksi tullessaan kahdella äidillä oli vielä yläkoulu kesken, 16 äitiä opiskeli toisen asteen tutkintoa ja työharjoittelussa tai työelämässä oli neljä äideistä. Lähes kaikki äideistä (18) seurustelivat lapsen isän kanssa. Kaksi äideistä oli aiemmin seurustellut lapsen isän kanssa ja kahden äidin tarinasta ei ilmennyt suhdetta lapsen isään.

Aineistonkeruun aikaan kaikki äidit asuivat poissa lapsuudenkodistaan, lapsen/lasten kanssa joko yksin tai yhdessä miehensä kanssa. Lapsen isän kanssa edelleen seurusteli, oli kihloissa tai naimisissa neljätoista äideistä. Neljä äideistä oli eronnut ja kolmella heistä oli elämässään uusi mies. Yksi äideistä kertoi seurustelewansa uuden miehen kanssa ja yksi lapsen isän olevan läsnä elämässä. Äideistä opiskelijoina toisella asteella oli 14, joista neljä suoritti opintoja osittain. Kotona lapsen/lasten kanssa oli neljä äitiä. Neljä äideistä oli saanut toisen asteen opintonsa päätökseen ja heistä kaksi oli kotona ja kaksi jatkanut opintojaan ammattikorkeakoulussa.

7.2.2 Perinteiset haastattelut

Haastattelu on aina ainutkertainen vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa pystytään keräämään aineistoa joustavasti. Tutkijalla on haastattelutilanteessa oltava langat käsissään ja hänen roolinsa on ohjata haastattelua eteenpäin, jotta haastattelulla saadaan systemaattisesti kerättyä mahdollisimman luotettavaa ja pätevää tietoa. Haastattelutilanteessa tutkittavat saattavat vastata eri tavoin kuin muuten ja tämä oli minunkin syytä huomioida analysointivaiheessa, etenkin kun haastatteluni aihe oli hyvin henkilökohtainen haastateltavilleni. Nuoret äidit kaikki kertoivat avoimesti elämästään, vaikkei kaikkein henkilökohtaisimpia ajatuksia ja kokemuksia varmastikaan paljastettu. Haastatteluni onnistuivatkin mielestäni kokonaisuudessaan hyvin, vaikka pieni jännitys heijastui haastattelutilanteissa ja ihmisten erilaiset luonteet tulivat esiin: toiset olivat reippaampia ja toiset hieman enemmän ujostelivat.

Tutkimushaastattelu voidaan jakaa eri ryhmiin sen perusteella kuinka strukturoitu ja muodollinen haastattelu on ja itse halusin tehdä haastatteluni teemahaastatteluina. Teemahaastattelun valitsin, koska siinä haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymysten muotoa ja järjestystä ei ole määrätty. Avoin haastattelu olisi mielestäni

voinut tuoda esiin liiankin erilaisia naisten ajatuksia ja kokemuksia, jolloin analysoiminen ja vertaileminen olisi ollut vaikeampaa ja toisaalta täysin strukturoidussa haastattelussa moni tärkeä naisten ajatus tai kokemus olisi voinut jäädä tutkimuksen ulkopuolelle.

Kasvokkain tehtyjä teemahaastatteluja tein tutkimustani varten lopulta neljä kappaletta vanhan läänijaon mukaan Etelä- ja Länsi-Suomen kaupungeissa. Haastattelujen ajankohdasta ja paikasta olin sopinut haastateltavieni kanssa sähköpostitse ja puhelimitse, mutta haastattelutilanne oli ensimmäinen kerta kun tapasin haastateltavani. Kaksi haastattelua tein yliopiston ryhmätyötilassa, jonka olin varannut, yhdeksi haastattelupaikaksi valitsimme rauhallisen kahvilan ja yhden haastattelun tein haastateltavan kotona. Haastattelut kaikki tapahtuivat päiväsaikaan. Haastattelutilanteissa kahdessa läsnä oli haastateltavan pieni lapsi, joka toisessa haastattelussa nukkui ja toisessa oli hereillä äitinsä sylissä.

Haastattelun aluksi jutustelimme arkipäivän asioista ja kerroin yleisesti tutkielmani teosta. Kukaan haastateltavistani ei ollut saanut etukäteen tarkempaa tietoa haastatteluni teemoista, joita olivat taustatekijät, opiskelu ja äitiys, ohjaus ja koulutuksen merkitys (ks. liite 2) vaan olin puhunut yleisesti opiskelun ja äitiyden yhdistämisestä. Tähän ratkaisuun olin päätenyt, koska en halunnut rajata haastattelua vaan tiettyihin teemoihin. Kysymysten kertominen olisi liiaksi voinut ohjata haastateltavien vastauksia ja tärkeää olisi voinut jäädä saamatta. Koin kysymysten kertomisen etukäteen sitovan itseäni myös liiaksi tiettyihin sanamuotoihin ja halusin pitää haastattelutilanteet luontevina ja vuoro-vaikutuksellisina, vaikka olinkin itselleni tueksi kirjoittanut teemahaastattelurunkoon valmiita kysymyksiä teemojen alle.

Haastattelutilanteen alussa kerroin myös haastattelun käytännön toteutuksesta, tutkimusetiikasta (esimerkiksi anonyymiteetistä) ja pyysin lupaa haastattelujen nauhoittamiseen. Kaikki haastateltavani antoivat suostumuksensa haastattelujen nauhoittamiselle, ja haastattelunauhut litteroin eli purin kirjalliseen muotoon kotonani. Yhden haastattelun jälkeen huomasin, ettei naururini ollut toiminut, joten kirjoitin heti haastattelun jälkeen muistiinpanot haastattelusta, jota olen käyttänyt aineistonani. Lähetin myös haastateltavalle teemahaastatteluni rungon sähköpostitse, mutta haastateltava ei halunnut täydentää vastauksiaan sähköpostitse. Haastattelut kestivät

noin 40 minuutista 1 h 20 minuuttiin ja kaiken kaikkiaan aineistoa kertyi noin 3,5 tuntia ja litteroituna 18 sivua + yksi muistiinpanosivu (fontti 11, riviväli 1).

7.2.3 Messenger-haastattelut

Perinteisten, kasvokkain tapahtuneiden haastattelujen lisäksi tein teemahaastatteluja kuusi kappaletta virtuaalisesti käyttäen apunani Messenger-ohjelmaa. Messenger-ohjelma on Microsoftin kehittämä ja julkaisema pikaviestintäohjelma, joka sallii reaaliaikaisen sanallisen, äänellisen ja/tai kuvallisen viestinnän kahden tai useamman ihmisen välillä internetissä. Sen käyttö vaatii rekisteröitymistä palveluun ja ohjelman asentamista tietokoneelle sekä sitä, että käyttäjät ovat yhtä aikaa rekisteröityneet palveluun eli ovat niin sanotusti online-tilassa. (Windows Live Messenger 2006.)

Nykypäivän nuoret käyttävät erilaisia chattejä ja pikaviestimiä hyvinkin paljon arjessaan ja suosittuja ovat myös erilaiset yhteisöt kuten IRC-Galleria ja Facebook (Nuorten mediankäyttö -tutkimus, 2009). Virtuaalisuudesta onkin tullut osa nuorten arkipäivää ja tämän takia koin luontevaksi tehdä haastatteluja myös muuten kuin perinteisin keinoin. Pohdin toki, voinko luottaa Messenger-haastatteluihini, koska en tavannut nuoria äitejä kasvotusten. Nuorten äitien avoimuuden ja hyvin yksityiskohtaisten kuvausten ja henkilötietojen antamisen koin kuitenkin vahvistavan ajatustani siitä, että Messenger-haastateltavani on todellakin nuori äiti itse eikä kukaan toinen.

Käytännössä Messenger-ohjelma toimii niin, että ohjelman avattua tietokoneen ruudulle aukeaa keskusteluikkuna, jossa kumpikin keskusteluun osallistuja näkee keskustelun kulun viesti viestiltä kellonaikoinen ja lähettäjiin. Keskusteluikkunan alaosassa on pienempi ruutu, johon oma viesti toiselle kirjoitetaan ja lähettämisen jälkeen se ilmestyy yläpuolella olevaan yhteiseen keskusteluruutuun. Tämän ansiosta keskustelu muistuttaa enemmän kirjallisesti tapahtuvaa puhelinkeskustelua kuin perinteistä kirjeenvaihtoa.

Omat haastatteluni tapahtuivatkin pääosin niin, että kirjoitin haastateltavalleni esimerkiksi kysymyksen tai kerroin tutkimukseni teosta, jonka jälkeen haastateltavani vastasi tähän viestiini, jota puolestani minä kommentoin ja saatoin esittää uuden kysymyksen. Näin ollen haastattelut olivat mielestäni hyvin samankaltaisia kuin kasvokkainkin tapahtuneet vain sillä erotuksella, että kommunikointi tapahtui kirjoittamalla ja vastausten välillä esiintyi enemmän pientä aikaviivettä. Tämä johtunee

siitä, että pystymme reagoimaan kuulemaamme nopeammin suullisesti kuin näkemäämme ja lukemaamme kirjoittaen vastauksen takaisin.

Myös Messengerin avulla haastateltavien kanssa olin vaihtanut sähköposteja etukäteen ja joidenkin kanssa keskustelin Messengerissä aiemmin sopiakseni paremmin haastatteluajankohdasta. Haastatteluista kaksi tein aamupäivällä, yhden iltapäivällä, kaksi illalla ja yhden myöhään illasta. Koska haastattelut vaativat internet-yhteyden ja tietokoneen, olin itse haastateltavieni tavoin kotona. Eräs nuorista äideistä ehdotti, että hän voisi tehdä haastattelun opiskelupäivänsä aikana koulussa, mutta päädyimme kuitenkin ajankohtaan, jolloin hän saisi olla kotona ja tilanne voisi olla luontevampi.

Pyrimme muutenkin sopimaan ja tekemään haastattelut sellaisena ajankohtana, jolloin haastateltava voisi rauhassa keskittyä haastattelun tekoon eikä ylimääräisiä häiriötekijöitä olisi. Lapset olivat ainakin kahdessa haastattelussa läsnä niin, että toisessa haastattelussa lapsi heräsi kesken haastattelun teon, jolloin haastattelussa tuli pieni tauko ja toisessa haastattelussa äiti piti lasta sylissään osan aikaa haastattelusta. Haastattelut kestivät noin 1h 10min – noin 2h 5min ja Word-dokumentiksi siirrettyinä pituudet vaihtelivat 2,5 sivusta 9 sivuun (fontti 11, riviväli 1).

Messenger-haastateltavanikaan eivät tienneet teemoistani etukäteen ja haastattelun aluksi kerroin yleisesti pro graduni toteutuksesta ja kysyin luvan haastattelun tallentamiselle. Selitin aineiston jäävän vain omaan käyttööni eikä siitä tulisi kukaan toinen lukemaan sekä sitä, ettei tutkimukseen osallistujia voisi tunnistaa raportistani. Korostin myös, ettei kaikkiin kysymyksiin olisi mikään pakko vastata, jos ne tuntuivat kiusallisilta, liian henkilökohtaisilta tai muuten epämukavilta. Luottamuksen ja vapaaehtoisuuden korostamisen koin erityisen tärkeäksi Messenger-haastatteluja tehdessäni, koska haastateltavani eivät voineet nähdä minua, jolloin jäin väkisinkin tuntemattommaksi kuin kasvokkain toteutetuissa haastatteluissa.

Tiedostin myös sen, etteivät eleet, ilmeet, äänenpainot ja muu ei-sanallinen viestintä välity samoin kuin kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutuksessa, vaikka käytössämme olivatkin erilaiset hymiöt eli tunteita ilmaisevat pienet kuvat. Tällöin väärinymmärrysten mahdollisuus korostuu, ja halusin luoda haastateltavilleni alusta asti miellyttävän ja mukavan olon, jotta henkilökohtaisista asioista kertominen vieraille ei tuntuisi vaikealta ja epämieluisalta. Toisaalta, hyvin henkilökohtaisista asioista voi olla

myös helpompaa kertoa kirjoittamalla kuin kasvotusten, minkä myös Tiittula, Rastas ja Ruusu vuori (2005, 267) toteavat.

Haastateltavistani kaikki antoivat luvan keskustelujen tallentamiselle ja haastattelut sujuivat ilman suurempia ongelmia. Yhdessä haastattelussa internet-yhteys katkesi kesken haastattelun ja tätä haastattelua jatkoimme seuraavana iltana uudestaan. Itse koin haastattelujen teon yllättävän helpoksi ja nuorten äitien kertoneen minulle avoimesti ja luottamuksella elämästään nuorena opiskelevana äitinä. Pidin siis Messenger-haastatteluja hyvänä lisänä aineistooni, vaikkei minulla niistä aikaisempaa kokemusta ollutkaan. Sen kuitenkin koin auttavan, että Messenger-ohjelman käyttö on itselleni arkipäivää, ja useat haastateltavistani kertoivat myös sen olevan heille luonnollinen yhteydenpidonmuoto ystäviin. Jos ohjelma olisi ollut vieras käyttöä, olisi voinut enemmän ongelmia syntyä.

7.2.4 Sähköpostit

Olin julkaissut ilmoitukseni (liite 1) useissa eri paikoissa ja esittänyt IRC-Galleriassa pyyntöjä kirjoittaa äitien ja opiskelun yhdistämisestä. Kirjeitse en ollut saanut vastauksia yhtään, mutta sähköpostia minulle lähetti 14 henkilöä. Tutkimukseeni heistä sopi 12. Tutkimukseni ulkopuolelle jätin kaksi nuorta äitiä, koska heillä kummallakaan ei ollut kokemusta toisen asteen opinnoista, eivätkä heidän kertomuksensa olisi näin olleet verrattavissa toisten nuorten äitien kertomuksiin.

Sähköpostin saatua ja luettuani lähetin tarkentavia lisäkysymyksiä. Pyrin esittämään kysymykset samassa muodossa kaikille, jotta kysymyksen esitysmuoto ei vaikuttaisi nuorten äitien vastauksiin. Neljä nuorta äitiä jätti vastaamatta muistutusviesteistäni huolimatta esittämiini lisäkysymyksiin, minkä seurauksena sähköpostien ja omien lisäkysymysten perusteella muodostetut tarinat jäivät osittain hyvinkin lyhyiksi ja vajavaiseksi. Tein myös teemahaastattelurunkoni valmiiksi sähköpostit jo saatua, joten kaikkia teemoja ei tullut käsitellyksi niin laajasti sähköposteissa kuin teemahaastatteluissa.

Äidit kertoivat kuitenkin sähköposteissa hyvinkin avoimesti elämästään ja olivat osanneet kiteyttää monia tärkeitä nuoren, opiskelevan äidin elämään liittyviä asioita kertomuksiinsa, joten en halunnut jättää yhtään sähköpostiviestiä aineistoni

ulkopuolelle. Kaiken kaikkiaan sähköpostiviestejä äideiltä kertyi 24. Sähköpostiviestien pituudet vaihtelivat 1/3 A4-sivusta 2,5 A4-sivuun (fontti 11, riviväli 1) sisältäen äidin ensimmäisen viestin, omat lisäkysymykseni ja äidin mahdolliset vastaukset.

Viestejä lukiessani mieleeni hiipi ajatus niiden aitoudesta. Kuka vaan olisi voinut ne minulle lähettää ja ne olisivat voineet olla hyvin kuvitteellisia kuten Messenger-haastattelutkin. Useat sähköposteista olivat kuitenkin lähetetty koko nimellä sisältäen usein myös puhelinnumeron ja monet kirjoittajista mainitsivat myös oman IRC-Gallerian nimimerkinsä. Tämän takia koin viestit luotettaviksi ja suhtauduin niihin todellisina, aitoina kertomuksina nuorten äitien elämästä. Tiedostin kuitenkin sen, että sähköpostiviesteistä jäi puuttumaan Messenger-haastattelujen tavoin ei-sanalliset ilmaukset, jolloin väärinymmärtämisen mahdollisuus kasvaa ja sähköpostiviestien kerääminen oli myös huomattavasti hitaampaa kuin haastattelujen tekeminen.

7.3 Aineiston analysointi

Kokonaisuudessaan aineistoni muodostui 12 nuoren äidin sähköpostiviesteistä, 4 nuoren äidin haastattelusta kasvokkain ja 6 nuoren äidin Messenger-haastatteluista. Tekstinä aineistoa kertyi yhteensä noin 80 sivua (riviväli 1, fonttikoko 11). Koska kvalitatiivisessa tutkimuksessa analyysin tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä kadottamatta kuitenkaan sen rikkautta (Eskola & Suoranta 2003, 137), päätin ensin käsitellä aineistoani luettavampaan muotoon helpottaakseni itse analyysiä.

Sähköpostilla saamissa viesteissä yhdistin ensimmäiseen viestiin sekä omat lisäkysymykseni että näihin saamani vastaukset, jolloin viesteistä tuli enemmän tarinoita ja toisaalta myös haastatteluja. Perinteisten haastattelujen kohdalla aloitin purkamalla haastattelunauhut kirjalliseen muotoon eli litteroimalla ne. Haastattelussa, jossa nauhuri ei toiminut käytin heti haastattelun jälkeen kirjoittamiani muistiinpanoja. Messenger-haastattelujen osalta siirsin käyttämäni ohjelman tiedostoista haastattelut Word-dokumentiksi. Yhdistin saamani aineiston yhdeksi tiedostoksi ja tätä saamaani aineistoa kutsun nuorten äitien kertomuksiksi ja tarinoiksi.

Nimesin äidit N1, N2, N3... käyttäen apunani koulutusmuotoa aineistonkeruumuodosta riippumatta, jotta tutkimukseen osallistuneiden äitien tunnistaminen olisi vaikeampaa.

Tunnistettavuutta vaikeuttaakseni muutin ja jätin pois myös sitaateista pieniä yksityiskohtia esimerkiksi maininnan puolison tai lapsen nimestä ja lapsen sukupuolen sekä vuosilukuja. Lisäksi joistain sitaateista olen jättänyt mainitsematta kenen äidin kertomaa teksti on, jotta pystyin kertomaan aroistakin asioista säilyttäen kuitenkin tutkittavieni luottamuksen. Mielestäni lukijan ei ole oleellista tietää kaikissa tilanteissa kuka äideistä on kertonut asiasta, vaan tärkeää ja huomion arvoista on se, että nuorilla äideillä on erilaisia ajatuksia ja kokemuksia, joista kaikki eivät ole iloisia ja onnen täyttämiä.

Luettavuutta helpottaakseni puolestani jätin Haapamäen (2007, 41) tavoin niinku - tyyppisiä täytesanoja, lisäsin välimerkkejä ja korjasin lyöntivirheitä. Messenger-ohjelmalla tehdyistä haastatteluista poistin sitaateista kellonajat, päivämäärät ja nuorten äitien käyttäjänimet näkyvistä. Käytän merkkiä (...) silloin, kun sitaattia ei ole esitetty kokonaan tai siitä on poistettu osa välistä. Ne sitaatit, joissa olen yhdistänyt saman äidin lauseita yhdeksi kokonaisuudeksi, olen merkitty kahtena sitaattina ”teksti” ”teksti”.

Olin lukenut aineistoani jo sen keruuvaiheessa ja palannut siihen myös teoriataustaa kirjoittaessani, mutta varsinaisen analysoinnin aloitin lukemalla nuorten äitien kirjoitukset ja haastattelut kokonaisuudessaan kerran läpi. Halusin palauttaa näin mieleeni koko aineistoni. Tämän jälkeen siirryin lukemaan kunkin nuoren äidin kertomusta erikseen. Luin sen useaan kertaan läpi saadakseni kokonaiskuvan juuri tämän nuoren äidin elämästä. Lukiessani alleviivailin erivärisillä kynillä tekstiä ja kirjoitin joukkoon omia ajatuksiani ja muistiinpanojani, mikä oli jo aineiston tulkintaakin. Lukemisen jälkeen siirryin jatkamaan teemoittelua tietokoneen avustuksella.

Eskolan ja Suorannan (2003, 174) mukaan teemoittelun avulla voidaan aineistosta poimia tutkimusongelmia valaisevia teemoja ja vertailla tiettyjen teemojen esiintyvyyttä. Itselläni oli yksi selkeä tutkimusongelma ja kolme alaongelmaa ja aluksi ajattelin teemoitella äitien kirjoituksia ja vastauksia niihin liittyvien teemojen alle: taustat, äitiys nuorena, äitiyden ja opiskelujen yhdistäminen, opiskelijaäitinä oppilaitoksessa ja koulutuksen merkitys. Teemat esiintyivät myös teemahaastattelurungossani, joten pilkoin kunkin nuorten äidin kertomuksen palasiksi haastattelukysymyksiäni apuna käyttäen muodostaen samalla yläteemojen alle erilaisia alateemoja

sen perusteella mitä aineistosta ilmeni. Haastattelukysymysten ja aineiston lisäksi teemojen valikoitumiseen vaikutti lisäksi aikaisemmin lukemani tutkimuskirjallisuus.

Tein jokaisesta nuoresta äidistä myös oman tiivistetyn henkilöhaahmon, johon poimin kaiken oleellisen tiedon muun muassa opiskelumuodon, opintojen kulun ja ajatuksia opinnoista, ohjauksesta ja koulutuksesta. Samalla myös jo tulkitsin ja yhdistelin nuoren äidin vastauksia ja kirjoitin henkilöhaahmoin esimerkiksi 'opiskelu rankkaa, lapsi hoidossa ja mies töissä, miehestä ei apua lastenhoidossa -> opiskelu rankkaa' ja 'koulutus tärkeää ammatin takia -> ammatti tuo rahaa -> ei tarvitse sosiaalitoimiston rahoja – pitää näyttää olevansa hyvä äiti, vaikka on nuori?'. Nämä henkilöhaahmot loin itselleni apuvälineeksi helpottamaan äitien erottamista toisistaan. Mielessäni oli myös käyttää näitä henkilöhaahmoja apunani vertaillen äitejä esimerkiksi juuri koulutusmuodon ja opintojen aloittamisajankohdan mukaan sekä tarkastellen olisiko aineiston perusteella mahdollista löytää nuorista äideistä erilaisia opiskelijaäiti-tyyppisiä.

Äitien kertomusten teemoittelun ja tiivistettyjen henkilöhaahmojen teon jälkeen yhdistin nuorten äitien kertomukset teemoittain yhdeksi isoksi aineistoksi. Sainkin näin kerättyä yhteen kaikkien nuorten äitien ajatukset esimerkiksi lasten päivähoidosta ja keneltä he olivat saaneet tukea opinnoissaan. Näin aineistoni muodostui uudelleen teemojen mukaan. Tämän jälkeen luin yhä uudelleen ja uudelleen teemoittelemani aineistoa sekä henkilöhaahmoja kirjoittaen niihin samalla erilaisia havaintojani ja omia kommenttejäni, jolloin pystyin hahmottamaan koko aineistoani vielä paremmin ja löytämään keskeisiä teemoja ja tekemään tyypittelyä. Käytin apunani myös kvantifikaatiota ja luokittelua etsiessäni aineistosta vastauksia omiin tutkimuskysymyksiini.

Analysointiä tehdessäni huomioin myös sen, etteivät kaikki nuoret äidit olleet vastanneet jokaiseen kysymykseeni ja he kertoivat myös asioita, joita en ollut kysynyt. Kaikki äidit eivät myös erilaisten elämäntilanteiden vuoksi sopineet kaikkiin alateemoihin, jotka saattoivat kuulua useamman yläteeman alle. Nuoret äidit kertoivat myös eri tavoin elämästään: toiset pitkästi ja toiset lyhyesti. Tämä on johtanut siihen, että olen käyttänyt toisten äitien puhetta enemmän aineistositaateissa, jotta lukijan olisi helpompi seurata sekä nuorten äitien ajatuksia että omaa tulkintaani. (Ks. myös Kelhä 2009, 30–31.)

8 ELÄMÄÄ JA OPISKELUA NUORENA ÄITINÄ

Tutkimukseeni osallistuneiden 22 äidin tarinat ovat kaikki erilaisia. Ne ovat kertomuksia heidän elämästään, ajatuksistaan ja kokemuksistaan. Jokaisen äidin taustat ovat erilaiset ja jokainen äiti on kulkenut oman polkunsa, niin koulutuksen kuin muunkin elämänsä osalta. Nuorten äitien ajatuksissa ja kokemuksissa on myös paljon samaa ja heitä yhdistävät monet äitiyden ja opiskelun yhdistämiseen liittyvät tekijät. Ensimmäisenä tuleva äiti kohtaa raskausajan ja sen jälkeen alkaa arki lapsen kanssa. Ympäröivät ihmiset: lapsen isä ja isovanhemmat sekä ystävät, tuttavat ja sukulaiset linkittyvät myös arkeen, ja lisäksi nuoren äidin täytyy kohdata ja ratkaista taloudellisia kysymyksiä ja erilaisia elämän mukanaan tuomia yllätyksiä. Tarkoitukseni onkin nyt kertoa ja esitellä teille nuorten opiskelijaäitien ajatuksia ja kokemuksia äitiydestään ja elämästään sekä niihin vaikuttavista tekijöistä yhdistäen näitä aiempiin tutkimuksiin ja teoreettiseen viitekehykseen.

8.1 Äitiys tunteiden ja ajatusten herättäjänä

8.1.1 Raskausuutinen: ”*Voi sitä tunteiden sekamelskaa*”

Raskausuutinen on varmasti jokaiselle naiselle monenlaisia tunteita herättävä, eivätkä nuoret äiditkään välttyneet monenlaisilta tunteilta. Hirvosen (2000, 71–72) tutkimukseen osallistuneista äideistä suurimmalle osalle raskaus oli suunnittelematon, joka aiheutti järkytystä ja siihen liittyi voimakkaita tunnetiloja: paniikkia ja pelkoa tulevasta. Omassa tutkimuksessani raskausuutinen herätti erilaisia tunteita, riippuen siitä oliko raskaus enemmänkin yllätys vai toivottu.

Viidelle tutkimukseni äideille raskaus oli suunniteltu ja neljä kertoi, ettei ehkäisyä ollut käytössä. Monelle heistä raskausuutinen olikin alusta asti iloinen asia, ja jotkut äidit olivat ehtineet lapsesta kauan jo haaveilemaan.

”Ajatuksena oli että 9.luokka loppuun, siitä kolmen lapsen kotiäidiksi ja sen jälkeen perhepäivähoitajaksi.” ”Lopetin pillerit ja eipä menny kuukauttakaan ja olin raskaana. Onnellisempi kuin koskaan ihana poikaystävä ja kaikki tuntui menevän hyvin.” N6

Toisille taas raskaus oli enemmän yllätys, joka synnytti aluksi voimakkaita tunnereaktioita sekä sai miettimään tulevaa.

Eliikkäs mulla oli lukio kesken kun sain tietää raskaudestani. Olihan se melkonen shokki alkuun ja kun oli kaikki yo-puvutkin tehty ihan mittatilaustyönä. N21

Voi sitä tunteiden sekamelskaa. Pitääkö lapsi, pärjäänkö miesystävän kanssa, mites opinnot jne.. N1

Tulevien isien reaktiot myös vaihtelivat, mitkä vaikuttivat naisten tunteisiin ja ajatuksiin raskaudesta ja tulevasta lapsesta. Päätös pitää lapsi ei ollutkaan kaikille itsestäänselvyys ja asiaa pohdittiin niin yksin, ystävien kuin yhdessä tulevan isänkin kanssa. Abortti oli yksi mietitty vaihtoehto, vaikka jotkut äideistä totesivatkin, etteivät sitä olisi pystyneet koskaan tekemään. Myös syntyvän lapsen antamista adoptioon mietittiin, koska rahallinen tilanne ei ollut hyvä ja osa äideistä asui vielä lapsuudenkodissaan. Toisinaan koko raskaus haluttiin myös unohtaa.

”Kerroin ”miehelle” raskaudestani heti kun sain itekin tietää siitä, eli aivan raskauden ensimmäisellä kuukaudella. Hänen reaktionsa asiaan ei ollut kovin myönteinen.. hän halusi että tekisin abortin. Oma pääni oli siinä vaiheessa aivan sekaisin. Aivan parhaimmat ja läheisimmät kaverini myös tiesivät asiasta ja tukivat minua.” ”Aikaa kului ja en edelleenkään tiennyt mitä pitäisi tehdä, nautin kavereiden seurasta ja välillä jopa unohdin hetkellisesti olevani raskaana, en halunnut tehdä niin vaikeaa päätöstä. (...) Varasin ajankin aborttiin, jonne en koskaan mennyt, se tuntui liian väärältä.” N5

Myös lähipiirin ajatukset ja suhtautuminen mietityttivät. Osalla kaikki suhtautuivat yllättävään ajatukseen iloisesti ja vauva oli heti tervetullut.

Virve: Miten muuten ihmiset ovat suhtautuneet sun raskauteen ja lapsen syntymään?

N20: Tosi hyvin, vanhemmat ja lapsen isän vanhemmat suhtautu hyvin. Oma äiti ja isä onnittelivat ja halasi mutta noi appivanhemmat oli ensin vähän että oonko keksinyt koko jutun (mies siis kertoi itse ja minä itse omillemme) mut ollu mukana alusta lähtien ja tukenut ja auttanut.

Kerroin heti mukanani olleelle avomiehelleni ja soitin äidilleni, joka oli heti alusta asti kannustava ja iloinen puolestamme. Aborttia ei miettinyt kukaan hetkeäkään. Myös isäni ja avomieheni vanhemmat ottivat uutisen vastaan onnitellen. N15

Toisilla taas kokemukset olivat negatiivisempia. Omille vanhemmille, etenkin äidille, kertomista pidettiin vaikeana, ja sitä pyrittiin lykkäämään, koska pelättiin heidän reaktioitaan. Tämän myös Hirvonen (2000, 72) oli havainnut tutkimuksessaan. Vanhempien reaktiot eivät olleetkaan aina toivottuja, ja useammassa perheessä toinen vanhemmista reagoi hyvinkin voimakkaasti: hiljaisuus oli hetken aikaa osana arkea.

Vanhemmille kerroin vasta rv 20. Äitini ei puhunut minulle kuukauteen mitään, isä oli onnellinen. N10

Osalla myös kumppanin vanhemmat sekä jotkut sukulaiset ja ystävät paheksuivat, eivätkä hyväksyneet lapsen pitämistä nuorena, ja joillekin ehdotettiin aborttia. Oltiin huolissaan muun muassa opinnoista, jaksamisesta ja taloudellisesta pärjäämisestä.

Kun odotin ensimmäistä lasta, sain paljon kommenttia siitä, että kun koulu jää kesken. Isäni ja hänen avovaimonsa sanoivat suoraan, että sä et kyl enää varmasti lähde minnekkää opiskelemaa. N8

Osa miehen puolen sukulaisista napsi rahatilanteesta. Kun mulla just koulut kesken ja mies kävi töissä. Tuli siitä sitten sanomista että: "luuletko et mies pystyy maksaa sit kaiken? tai et se elättää teidät?" Mut minkäs teet. Sanoin vaan et lapsen tekemiseen tarvitaan aina kaksi!" N21

Muiden negatiivinen suhtautuminen ja ikävät reaktiot saivat aikaan masennusta, huonommuuden tunnetta ja toisaalta myös ärsytystä sekä tarvetta näyttää onnistuvansa ja pärjäävänsä ilman toisten apua. Toivottiin myös, että asioista olisi sanottu suoraan eikä vain oltu hiljaa ja katseltu paheksuen.

Olin tosi pahoillani koko sen ajan kun äiti ei mulle puhunu, koin olevani jotenki huono ihminen koska olin raskaana, niin nuori ja opiskelut kesken. Äidin puolen sukulaisiin meni välit kokonaan, nyt vasta kun lapsi täytti vuoden, on ruvettu pitämään yhteyttä. N10

Virve: Millaisena koit paheksunnan?

N11: Moni ei sanonu asiaan mitään ku kuulivat siitä ja käyttäytyminen minua kohtaan muuttu aika paljon. Moni ei puhunu enää sen jälkeen mitään ja katseli vaan pahan näkösesti ku näkivät minut mahan kanssa.

Virve: Miltä se susta itsestäsi tuntui?

N11: Aika pahalta varsinki ku ne ei sanonu mitään. Monesti aattelin että ois ne voinu edes sanoa jotain, sekään ei varmaan ois tuntunu niin pahalta ku se hiljasuus aina.

Toisinaan muiden suhtautuminen raskauteen oli myös hyvin yllättävää ja vaikutti pettymykseltä, mikä tuntui vähentäneen aluksi nuoren äidin omaa riemua raskaudesta.

Mä yllätyin siitä ettei ihmiset suhtautunukaan niin hirveen hienosti ku mitä mä olin kuvitellu. Kaikki oli sillee et.. öö, okei, teetsä abortin vaikka mä olin silleen innoissani et hei, mä oon raskaana. Kaikki suhtautu sillee voi ei. Et se oli aika yllätys. N17

Ajan ja etenkin lapsen syntymän myötä ihmisten reaktiot tasaantuivat ja yhteydenpito palasi, mikä koettiin tärkeäksi erityisesti tuen kannalta.

Äitillä oli itku herkässä "Voi tytär oon niin onnellinen". Se oli se mitä tarvitsin.. oman äitini tuki! N5

Ja ystäväni kaikkosivat kokonaan, ne eivät hyväksyneet asiaa, mutta muutamat rupesivat pikkuhiljaa sulattamaan asian hyvinkin, ja lopuksi olivat tukenani.. N2

8.1.2 Olen hyvä äiti – taistelu yleisiä ennakkoluuloja vastaan

Raskausuutinen herätti monenlaisia tunteita ja reaktioita niin nuorena äidissä itsessäänkin kuin hänen lähipiirissään ja sukulaisissaan. Myös muualla äidit joutuivat kohtaamaan monenlaista suhtautumista, eivätkä kaikki kokemukset olleet positiivisia. Muutamat äidit kertoivat, kuinka olivat neuvolassa ja sairaalassa saaneet huonoa kohtelua ja heidän ikäänsä oli kauhisteltu.

Jälkitarkastukseni oli enemmän kuin pettymys.. Siellä vanha hoitajatäti moitti mua, kun oon tehnyt lapsen niin aikaisin ja määräs mulle e-pillereitä kysymättä. Kielsi, etten saa tehdä toista lasta ennen kuin eka on 4-vuotias ja vannoi, että avomieheni käyttää mua hyväkseen, kun kert on niin 'vanha'.. Muutenkin sain vaikka millaista kommenttia ja lääkärille sanoit ennen sisätutkimusta, että katsookin, et otan pillerit mukaani ja ymmärrän käyttää niitä. N15

Kokemusta oli myös siitä, etteivät he äiteinä saisi elää muiden nuorten kanssa samanlaista elämää, esimerkiksi käydä viikonloppuna juhlimassa.

No ihan hyvin suhtautu mutta kyl nyt jos mä joskus vaiks viikonloppuna oon tuol baaris, jos lapsi on vaiks mun omal äidil hoidos, ni kyl siel kaikki kattoo sellai et mä en sais olla siellä. N9

Lasten hoitopaikoissakin äidin ikä oli herättänyt huomiota. Toisaalta eräs äiti totesi huomioivansa toiset nuoret äidit aikaisempaa herkemmin, joten ymmärrystä tutkimukseni äideiltä tuntui löytyvän ihmettelijöillekin.

Vaikka pääsääntöisesti tutkimukseni nuoriin äiteihin suhtauduttiinkin hyvin, niin ilkeät sanat myös satuttivat, ja äitien kertomuksista kuvastui tarve perustella ja vakuuttaa olevansa hyviä äitejä. He todistivat terveitä elämäntapojaan sekä sitä, kuinka paljon he lastaan rakastavat ja pyrkivät hyvään kasvatukseen.

Se oli hieman vastenmielistä, kun kaikki vain moittivat lopulta päätöstä pitää lapsi, näinkin nuorena, vaikka itse olin ihan valmis. Ja mainostivat, haukkuivat huonoksi äidiksi, ei siitä näin nuorena tulisi mitään, ja niin kuin vähätelivät taitojani, vaikka siihen ei todellakaan ole mitään syytä, en ole juonut, enkä polttanut koskaan, ja olen kunnollinen sydämellinen, luotettava äiti...:)N2

Aina olen lastani rakastanut koko sydämeistäni ja yritän kasvattaa hänestä tasapainoisen, rakastavan, kunnioittavan ja iloisen lapsen joka voi olla monelle iloksi ja hyödyksi ja erityisesti itse tuntisi olevan tärkeä. N16

Tarve olla hyvä äiti näkyi myös siinä, että ystävien tapaaminen ja heidän kanssaan hauskanpito sekä oma aika esimerkiksi kaupungilla kuvailtiin tärkeiksi, mutta niitä puolusteltiin ja perusteltiin sillä, kuinka ne auttoivat äitejä jaksamaan arkea ja olemaan hyviä äitejä.

Tykkään nähdä kavereitani ja pitää hauskaa silloin tällöin. Se pitää minut hyvänä äitinä ja auttaa jaksamaan arjessa. N5

Tarve vakuuttaa olevansa hyvä äiti ja erilaiset ennakkoluulot olivat yleisiä myös muissa tutkimuksissa (esim. Whitehead 2000, McDermott & Graham 2005, Yardley 2008), joten oman tutkimukseni äidit eivät poikenneet muista nuorista äideistä. Whitehead (2002) nosti Englannin omassa artikkelissaan esimerkiksi maista, joissa nuorten äitiyttä pidetään erityisen leimaavana. Hänen mukaansa leimaamisella on negatiivisia vaikutuksia nuoren tunne-elämässä: se synnyttää muun muassa pelkoa, vihaa, masennusta ja häpeää sekä arvottomuuden tunnetta. Tällaiset tunteet välittyivät myös oman tutkimukseni äitien kertomuksista.

Yardleyn (2008) tutkimat nuoret brittiäidit olivat kokeneet erilaisia ennakkoluuloja ja leimaavuutta. Tuntemattomatkin ihmiset olivat olleet epäkohteliaita, ja myös julkisessa terveydenhuollossa oltiin oltu iän takia tuomitsevia. Äitejä kuitenkin oli auttanut huumorintaju ja se, että olivat sanoneet kritisoijille takaisin. Myös päätös olla välittämättä auttoi kestämään ennakkoluuloja ja leimautumista. (Yardley 2008.) Myös omassa tutkimuksessani välinpitämättömyys koettiin tehokkaaksi keinoksi ja päätettiin nauttia raskaudesta ja äitiydestä muiden mielipiteistä huolimatta. Eräs äideistä totesikin:

Sain paljon onnitteluja, mutta varmasti myös yhtä paljon, ellei jopa enemmän ihmiset puhuivat selkäni takana. En jaksanut siitä välittää, vaan nautin sisälläni kasvavasta uudesta elämästä. N3

Hyvä äitiys näkyi selkeimmin McDermottin ja Grahamin (2005) tutkimuksessa. He analysoivat Isossa-Britanniassa tehtyjä tutkimuksia alle 20-vuotiaista äideistä ja havaitsivat, että nuoret äidit tunsivat ylpeyttä äitiydestään ja suhtautuivat positiivisesti äitiyteen. Nuoret äidit myös korostivat sitä, kuinka hyvä suhde heillä on lapseensa ja tekivät eroa itsensä ja muiden nuorten äitien välille. He tiedostivat ongelmat, joita moniin nuoriin äiteihin liitetään, mutta eivät ajatelleet niitä itsensä sopiviksi vaan korostivat omaa hyvää äitiyttään. Tätä McDermott ja Graham kutsuivat hyvä äiti -identiteetiksi. (McDermott & Graham 2005, 70–72.) Hyvä äiti -identiteetti välittyi myös

omassa tutkimuksessani, kuten aiemmin jo kuvailin, mutta erona oli, etteivät omat tutkimukseni äidit korostaneet paria poikkeusta lukuun ottamatta eroa toisiin nuoriin äiteihin.

8.2 Raskausajan monenlaiset opiskelukokemukset

Raskausuutinen oli herättänyt monenlaisia tunteita eikä äitiys kesken opintoja ja nuoruutta ollut aina itsestään selvä vaihtoehto. Päätös pitää lapsi oli kuitenkin tehty ja elämä jatkui raskaana, joka toi opiskeluunkin omat haasteensa. Omassa tutkimuksessani kesken opintoja raskaaksi oli tullut 16 äitiä. Heistä neljän opiskelutilanne raskaaksi tullessa ei selvinnyt ja loput jakaantuivat lähes tasan opintojen vaiheissa: kolme suoritti 1. vuoden opintoja, viisi 2. vuoden opintoja ja neljällä oli opintojen viimeinen vuosi menossa. Lisäksi kaksi äitiä aloitti tai palasi jatkamaan opintoja raskaana. Omassa tutkimuksessani ei painottunut toisen asteen opintojen loppupuoli raskaaksi tullessa, mutta raskausajasta johtuen opintojen aikana synnyttäneistä enemmistö (14) oli 18–19-vuotiaita. 10 opiskeli ammatillista tutkintoa, kaksi kaksoistutkintoa ja kuusi oli lukiossa.

Raskaus oli vaikuttanut monilla tavoin nuorten opiskelevien äitien elämään ja äitien kokemukset vaihtelivat hyvin paljon. Osa äideistä pystyi suorittamaan raskaudesta huolimatta opintonsa normaalisti siihen asti, kunnes jäivät äitiyslomalle.

Koulua kävin raskaudesta huolimatta niin pitkälle kuin kykenin. (...) Oikeastaan se ei ollut sen kummallisempaa. Minulla oli hyvä olo. Tietysti kasvava masu herätti kiinnostusta ja juteltiin paljon kavereiden kanssa lapsista ym. N8

Ihan hyvin silloin jaksoin olla, mutta kun aika lähenei niin jäin äitiyslomalle. N22

Toiset taas joutuivat terveydellisistä syistä tai väsymyksen takia jättämään joitain opintoja, esimerkiksi työssä oppimisen, myöhemmäksi.

Koulussa olin ihan normaalisti, puolessa välissä raskautta alkoi tulla huimauskohtauksia, selkäkipuja ja verenpaineen laskua, joka johti siihen, että en voinut olla joka päivä koulussa. Myös yhden työharjoittelun jätin väliin, koska opettajat eivät päästäneet oman turvallisuuteni takia. N10.

Myös lukujärjestystä kevennettiin kursseja vähentämällä.

Jouduin lopettamaan muutamia kursseja n.2kk ennen synnytystä (kuukautta ennen laskettua aikaa jäin äitiyslomalle) ja oli lopusta rankkaa kun olin väsynyt, niin en jaksanut kuuden kurssin jaksoa joten poistin kursseja kolmeen. N20

Muutamilla äideillä opiskelu raskaana oli kuitenkin lopulta mahdotonta terveydellisistä syistä eikä vaihtoehdoksi jäänyt kuin opintojen keskeyttäminen ennen virallisen äitiysloman alkua.

Jatkoin lukiota hetken aikaa kertomatta koulussa kenellekään, kunnes aloin rv 15 oksennella melkeinpä poikkeuksetta viidesti päivässä rv 25 asti. Lisäksi pyörtyilin eikä mulla ollut minkäänlaista ruokahalua, joka paikka oli kipeenä ja olin kuumeessa vähän väliä. Sain sairauslomaa äitiysneuvolan kautta ja koulussa kävin vain kahdesti koko lukuvuoden aikana. Toisella kertaa oksentelin äidinkielen tunnit koulun vessassa ja toisella kertaa pyörriin käytävään. Siihen jäi mun koulunkäyntini. N15

Opiskelujen sijasta onneksi löytyi kuitenkin töitä ja nuorten äitien keskuudessa työnteko koettiin muutenkin vaihtoehdoksi opiskeluille.

Raskausajan tein työllistämiprojektin kautta koulunkäyntiavustajan hommia. N6

Opiskeluni sitten keskeytyivät ja menin vielä hetkeksi keikkatöitä tekemään että saisin jotakin "taskuraha". N5

Terveyteen liittyvien ongelmien ja väsymyksen lisäksi raskaus oli yllätyksellinen eikä kaikkeen osattu varautua.

Oli aika raskasta opiskella, koska se oli niin erilaista ja uutta, eikä oikein tiennyt mitä seuraava päivä toi tullessaan kun raskaana oli. N16

Raskaus vei myös tilaa ajatuksissa eivätkä opiskelut aina jaksaneet kiinnostaa.

Itselläni oli alkuun hankala keskittyä koulun loppuun viemiseen koska oli pakko saada lukea vauva lehtiä ja väkisinkin ajatukset karkas aina tulevaan vauvaan. Muutaman kuukauden kuluttua tajusin et hetkinen mun on pakko nyt keskittyä tähän kouluun ja on pakko saada se lakki! Raskaus aikakin meni sitten nopeasti ohi ku koulun kanssa piti ahertaa. N21

Kuitenkin opiskelumotivaation kerrottiin lisääntyneen raskauden myötä. Opintoja haluttiin suorittaa mahdollisimman paljon tai saada kokonaan päätökseen ennen vauvan syntymää. Raskaus muutti elämänarvoja, mikä heijastui opiskeluihin.

Opiskelut sitten sujuikin rivakampaan tahtiin ja sain raskaudesta uutta energiaa lukion suorittamiseen. Olisi varmaan muuten lopahtanut koko lukio. N21

Opiskelut oli mennyt loppujen lopuks aika kehnosti sen takia kun pidin sitä opiskelua lähinnä pakollisena rasitteena ja enemmän olin bilettämässä kavereiden kanssa, olipa mikä tahansa viikonpäivä. No raskaustestin tehtyäni löysin jostain ihmeestä motivaatiota. Ei tarvinnut olla bilettämässä tai jos olinkin olin selvinpäin kuskina eikä koulu enää kärsinyt. N8

8.3 Arki opiskelevana äitinä

Elämä opiskelevana äitinä on monin tavoin erilaista kuin opiskelu raskaana, puhumattakaan lapsettoman opiskelijan elämästä. Opiskelevana äitinä monet eri tekijät tulee ottaa huomioon, jotta arki olisi sujuvaa ja onnistunutta niin äitinä kuin opiskelijanakin. Eräs äideistä kuvasi lapsen vaikutusta opiskeluihin osuvasti:

Virve: Mites sä koet et lapsi on vaikuttanut opiskeluaikaan?

N19: Aikataulutukseen, opiskelupaikan valintoihin, motivaatioon. Et otin koulun läheltä, että saadaan olla lähellä kavereita ja perhettä. Oon aina asunu tääl ja tääl on mun kaikki läheiset ystävät ja perhe ja en halunnu kauheen pitkiä koulumatkoja, jotta on aikaa lapselle ja lapsen kannalta on hyvä että asutaan lähellä kaikkia ja mun hyvinvoinnin kannalta kun mun kaikilla kavereilla on lapset, niin on leikkikavereitakin.

Tässä alaluvussa tarkastelussa on äidin omat päätökset ja valinnat sekä miltä äitiyden ja opiskelujen yhdistäminen on tuntunut. Seuraavassa alaluvussa puolestaan huomio on kiinnitetty enemmän äidistä itsestään riippumattomiin tekijöihin ja niihin tekijöihin, joita tutkimuksen äidit ajattelivat äitiyden ja opiskelujen yhdistämisen yleisemminkin vaativan.

Nuorten äitien perheissä opiskelujen ja äitiyden yhdistäminen näkyi vahvasti perheen arkirytmissä. Opiskeluajankohdat vaihtelivat ja lapselle piti järjestää hoitaja äidin opiskelujen ajaksi. Myös äidin opiskelumuoto vaikutti päivän aikatauluun, joka oli tarkkaan suunniteltava.

Aamulla tyttö tarhaan sit kouluun. Koulun jälkeen hain tytön pois tarhasta. Välillä jouduin turvautumaan mieheen ja isovanhempiin jos sattui pitkä koulupäivä. N4

Virve: Miten kuvailisit opiskelua? Millaista se käytännössä oli?

N14: Tietokonetyöskentelyä. Päiväuniaikaan vain suoraan tietokoneelle ja läksyjen tekoon. Kun pojan isä tuli kotiin jatkoin koulutöitä ja saatoin päivässä olla tietokoneella esim 8 tuntia. Kurssit ja läksyt olivat vapaavalintaisesti valittavissa, eli suunnittelin itse itselleni oppimisaikataulut ja järjestykset. Oli pakko pitää tiukka itsekontrolli ja tehdä aina joka päivä jotain ettei jää tekemättä.

No, viidestä kaheksaan about oli noi kouluajat. Vein lapsen sinne äidille aina viideks ja menin kouluun. Meiltä kävelee 15 min mun äidille ja äidiltä kouluun 5min. Päiväunien aikaan tein läksyjä. N19

Koulun ja lapsen hoitopaikkojen sijainti koettiin tärkeäksi, jottei matkoihin menisi liiaksi aikaa. Ne asettivat myös rajoituksia opiskelulle ja siihen, kuinka myöhään

opinnot saattoivat kestää. Aina kaikki ei kuitenkaan onnistunut suunnitellusti, ja asiaan vaikutti myös oliko tukijoukkoja saatavilla.

”Ajatuksena oli se että jatkaisin mahdollisimman lähellä että tukiverkosto voisi auttaa. Todellisuus oli sitä että ramppasin klo 6-17 koulussa. Yksin joka aamu tarhaan-kouluun-kauppaan-kotiin-nukkuun. En nähnyt enään kavereita, ei vaan jaksanut.” ”Matkojen etäisyydet ja opiskeluaajat ovat ainakin tulleet aiemmin vastaan, en voi olla klo 16 asti opiskelemassa koska en olisi ehtinyt päiväkotiin klo 17 mennessä.” N6

Myös Heikku (2001, 61–62) kirjoitti siitä, kuinka hänen tutkimuksensa äiti joutui heräämään aikaisin ehtiäkseen viemään lapsensa hoitoon, ja matkoihin oli varattava aikaa. Aikaiset aamut vaikuttivat puolestaan siihen, että läksyjen painottuessa iltaan niitä joutui tekemään väsyneenä.

Omassa tutkimuksessani monet pyrkivät tekemään opiskelujutut jo oppilaitoksessa, esimerkiksi hyppytunneilla tai lopputunneista, jottei tehtäviä jäisi kotiin. Opintoja verrattiinkin näin työssäkäyntiin, josta ei haluttu viedä töitä kotiin.

Päivisin olen koulussa ja se on minulle työ ja koulujutut teen koulussa. Joskus oli jotain tehtäviä mitä oli pakko hoitaa kotona mutta pääsääntöisesti tein ne jo koululla hyppytunneilla tai sit lopputunnista jos jää aikaa. N8.

Aina opiskelujuttujen tekeminen oppilaitoksessa ei kuitenkaan ollut mahdollista, ja suurimmalla osalla äideistä läksyjen ja erilaisten tehtävien tekeminen sekä kokeisiin lukeminen tapahtui pääasiassa iltaisin ja öisin. Ilta- ja etäopintoina sekä osittain opintojaan suorittavat kertoivat hyödyntäneensä myös aamupäivät, jos lapsella oli hoitaja sekä päiväuniajat. Lapsien nukkuminen tarjosikin opiskelijaäideille omaa aikaa, joka pyrittiin käyttämään opiskeluihin. Aina ei kuitenkaan jaksettu enää illalla opiskella ja päivälläkin kotona motivaation löytäminen oli hankalaa, kun lapsi vaati täyden huomion.

”Pienen lapsen ja opiskelun yhdistäminen on raskasta. On päiviä jolloin ei yksinkertaisesti jaksakaan enää illalla tehdä koulutehtäviä.” ”Joskus on niin ihana lukea kokeisiin päivällä, kun lapsi on isänsä tai mummunsa kanssa vaikka ulkoilemassa. Usein kouluasiat saavat odottaa iltaan, kun lapsi on jo nukkumassa.” N3

Virve: Miten sä kuvailisit sun omaa opiskelumotivaatiota tällä hetkellä?

N9: No ei oikein kotona saa tehty läksyi ja ei oikein koton motivoi yhtään mut sit siel koulus. Se on niin rauhallist ku pääsee vähäks aikaa jonnekin. Mut ei sit koton oikee oo aikaa, se sit jotenki lopahtaa se motivaatio kotona. Mut kyl mä sit yritä kaikki tehä.

Virve: Mikä siin sit on et se on kotona vaikeeta? Minkä sä koet et siihen vaikuttaa?

N9: No mul vaikuttaa se et ei vaa viitti tehä niit kouluhommia ku pitää olla lapsen kaa koko aika.

Opiskelutehtävien tekeminen ja kokeisiin lukeminen iltaisin ja öisin vaikutti myös siihen, että osa äideistä koki äitiyden ja opiskelujen yhdistämisen raskaaksi, mikä vaikutti myös omaan jaksamiseen. Oltiin väsyneitä ja sairasteltiin, mutta periksi ei annettu helpolla.

Opiskelu pienen lapsen äitinä on mielestäni todella rankkaa, viimeinen vuosi opinnoissani on muutenkin todella rankka. Olen valvonut öitä lukien tentteihin ja tehden tehtäviä (...) Huomaan itsessäni sen että kroppa alkaa pikkuhiljaa pistämään puurtamiselle vastaan. Vastustuskykyäni on laskenut, sairastelen paljon jne.. mutta ei voi olla paljoa pois koulusta. Joten pakko jaksaa. Olen alkanut jo harkita opintojen lykkäystä pidemmälle ajalle ni sais aikaa itselle ja oman terveyden hoitamiselle. Saa nähdä kuinka käy. N1

Myös lapsen sairastelut koettiin vaikuttavan arkeen ja hankaloittavan opiskelujen ja äitiyden yhdistämistä.

Se ainaki hankaloittaa, jos lapsi sairastuu. Et voi viedä hoitoon joten joudut olee koulusta pois ja sit jäät jälkeen opiskelusta. N10

Lapset osasivat kuitenkin myös palkita äitinsä, esimerkiksi hymyllään, ahkeroinnista.

Virve: Millasii tunteita tai ajatuksii se sus herättää? Et millasena sä sen koet?

N18: On se aika rankkaa välillä mut sit taas ku näkee ku se vauva herää ilosena siel sängys ja hymyilee ni kyl se sit on hauskaa.

Opiskelujen ja äitiyden yhdistämistä ei aina suinkaan koettu hankalaksi ja raskaaksi. Osa äideistä kertoi niiden sopivan hyvin yhteen elämässään ja yhdessä ne toivat elämään uudenlaisia näkökulmia. Opiskelujen koettiin tuovan myös vastapainoa äitiydelle.

Virve: Miten sä sit yleensä koet sul sopii opiskelu ja äitiys yhteen?

N17: Itseasiias hyvin, koska mul on tullu enemmän näkökulmaa ja se et näkee joskus jotain muutaki ku sen oman lapsen ja niin et se elämä ei pelkästään pyöri vaan sen lapsen ympärillä.

Äitien arjen kertomuksista kuvastui myös heidän arvojärjestyksensä: lapsi ja perhe asetettiin opintojen ja jopa oman hyvinvoinnin edelle.

Viikolla ehdin olemaan lapseni kanssa muutaman tunnin illassa ja se on liian vähän, joten alussa jo päätin että viikonloput on pyhitetty perheelle. Joten myös omasta tahdostani puurran illat ja yöt. Parisuhde ja perhehän siinä kärsii jos painaisin myös viikonloput kouluhommia enkä hengähtäisi yhtään. N1

Opiskelu on hyvin raskasta tällä opiskelumuodolla ja tehtävät usein jää tekemättä koska illalla on sitten jo niin väsynyt 8-16 päivän jälkeen. Lapsi vaatii niin paljon huomiota itselleen illalla, että oma hyvinvointi ja tarpeet jäävät sijalle 45. Teen myös koulun ohella kahta työtä. N7

Työssäkäynninkään ei haluttu antaa häiritä perhe-elämää eikä opintoja. Vain muutama tutkimukseni äideistä kertoi käyvänsä opintojen ohessa töissä, ja heistä yksi kertoi pystyvänsä hyödyntämään sitä opinnoissaan.

Virve: Millaista teidän arki on nyt?

N10: Kiireistä:) Mulla on osa-aikatoita ja opiskelua pitkät päivät. Viikonloppusin yritän olla kotona enkä töissä. On sit sitä perheen yhteistä aikaa. Lapsi on hoidossa 5päivää viikossa ja poikakaveri tekee kahta vuoroa töissä.

Virve: Koetko työn häiritsevän opintoja?

N10: No en, en ota vuoroja jos mulla on vaikka kokeita paljo tulossa, muuten ei jäin aikaa lukemiseen.

Lopuksi jäi yksi työharjoittelu mihin olen nyt menossa. Teen sen palkallisena omassa työpaikassani, missä olen ollut ennenkin. N12

Yhteistä nuorille opiskeleville äideille olikin se, että äitiys asetettiin opintojen edelle, mikä ilmeni muiden suomalaisten tutkimuksissa (ks. Niemelä 2005; Rajamäki 2006; Haapamäki 2007). Opinnot puolestaan koettiin työssäkäyntiä tärkeämmäksi ja niihin haluttiin panostaa. Muuten arjen haasteet eivät näyttäneet opiskelevilla äideillä poikkeavan työn ja perheen yhteensovittamisen haasteista (ks. Salmi & Lammi-Taskula 2004).

8.4 Onnistuminen on monen tekijän summa

8.4.1 Kumppani, perhe ja ystävät apuna ja tukiverkkona

Phoenix (1991) ja Schofield (1994) totesivat tutkimuksissaan, että tehokas läheisten verkosto on yksi tärkeimmistä tukipilareista, etenkin nuorilla yksinhuoltajaäideillä. Myös Hirvonen (2000) kertoi sosiaalisten suhteiden olleen tärkeitä ja raskauden myötä ne olivat tulleen entistä tärkeimmiksi. Parisuhdetta pidettiin merkittävänä ja sitä haluttiin hoitaa. Myös ystävät koettiin tärkeinä, ja heidän kanssaan saattoi jutella erilaisista elämään liittyvistä asioista ja kokemuksista. (Hirvonen 2000, 95–100.)

Omassa tutkimuksessaanikin kaikki nuoret äidit korostivat lähipiirin merkitystä, vaikka kumppani, perhe ja ystävät saivat omanlaisia roolejaan.

Opiskelujen ja äitiyden yhdistämisessä välttämättömyydeksi todettiin lastenhoito, ja siinä kumppani, lapsen isä tai myöhemmin elämään tullut, oli isossa roolissa. Myös omat vanhemmat ja sisarukset koettiin tärkeiksi. Lapsen isän vanhempien rooli jäi vähäiseksi, vaikka muutama äideistä mainitsikin saaneen apua esimerkiksi anopiltaan.

N14: Lapsen isä oli välttämätön apu lapsen hoidossa jotta sain opiskeltua. He lähtivät useana iltana kylään sukulaisilleen, jotta sain koko illan opiskella rauhassa. En kamalasti nauttinut lapsen hoidosta vaan joskus päivät tuntuivat ahdistavilta ja niistä selviytyi tarkoilla aikatauluilla ja pakollisilla ulkoiluilla, yksin pihalla.

Virve: Millasen merkityksen sä antasit lähipiirille?

N17: No kyl se on tosi suuressa merkityksessä et mä oon miettiny sitäkin et, jos esim. mun äiti ei suostuis hoitaa lasta niin paljon ni mä olisin ihan pulassa. Et mä en pystyis, et ei käytännös onnistuis se koulunkäynti.

Aina kumppanista ei kuitenkaan ollut apua eikä häneltä saanut tukea, kuten olisi toivottu. Eräs äiti kirjoittikin:

Jaloissa pyörii lapsen isä, mutta voin sanoa että hänestä ei liioin vuorotyönsä takia paljoa apua ole ollut. Suhteemme voi huonosti osittain myös tämän takia.

Lastenhoidon lisäksi kumppani ja perhe tukivat ja kannustivat opinnoissa, mikä koettiin tärkeäksi ja lisäsi motivaatiota.

Varmasti on. Jos ei olisi kannustavia ihmisiä ympärillä olisi paljon vaikeampaa opiskella. Ja joskus ihan se vain kun saa näyttää sille lähipiirilleen että kyllä minä tähän pystyn ja onnistuu se antaa niin suuren motivaation siihen työhön mitä tekee.
N16

Kaikkien kohdalla tukea ja kannustusta ei saatu heti, mutta opintojen sujuminen auttoi.

Nyt kun ihmiset ovat nähneet että sisulla hankin sen tutkintotodistuksen alkoivat olemaan jopa ylpeitä minusta. Kummisetäni oli ehken ainut joka kannusti minua kouluun menoon ja hänellä on minuun ollut aina hyvä vaikutus. Mies alkoi myös tukemaan ja kannustamaan opinnoissa. N8

Joillakin äideillä kumppanin rooli liittyi myös taloudelliseen toimeentuloon ja miehen työssä käynti auttoi äitiyden ja opiskelujen yhdistämisessä. Myös omalla äidillä oli usein erityinen rooli nuoren äidin elämässä. Hänen kanssaan oli saatettu puhua

äitiydestä, jakaa kokemuksia ja kysyä neuvoa. Oma äiti olikin tärkeä tukihenkilö, minkä myös Kukkonen ja Tuisku (2009, 93) huomasivat tutkielmassaan.

”Äitini oli tukena joka asiassa, myös välillä rahallisessakin puolessa jos sitä tarvitsimme.” ”Itse käyn ulkona ja tapaan kavereita vknloppuisin kun lapsi on silloin tällöin yön mummilassa(minun äidilläni) toisen päivän vknlopusta. Äitini onkin ollut suurin tukeni, kiitos siitä hänelle.”N5

Ystävien rooli oli myös olla enemmän henkisenä tukena kuin auttaa lapsen hoitamisessa, vaikka jotkut äideistä olivat saaneet apua siinäkin.

Kaverit auttoivat mua ainakin todella paljon N21

Osalla äideistä ystävät tuottivat myös ongelmia eivätkä he aina tienneet miten suhtautua raskauteen ja nuoreen äitiin. Yhteisten puheenaiheiden ja kiinnostuksen kohteiden löytäminen oli vaikeampaa eivätkä nuoren äidin ystävät osanneet ajatella ystäväänsä enää muuna kuin äitinä. Onneksi kuitenkin todelliset ystävät säilyivät kaverien ja tuttavien kadotessa.

N18: No mun mielest on ihanaa olla äiti et siin ei oo oikeestaan mitään mut ku et kavereit tai et kaverit ei osaa suhtautuu muhun enää sillai et totta kai niiden mielest se vauva on ihana ja kaikkee mut keskustelua aikaseks ku ne ei osaa kysyy muuta ku vauva-asioita

Virve: Nii et ne on unohtaneet et sä olet muutaki ku äiti?

N18: Nii

Kaverit katosi aikalailla kun kuulivat että odotan sillä kaveripiiri oli vähän viinaan menevää joten eihän sellainen seura kiinnostanut joka selvinpäin oli.. N16

Ruikka (2001, 28) havaitsi omassa tutkielmassaan, että ystävät, joilla ei ollut omia lapsia vetäytyivät kauemmaksi ja ne, joilla oli lapsia tulivat läheisimmiksi. Ystävien häviämisen huomasivat myös monet muut suomalaiset graduntekijät (esim. Mäkelä 1994, 45–59; Särkiö 2002, 47). Vertaisryhmän merkitys äitien puheessa korostuikin, ja heidän ajateltiin ymmärtävän paremmin uutta elämäntilannetta. Vertaisryhmän myötä myös oma äitiys koettiin luonnollisemmaksi.

Olen saanut uusia ystäviäkin, muista nuorista äideistä.. Meillä on yhteisiä juttuja, ja lapset suuria yhteisiä tekijöitä...vanhojen kavereiden kaa en ole enää pitkään aikaan pitänyt yhteyttä, kun ei ne voi jostain syystä ymmärtää miksi halusin muka "pilata" elämäni räjäkyvällä kakaralla... N2

N19: Kaverit oli ilosia mun puolesta ja mun paras ystävä odotti samaan aikaan ja mulla itse asias melkein kaikilla parhailla ystävillä on myös lapset. et aina on joku lähipiiristä raskaana

Virve: Onks sun ystävät opiskelleet lasten kanssa?

N19: Joo, kaikki, itse asias kaikki paitsi yks. yks on käyny vaan peruskoulun

Virve: Koeks et sen takia susta se on niin luonnollista?

N19: Varmaan se vertaisverkko vaikuttaa

8.4.2 Yhteiskunnan tuet ja palvelut apuna

Lapsen isä ja oma perhe toimivat usein lastenhoitajina, mutta myös julkinen lasten päivähoito nousi tärkeään ja merkittävään rooliin. Oman tutkimukseni äideistä seitsemän kertoi lapsensa olevan tai olleen päiväkodissa ja neljällä äidillä lapsi oli perhepäivähoitajalla. Myös monilla äideillä, jotka suorittivat opintoja osittain tai olivat kotona, suunnitelmissa oli opintojen jatkaminen tai aloittaminen täysipäiväisesti, kun lapset aloittivat päivähoitossa.

Syksyllä sitten tarkoitus olisi jatkaa opintoja täysipäiväisesti kun lapsi menee tarhaan. N5

Kuitenkin lisäapuakin olisi toivottu juuri päivähoiton osalta, mikä olisi mahdollistanut paremmin opintoihin keskittymisen.

Olisin toivonut säännöllistä apua esim. kotipalvelun lastenhoito apua 3h yhtenä päivänä viikossa olisi jo mahdollistanut opiskelun koulussa. N6

Päivähoitojärjestelmä ohella yhteiskunta tukee opiskelevia äitejäkin monin eri tuin ja päivärahoin. Tukien saantiin oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä, ja ne koettiin isona apuna opintojen ja äitiyden yhdistämisessä. Ne auttoivat toimeentulossa ja niillä pärjäsi, mutta isompiin ostoksiin ne eivät riittäneet.

Virve: Koetsä et niil pärjää?

N18: Joo, et kyl pärjää joo mut se just et jos haluais ostaa jotain isompaa välillä ni ei aina riitä rahat sit siihe.

Tukiin, erityisesti opintotukeen, toivottiinkin korotuksia, koska opiskelevalla äidillä ei koettu olevan samanlaista mahdollisuutta työskentelyyn kuin muilla opiskelijoilla. Toisaalta, myös muut nuoret toisen asteen opiskelijat pitivät opintukea riittämättömänä (Hämäläinen, Juutilainen & Hellsten 2007, 84–85).

Eräs asia johon erityisesti soisin muutosta olisi opintotukeen lapsikorotus. Lapsiperheillä on yleensä tiukkaa, vaikka vanhemmat kävisivät molemmat töissä saati sitten, että toinen vanhemmista opiskelee ja saa sen 200€ kuussa rahaa. Töihinkään ei koulun ohella voi lapsen takia mennä. N3

Opintotuen suuruus vaikutti joidenkin kohdalla myös siihen, että opiskelumuotoa alettiin miettiä tarkemmin. Palkallinen oppisopimuskoulutus alkoikin houkutella oppilaitosmuotoista koulutusta enemmän, koska taloudelliset tekijät piti huomioida.

”Ainoastaan opintotuki on tosi pieni.” ”Oppisopimuspaikan haluaisin mielummin koska mieheni lähtee inttiin ja opintotuki ei ole paljon.” N4

Äideillä oli kokemusta myös perhetyöntekijöistä, jotka olivat olleet nuoren perheen apuna. Eräs äiti mainitsi myös tukiasunnon, johon saattoi lapsensa kanssa muuttaa ja ensi- ja turvakodistakin oli kokemusta. Osa äideistä kertoi saaneensa apua ja tukea myös erilaista nuorille naisille suunnatuista ryhmistä.

Minna Mäkelä (1994, 78) totesi omassa pro gradussaan, että sosiaaliturvajärjestelmä on välttämätön nuoren äidin ja hänen perheensä selviytymiseksi. Myös omassa tutkimuksessa yhteiskunnan erilaiset palvelut ja tuet koettiin tarpeellisina ja opiskelua mahdollistavina eikä estävinä tai ongelmia tuottavina tekijöinä. Enemmän tukea, etenkin rahallisessa muodossa, olisi kuitenkin toivottu ja kaivattu. Saatua apua kuitenkin osattiin arvostaa, koska elämä toi eteen myös yllätyksiä.

8.4.3 Elämän yllätykset ja kyky selviytyä

Monet äidit⁶ kohtasivat erilaisia vaikeuksia ja haasteita elämässä, jotka vaikuttivat myös opiskeluihin: niiden etenemiseen, niihin keskittymiseen ja niissä jaksamiseen. Omat ja lasten sairaudet vaikuttivat, ja nuoret äidit kertoivat niin masennuksestaan kuin lasten korvatulehduskierteistä ja yliaktiivisuudestakin. Muutamat lapsista olivat syntyneet keskosena ja koliikkiakin ilmeni, mikä oli vaikeuttanut alkua.

Hän syntyi keskosena joka vaikeutti meidän alun taivalta hieman. Nyt on jo iso ja reipas.

Eräs äiti myös kertoi menettäneensä toisen vanhempansa nuorena äitinä, ja toinen äiti kertoi keskenmenosta aiheutuneen surun vaikeuttaneen opinnoissa jaksamista.

Aloin odottaa toista lasta. Se loppui keskenmenoon. Suruun meni osa aika, mut yritin koulua kuitenkin joteski jatkaa.

⁶ Tutkittavien luottamuksen ja anonymiteetin säilyttämiseksi jätin joistain aineistositaateista pois koodit.

Erilaisista elämäntilanteen muutoksista myös kerrottiin. Muutto toiselle paikkakunnalle oli parilla äidillä sekoittanut opiskelukuvioita. Muutama äideistä oli eronnut parisuhteesta ja eroon liittyvät tunteet olivat toisilla voimakkaastikin vaikuttaneet. Pari äitiä kertoi myös henkisestä ja fyysisestä parisuhdeväkivallasta. Elämä ei siis aina ollut helppoa ja eräs äiti totesikin:

Olin niin loppu henkisesti ja fyysisesti. Tuntui että vaikka kuinka yritti niin aina tuli jotain huonoa vastaan.

Henkinen ja fyysinen jaksaminen ajateltiinkin tärkeiksi tekijöiksi ajateltaessa yleisesti varhaisen äitiyden ja opiskelujen yhdistämistä, koska siinä tarvittiin voimavaroja.

Kyllä opiskelu lapsen kanssa onnistuu jos oikeasti asiaan on voimavaroja, mahdollista tukiverkkoa ja on valmis henkisesti ja fyysisesti yhdistämään kaksi isoa asiaa. N1

Myös motivaatio ja kiinnostus sekä todellinen halu opiskella ja saada ammatti koettiin tärkeiksi yleisesti ajateltuna. Tärkeää oli äitien mielestä myös tilanteeseen sopeutuminen.

Ihan se tarve kouluttautua ja saada ammatti, että ei jäisi ns. yhteiskunnan elätiksi tai luopioksi. Yleensä ne lapset ei kysele aikaa koska voivat tulla, joten sitä täytyy sopeutua siihen elämäntilanteeseen mikä on. N16

Tieto erilaisista opiskelumahdollisuuksista ja yhteiskunnan tuista koettiin myös tärkeäksi.

No minusta olisi tärkeää, että opinnot eivät jäisi ikuisiksi ajoiksi suorittamatta, vaan että nuoret äidit tietävät, että ne on mahdollista suorittaa loppuun. Ei ole pakko mennä johonkin tehdastyöhän vain rahan takia tms. Äitiyden ja opiskelun yhdistäminen vaatii tietoa siitä mitä voi esim kotoa käsin suorittaa, ja tietoa siitä että se on mahdollista, on erilaisia tukia jotka mahdollistavat vielä hengissä pysymisen, vaikka olisi yksinhuoltaja! N14

Unohtaa ei toki saanut äitien mielestä lujaa tahtoa ja positiivista mieltä.

Lujaa tahtoa on vaatinut ja esteitten ilmaantuessa ei pidä epätoivoon vaipua. Positiivisella mielialalla kun menee niin ongelmat ratkee aivan varmasti. N8

8.5 Yhteenveto: Päätös selviytyä lähipiiriin ja yhteiskunnan tuella ja avulla

No opiskeluun ja äitiyteen liittyy paljonkin eri tekijöitä, kuten rahatilanne, asunto, onko yksinhuoltaja vai kenties mies mukana? Ja oma elämäntilanne.. ja ei siellä koulussa jaksa olla, jos on masentunut tai väsynyt.. ja jos on huoli siitä lapsesta, miten se vaikka hoidossa pärjää yms.. N2

Edellä oleva nuori äiti tiivistää hyvin kuinka monet asiat vaikuttavat opintojen ja äitiyden yhdistämiseen ja tarkemmin näitä tekijöitä olen kuvannut aiemmissa alaluvuissa. Tässä luvussa tarkoitukseni onkin vetää yhteen nuorten äitien ajatuksia ja kokemuksia, siitä millaista on äitiyden ja opiskelujen yhdistäminen henkilökohtaisen elämän näkökulmasta ja millaiset tekijät ovat esteinä ja mahdollistajina.

Raskausuutinen oli herättänyt monenlaisia tunteita nuorella sekä hänen lähipiirissään riippuen siitä oliko raskaus suunniteltu vai enemmänkin yllätys. Nuoret olivat itse olleet onnellisia ja toisaalta myös miettineet selviytymistä äitiydessä. Osalla kumppani ja lähipiiri olivat olleet raskaudesta iloisia, mutta toisia oli paheksuttu ja heille oli ehdotettu aborttia. Huolta oli kannettu myös opinnoista, jaksamisesta ja taloudellisesta selviytymisestä. Ilkeät sanat satuttivat ja tekivät surullisiksi, mutta myös ärsyttivät ja haluttiin näyttää, että selvitään. Lähipiiri oli kuitenkin sopeutunut ajatukseen lapsesta ajan kanssa ja viimeistään lapsen synnyttyä.

Kokemukset nuorilla äideillä olivatkin positiivisia kumppanista ja perheestä toisin kuin esimerkiksi terveydenhuoltohenkilökunnan käytöksestä. Jotkut nuorista äideistä kertoivatkin kokeneensa erilaisia ennakkoluuloja ikänsä perusteella eivätkä he kokeneet voivansa elää samoin kuin samanikäiset nuoret, joilla ei ollut lapsia. Ihmisten asenteet vaikuttivat siihen, että nuorilla äideillä oli tarve vakuuttaa olevansa hyvä äiti lapsellensa, minkä myös McDermott ja Graham (2005, 70–72) olivat todenneet.

Raskaaksi kesken opintoja oli tullut tutkimuksessa 16 äitiä. He opiskelivat ammatillisessa koulutuksessa, lukioissa ja kaksi suoritti kaksoistutkintoa. Opintojen kesto myös vaihteli raskaaksi tultaessa, mutta kummallakaan ei ollut vaikutusta raskaustajan kokemuksiin. Osa äideistä jaksosi hyvin opiskella aina äitiyslomalle asti, toiset joutuivat keventämään opintojaan esimerkiksi kurseja vähentämällä ja muutama äideistä joutui keskeyttämään raskauden takia opinnot. Tällöin kuitenkin työn teosta tuli vaihtoehto opinnoille. Tuleva vauva vei ajatuksia pois opiskelusta, mutta opiskelu-

motivaation koettiin kuitenkin nousseen: haluttiin jäädä hyvillä mielin kotiin lapsen kanssa.

Arki opiskelevana äitinä sujui aikataulujen mukaan, joihin vaikuttivat niin äidin opiskelumuo to kuin lapsen hoitojärjestelytkin. Opiskelutehtäviä pyrittiin tekemään jo oppilaitoksessa, koska motivaatio kotona ei ollut niin hyvä, mutta pääsääntöisesti niitä tehtiin lapsen nukkuessa, erityisesti iltaisin ja öisin. Tämä vaikutti siihen, että osa äideistä koki opiskelun ja äitiyden yhdistämisen raskaaksi, joka vaikutti myös omaan hyvinvointiin: sairasteltiin enemmän ja oltiin väsyneitä. Toisilla äitiys ja opiskelu sopivat helpommin yhteen ja niiden ajateltiin olevan hyvää vastapainoa toisilleen. Työssäkäynnille ei suurimmalle osalle nuorista äideistä enää jäänyt aikaa, koska se olisi ollut pois lapselta ja perheeltä. Lapsen ja perheen hyvinvointi olikin kaikille äideille tärkeämpää kuin omat opiskelut, mikä ilmeni myös muissa suomalaisissa tutkimuksissa (esim. Niemelä 2005).

Äitiyden ja opiskelujen onnistuminen oli riippuvaista myös muista tekijöistä kuin nuoresta äidistä itsestään. Lastenhoito koettiin välttämättömyydeksi ja lasta hoitivat usein kumppani ja äidin omat vanhemmat, mutta myös yhteiskunnan päivähoitojärjestelmä oli tarpeellinen. Lastenhoitoavun lisäksi kumppanin ja lähipiirin tukea niin opinnoissa kuin yleensäkin elämässä arvostettiin, ja erityisesti oma äiti oli tärkeä tuki (ks. Hirvonen 2000, 95–100; vrt. SmithBattle 2007). Myös vertaisryhmä koettiin tärkeäksi ja kokemusta oli joillakin äideillä siitä, kun ystävät alkoivat kadota raskauden ja lapsen myötä, minkä toisetkin suomalaiset pro gradun tekijät olivat havainneet (ks. esim. Ruikka 2001, 28). Uusia ystäviä löytyi kuitenkin toisista nuorista äideistä muun muassa erilaisten nuorille äideille suunnattujen ryhmien kautta.

Päivähoidon lisäksi yhteiskunnan erilaiset tukipalvelut sekä tuet ja päivärahat koettiin tärkeiksi. Tuet, etenkin opintotuki, saisi nuorten äitien mielestä olla kuitenkin suurempi, jotta se mahdollistaisi paremmin opiskelut. Oppisopimuskoulutus houkuttelikin osaa äideistä palkallisuutensa vuoksi, koska taloudelliset asiat piti lapsen kanssa miettiä tarkemmin kuin yksin asuessa. Opiskelun ja äitiyden yhdistämiseen vaikuttivat myös erilaiset elämän mukanaan tuomat yllätykset: sairaudet ja muutokset ihmissuhteissa. Nuoret äidit kokivatkin äitiyden ja opintojen yhdistämisen vaativan henkisiä ja fyysisiä voimavaroja, sopeutumiskykyä, hyvää motivaatiota ja aitoa kiinnostusta opiskeluun,

mutta ennen kaikkea oikeanlaista asennetta: iloisesti ja päättäväisesti eteenpäin kohti omia tavoitteita.

9 OPISKELIJAÄITINÄ OPPILAITOKSESSA

Edellisessä luvussa tarkastelin niitä tekijöitä, jotka vaikuttivat nuoren opiskelijaäidin elämään oppilaitoksen ulkopuolella. Oppilaitoksen rooli nuoren äidin elämässä on myös suuri ja nuori äiti joutuu kohtaamaan siellä erilaisuutensa opiskelijana. Aina se ei ole helppoa, kun raskausaika asettaa omat haasteensa ja pienet lapset vaativat kotona aikaa ja huomiota. Opettajat ja opiskelutoverit voivat ymmärtää nuoren äidin tilannetta tai he voivat tehdä omalla toiminnallaan nuoren äidin aseman tukalaksi. Myös opinto-ohjaus ja sen merkitys nousevat esiin: jääkö nuori äiti opinnoissaan yksin vai saako hän neuvoja ja kannustusta opintojen ja äitiyden yhdistämiseen. Nämä asiat ovat tarkastelussa seuraavaksi.

9.1 Erilaisuus – hyöty vai haitta?

Kaksi tutkimukseni äitiä valmistui jo raskausaikana ja kaksi äideistä lopetti opiskelut raskauteen, mutta muilla tutkimukseni nuorilla äideillä oli kokemusta arjen opiskelukäytännöistä myös lapsen kanssa. Opinnoissaan he olivat hyvin eri vaiheissa: joku oli juuri aloittanut äitinä opiskelunsa, toinen taas viimeisteli opintojaan ja kolmas puolestaan pohti tulevaisuuttaan opintojen keskivaiheilla. Kokemusta oli myös eri koulutusmuodoista hyvin erilaisissa oppilaitoksissa.

9.1.1 Opettajien ja opinto-ohjaajien suhtautuminen

Monissa ulkomaisissa tutkimuksissa on todettu, että opettajien ja opinto-ohjaajien asema ja tuki ovat tärkeitä nuoren äidin opinnoissa (esim. Zacry 2005; Kalil & Zioli-Guest 2008; Wright & Davis 2008). Kalilin (2002, 563) mukaan erityisen tärkeää on se, että opettajat kohtelevat tasa-arvoisesti ja reilusti sekä asettavat odotuksia nuoren äidin opiskelulle, koska niiden on todettu vaikuttavan opiskelumotivaatioon ja sitoutumiseen. Ei siis olekaan merkityksetöntä suhtautuvatko opettajat ennakkoluuloisesti ja väheksyen opiskelemaan äitiin vai kokeeko äiti suhtautumisen samanlaiseksi kuin muiden nuorten kohdalla.

Raskausuutinen oli monelle nuorelle itselleen yllätys, joka vaikutti myös opintoihin. Raskausuutisesta ei heti haluttu kertoa oppilaitoksessa ja yleisemmin raskaudesta kerrottiin raskausviikoilla 16–20. Ensimmäisenä uutisen pääsääntöisesti kuuli oma

luokanvalvoja tai opinto-ohjaaja. Uutisen kertomiseen liittyi monesti opintojen jatkon suunnittelu tai terveydellisistä syistä olleet poissaolot. Jotkut äidit eivät kuitenkaan halunneet kertoa asiaa suoraan vaan asia selvisi kun vatsa alkoi näkyä.

Luokanvalvojalle kerroin kun olin rv 16. Hän oli todella iloinen puolestani ja lupasi olla tukenani kun vielä opiskelin, muutenki kaikki opettajat olivat ihan iloisia asiasta. N10

Kerroin opolle raskaudestani heti sairaslomaa saatuani (rv15tjs) ja hän oli tosi ymmärtäväinen. Hieman joulun jälkeen kävin opolla juttelemassa jatkosta ja sovittiin, että pääsen takas samaan lukioon halutessani, kun palaan äitiyslomalta tai voin hakea muuhun kouluun. N15

Opettajien ja opinto-ohjaajien suhtautuminen koettiin pääsääntöisesti positiivisena, mutta joukkoon mahtui myös ikäväksi ja tylyiksi koettuja kokemuksia. Nämä olivat onneksi kuitenkin yksittäistapauksia eivätkä äidit kokeneet opettajien ja opinto-ohjaajien leimanneen tai yleisesti suhtautuvan heihin negatiivisesti. Myös Rajamäen (2006, 54) tutkimat nuoret kokivat opettajien suhtautuneen myötätuntoisesti.

Opiskelutoverit ja opettajat suhtautu todella positiivisesti. En muista yhtään että joku olisi ollut negatiivinen. Ehkä se kun tein kaikki koulujutut enkä jäänyt mistään pois raskauteen vedoten oli semmonen että opettajillakaan ei mitään negatiivista tullut. N8

Suurin osa opettajista onnitteli kovin ja terveystiedon opettaja kysyi että voisinko vähän kertoa omasta tilastani luokalle ku eräs aihepiiri oli raskaus :) ja tietystihän minä mielelläni siitä kerroin koska olin pyöreästä vatsastani ylpeä :) Mutta oli myös niitä opettajia jotka katsoivat nenän vartta pitkin ja tosiaan tämä eräs lapseton naisopettaja kysyi töykeästi että: "tiedätkös edes kuka isä on?" Kyl nousi savu korvista! Se oli todella törkeää käytöstä ja mitä se edes hänelle kuului?! N21

Oppilaitoksissa oltiin myös kannustavia opintojen ja niiden jatkon suhteen, edes opintojen keskeyttämistä ei paheksuttu, minkä nuoret kokivat tärkeäksi.

Opettajat jonka kurssit jätin toivotti onnea ja yks sano vielä että hyvin oon jaksanut olla koulussa kun hän itse joutu monta kuukautta aiemmin jäädä töistä. N20

*Virve: Millaisena koit päätöksen? Ja miten oppilaitoksessa suhtauduttiin?
N11: Päätös oli aika helppo. Olin muutenki ajatellu lopettavanni sen alan kesken. Lapsi ei ollu syy opiskelujen loppumiseen. Oppilaitos otti asian ihmeen hyvin vastaan. Sanoivat vaan että tervetuloa takasin kuhan lapsi on isompi ja ymmärsivät täysin lopettamisen.*

Raskauden jälkeisessä suhtautumisessa ei yleensä ilmennyt eroja verrattuna raskauden aikaiseen suhtautumiseen. Suurimmalla osalla kokemukset opettajien ja opinto-ohjaajien suhtautumisesta olivat edelleen hyviä. Eräs äideistä kertoi myös suhteen

joihinkin opettajiin muodostuneen läheisemmäksi äidiksi tulon jälkeen ja heidän kanssaan juteltiin lapsista.

Joidenkin opettajien kanssa ollaan paljon puhuttu lapsista ja ehkä enemmän luotu henkilökohtaista suhdetta kuin muut. N8

Virve: Miten sinuun suhtauduttiin kun palasit?

N22: Ei mitään.. Oltiin vaa iloisia että palasin jatkamaan opintoja, hyvä ympäristö muutenkin siinä koulussa, ei moitita tai syrjitä mistään.

Toisaalta oli myös kokemuksia siitä, ettei opettajien suhtautuminen ollut muuttunut. Niin sanotut vanhat synnit painoivat edelleen, eivätkä opettajat uskoneet äidin haluavan suorittaa opintonsa hyvin. Aiempaa laiskuutta tai suuria poissaolomääriä ei ollut annettu anteeksi. Erään äidin haaveita uudesta lapsesta oli myös opinto-ohjaaja kommentoinut ikävästi.

Virve: Opettajat vai oppilaat?

N18: Molemmat. Et ne on innostuneita mut sit siel on niitä myös ketkä paheksuu

Virve: Millaset opettajat sä koet et paheksuu?

N18: Semmoset jotka ei oo muutenkaan tykänny musta, et mä oon ollu vähän laiska. Et ne ajattelee et mä teen entist huonommin töitä vaan.

Opettajien suusta oli myös päässyt ulos sammakoita, mitkä koettiin loukkaavina.

Yhden opettajan kommentti "Eikö se ole sama kun minulla on kolme lasta ja mies kun sinä yksin lapsesi kanssa?" Itsepä olen valintani tehnyt.

Opettajilta koettiin löytyneen kuitenkin myös ymmärrystä äidin tilanteelle eikä paheksuntaa ollut ilmennyt, vaikka tehtäviä oli jouduttu palauttamaan myöhässä tai lapsen sairastumisen vuoksi oltiin pois.

Opettajalta sain kannustusta ja usein on hän kysellyt kuulumisia. Saman tekivät myös muut opettajat. Ymmärsivät poissaolot ja miksi tehtävät tulivat lapsen syntymän jälkeen myöhässä. N12

Hyvin minut on otettu vastaan muuten ja mahdollisiin kysymyksiini olen saanut vastauksen. Pitkään ei ole katsottu jos on esim. lapsen sairastumisen takia joutunut jäämään pois tms.. N1

Kaikki opettajat eivät kuitenkaan olleet yhtä ymmärtäväisiä, ja lisää ymmärrystä olisikin kaivattu. Ymmärrettiin ettei erityiskohtelua voitu saada, mutta kuitenkin pienet helpotukset ja joustot olivat toiveissa.

Suurin osa opettajista suhtautuu ihan kuin kehen tahansa opiskelijaan. Niinhän sen tietysti pitääkin olla. On myös muutama opettaja jotka kannustavat opiskelemaan ja ymmärtävät lapsesta johtuvan kiireen ja sen ettei kokeisiin aina ehdi valmistautua niin hyvin kun muut. N3

9.1.2 Käytännön asiat ja opiskeluarki

Äitien erilainen elämäntilanne moniin muihin opiskelijoihin nähden oli huomioitu monissa oppilaitoksissa, ja tutkimukseni äidit kertoivat iloisesti siitä, kuinka pienetkin helpotukset, joustot ja lisäajat vaikuttivat opiskelujen onnistumiseen. Ymmärrystä oli löytynyt arjen kiireisiin ja sille, ettei hoitajaa ollut aina saatavilla eikä korvaavia tehtäviä tästä syystä määrätty. Myös kotitehtävien tekemiseen oli suhtauduttu suopeammin kuin muilla.

Virve: Miten ne opettajat on suhtautunu siihen et sä oot ollu poissa?

N18: No huomattavan paljon ymmärtäväisempiä et mä en saanu mun lapselle hoitajaa ja mun täytyy olla pois koulusta ni mä saan heti kaikki poissaolot anteeks eikä tarvi kirjoittaa jotain esseetä.

Opettajat on silleen kans tosi hyvin ollu et mä oon huomannu et ehkä ne jopa vähän joustavammin suhtautuu ku ne tietää et on lapsi. Et jos on joskus vaiks sellai et en oo kerenny läksyjä ihan älyttömän hyvin lukemaan nii siihen ehkä suhtaudutaan vähän pehmeemmin. N17

Etätehtävien tekemisestäkin olivat äidit pystyneet sopimaan eikä niidenkään vaatimuksissa oltu tiukkoja – opettajat joustivat. Myös poissaoloja oli sallittu joillekin enemmän kuin mitä kurssivaatimukset määräsivät.

Sai hyvin sovittua opettajien kanssa etäopiskelusta. Mulla oli aina 2 lähikurssia ja yks etäkurssi/jakso. sain suorittaa etänä sellasiakin kursseja jotka ei ollu etä. Ne jousti siel tosi kivasti, kun vaan sano et haluis olla enemmän lapsen kanssa kotona tai lähinnä mulla oli se, kun halusin käydä koulussa vaan 2pv/vko. N19

Opintoaikarajoitusten alkaessa tulla vastaan oli oppilaitos myös valmis joustamaan ja luvattiin, että opintoja voitaisiin perustellusti pidentää. Tämä olikin muutamille äideille mieluisa tieto, ja vähensi opiskelujen tuomaa stressiä.

Opiskeluiden viimeistä kevättä viedään, sovittu että jos tilanne vaatii niin silloin voin jatkaa opiskeluja joulun asti. N6

Kaikilla luvatut asiat eivät kuitenkaan olleet käytännössä toteutuneet, mikä aiheutti pettymystä.

Koulua jatkaessani taakkaani luvattiin helpottaa, joko pidentämällä opiskeluaikaani (mikä ei olisi tullut kysymykseenkään) ja antamalla lisäaikaa tehtäviin jne.. Kumpaakaan lupausta ei lunastettu. N1

Joskus myös opiskelumuoto tuotti vaikeuksia ja apua olisi kaivattu enemmän kuin mitä oli saatavilla. Yksin pitikin etälukiossa selvitä.

Virve: Oliko sinulla ongelmia opinnoissa? Olisitko joskus kaivannut enempi apua? -Esimerkiksi matematiikat olivat todella haastavia. Tuskastuin yksin useita kertoja kun uudet asiat tuntuivat liian vaikeilta. Opiskelin alusta saakka kaavoja ja kaikkea mahdollista... Tein, tein ja tein ja selvisin loppujen lopuksi jokaisesta kurssista kiitettävästi. Mutta kyllä ne tuskaiset illat ovat jääneet mieleen. Niissä olisin kaivannut ehdottomasti lähiopetusta, mutta yksinkin sitten selvisi.

Etälukiossakin ylioppilaskirjoitukset suoritettiin normaalien vaatimusten mukaisesti ja etälukiossa opiskellut äiti suoritti kokeet oman paikkakuntansa lukiossa. Hänellä kirjoitukset sujuivat normaalisti eikä erityisvapauksia ollut. Raskausaikana ylioppilaskirjoituksiin osallistuneiden kokemuksen sen sijaan vaihtelivat. Toisella valvojat olivat olleet hyvin ymmärtäväisiä ja antoivat luvan käytyä WC:ssä vapaasti ja huolehtivat hyvinvoinnista, kun taas toinen olisi toivonut samankaltaista tilannetta itselleen. Eroja siis ilmeni tässäkin asiassa oppilaitosten ja opettajien toimintatapojen välillä.

Valvojista osa tiesi, että raskaana olin niin sanoivat sitten että käy niin usein WC:ssä kun haluat ja voit lähteä aikaisemmin jos et pysty olemaan ja kysyivät kerran WC-käynnillä että voinko hyvin. Eli asia oli ongelmaton siinä suhteessa ja hyvin ymmärtäväisiä kaikki olivat. N16

Virve: Saiks sä silloin mitään erityisvapauksia?

N18: En

Virve: Koetsä et siihen olis hyvä saada jotain erityistä tukea tai ohjausta tai muuta?

N18: No esimerkiksi just siel kirjoituksis ni se olis voinu ollu ihan kiva et mä olisin saanu käydä vessas just niin usein ku mä halusin eikä sillai just et nousee paikalta seisomaan ja valvoja tulee saattamaan vessaan. Et se olis ollu jotenki kivempi et olis saanu mennä sen useamman kerran ku se oli just se et piti kaks kertaa tunniss käydä.

Yhdysvalloissa tutkittiin chicagolaisten koulujen tapoja tukea nuorten äitien opiskelua raskausaikana ja lapsen syntymän jälkeen. Heidän saamansa tulokset olivat samankaltaisia kuin omani. Raskaudesta tai lapsesta johtuvia poissaoloja ymmärrettiin ja joustettiin, vaikka äitien kokemukset vaihtelivat sielläkin eikä yhtenäistä linjaa eri oppilaitosten välillä ollut havaittavissa. (Marcy 2003.)

9.1.3 Opiskelutoverit: riesa ja rikkaus

Lähes puolet aineistoni äideistä ei kertoneet opiskelutovereistaan, joten tarkastelussa onkin nyt pienemmän määrän kokemukset. Raskausaikana suhtautuminen raskaana olevaan luokkatoveriin koettiin vaihdelleen. Osa opiskelutovereista ei ymmärtänyt raskausaikaa ja selän takana puhuttiin pahaa.

Muutama ihminen koulussa tosin puhu kuuluvast selän takana teiniäidistä, mutta ei siitä voinu mitään draamaa kehittää kun oltiin seurusteltu suht pitkään jo ennen kuin alko vatsa näkymään ja tieto levis ettei ollu epäilystä kuka on isä. N20

Luokkatoverin raskaudesta osattiin olla myös iloisia tai asiaan suhtauduttiin neutraalisti.

*Virve: Miten opiskelutoverit suhtautuivat?
N10: Olivat iloisia, en kertonut kuin parille hyvälle kaverille, muut huomasivat kun vatsani alkoi kasvaa ja sitten onnittelivat.*

Suhtautuminen äiti-opiskelijaan vaihteli myös eri oppilaitoksissa. Toisten ei tarvinnut olla ryhmänsä ainoita nuorena äidiksi tulleita, mikä helpotti opintoja ja tuntui mukavalta – ei tarvinnut olla ainoa ja erilainen.

*Virve: Nyt ku sä oot alottanu koulun ni miten sä koet et siel on suhtauduttu?
N17: Tosi hyvin on suhtauduttu siinä mielessä et siel on myös pari muuta samas tilantees olevaa.
Virve: Millasii tunteit se herättää?
N17: Must se on kiva et siellä mua ei katota oudosti et mulla on lapsi. Kun taas mun ikästen piirissä monet on sellai et ihan totta, onks sul lapsi. Nii siellä kukaan ei pidä sitä outona, et se kuuluu asiaan ja näin.*

Opiskelutoverien suhtautuminen ajateltiin myös melko neutraaliksi, eikä kaikille opiskelutoverien suhtautumisella ollut merkitystä. Eräs äiti tuumasi ikäeron vaikuttavan siihen, että häntä pidettiin varmaankin vanhana ja tylsänä, mutta hänelle tärkeää oli saada opinnot suoritettua.

Ehkä muut opiskelutoverit ajattelee että olen vanha kalkkis, en ole oikeestaan mennyt ees kysymään, minulle on ollut vain tärkeää saaha nää paperit käteen ja ammatti taskuun. N8

Muutammat äidit kertoivat opiskelutoveriensa olleen kateellisia erityisvapauksista ja osalle opiskelutoverit naureskelivat ja ajattelivat äidin pilaavan elämänsä lapsen kanssa.

Virve: Onks sun opiskelukaverit miten suhtautunut siihen et jos sä saat palauttaa tehtävii myöhemmin tai olla enemmän pois?

N18: No tietenki on vähän kateellisia mut sit tai jotkut sit vähän naureskelee et hahaa et tol on lapsi ja sit sen elämä menee ihan pilalle

Opiskelutoverien ikä kuitenkin nousi tässä esiin. Aikuislukiossa opiskelijat koettiin kypsemmiksi, minkä ajateltiin joutuvan elämäkokemuksesta sekä siitä, etteivät opiskelijat tienneet toistensa menoista. Näin ei kateuttakaan ilmennyt.

Virve: Miten sitten lukiossa suhun suhtauduttiin? Opiskelukaverit?

N19: Hyvin. Olin nuorempi kun muut, mutta ne tykkäs että osaan hyvin.

Virve: Miten sun opiskelukaverit suhtautu sun erivapauksiin?

N19: Ei mitenkään, ei aikuislukiossa kukaan tiedä toistensa menoista. Meillä oli joku 5 henkeä ehkä yleensä aina yhdellä kurssilla. Tosi pienet ryhmät ja kaikki valitsee ihan eri kursseja, Et ei oo sellasta luokkameininkiä.

Ikä ja elämäkokemus auttoivat opiskelutovereita ymmärtämään myös paremmin nuoren äidin elämäntilanteen, koska opiskelutovereista osa oli äitejä itsekin. Nuorisoasteen opinnoissa opiskelutoverit olivat usein vielä itseä nuorempia ja erilaisessa elämäntilanteessa eikä ymmärrystä löytynyt. Tämä sai aikaan erilaista kyräilyä, mikä vaikutti myös nuoren äidin innokkuuteen opiskella. Ymmärrystä olisikin kaivattu lisää sekä asioista suoraan sanomista.

Virve: Ja miten koet opiskelukaverien suhtautuvan?

N10: Opiskelukaverit on suurin osa niin nuoria, ettei ne ymmärrä, et laps voi olla kipeänä ja mun täytyy olla koulusta pois

Virve: Onks he sanoneet jotain tms?

N10: No aina ku oon ollu koulusta pois ja mennny takas, niin saan ilkeitä katseita ja kuulen puhuita siitä kuinka lintsaan

Virve: Miltä se susta tuntuu?

N10: No ei kivalta, se osaksi myös lannistaa opiskelu intoa.

Virve: Miten sä toivoisit ihmisten suhtautuvan, niin opettajien kun opiskelijoidenkin?

N10: No mun mielestä niiden pitäis tajuta se, et laps on päiväkodissa ja siellä pöpöt liikkuu herkemmin. Ja sit et jos on jotain sanottavaa mun poissaoloista, nii ei niistä joka kerta tarvis huomautella

9.2 Nuorten äitien ohjauskokemukset

Erilaisuus toisista opiskelijoista ilmeni nuorten äitien opiskelukokemuksissa eivätkä he olleet aina kokeneet saaneensa parasta mahdollista apua opinnoissaan. Opiskelu hieman erilaisessa elämäntilanteessa voikin vaatia enemmän tukea ja ohjausta, kuin mitä oppilaitoksissa on totuttu ja myös äidit itse eroavat taustoiltaan ja opintopoluiltaan.

Mielenkiintoista onkin siirtyä seuraavaksi käsittelemään lähemmin kokemuksia ohjauksesta: sitä millaista se on ollut ja sitä, millaista sen toivottaisiin olevan.

9.2.1 Kuka ohjaa ja kuinka paljon?

Eräs äiti uskoi raskausajan ohjauksensa olleen samanlaista kuin muillakin opiskelijoilla, eikä hän olisi toisenlaista ohjausta kaivannutkaan.

Varmaan sen normaali ohjauksen mitä kaikki mutkin sai. En oikeastaan kaivannut muuta N8

Toisilla taas raskausaika oli tuottanut enemmän vaikeuksia ja ohjauksen rooli sai suuremman merkityksen. Muutama äiti kokikin tuolloin lisäohjauksen tarpeelliseksi esimerkiksi selvittäessään opiskelujen keskeyttämistä ja niiden uudelleen aloittamista. Ohjausta tuolloin saatiin opinto-ohjaajalta, jonka koettiin antaneen eniten ohjausta yleisemminkin, ja ohjaukseen oltiin tyytyväisiä.

Virve: Entä millaisena koet opinto-ohjauksen? Millaista se oli raskausaikana?

N20: Hyvin neuvottiin mitä pitää tehdä ja miten voi jatkaa opiskelua ja neuvoa annettiin ja kyseltiin että jaksanko olla ja koska lopetan ja tuu vaan puhumaan jos en jaksa (ja mies opo siis oli päivälukiassa)

Virve: Olisitko kaivannut muilta tukea? Ja haitko itse apua vai tarjottiinko sitä?

N20: Menin itse jo ennen raskauden näkymistä heti elokuussa puhumaan että keskeytän toisen jakson loputtua koulussa vauvan takia. Koen että tukea oli heiltä tarpeeksi joilta sitä tarvitsin ja kaipasin.

Tuolloin opinto-ohjaajani suhtautui asiaan hyvin, puolsi keskeytystä jne. ja auttoi minua kysymyksissäni ja tarvittavien papereiden täytössä.(Piti ANOA keskeytys lupaa koulutukselle jne). N1

Eräs äiti kuitenkin kertoi, ettei kokenut saaneensa ohjausta opiskelujen ja raskauden yhdistämiseen, mutta tämä ei tuntunut häntä haittaavan. Asiat sujuivat muutenkin, ja äiti itse hoiti asioita omalla tavallaan. Toisaalta hänkin tuumasi, että toisenlaisessa tilanteessa ohjausta olisi saattanut kaivata enemmän. Häntä ei kuitenkaan oppilaitoksen puolelta jätetty opinnoissaan yksin, vaan opettaja oli häneen yhteydessä lapsen syntymän jälkeen opintojen jatkosta.

Virve: Millaista ohjausta sait tuolloin opiskelun ja raskauden yhdistämisessä?

N14: En minkäänlaista

Virve: Koetko, että olisit tarvinnut?

N14: En usko. Melko luontaisesti ne yhdistyivät itsestään. Toimin itselleni sopivilla tavoilla

Virve: Koet siis olleesi tyytyväinen tilanteeseesi?

N14: Juu kyllä. Raskauden ilmettyä koulu siirtyy melko automaattisesti ihan toissijaiseksi, mitä se itselleni tosin oli jo valmiiksikin. Ehkäpä toisenlaisessa tilanteessa olisin kokenut tarkemmat suunnittelut tarpeellisemmiksi

Virve: Kenen kanssa keskustelit sitten lapsen synnyttyä opinnoista?

N14: Muistaakseni kesken jääneen ammattiopistoni opettaja soitti minulle kysyäkseni, että tahdoinko jatkaa opintoja heti äitiysloman jälkeen. En jatkanut ja siihen taisi se koulu sitten jäädä kokonaan.

Opettajat osallistuivat ja antoivat ohjausta myös äiti-opiskelijoille opinto-ohjaan lisäksi, mikä myös opetussuunnitelmien perusteissa on heidän tehtäväkseen määritelty (ks. LOPS 2003; AikOPS 2004; AmmOPS 1999–2001). Eräs äiti kertoi ohjauksensa olleen monipuolista ja hän olikin erityisen tyytyväinen saamaansa ohjaukseen. Aineiden opettajat, luokanvalvojat ja opinto-ohjaaja olivat häntä auttaneet ja tukeneet ja mieltä lämmitti lupa saada olla kuin kuka tahansa työssäkäyvä äiti, joihin hän itseään vertasi.

”Ohjausta olen saanut aineiden opettajilta, luokanvalvojilta ja opon kanssa olen myös tehnyt paljon yhteistyötä. Eli käyty opintokortteja läpi ja katsottu mitä puuttuu ja haettu eri keinoja kuinka ne suoritan.” ”Ehkä kaikkein parasta mitä on mun kohdalla ollut on ollut meidän luokanvalvoja joka suoraan sanonu kun on tullut pakollisia poissa oloja lapsen sairauden takia että ”lapset ensin” Olen saanut olla kuin kuka tahansa muu työssäkäypä äiti.” ”En edes keksi mitään kehittämisen ja parantamisen varaa koska minun opiskelut onnistu pitkälti yli odotusten. Ja se on pitkälti opettajien ja opon ansioita kun ovat jaksaneet kannustaa ja antaa mulle vaihtoehtoja siihen miten parhaiten koulun saan suoritettua.” N8

Myös monilla muilla äiti-opiskelijoilla oli ohjaukokemukset hyviä, mikä oli myös Tiina Tuijulan (2007) johtopäätös turkulaisten nuorten lukiolaisten ohjaukokemuksista. Ohjausta oli saatu riittävästi ja sen koettiin olleen helposti saatavilla.

Virve: Koitko saavasi riittävästi ohjausta opinnoissa?

N19: Joo

Virve: Koeks et apu oli helposti saatavilla vai pitikö itse sitä ettiä?

N19: Tohon et oliko apu helposti saatavilla, niin oli joo. Opo neuvoi opinnoissa.

Ainoastaan opettajien panostusta toivottiin joissain tapauksissa suuremmaksi. Koettiin opettajien siirtävän kurssien suorittamisen osalta vastuuta opinto-ohjaajalle, vaikkei hän voinut päättää opettajien puolesta suoritusvaatimuksia. Joustavuutta olisikin kaivattu lisää ja mahdollisuutta hyväksilukea vanhoja opintoja tehokkaammin, mikä myös opintosuunnitelman perusteisiin on kirjattu (ks. LOPS 2003; AikOPS 2004; AmmOPS

1999–2001). Tärkeää kuitenkin oli, että opinto-ohjausta oli saatavilla ja tiesi, mistä kysyä neuvoa tarvittaessa.

Virve: Ja millaista ohjaus oli iltalukiassa?

N20: Olen yhdellä käynnillä vaan ollut ja kirjoitettiin silloin paperit lukioon ja sain oppaat joista on löytynyt kaikki olennainen tieto

Virve: Oletko itse suunnitellut kurssiaikataulut yms? Olisitko niihin kaivannut apua?

N20: Siis opo juu kertoi mitä kursseja on pakollisia ja kuinka monta valinnaista tulee, iltalukiassa toimii se että minne kurssille halutaan niin ilmestytään itse paikalle tai ilmottaudutaan opettajalle jos ei päästä tunnille. ei olisi ollut apu tarpeen tässäkään

Virve: Olet siis tyytyväinen saamaasi ohjaukseen?

N20: Juu, vaikutti myös ulospäin opinto-ohjaaja sellaiselta että voi apua tulla kysymään jos on jotain ja hän siis sanoikin sen vielä mutta ei ole tullut mitään ongelmia

Kaikki äiti-opiskelijoistakaan eivät kaipaamaansa ohjausta saaneet, ja ohjauskokemukset olivat erilaisia toisiinsa verrattuna. Jotkut äideistä olisivat toivoneet opinto-ohjaajalta neuvoja ja apua henkilökohtaisen opintosuunnitelman kanssa. Eräs äiti puolestaan olisi kaivannut tietoja eri aloista ja niiden työllistymismahdollisuuksista. Oma-aloitteisuus kuitenkin tässä kohtaa palkittiin ja tietoa saatiin, vaikka asiantuntijan kokemuksiä olisikin haluttu kuulla.

En erityisemmin mitään ohjausta saanut. Itse otin asioista ja paikoista selvää ja työvoimatoimiston kautta sitten kyselin kaikista aloista mistä olin kiinnostunut ja niiden työllistymismahdollisuuksista. Olis ollut hienoa jos olisi tiennyt enemmän alasta mihin hakee sellaiselta ihmiseltä joka niihin asioihin olisi perehtynyt mutta meni näinkin ihan hyvin. N16

Eräs äiti kertoi kaivanneensa enemmän ohjausta myös yleisesti opiskeluihin, koska aiemmat kokemukset opiskelusta oli olemattomat. Mukava olisikin ollut kuulla käytännön asioista tarkemmin ja saada tukea kurssivalintoihin. Hänestä opinto-ohjaajan neuvojen tulisi olla kannustavia, eikä opinto-ohjaajan tulisi sanoa, ettei tiettyjä kursseja kannata ottaa, kun niissä ei pärjäisi. Hän itse jätti tätä opinto-ohjaajansa neuvoa noudattamatta ja oli tyytyväinen: kurssit tulivat suoritettua omasta mielestä hyvin. Ikävää oli myös se, että lapsen koettiin kuitenkin vaikuttaneen opinto-ohjaajan asenteeseen.

Virve: Koetsä et nyt ku sä oot alottanu opiskelut et oot sä saanu riittävästi ohjausta?

N17: En, en. Et se on ihan selvästi en.

Virve: Minkälaista ohjausta sä koet et sä olisit tarvinut?

N17: No oikeestaan mä olisin kaivannu sellasta ihan perus et ku mä en oo kuitenka ikinä oikeesti käyny koulua. Et silleen et, no mä olin ammattikoulussa vuoden mut sitä nyt ei silleen lasketa. Ni mä olisin kaivannu et kerrataan ihan alusta lähtien et mitä tää nyt ihan oikeesti käytännössä tarkoittaa. Ja sit vähän et sitä tukee että ku esimerkiks mun opinto-ohjaaja sano mulle et sunhan nyt ei kannata ottaa näitä ja näitä kurseja et sä et pärjää niissä. Mut sit mä ihan uhallani otin ne ja pääsin niistä läpi ihan hyvin omasta mielestäni. Et vähän otti päähän se, että suhtautuminen on se ei nyt kannata ottaa näitä.

Virve: Koeksä et ohjaus olis kuitenkin sit samanlaista vaiks sul ei olis lasta?

N17: Öö.. no kyl mä luulisin tai emmä tiää ku kyl se heti ku se kuuli että mulla on lapsi niin et ”no kato nyt jos syksyllä vasta aloittasit seuraavan kerran”

9.2.2 Ajatuksissa hyvä ohjaus

Äitien erilaiset ohjauskokemukset herättävät ilmoille kysymyksen siitä, millaista sitten ohjauksen tulisi olla nuorille äideille, jotta sen koettaisiin riittävän ja olevan hyvää. Mielestäni nuoret äidit itse osaavat tähän parhaiten vastata, ja sen takia kysyin heiltä, millaista opinto-ohjauksen tulisi yleisesti nuorilla äideillä olla ja onko joissain asioissa kehittämistä ja parantamisen varaa.

Tärkeäksi asiaksi ohjauksessa äidit mainitsivat sen, että saatavilla olisi apua ja neuvoja jatkaa opintoja esimerkiksi äitiyslomalla ja kuinka palata takaisin opintojen pariin. Moni äiti ei kenties tiedä, ja opintojen ei haluttu tiedonpuutteeseen kariutuvan. Vastuu opiskeluista ajateltiin olevan enemmän opiskelijalla itsellään, mutta esimerkiksi opinto-ohjaajan olisi hyvä antaa tarvittavat tiedot. Itse äitiyteen ei kuitenkaan kaivattu oppilaitokselta neuvoja.

Lähinna semmosta ohausta ainakin ite halusin et miten lapsen jälkeen palaan koulun penkille takasin. Kelle soitan ja milloin takasin. Mut muuten koulun ei tulisi neuvoa mua äitiydestä. N4

N14: Hmm. En tiedä. Mielestäni koulun ei tarvitsisi asiaan ehkä hirvittävästi puuttua. Kuitenkin sitten hyvissä ajoin pääsee lomalle vauvaa odottamaan, ja esimerkiksi neuvolasta ja muualta saa tarvittaessa neuvoja. Normaali opiskelija osaa varmaan itse toimia voimavarojen mukaan ja tarvittaessa esim siirtää opintoja eteenpäin ja keskustella opon tm. kanssa jos tarve. Siis tietenkkin jonkinlainen keskustelu jatkosta täytyy käydä, että miten ne koulut meinaa sitten jatkossa suorittaa mutta nekin suunnitelmat voivat vielä muuttua Mutta jos on koulu jonka tahtoo kunnialla suorittaa, niin silloin olisi todella tarkat ja hyvät jatkokeskustelut tarpeen. Se että olisi varmuus ettei se raskaus estä koulun päättämistä aikanaan. Pitäisi tietää vaihtoehdot jne..

Virve: Onko vastuu mielestäsi koululla vai opiskelijalla?

N14: Riippuu opiskelijan iästä, mutta täysi-ikäisellä vastuu on opiskelijalla. Mutta oppilaitoksella on vastuu tarjota apua ja vaihtoehtoja ja keskustelua oppilaan niin tahtoessa.

Virve: Keneltä apua pitäisi silloin voida saada?

N14: Koulun opolta tai kuraattorilta. Joltain sellaiselta joka osaa opintojen jatkosta antaa tietoja.

Apua olisi hyvä saada myös opintojen aikataulujen suunnitteluun ja tärkeänä pidettiin myös sitä, että apua olisi saatavilla pyydettyä.

Virve: Jos viel mietitään opinto-ohjausta niin millaista susta olis hyvä ohjaus nuorille äideille?

N22: Enemmän mieltä niitä tehtäviä ja aikoja.. Et suunnitella kursseja jne.

Hyvään ohjaukseen ajateltiin kuuluvan myös ymmärrys ja joustaminen sekä tuki ja kannustus. Myös erilaisista palveluista kertomista toivottiin ja rohkaisua ottaa tarpeen vaatiessa vauva mukaan oppitunneille sekä mahdollisuutta keskustella opettajien kanssa heidän kokemuksistaan yhdistää opinnot ja äitiys.

Ymmärtäväisesti, tukien eli kertoa mahdollisista palveluista jotka suunnattu nimenomaan nuorille äideille. Ottaa huomioon että äidin pitää voida hyvin että lapsikin voisi hyvin. Ei ole helppoa opiskella ADHD-lapsen kanssa joka nukkuu 7-8h yössä ja herää siinäkin välissä vähintään kerran. Meillä opinto-ohjaaja sanoi heti että ei haittaa vaikka opinnot viivästyisivät kunhan saan suoritetuksi.

No sellai et kannustettais siihen et kyl sen vauvan voi ottaa tunneille mukaan ja tollasta et jos tulee tiukka paikka et se voi olla helpompikin et ottaa sen kouluun mukaan ja sit et ne et sais vaiks jutella niiden opettajien kans kel on itellään lapsia ja ollu yliopistos samaan aikaan. Et se olis voinu olla ihan kiva. N18

Hyvä ohjaus olisi myös yksilöllistä ja jokaisen erilaisuuden huomioon ottavaa. Hyvää ohjausta tulisi myös kaikkien opiskelijoiden saada, eikä vain nuorten äitien. Eräs äideistä vastasikin kysymykseeni millaista on mielestäsi hyvä ohjaus nuorille äideille:

Ei se minusta mitenkään poikkeaa siitä mitä sen pitäisi olla muillekkaan. N16

9.3 Yhteenveto: Hyväksyntä, ymmärrys, helpotukset ja toimiva ohjaus auttavat

Oppilaitoksen rooli opiskelun ja äitiyden yhdistämisessä nuoren äidin henkilökohtaisen elämän lisäksi on suuri. Tutkimuksen kaikkien äitien kokemukset jäivät plussan puolelle loppulaskussa, vaikka negatiivisiakin kokemuksia äideillä oli. Erilaisuus oli enemmän hyödyksi kuin haitaksi ja ohjauskokemukset enemmän hyviä kuin huonoja.

Raskaudesta nuoret kertoivat pääsääntöisesti vähän ennen puolta väliä ensimmäisenä luokanvalvojalle tai opinto-ohjaajalle keskustellessaan opintojensa jatkamisesta tai raskauden aiheuttamista poissaoloista. Opettajat ja opinto-ohjaajat suhtautuivat uutiseen pääsääntöisesti hyvin ja hyvin opiskelijaan suhtauduttiin myös lapsen syntymän jälkeen. Muutamilla äideillä oli ikäviä kokemuksia opettajien ja opinto-ohjaajien suhtautumisesta ja osa henkilökunnasta oli laukonut ikäviä kommentteja raskauteen ja äitiyteen liittyen. Osalla opettajista oli myös vaikeuksia unohtaa nuoren aikaisempi käytös ja suhtautua häneen ilman ennakkoluuloja laiskuudesta ja välinpitämättömyydestä. Pääsääntöisesti opettajien ja opintojen koettiin suhtautuvan kannustavasti ja ymmärtäväisesti, vaikka lisää kumpaakin myös toivottiin.

Opiskeluarjessa nuorta äitiä autettiin monin tavoin. Nuori äiti sai olla enemmän poissa ja suopeammin suhtauduttiin läksyjen tekemättä jättämiseen eikä korvaavia tehtäviä määrätty lastenhoito-ongelmien takia. Kurseja annettiin suorittaa myös etätehtävänä ja joustoa löytyi myös sellaisten kurssien suhteen, jotka yleensä olivat oppilaitoksessa suoritettavia. Opiskeluaikaa oli luvattu myös tarvittaessa pidentää. Kokemusta oli kuitenkin myös siitä, että paljon oli luvattu, muttei lupauksia lunastettu, mikä tuotti pettymyksen. Opiskelumuuoto vaikeutti joskus opintoja, eikä apua ollut aina saatavilla tarvittaessa. Ylioppilaskirjoituksiin raskaana ollessa oli myös saatu erilaisia erivapauksia esimerkiksi wc-käyntien suhteen.

Opiskelijatovereistaan kertoi tutkimuksen äideistä vain vähän reilut puolet. Opiskelutoverin raskauteen oli suhtauduttu pääsääntöisesti iloisesti, mutta selän takana oli puhuttu pahaa. Äiti-opiskelijoilla opiskelutoverien suhtautuminen jakaantui selkeästi oppilaitoksen mukaan. Aikuisoppilaitoksissa nuoret äidit eivät olleet useinkaan ryhmänsä ainoita. Äitiyttä ei jouduttu selittämään, vaan se oli paremmin hyväksyttyä ja normaaliksi koettua. Aikuispuolella ei myös esiintynyt samanlaista kateutta nuoren äidin saamista erityisvapauksista kuin mitä nuorisopuolella. Tähän uskottiin vaikuttaneen elämäkokemus ja ikä. Nuorisopuolen opinnoissa osa uskoi opiskelutoverien suhtautuvan neutraalisti tai korkeintaan ajateltiin nuoren äidin olevan vanha. Toisille opiskelutoverit olivat naureskelleet siitä, kuinka lapsi pilaa elämän. Ymmärrystä ei ollutkaan niin paljon kuin aikuispuolella, ja äidin poissaolot ajateltiin veltoiluksi, vaikka ne todellisuudessa johtuivat esimerkiksi lapsen sairastelusta.

Ohjauskokemukset olivat erilaisia niin raskausaikana kuin äiteinäkin. Osa koki ohjauksen riittäväksi, kun taas toiset olisivat kaivanneet ohjausta, jota he eivät saaneet. Opinto-ohjaaja oli pääsääntöisesti antanut ohjausta, mutta myös opettajien koettiin ohjanneen, joten opinto-ohjauksen järjestäminen noudatti opetussuunnitelman perusteita (ks. LOPS 2003; AikOPS 2004; AmmOPS 1999–2001). Ohjaus oli lähinnä tukea ja apua opiskeluun liittyvissä kysymyksissä, esimerkiksi aikatauluissa. Kukaan ei kokenut raskaus- eikä opiskeluaikanaan jääneen täysin yksin ohjauksen osalta, vaikkei aina ohjausta koettu riittäväksi. Opinto-ohjaajien ja opettajien ei pitäisi suhtautua liian ennakkoluuloisesti äitiyteenkään, vaan antaa enemmän painoarvoa nuoren omille toiveille, mitä myös opetussuunnitelman perusteissa korostetaan: voimavarat huomioidaan, mutta ei aliarvioida (ks. LOPS 2003; AikOPS 2004; AmmOPS 1999–2001). Tärkeänä pidettiin tietoa mahdollisuudesta saada ohjausta, vaikkei ohjausta itse nyt tarvinnutkaan.

Hyvä ohjaus nuorille äideille koostui äitien mielestä monesta osasta. Tärkeää oli saada apua aikatauluissa ja opintojen jatkamiseen liittyvissä kysymyksissä. Ymmärrystä ja joustavuutta myös toivottiin sekä sitä, että apua saisi tarvittaessa. Tärkeänä pidettiin myös tukea ja kannustusta. Erilaisista palveluista toivottiin myös kerrottavan ja rohkaisua kaivattiin siihen, että vauvan voisi tarvittaessa ottaa oppitunneille mukaan. Hyvä ohjaus ajateltiin myös yksilölliseksi.

10 KOULUTUS – MAHDOLLISUUS VAI VELVOLLISUUS?

Olen jo kuvannut nuorten äitien arkea niin kotona kuin oppilaitoksessakin, ja seuraavaksi tarkastelussa on lähemmin koulutus. Äitiys tuo omat haasteensa opintoihin, ja lapsen synnyttyä opinnot pääsääntöisesti keskeytyvät ja opintoihin tulee taukoa. Keskeyttämispolut ovat kuitenkin hyvin yksilöllisiä, eikä niitä voi irrottaa taustoistaan. On monia syitä jatkaa tai palata opintojen pariin eikä päätös opintojen aloittamisesta äitinäkään ole vähäpätöinen tai merkityksetön. Koulutukselle annetaan myös yleisesti erilaisia merkityksiä, ja äitiys saattaa muuttaa paljonkin nuoren ajatuksia ja tulevaisuuden opintosuunnitelmia.

10.1 Keskeyttäminen: katkos opiskelupolulla

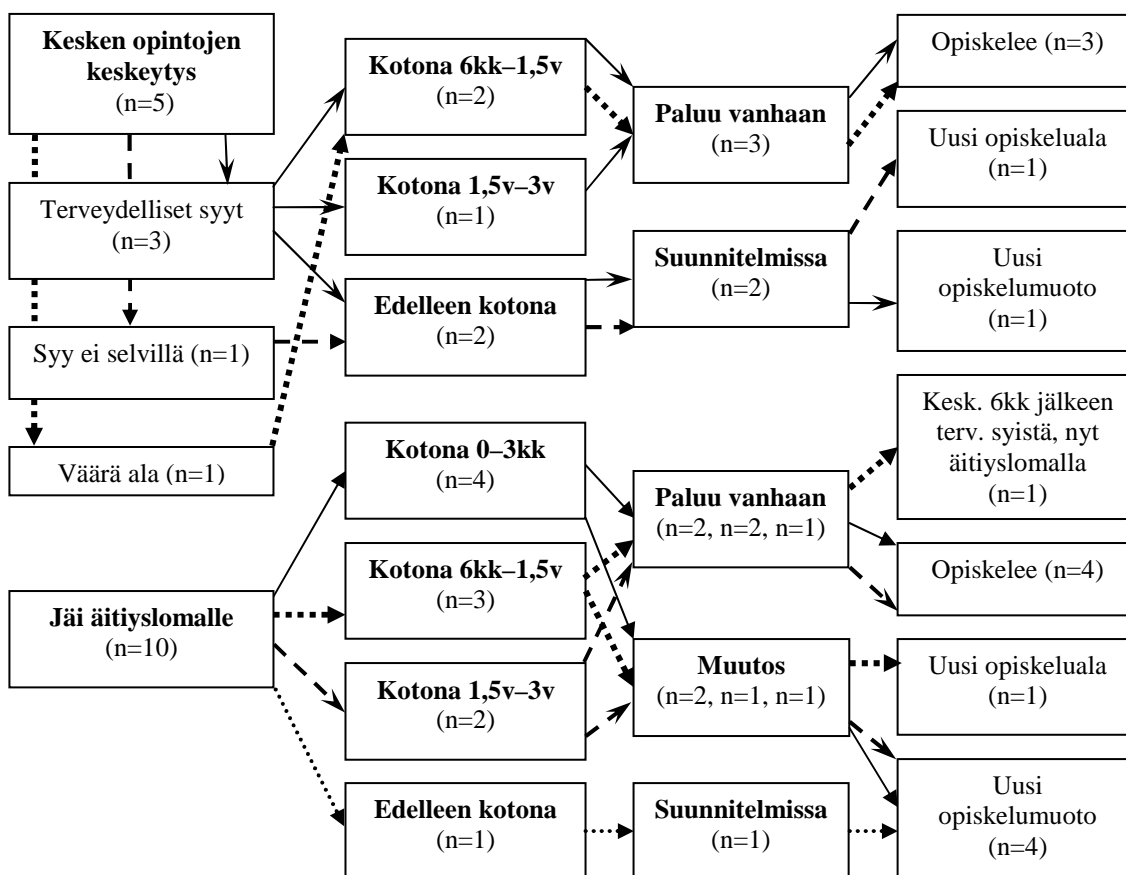
Aiemmin jo kuvasin sitä, millaisia kokemuksia nuorilla äideillä on opiskeluista raskausaikana. Nyt tarkastelun kohteena ovat keskeyttäminen ja opinnoista taukoa pitäminen sekä erilaiset keskeyttämispolut. Tutkimukseni 18 nuoresta äidistä, jotka olivat tulleet raskaaksi kesken opintojen tai aloittaneet raskaana ollessaan, kaksi sai lukio-opintonsa päätökseen raskausaikana ja yksi ei kertonut opiskelustaan raskausaikana ja mahdollisista tauoista opinnoissaan. Keskeyttämisen osalta tarkastelussa onkin näin ollen 15 nuorta äitiä. Heistä yhdeksän opiskeli ammatillisissa oppilaitoksissa, neljä oli lukiossa ja kaksi suoritti kaksoistutkintoa. Opintojen vaihe raskaaksi tullessa vaihteli: neljä oli ensimmäistä vuotta, kuusi toista vuotta, kahdella viimeinen vuosi menossa ja kolmen opintojen vaihe ei selvinnyt. (Ks. Taulukko 4.)

Taulukko 4. Keskeyttäneiden äitien opiskelumuoto ja opintojen vaihe raskaaksi tullessa

	Amm. perust.	Kaksoist.	Lukio	Yhteensä
1. vuosi	4	-	-	4
2. vuosi	3	-	3	6
Viimeinen vuosi	1	1	-	2
Ei selvinnyt	1	1	1	3
Yhteensä	9	2	4	15

Keskeyttämisen syistä, kotona vietetystä ajasta sekä opintojen jatkamisesta muodostin erilaisia nuorten äitien keskeyttämispolkuja, joissa tarkastelen näiden tekijöiden välisiä suhteita (ks. Kuvio 7). Keskeyttämispolut olivat hyvin erilaisia ja yksilöllisiä äideillä eikä tietynlaisia keskeyttämistyyppjejä ollut havaittavissa. Keskeyttämiseen, kotona

vietettyyn aikaan ja opintojen jatkamiseen liittyi kuitenkin monenlaisia tekijöitä ja niitä tarkastelen seuraavaksi kuvaillen samalla nuorten äitien opintojen keskeyttämistä ja opinnoista taukoa pitämistä.

Kuvio 7. Nuorten äitien opintojen keskeyttämispolut keskeyttämissyyhin perusteella

Enemmistö nuorista äideistä jatkoi opiskelua aina äitiyslomalle jäämiseen asti, jolloin opintoihin tuli suurimmalla osalla luontainen tauko lapsen syntymän myötä. Viisi äitiä kuitenkin keskeytti opintonsa jo aiemmin, ja heistä yksi kertoi syyksi opiskelualan olleen väärä.

Virve: Miksi sä lopetit opiskelut? Ja oleks sen jälkeen opiskellut?

N11: Se ala ei ollu muutenkaa se mitä halusin ja ajattelin että alotan koulut kuhan lapsi kasvaa vähän. En ole sen jälkeen opiskellu enää. Haaveena ois vielä joku päivä lähtee takasin opiskelemaa.

Kolmella äidillä puolestaan syynä olivat terveydelliset syyt. Oli pahoinvointia, pyörrytti ja muutenkin oltiin kipeinä normaalia enemmän. Oman terveyden lisäksi ajateltiin myös vauvan terveyttä, jota ei haluttu vaarantaa.

”Jatkoin koulua normaalisti ja keskeytin opintoni, koska raskauteni tuotti ongelmia, en voinut mennä työharjoitteluun, olisi ollut liian raskasta.” ”Minulla oli keskenmenon vaara tuolloin (vai sanotaankohan sitä jo ennenaikaiseksi synnytykseksi)” NI

Kaksi nuorista äideistä kertoi, etteivät he pitäneet opinnoissaan taukoa vaan jatkoivat heti lapsen synnyttyä opintojaan. Myös kaksi muuta äitiä olivat kotona vain hyvin lyhyesti, alle kolme kuukautta, ennen opintojen pariin palaamista. Yhteistä näille äideille oli se, että opintoja oli niin vähän jäljellä, että niitä pystyi suorittamaan osittain tai opintojen pariin pystyttiin muuten osittain palaamaan. Muuten kotona vietetty aika vaihteli puolesta vuodesta kolmeen vuoteen. Kolme nuorta äitiä oli edelleen kotona eikä opiskellut. Äitiyslomalle asti opiskelu tai opintojen keskeyttäminen jo aiemmin eivät olleet yhteydessä kotona olo aikaan, muutoin kuin nopeasti jatkaneiden kohdalla: heistä kaikki olivat opiskelleet äitiysloman alkuun asti.

Kotona olon jälkeen äideistä kahdeksan palasi takaisin vanhoihin opintoihinsa ja neljällä opiskelut muuttuivat: heistä kolme vaihtoi opiskelumuotoa ja yksi vaihtoi opiskelualaa. Keskeyttämisen syy tai äitiyslomalle jäännillä oli yhteyttä valintaan. Kesken opintonsa keskeyttäneistä kukaan ei vielä ollut muuttanut opintojaan: kolme oli palannut vanhaan ja kaksi oli kotona, tosin molemmat suunnittelivat joko alan vaihtoa tai koulutusmuodon vaihtoa. Äitiyslomalle jääneillä ei kotona olo aika vaikuttanut opintoihin palaamiseen vaan yhtä paljon palattiin vanhoihin opintoihin kun tehtiin tai suunniteltiin muutosta. Uusi opiskelumuoto oli kuitenkin mieluisampi muutos kuin alan vaihto kokonaan, joten muutosten voitaisiin ajatella olleen lähinnä käytännön järjestelyihin liittyviä.

Opiskelemissa tällä hetkellä oli kaiken kaikkiaan 11 äitiä, koska yksi vanhoihin opintoihinsa palanneista oli jäänyt uudelleen äitiyslomalle. Opintojen keskeyttäminen näyttäisikin äideille olevan enemmän Rinteen ja Kivirauman (2003, 49) mainitsemaa pysähdys-ja-vaihto-toimintaa kuin putoamista kokonaan koulutusmarkkinoilta, mikä puolestaan oli tyypillisempää kansainvälisissä tutkimuksissa (ks. esim. Fergusson & Woodward 2000; Luster & Haddow 2005). Komonen (2001) puolestaan oli havainnut omassa ammatillisen koulutuksen keskeyttäjien yhteiskunnallista osallisuutta tarkastelevassa väitöskirjassaan, että keskeyttäminen voi tarjota nuorille mahdollisuuden miettiä erilaisia, uusia mahdollisuuksia eikä se aina ole negatiivinen

asia. Tutkimukseni äidit näyttäisivät toimivat Komosen havaintojen tavoin ja osa äideistä oli päätenyt tekemään muutoksia opintoihinsa koulutuskatkoksen aikana.

Opintojen keskeyttämisen syyt eivät tutkimukseni nuorilla äideillä olleet yhteydessä koulutusmuotoon eikä opintojen vaiheeseen, vaan muut syyt painoivat enemmän. Kotona olossakaan ei ollut huomattavissa eroja lukiolaisten, kaksoistutkinnon suorittajien ja ammattikoululaisten kesken, mutta opintojen vaihe näytti vaikuttavan: puolet toisen ja viimeisen vuoden opiskelijoista, palasi alle kolmen kuukauden jälkeen opiskelemaan. Opintojen jatkaminen ei kuitenkaan muuten ollut yhteydessä opintojen vaiheeseen. Koulutusmuotokaan ei vaikuttanut, siihen palasivatko nuoret äidit vanhojen opintojensa pariin vai muuttuiko opiskelusuunnitelmat, vaan muut tekijät painoivat valinnoissa enemmän. Syitä palata opiskelujen pariin ja opiskelulle ylipäänsä käsitellenkin seuraavaksi.

10.2 Syyt aloittaa ja jatkaa opintoja: ”Mä haluan olla muutaki ku äiti”

Nuorilla äideillä oli erilaisia syitä jatkaa ja aloittaa opinnot. Syiden taustalla oli monenlaisia henkilökohtaisia vaikutteita, eivätkä mitkään syyt erottuneet koulutusmuodon tai opintojen vaiheen mukaan. Ammatin ja tutkinnon halusivat kaikki opiskelijoista, mutta kaikilla se ei ollut päällimmäisenä mielessä opintoja aloittaessa. Toisaalta ammatin hankkimiseen liittyi pieni pakkokin.

N10: Nii no,mulla ainaki silleen,et ku ei oo viel ammattia, nii oli pakko yhdistää äitiys ja opiskelu

Virve: Oliko se helppo päätös?

N10: Olihan se vaikeaa ku lapsi oli vasta 11kk ku meno jo hoitoon,mut ammatin saamine on mulle myös tärkeää ja haluan saada sen mahdollisimman pian

Virve: Millaiseksi koet oman opiskelumotivaatiosi?

N10: Välillä se on nollassa,just sen takia,et ku on niitä aamuja,jolloin olis ihana jäädä nukkumaan ja kotia lapsen kans mut sit taas on ihanaa saada se ammatti ja se kannustaa eteenpäin

Opintojen loppuunsaattamisen ja sitä myötä tutkinnon ja mahdollisesti ammatin saamisen lisäksi lähes kaikilla äideillä opintojen jatkamiselle tai aloittamiselle oli syynä saada omaa aikaa. Lapsen kanssa olostautittiin, mutta haluttiin olla muutakin kuin äitejä, kuitenkin niin, ettei lapsi kärsi, minkä myös Niemelä (2005, 186) totesi. Eräs äiti kutsui opiskelua ”aivotyöksi”, mikä oli oikein osuva ja sovelias nimi myös muiden äitien ajatuksille. Opintoja kuvattiin myös harrastukseksi.

Virve: Miksi halusit jatkaa opintoja? Millaiseksi kuvailisit päätöstä?

N20: Pikkuhiljaa suorittelen lukiota, ei ole kiire, hyvä päätös ja omaa aikaa ja vähän kun harrastus mulle kun muutama kurssi vaan per jakso, ja mun motto on että opiskelu ei voi kärsiä lapsesta eli jos aika ei riitä ni opiskelu vähentyy sitten.

Myös omien haaveiden ja päätösten takia haluttiin opiskella. Se mikä joskus oli tuntunut mahdottomalta, ei enää tuntunutkaan ja omat tavoitteet haluttiin saavuttaa.

Virve: Miksi koit lukion suorittamisen tärkeäksi?

N14: Koin itselleni tärkeäksi saavuttaa jotain. En ollut oikein koskaan tehnyt mitään kunnolla loppuun asti ja lukio tuntui lähes mahdottomalta. Jonkinlainen päähänpintymä tai vanhemman painostus oli jäänyt mieleen. Ja lisäksi ne mahdolliset jatko-opinnot

Virve: Millaisia jatko-opinto ajatuksia sulla tuolloin oli?

N14: Olin aina haaveillut yliopistosta, vaikka se tuntui itselleni täysin vieraalta ja mahdottomalta. Jossain vaiheessa opintoja ajatus muuttui täysin ja huomasin, että se onkin aivan mahdollinen vaihtoehto. Lisäksi jonkin verran paineita tuli vanhemmalta, joka piti itsestään selvänä korkeasti kouluttautumista.

Parilla äidillä opintojen jatkamiseen liittyi myös ympäristön paine ja muutamalla äidillä halu näyttää itselle ja muille onnistuvansa ja pärjäävänsä, pystyvänsä olemaan muutakin kuin äiti. Vaikka jotkut epäilivät aluksi omaa osaamistaan eikä kouluun meno ollut helppoa, niin periksi ei annettu: ei haluttu luovuttaa.

Virve: Milt se tuntu aloittaa opinnot ku olit ollu kotona?

N17: Ihan ensireaktio ku mä menin kouluun niin oli se et nyt mä lähen pois ku mä odotin siinä oven eessä. Et joo, ei täst tuu mitään et mä lähen pois. Et ei todellakaa, et mä oon niin tyhmä etten mä tuu koskaan pärjää noitten hikareitten joukossa mut sit mä aattelin et mun on pakko mennä koska emmä kehtaa sanoo äitille et mä muuten sit mennykää, et sit oli pakko mennä.

Virve: Oliko siin muit tämmösii taustavaikuttajia?

N17: Oli joo.

Virve: Koeksä et siin on ollu painetta?

N17: On joo, koska mul on joka puolelta aina tullu sellasta et no joo et sä nyt valitsit tän et sä nyt jätät työttömäks kouluttamattomaks lähiöäidiks.

Opintojen aloittaminen tai jatkaminen ei muutenkaan ollut ongelmattonta. Se koettiin monesti pakollisena ja se herätti ristiriitaisia tunteita eikä voinut olla vaikuttamatta opiskelumotivaatioon. Nuoret äidit olisivat halunneet olla kotona, mutta opiskeluja pidettiin kuitenkin tärkeänä.

Nyt kun pitäisi syksyllä lähteä siis takasin koulun penkille niin mä vähän vierastan ajatusta siitä, että vien lapsen hoitoon ja meen itse istuu ja pänttää kirjoja. Haluaisin vaan olla kotona ja hoitaa lasta itse. N21

Monet myös kertoivat kuulleensa kritiikkiä päätöksestään jatkaa opintoja, koska lapsi joutui suurimmalla osalla menemään hoitoon äidin opintojen takia. Kritisoijien mielestä

nuoren äidin olisikin pitänyt odottaa siihen asti, että lapsi on kolmevuotias, minkä ajatellaan kulttuurissamme olevan hyväksytty ikä lapsen päivähoidolle.

Virve: Miltä se sinusta tuntuu aloittaa kesän jälkeen koulu sinun ihana kunnolla? Odotatko sitä vai onko se sinusta enempi pakko?

N9: No se on vähän pakko.. et se on pakko.

Virve: Et mieluummin sä olisit sinä kotona?

N9: Nii mut emmä sinä periaattees halua heittää hyvää opiskeluaikaa hukkaa. Et kyl on aika moni kritisoinu sinä tai sellai syyttäny ku vie niin aikasin päiväkotiin et mikset sä oo kolme vuotta kotona. No se et mä haluun opiskella ja mennä töihin.

Lapsi oli myös syynä siirtää opintojen jatkamista, koska haluttiin kuitenkin nauttia niistä yhteisistä hetkistä kotona ja seurata lapsen kehitystä.

Kun aikaa oli mennyt n. puoli vuotta, aloin miettimään tulevaisuutta. Jatkaisinko opiskelujani vai menisinkö töihin, jos niitä saisin. Hain lapselle jo tarhapaikankin jonka hän olisi aloittanut tulevana syksynä, ollessaan 1-vuotias. Tulin kuitenkin katumapäälle. Halusin vielä viettää aikaa lapseni kanssa ja seurata kun hän kehittyy. Niinpä ajatukset tulevaisuuden töistä tai opiskelusta saivat siirtyä vielä toisen vuoden, kunnes lapsi olisi 2vuotta. N5

Syyt opiskeluihin näkyivät myös vahvasti nuorten äitien tulevaisuudensuunnitelmissa ja -haaveissa. Monilla lähitulevaisuuteen kuului valmistuminen ja opintojen jatkamista ja työelämään siirtymistä mietittiin. Perhe-elämä oli myös tulevaisuudessa ykköspaikalla ja useammat äidit toivoivat saavansa tulevaisuudessa lisää lapsia. Elämän toivottiin olevan rauhallista, tasapainoista ja onnellista yhdistettäessä äitiyttä jatko-opintoihin ja työelämään.

10.3 Suhde koulutukseen ja äitiyden tuoma muutos tyypittelevinä tekijöinä

Tarkastellessani koulutuksen merkitystä ja opintojen kiinnostavuutta huomasin niiden perusteella äitien jakaantuvan kahteen ryhmään: äidit, joille opinnoilla oli merkitystä jo ennen raskautta ja äidit, joille koulutuksen merkitys tuntui vähäisemmälle eikä opiskelut samalla tavalla kiinnostanut ennen raskautta kuin sen jälkeen. Raskaus ja äitiys toivat erilaisia muutoksia nuorten äitien ajatuksiin ja vaikutti muun muassa tulevaisuuden suunnitelmiin ja opiskelumotivaatioon. Näitä tekijöitä apuna käyttäen muodostin seitsemän erilaista opiskelijaäiti-tyyppiä: *Uraorientoitunut, Käytännön asioiden muuttajat, Vaihtajat, Kivikkoisen tien kulkijat, Velvollisuudesta opiskelevat, Kadonneen motivaation löytäjät ja Opiskelusta innostuneet*. Viiden äidin kertomuksista ei

opiskelujen merkitys ja äitiyden tuoma muutos ilmennyt niin, että heitä olisi voinut tyypitellä, joten olen tyypitellyt yhteensä 17 äitiä.

Uraorientoitunut (n=1), oli äiti jolle koulutus on aina ollut tärkeää ja sitä kautta myös hyvän ammatin saavuttaminen. Hänellä oli myös selkeät jatko-opinto- ja urasuunnitelmat. Opiskelumotivaatio olikin hyvä, koska tavoitteet olivat selkeät. Nuorena äidiksi tulon ei annettu vaikuttaa vaan opintoja oli jatkettu äitiyslomallakin. Lasta ei nähty esteeksi suunnitelmille, eikä hänen koettu muuttaneen koulutuksen merkitystä, jatko-opintosuunnitelmia tai opiskelumotivaatiota.

Mulle on aina ollut tärkeää opiskella ammatti. En halua enkä ole joutunut elämään sossun rahoilla. Miehelläni on myös ammatti ja hän nyt armeijassa. Hänenkin on tarkoitus jatkaa ammattikorkeassa. Olen itse henkilökohtaisesti sitä mieltä, että nuoret äidit eivät "pääse" opiskelemaan. Oma näkökantani on asiaan etteivät viitsi mennä. Tämä on kuitenkin vaan pieni prosentti mutta valitettava. Ei elämäänsä voi sossun rahoilla elää. Ja varsinkin kun on lapsia perheessä on hyvä, että talous on turvattu. On toki rankkaa opiskella pienen lapsen kanssa mutta opiskelehan aikuisetkin ihmiset. Ja nuorena sitä vielä jaksaa opiskella. Jokainen tekee tavallaan, mutta itse haluan toteuttaa urahaaveeni ja olla samalla äiti, vaikka se olisikin välillä raskasta. Eipähän tarvitse miettiä millä maksaa laskut ja mistä sitä rahaa nyt hakisi.

Käytäntöjen asioiden muuttajat (n=4) kokivat Uraorientoituneen tavoin koulutuksen tärkeäksi jo ennen lasten syntymää, ja koulutuksella itselläänkin oli merkitystä. Koulutus ei näyttäneenkään olevan äideille vain väline saavuttaa ammatti ja jatko-opiskeluoikeudet vaan opinnot pyrittiin suorittamaan hyvin. Yhteistä äideille oli sekin, että raskausajan vaikeuksista huolimatta opintoja ei keskeytetty vaan kevennettiin. Äitiys vaikutti myös opiskelujen käytännön asioihin: esimerkiksi opiskelumuoto muuttui ja opiskelupaikkakunta vaihtui. Jatko-opinto- ja urasuunnitelmia siirrettiin myös myöhemmäksi äitiyden myötä, toisin kuin Uraorientoinut teki. Itse suunnitelmien ei kuitenkaan ajateltu suuresti muuttuneen, mikä erotti heidät Vaihtajista. Äitiys myös vaikutti opiskelumotivaatioon ja ammatin saamisen tärkeys korostui entisestään. Äideillä elämä vaikutti sujuvan muutoksista huolimatta helpommin kuin Kivikkoisen tien kulkijoilla.

Oli mulle alusta asti tärkeää lasten kannalta kouluttautua hyvään ammattiin, vankentunu nyt kun on esikoinen nuorena saatu että tärkeä juttu opiskella. Mutta aiemmin jo mielessä hyvät paperit ja kunnan töihin perheen takia.

Vaihtajat (n=2) kokivat myös koulutuksen tärkeäksi ja opiskelut yleisesti kiinnostivat ennen raskauttakin. Opiskelualue ei kuitenkaan tuntunut täysin oikealle ja raskauden myötä opiskelut saatettiin keskeyttää. Raskautta ja tulevaa lasta ei kuitenkaan pidetty itsessään syynä opintojen keskeyttämiseen. Äitiys muutti kuitenkin tulevaisuuden suunnitelmia ja tärkeänä pidettiin sitä, että opintoja jatkettaisiin tai työhön mentäisiin vasta, kun lapsi on riittävän vanha. Molemmat Vaihtajista olivatkin tällä hetkellä lastensa kanssa kotona, ja heillä korostui selkeimmin kertomuksissaan lapsen ja perheen etusija opintoihin ja työelämään verrattuna.

*Virve: Millaisia ajatuksia sulla nyt sit on koulutuksesta, opiskeluista yms.? Koetko et onks suunnitelmat muuttuneet lasten myötä?
- Ei oikeestaan oo muuttunu yhtään. Ala vaan on vaihtunu aivan toiseen minne haluaisin lähteä.*

Kivikkoisen tien kulkijoita (n=2) yhdisti se, ettei kaikki mennytkään suunnitelmien mukaan. Koulutus koettiin tärkeäksi ennen ja jälkeen raskauden, mutta lapsi oli sekoittanut suunnitelmia. Opiskelut lapsen kanssa eivät sujuneet niin helposti kuin vielä raskausaikana ajateltiin ja opiskelu-aika koettiin hyvin raskaaksi. Myös muu elämäntilanne vaikutti ajatuksiin. Opinnot olivat Kivikkoisen tien kulkijoilla loppusuoralla ja opintojen päättymistä odotettiin jo innokkaasti. Haluttiin unohtaa opiskelut, saada ammatti ja päästä työelämään, mutta opintojen suorittamista niiden rankkuudesta huolimatta ei kaduttu: tavoite ajateltiin saavutetuksi.

Rankkaa on ollut mutta täysin mahdottomalta tuntunut on kohta vihdoin ohi. Mä todellakin olen melkein valmis. Kantapään kautta opin ettei äitiys todellakaan ole sitä että äiti on aina iloinen ja pullantuoksuinen. Äiti kaiken se kestää ja kärsii.

Velvollisuudesta opiskelevat (n=2) opiskelivat lukiossa, joka oli valittu, koska tarkkoja jatko-opintosuunnitelmia ei ollut. Koulutusta pidettiin tärkeänä ja ammatin saannin mahdollistajana, mutta itse opiskelu ei kauheasti kiinnostanut. Lapsi ei muuttanut koulutusta tärkeämmäksi. Raskausaikana haluttiin tehdä mahdollisimman paljon opintoja alta pois, mutta lapsen syntymän jälkeen opiskelut eivät olleet päällimmäisenä mielessä ja kiinnostus niitä kohtaan jopa väheni. Lukio kuitenkin haluttiin suorittaa loppuun, ja sen jälkeen jatkaa tulevaisuudessa opintoja kiinnostavalla alalla välittämättä koulutusasteesta. Opiskelumotivaation ajateltiin olevan myös vanhempana parempi, koska nyt opiskelulla oli vain välineellinen arvo ja se koettiin lähinnä velvollisuudeksi.

Virve: Miten sä kuvailisit sun omaa opiskelumotivaatiota?

- No se on aika olematon

Virve: Miten sä koet et se on olematon?

-No siis sillä tavalla ku ei yhtää kiinnostais mennä sinne tunneille muuta ku sen takia et mä oon päättäny et mä menen sen lukion loppuun ku mä oon tuhlannu siihen näin paljo aikaani

Virve: Koetsä et sua täl hetkel ei opiskelu kiinnostava vai luuleksä et se on ikään ku pysyvä?

-Tuntuu et nyt ei kiinnosta. Et ehkä sit myöhemmin ku on enemmän aikaa ja jaksaa keskittyä muihinki asioihin ku vaan siihen vauvaan.

Kadonneen motivaation löytäjien (n=2) elämäntilannetta ennen raskautta voisi kuvailla railakkaaksi. Velvollisuudesta opiskelijoiden tavoin koulutusta pidettiin tärkeänä, mutta opiskelut eivät kiinnostaneet. Opinnot olikin joko keskeytetty tai opiskeltiin alaa, joka ei kiinnostanut, ja jonka saattoi raskauden myötä lopettaa. Haaveissa ja ajatuksissa oli kuitenkin jo ennen raskautta opiskelut korkea asteella, eikä koulutusta nähty vain välinearvona, mikä taas heijastui Velvollisuudesta opiskelijoiden kertomuksista. Lapsen syntymän myötä löytyi motivaatiota saavuttaa omat tavoitteet: ensimmäisenä oli lukio-opintojen suorittaminen ja sen jälkeen jatko-opinnot.

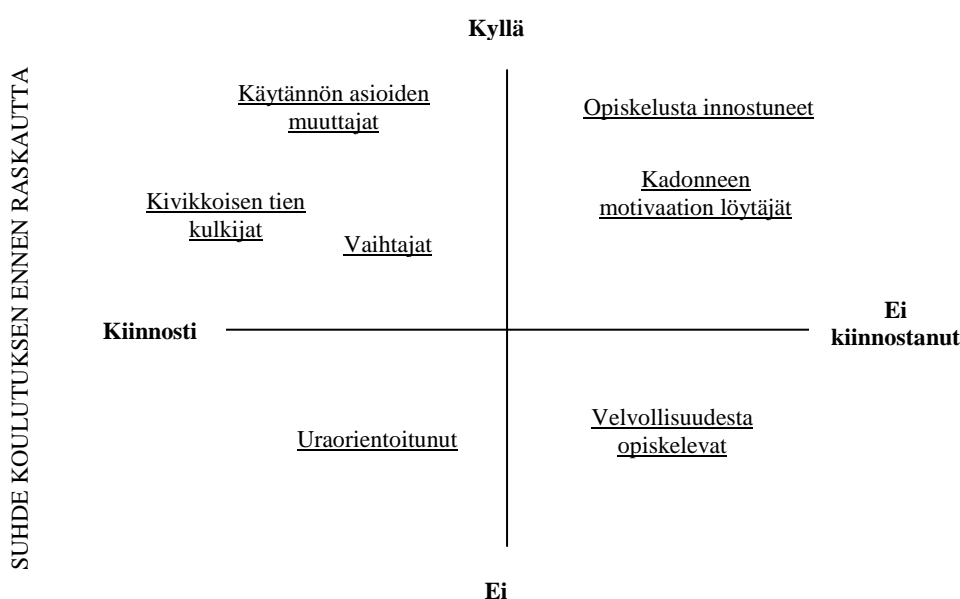
”Ennen raskautta opiskelut eivät olleet millään tavalla pääasia elämässäni. Keskityin lähinnä juhlimiseen ja hauskanpitoon. Raskaus pysäytti ja sitä kautta löytyi järki ja tahto opintoihin. Olin ehkä ”paremman” puutteessa ajatellut roikkuvani kyseisessä ammattikoulussa jos ei muutakaan tekemistä ilmaantuisi, mutta numerot olivat huonoja samoin motivaatio, eikä alakaan kiinnostava. Ennen raskautta ajattelin aina, että ”sitten joskus.....” mutta en tehnyt asioille järkevästi.” ”Olin aina pitänyt tavoitteenani suorittaa lukio tavalla tai toisella. Myös haaveet lukion jälkeisistä jatko-opinnoista oli aina olemassa.”

Opiskelusta innostuneilla (n=4) ei opiskelut ollut ykkösasiana elämässä. Työnteko ja nuoruudesta nauttiminen veivät tilaa ajatuksissa eikä koulutukselle annettu suurta painoarvoa, mikä erottaa heidät Velvollisuudesta opiskelevista ja Kadonneen motivaation löytäjistä. Raskaus kuitenkin pysäytti ja sai miettimään suhdetta koulutukseen uudelleen. Lapsen myötä koulutuksen merkitys kasvoi ja opiskeluista kiinnostuttiin ja innostuttiin. Opiskeluissa kannusti ajatus siitä, että opiskelu ei ole vain itseä varten, vaan kouluttautumalla pystyy turvaamaan paremmin lapsensa taloudellisen tilanteen ja sen myötä koko hyvinvoinnin. Opiskelusta innostuneilla motivaatio vaikutti eniten kasvaneen ja äitiyden tuoma muutos koulutuksen merkitykseen oli suurin. Heistä myös kolme palasi opiskelemaan tai aloitti opinnot äitinä.

Toisaalta rakastan opiskelua nykyään. Olen kiinnostunut koulun käynnistä ja se on minulle uusi asia. Yläasteen ajan menin ja tein asioita jotka sattuivat kiinnostamaan, eikä koulu todellakaan kuulunut siinä vaiheessa top-10 listalle. On jännä huomata, kuinka paljon motivaatio ja kiinnostus koulun suhteen on muuttunut lapsen myötä. Haluan saada ammatin, haluan oppia ja haluan päästä töihin. Haluan kaiken sen itseni ja perheeni vuoksi.

Kuviossa 8 nähdään miten opiskelijaäiti-tyypit sijoittuvat suhteessa toisiinsa, sekä millainen suhde on koulutuksen kiinnostavuuteen ja kuinka äitiys vaikutti. Käytännön asioiden muuttajat, Kivikkoisen tien kulkijat ja Vaihtajat olivat muuttuneita äitiyden myötä, mutta koulutuksen kiinnostavuus ei ollut muuttunut. Eroja kuitenkin heidän välillään ilmeni. Kivikkoisen tien kulkijoilla päämääränä oli suorittaa opinnot vain loppuun, kun taas Käytännön asioiden muuttajilla siintelivät mielessä työllistymisen lisäksi myös mahdolliset jatko-opinnot. Vaihtajat halusivat keskittyä eniten perheeseen eikä opintojen suorittamisella ja työelämään pääsyllä ollut niin kiirettä.

ÄITIYS VAIKUTTI SUUNNITELMIIN JA/TAI PARANSI OPISKELUMOTIVAATIOTA

Kuvio 8. Opiskelijaäiti-tyypit jaoteltuna koulutuksen kiinnostavuuden ja äitiyden muutoksen mukaan

Erona edellisiin äitityyppeihin Kadonneen motivaation löytäjillä ja Koulutuksesta innostuneilla oli, että kiinnostus koulutukseen oli kasvanut äitiyden myötä, vaikka äitiys olikin vaikuttanut suunnitelmiin. Toisistaan heidät erotti selkeästi se, että Kadonneen motivaation löytäjillä oli koulutuksellisia tavoitteita ollut jo ennenkin äitiyttä, kun taas Koulutuksesta innostuneilla ei ollut. Velvollisuudesta opiskelevilla äitiys ei ollut

lisännyt motivaatiota eikä vaikuttanut suunnitelmiin, mikä oli yhteistä Uraorientoituneen kanssa. Heidät erotti kuitenkin toisistaan suhde koulutuksen kiinnostavuuteen ja koulutukselliset tavoitteet. Uraorientoitunut tähtäsi korkea-asteen koulutukseen, kun taas Velvollisuudesta opiskelevilla tärkeämpää oli koulutuksen mielekkyys eikä taso.

Niemelä (2005, 182–183; 189–190) jakoi tutkimuksensa äidit koulutukseen välineellisesti suhtautuviin ja koulutukseen tavoitteellisemmin suhtautuviin. Omassa tutkimuksessani äidit jakautuivat myös näihin suhtautumistapoihin ja osalle opiskelut olivat vain ammatin hankkimista varten kuin toisilla itsensä kehittäminen korostui. Koulutus liitettiin kuitenkin vahvasti työelämään, mikä on yleistä myös muilla suomalaisilla nuorilla. Näin ollen tutkimukseni äidit eivät näyttäisikään eroavan ikäisistään, vaikka ovatkin äitejä.

Äitiys oli kuitenkin tuonut muutoksia koulutuksen merkitykseen ja siihen, kuinka kiinnostavana asiana koulutusta pidettiin. Suurimmalla osalla äideistä koulutuksesta oli äitiyden myötä tullut tärkeämpää, minkä myös Zachry (2005) totesi omassa tutkimuksessaan. Erona hänen tutkimuksensa äiteihin oli kuitenkin sen, etteivät tutkimukseni äidit keskeyttäneet koulutusta kuin väliaikaisesti.

10.4 Yhteenveto: Erilaiset koulutuspolut tutkintoihin ja ammatteihin

Koulutuksen merkitys näyttäytyi vahvasti nuorten äitien kertomuksissa ja äitiys toi siihen oman lisävärinsä. Opintoja ei haluttu kokonaan keskeyttää raskauden myötä, vaan elämäntilanteen mukaan palattiin takaisin suunnistaen kohti jatko-opintoja ja työelämää.

Keskeyttäminen koski jollakin muotoa tutkimuksessani 15 äitiä, jotka opiskelivat ammatillisissa oppilaitoksissa, lukioissa ja suorittivat kaksoistutkintoa. Myös opintojen vaihe raskaaksi tullessa vaihteli äideillä: oli ensimmäisen vuoden opiskelijoista viimeisen vuoden opiskelijoihin. Enemmistö äideistä keskeytti opiskelunsa äitiyslomalle jäämiseen, mutta viisi äideistä keskeytti jo aiemmin syynään terveydelliset syyt, väärä opiskeluala tai muu syy. Kaksi äideistä jatkoi niin pian lapsen synnyttyä opintojaan, ettei kunnollista katkosta ollut. Myös kahdella muulla äidillä opiskelut

jatkuivat kolmen kuukauden kuluessa lapsen syntymästä. Näille äideille yhteistä olikin jäljellä olevien opintojen vähäinen määrä tai mahdollisuus aloittaa osittain opiskelut. Toiset äidit viettivät kotona kuudesta kuukaudesta kolmeen vuoteen ennen opintojen jatkamista. Kolme äideistä oli parasta aikaakin kotona. Suurin osa opiskelijoista palasi jatkamaan vanhoja opintojaan, mutta neljällä äidillä suunnitelmat muuttuivat katkoksen aikana. Opintojen keskeyttäminen olikin äideillä enemmän Rinteen ja Kivirauman (2003, 49) mainitsemaa pysähdys- ja vaihto-toimintaa kuin putoamista koulutusmarkkinoilta kokonaan, mikä oli erilaista kuin monissa kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu (ks. esim. Fergusson & Woodward 2000; Luster & Haddow 2005).

Tutkimukseni äitien halulle aloittaa ja jatkaa opintoja löytyi neljä syytä: 1) ammatin hankkiminen ja opintojen loppuun saattaminen, 2) halu saada omaa aikaa, 3) halu toteuttaa omat haaveet sekä 4) halu todistaa muille selviävänsä opinnoista. Nämä syyt eivät olleet toisiaan poissulkevia, vaan yksi äiti saattoi käyttää useampaa syistä perusteluna. Päätös opintojen aloittamisesta ei kuitenkaan ollut selkeistä syistä huolimatta helppo, vaan siihen liittyi ristiriitaisia tunteita: olisi haluttu olla kotona lapsen kanssa, mutta myös opiskella ja usko omaan osaamiseensa horjui eikä muiden kritiikin kohtaaminen ollut aina helppoa. Opiskelu koettiin osittain pakoksi ja sen vuoksi päätös aloittaa tai jatkaa vei voiton. Opinnot myös liittyivät vahvasti äitien tulevaisuuden suunnitelmiin.

Koulutuksen merkityksen ja opintojen kiinnostavuuden perusteella äidit jakaantuivat kahteen ryhmään ennen raskautta: äidit, joille opinnoilla oli merkitystä ja äidit, joita opiskelut eivät juuri kiinnostaneet. Raskaus ja äitiys toivat muutoksia äitien ajatuksiin ja vaikuttivat muun muassa tulevaisuuden suunnitelmiin ja opiskelumotivaatioon. Näitä tekijöitä apuna käyttäen muodostui seitsemän erilaista opiskelijaäitiä-tyyppiä: *Uraorientoitunut*, *Käytännön asioiden muuttajat*, *Vaihtajat*, *Kivikkoisen tien kulkijat*, *Velvollisuudesta opiskelevat*, *Kadonneen motivaation löytäjät* ja *Opiskelusta innostuneet*. Viiden äidin kertomuksista ei opiskelujen merkitys ja äitiyden tuoma muutos ilmennyt joten tyyppiteltyjä äitejä on 17. Uraorientoitunutta (n=1), Käytännön asioiden muuttajia (n=4), Vaihtajia (n=2) ja Kivikkoisen tien kulkijoita (n=2) yhdisti opintojen kiinnostavuus jo ennen raskautta. Äitiys toi muutoksia kaikkien muiden paitsi Uraorientoituneen suunnitelmiin ja/tai opiskelumotivaatioon. Velvollisuudesta

opiskelevat (n=2), Kadonneen motivaation löytäjät (n=2) ja Opiskelusta innostuneet (n=4) taas kuuluivat ryhmään, joille ennen raskautta muu elämä oli opiskelua tärkeämpää. Raskauden myötä ajatukset kuitenkin muuttuivat Kadonneen motivaation löytäjillä, jotka halusivat toteuttaa haaveissa olleet korkea-asteen opinnot ja Opiskeluista innostuneilla, joilla koulutuksen kiinnostavuus oli eniten kasvanut.

11 POHDINTAA

Pitkä matka on jo kuljettuna tutkimusprosessissa, ja tässä viimeisessä luvussa tarkoitukseni on pohtia tutkimustani. Aloitan sen pohtimalla tutkimustuloksia ja niiden merkitystä myös laajemmassa kontekstissa. Sen jälkeen kerron tutkimuksen teon aikana heränneistä jatkotutkimusideoista, jonka jälkeen vuorossa on tutkimukseni arviointia luotettavuuden ja eettisyyden näkökulmasta. Loppuun olen halunnut kirjoittaa vielä päätössanat tutkimusprosessilleni.

11.1 Johtopäätökset

Nuorten äitien kertomuksista kuvastui halu onnistua. Monet heistä olivat joutuneet kohtaamaan ennakkoluuloja ja käsittelemään vaikeitakin tunteita matkalla äitiyteen ja äiteinä. Tarve olla hyvä äiti näkyi, ja lapsi ja perhe asetettiin opintojen edelle. Arki oli kiireistä ja välillä raskastakin, mutta periksi ei annettu. Katvalan (2001) löytämä suomalaisen äitiyden määritelmä voimakas, täydellinen ja pystyvä äiti kuvastui, ja nuoret äiditkin näyttäytyivät samanlaisina äiteinä kuin vanhemmat äidit. Ikä ei erotellut, vaan äitiys yhdisti. Onko siis tarpeellista puhua nuorista äideistä, jos he kuitenkin ovat samanlaisia äitejä kuin kaikki toisetkin äidit? Lisääkö määritelmä nuori vain ihmisten ennakkoluuloisuutta ja nuorten äitien tarvetta todistaa, ettei opintojen ja äitiyden yhdistäminen ole mahdotonta? Olisiko se helpompaa, jos saisi vain olla äiti, koska äiteinä tutkimukseni nuoret äidit itsestään puhuivat?

Perheen merkitys korostui nuorten äitien puheesta ja läheisten tuki oli heille korvaamaton. Ilman kumppania, perhettä ja ystäviä ei opiskelujen yhdistäminen äitiyteen olisi ollut mahdollista. Käytännön avun lisäksi näin korostuikin henkinen puoli, mikä monesti saattaa suorituksia mittaavassa yhteiskunnassa unohtua. Pyrkimys olla voimakas, täydellinen ja pystyvä äiti yhdessä koulutusvelvollisuuden kanssa voi johtaa siihen, ettei äiti vain yksinkertaisesti jaksaa enempää. Äidit itse sijoittavat koulutuksen kakkosijalle perheen jälkeen, mutta ovat koulutuksen takia valmiita uhraamaan omaa hyvinvointiaan. Onko kuitenkaan yksilön tai yhteiskunnan etu parikymppinen nuori nainen, joka on väsynyt, masentunut ja tuntee epäonnistuneensa, kun ei pystyntykään olemaan täydellinen äiti ja opiskelija?

Eikö nuorille äideille voisi koulutusvelvollisuudesta huolimatta antaa aikaa nauttia äitinä olosta? Miksi vain vanhemmat, opintonsa jo päättäneet, äidit olisivat enemmän oikeutettuja siihen? Nuoria äitejä kuitenkin opiskelut kiinnostavat ja heillä on erilaisia koulutus- ja uratavoitteita, eikä koulutuksen merkityskään vähene äitiyden myötä vain pikemmin päinvastoin: se kasvaa ja opinnot kiinnostavat enemmän. Koulutuksen avulla saavutetaan ammatti ja sen avulla uskotaan pystyvän mahdollistamaan turvatumpi elämä lapselle, jollei muuten niin ainakin taloudellisesti. Keskeyttäminenkään ei näyttäisi jäävän kokonaan koulutuksesta putoamiseksi, mikä on kansainvälisesti todettu ongelmaksi. Suomalaiset nuoret äidit siis eroavat ajatuksiltaan esimerkiksi yhdysvaltalaisista tai uusseelantilaisista nuorista äideistä, joten huolta ei pitäisi olla. Mihin siis on kiire?

Toisaalta nuoret äidit haluavat myös itse opiskella, ja siihen heillä tulisi myös olla oikeus. Tutkinnon ja ammatin saannin lisäksi nuoret haluavat opiskeluista omaa aikaa. He eivät halua olla vain äitejä vaan toivoisivat ihmisten näkevät heidät enemmän ihmisinä kuin tiukkojen määritelmien edustajina. Äitiys nuorena ei saisikaan olla leima vaan nuorten omia mielipiteitä tulisi kuunnella ja kunnioittaa. He ovat yksilöitä, vaikka yhdistäviä tekijöitä löytyy ja näin heille tulisi tarjota yksilöllisiä mahdollisuuksia itsensä toteuttamiseen yhdistäessään äitiyttä ja opintoja.

Oppilaitoksen ja opinto-ohjauksen rooli äitiyden ja toisen asteen koulutuksen yhdistämisessä oli merkittävä. Opettajat ja opinto-ohjaajat osallistuivat ohjaukseen ja heidän positiivinen ja ymmärtävä suhtautumisensa auttoi äitejä olemaan niin opiskelijoita kuin äitejäkin. Toisen asteen opetussuunnitelmien perusteissa on määritelty nuorten äitienkin oikeudeksi saada ohjausta opinnoissaan. Asetetut tavoitteet ovat valtakunnallisia, mutta oman tutkimukseni äitien ohjauskokemukset kuitenkin vaihtelivat. Eikö ohjaus ollutkaan samanlaista vai johtuiko ero äideistä itsestään?

Opetussuunnitelman tavoitteet kuitenkin tuntuivat täyttyvän ja nuoret saivat tukea opintojen eri vaiheissa, niin raskaana ollessaan kuin äiteinäkin, ja heitä autettiin elämään liittyvissä ongelmissa kehittäen heidän valmiuksiaan tehdä koulutukseen liittyviä päätöksiä. Oppilaitokset eivät sammuttaneet nuorten äitien opiskeluintoa, vaan pikemminkin rohkaisivat ja kannustivat pyrkimään eteenpäin. Kehittämistä kuitenkin löytyy eikä pidä tuudittautua liialliseen hyvän olon tunteeseen. Oppilaitosten

henkilökunnan asenteissa on vielä pääsääntöisesti hyvistä kokemuksista huolimatta parantamisen varaa, eikä äiteihin tulisi suhtautua väheksyen, vaikka voimavaroista oltaisiinkin huolissaan. Aina ohjausta ei ollut saatu, ja äidit itse korostivat erilaisten koulutusmahdollisuuksien tarjoamista tuen ja kannustuksen lisäksi.

Suomalainen koulutusjärjestelmä tarjoaa monenlaisia mahdollisuuksia nuorille äideille yhdistää toisen asteen opinnot äitiyteen, eikä meillä ole Yhdysvaltojen tapaan erillisiä kouluja nuorille äideille. Meillä ei ole myös erityisiä tukiohjelmiä, joilla pyrittäisiin tukemaan nuorten äitien opiskelua. Toisaalta oman tutkimukseni valossa ei erillisille tukiohjelmille ollut tarvetta. Ammattitaitoinen toisen asteen henkilökunta piti opiskelijoista huolta, mutta entä ne äidit, jotka eivät ole opintojen piirissä? Kuka heistä pitää huolta? Olisiko Suomessa kuitenkin kysyntää ja tarvetta uudelleen käynnistää mahdollisuus koulutukseen yksinhuoltajille, ja miksei muillekin erityisessä asemassa oleville, niin kuin ESR-projekti Helsingin yksinhuoltajien etäopiskeluryhmä, joka toteutettiin vuosina 2001–2004 (ESR-tietopalvelu). Toisaalta voidaan pohtia mikä on yhteiskunnan rooli koulutuksessa, ja missä menee raja yksilön omasta vastuusta? Riittääkö se, jos tarjotaan mahdollisuuksia vai pitäisikö pyrkiä tekemään vielä enemmän töitä sen eteen, että kaikki koulutuksen keskeyttäneet ja koulutuksesta pudonneet palaisivat opintojen pariin tai työllistyisivät? Onko pelko syrjäytymisestä niin voimakas?

Yhteiskunnan roolia opintojen mahdollistaja ja toisaalta myös estäjänä on hyvä miettiä. Nuoret äidit saivat yhteiskunnalta erilaisia tuki- ja päivärahoja, mutta riittävätkö ne elämiseen, jos lapsen hoidon ja opintojen lisäksi ei pysty eikä jaksakaan enää työskennellä? Mies kävi monella työssä ja näin perheen taloudellinen asema oli parempi kuin yksinhuoltajilla. Eräs äideistä myös kommentoi, että työttömänä taloudellinen tilanne olisi parempi kuin opiskelijana. Mia Hakovirta (2006, 131) totesikin tutkiessaan yksinhuoltajien työssäkäyntiä, etteivät sosiaaliturvan ja palkkatulojen muodostamien kannustinloukkujen purkamiseksi tehdyt toimenpiteet ole poistaneet ongelmia. Edelleenkin löytyy erilaisia kannustinloukkuja, jotka vaikuttavat myös opiskelun ja äitiyden yhdistämiseen.

Opintotuki voitaneen ajatella nuoren äidin palkkatuloksia ja opiskelu rinnastaa työn tekoon. Herääkin kysymys tulisiko yhteiskunnan kannustaa nuoria äitejä enemmän

opiskelemaan korottamalla esimerkiksi opintotuen määrää. Päätöstähän ei Leena Rauhalan 25.9.2009 tekemästä talousarvioaloitteesta: ”Määrärahan osoittaminen opintotuen huoltajakorotukseen” ole tehty, vaan asia on valtiovarainvaliokunnan käsittelyssä (Eduskunta). Kuitenkin vuonna 2005 tehdyn perhebarometrin mukaan nuorena perheellistyneet naiset näkivät parhaina yhteiskunnallisina toimenpiteinä, joilla edistettäisiin perheellistymistä ja lapsiperheiden hyvinvointia, vähimmäismääräisen äitiyspäivärahan korottamisen työttömien peruspäivärahan suuruiseksi, lapsilisän korottamisen sekä opintotuen lapsikorotuksen (Paaajaniemi 2005, 83). Tanskassa nuorille äideille maksetaan kaksinkertaista opintotukea (Knutsen & Valle 2006), joten voitaisiinko meilläkin ottaa mallia toisesta Pohjoismaasta ja korottaa tukea kunnolla? Toinen asia, johon olisi syytä paneutua, on aikuislukioissa opiskelevien opintotuki. Tällä hetkellä sellaista ei ole, koska päätoimisuuden vaatimus ei täyty. Voitaisiinko tässä joustaa nuorten äitien kohdalla ja mahdollistaa näin heille taloudellisesti kannattava vaihtoehto muiden vaihtoehtojen ohien?

Suomalaisessa yhteiskunnassa päivähoitojärjestelmä on kehittynyt, mikä auttaa myös nuoria äitejä äitiyden ja toisen asteen opintojen yhdistämisessä. Se tasa-arvoistaa naisia ja miehiä eivätkä, naiset ole enää niin sidoksissa lastenhoitoon kuin joskus aikaisempien sukupolvien aikana. Suomalaisessa yhteiskunnassa ammatit ovat kuitenkin vielä kovin sukupuolittuneita, eivätkä naisten uramahdollisuudet ole kaikilla aloilla samankaltaisia kuin miehillä. Onneksi rajoja rikkovia esimerkkejä kuitenkin löytyy. Nuori äitiyskään ei ole este, vaan perheen ja lapsen hyvinvoinnin ehdolla voi nainen luoda uraa ja päästä korkeaan asemaan. Katsokaa vaikka työministeri Anni Sinnemäkeä – nuorta äitiä!

11.2 Jatkotutkimushaasteet

Tutkimuksessani olen tarkastellut nuorten äitien ajatuksia ja kokemuksia nykyhetkessä, mikä on ollut yleistä myös muissa suomalaisissa varhaisesta äitiydestä ja nuorista äideistä tehdyissä opinnäytetöissä. Mielenkiintoista olisikin tutkia sitä, millainen on nuorten äitien elämä tulevaisuudessa ja miten äitiys nuorena on vaikuttanut myöhemmin elämäntulkkuun Suomessa, koska vastaavanlaisia tutkimuksia on tehty vain ulkomailla (esim. Furstenberg ym. 1987; SmithBattle 2005). Ovatko nuoret äidit suorittaneet opiskelunsa loppuun ja millaisiin työtehtäviin nuoret äidit ovat sijoittuneet? Ovatko haaveet ja toiveet toteutuneet vai onko äitiys ollut esteenä nuorten äitien toteuttaessa

itseään vanhemmalla iällä? Mielenkiintoista olisi myös saada historiallista näkökulmaa varhaiseen äitiyteen, ja esimerkiksi vertailla varhaista äitiyttä nykypäivänä ja vuosia sitten, jolloin koulutusjärjestelmämme oli erilainen eikä koulutus näytellyt vielä niin suurta roolia nuorten työllistymisessä ja jatko-opinnoissa.

Omaa tutkimustani olisi myös mukava jatkaa. Tahtoisin kuulla ja tutkia mitä äideille kuuluu nykyhetkessä, koska pro graduni valmistuessa aineiston keruusta on kulunut vuosi. Monilla äideillä elämäntilanne on varmasti muuttunut, koska useat äideistä olivat lopettelemassa opintojaan, ja toisaalta monet olivat juuri aloittaneet opiskelunsa. Mielenkiintoista olisikin kuulla onko työelämä vai jatko-opinnot kutsuneet ja toisaalta, ovatko opiskelu- ja ohjauskokemukset muuttuneet opiskeluajan myötä: löytyykö edelleen motivaatiota, tukea ja apua vai onko opiskeluista tullut työläämpää ja oma opiskelumotivaatio laskenut. Näin saataisiin myös pitkäaikaistutkimuksella paremmin selkoa kuinka opintojen vaihe vaikuttaa äitiyden ja opiskelun yhdistämiseen.

Muutama tutkimukseni äideistä oli jo suorittamassa toista tutkintoa toisella asteella tai jatkanut eteenpäin ammattikorkeakouluun. Mielenkiintoista olisikin tutkia opintojen jatkamista ja nuorta äitiyttä tarkemmin: millaista on opintojen ja äitiyden yhdistäminen korkea-asteella ja tuovatko korkea-asteen opinnot uusia haasteita, mahdollisuuksia ja erilaisia ohjauskokemuksia. Tutkimusta voisi myös laajentaa koskemaan kaikkia opiskelevia äitejä, ei vain nuoria äitejä, koska yhteiskunnassamme päättäjien taholta nuoriin aikuisiin kohdistuu ristiriitaiset odotukset: pitäisi valmistua nopeasti ja siirtyä työelämään nuorena, mutta pitäisi myös perustaa perhe nuorempana. Miten tämä on mahdollista ja millaisia tukimuotoja yhteiskunta ja oppilaitokset tarjoavat?

Nuoria äitejä ja äitejä ylipäänsäkin tutkittaessa esiin nousee ajatus myös isistä. Mielenkiintoista olisi kuulla nuorten isien elämästä ja siitä, millä tavoin isäksi tulo on vaikuttanut heidän elämässään. Nuorten isien tutkimus on ollut selkeästi vähäisempää kuin nuorten äitien. Aiemmin heitä on tutkittu lähinnä vain nuorten äitien ohessa (esim. Phoenix 1991), mutta nykyään myös ainoastaan nuoriin isiin keskittyvää tutkimusta tehdään (esim. Speak 2006; Parra-Cardona, Sharp & Wampler 2008).

Suomessa isien tutkimus ylipäänsä on kuitenkin melko vähäistä ja siitäkin syystä olisi tärkeää saada myös nuorten miesten näkökulmaa esiin. Myös koulutuksen näkökulmasta tarkasteltuna nuoret isät olisivat oiva tutkimuskohde. Kokevatko nuoret

miehet koulutuksen merkityksen kasvaneen isyyden myötä ja toisaalta, miten nuoret isät huomioidaan ohjauksen osalta. Kannustetaanko nuoria miehiä oppilaitoksen puolesta isyyteen vai saavatko nuoret naiset konkreettisemmän huomion kasvavan vatsansa myötä? Entä suorittavatko nuoret isät opiskelunsa loppuun vai jäävätkö opiskelut lapsen myötä kesken isien siirtyessä palkkatyöhön?

Myös oppilaitoksen näkökulmasta voitaisiin tutkia varhaista äitiyttä ja opintojen yhdistämistä. Yhdysvaltalaisen tutkijan Lee Smith-Battlen (2007) mielestä hänen saamansa tulokset viittasivat siihen, ettei ammattilaisilla ole mahdollisuuksia edistää nuorten äitien opiskelutavoitteita ja heidän pitkän aikavälin menestystä. Millainen tilanne meillä Suomessa on? Tulisiko opinto-ohjaajille ja opettajille järjestää aiheeseen liittyvää koulusta vai kokevatko ammattilaiset meillä oman ammattitaitonsa riittävän myös erilaisissa elämäntilanteissa olevien nuorten opiskelijoiden ohjaamiseen? Mielenkiintoista olisi myös tutkia opetusalan ammattilaisten käsityksiä, asenteita ja huolenaiheita nuorista äideistä Suomessa ja verrata niitä esimerkiksi Yhdysvalloissa saatuihin tuloksiin (ks. Wright & Davis 2008).

Muiden erityisryhmien osalta tutkimusta opintojen ja toisen asteen yhdistämisestä voitaisiin myös tehdä, ja toisaalta sitä Suomessa onkin tehty huomattavasti enemmän kuin nuorista äideistä ja isistä. Maahanmuuttajatutkimukset ovat yleistyneet nykypäivänä ja syrjäytymisuhan alla olevia nuoria ovat tutkineet väitöskirjoissaan muun muassa Ritva Kuula (2000) ja Katja Komonen (2001). Nuorten koulutusasenteita voitaisiin myös tutkia enemmän, vaikka Suomessa tehdäänkin jo vuosittaiset Nuorisobarometrit. Nuorten tutkiminen on kuitenkin tärkeää, koska kuten sanonta kuuluu: nuorissa on tulevaisuus.

11.3 Tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä

Tutkimuksen teossa on tärkeää pohtia myös tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä sekä tutkijan tekemiä ratkaisuja. Eskola ja Suoranta (2003, 210) korostavat, että laadullisessa tutkimuksessa arvioinnissa on koko tutkimusprosessi ja lähtökohtana tulisi olla tutkijan avoin subjektiviteetti. Tutkija onkin heidän mielestään tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Olen omassa raportissani jo monin paikoin pohtinut luotettavuutta ja eettisyyttä sekä perustellut tekemiäni ratkaisuja. Pysin nyt kuitenkin hieman tarkemmin

pohtimaan tutkimukseni luotettavuutta, eettisyyttä ja perustelemaan valintoja tarkastellen niitä myös kriittisesti.

Lincoln ja Cuba (1985, 290–301) esittävät, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuden osatekijät ovat samat kuin muissakin tutkimuksissa - totuusarvo, sovellettavuus, pysyvyys ja neutraalisuus Niiden arviointikriteereistä vain käydään keskustelua. Eskola ja Suoraranta (2003, 211) kertovat kuinka on esitetty mielipiteitä, etteivät kvantitatiivisen tutkimuksen arvioinnissa käytetyt reliabiliteetti ja validiteetti perinteisesti ymmärrettyinä sovellu kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden perusteiksi. Niitä kuitenkin näkee myös sovellettavan kvalitatiivisessa tutkimuksessa ja luotettavuuden osatekijöitä arvioitaessa kriteerinä ovat sisäinen validiteetti, ulkoinen validiteetti, reliabiliteetti ja objektiivisuus (Lincoln ja Cuba 1985, 290–301). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskeisinä määritteinä voidaan pitää myös uskottavuutta, siirrettävyyttä, varmuutta ja vahvistettavuutta (Lincoln & Guba 1985, 301–327; Eskola & Suoranta 2003, 211–212), joita itse käytän seuraavaksi pohtiessani tutkimukseni luotettavuutta.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa totuusarvoa voidaan mitata sisäisellä validiteetilla, jota voidaan kutsua uskottavuudeksi (*credibility*) (Lincoln & Cuba 1985, 294–296; 301). Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, miten tutkittavien ja tutkijan omat käsitykset ja tulkinnat vastaavat toisiaan. Tämä ei Eskolan ja Suorannan mielestään kuitenkaan tarkoita, että tutkimuksen tulkinnat tulisi viedä tutkittavien arvioitaviksi, koska tutkittavat voivat olla sokeita tarkastelemaan omia kokemuksiaan tai tilannettaan. (Eskola & Suoranta 2003, 211.) Omassa tutkimuksessani en lähettänyt tulkintojani tutkittavieni luettavaksi ennen raporttini julkaisua, mutta raportin kirjoittamiseen on varmasti vaikuttanut se tieto, että tutkimukseeni osallistuneista nuorista äideistä moni halusi valmiin työni luettavakseen. Olen näin ollen joutunut pohtimaan tulkintaani tarkkaan ja miettimään ilmaisumuotoa, koska en ole halunnut omilla tulkinnoillani pahoittaa kenenkään äidin mieltä. Tämän vuoksi olen myös jättänyt vahingolliseksi katsomiani tietoja kertomatta pyrkien rehelliseen kuvaukseen ja tulkintaan.

Sovellettavuuden kriteerinä puolestaan voidaan pitää siirrettävyyttä (*transferability*), mikä viittaa siihen, miten hyvin tutkimustulokset on siirrettävissä toiseen kontekstiin. Siirrettävyys onkin Lincolnin ja Cuban mielestä yhteydessä ulkoiseen validiteettiin,

yleistettävyyteen, mitä heidän mielestään ei kuitenkaan tulisi käyttää kvalitatiivisessa tutkimuksessa. (Lincoln & Cuba, 1985, 291–292; 296–298.) He myös täsmentävät (1985, 316), ettei tutkija yksin voi tehdä johtopäätöksiä tulosten siirrettävyydestä, vaan tutkijan tulee kuvata tutkittavat ja heidän toimintaympäristönsä, jotta lukijat voivat pohtia tutkimuksen sovellettavuutta eri konteksteihin (ks. myös Tynjälä 1991, 390.)

Tutkimukseni kertoo tiettyjen äitien kokemuksista. Heidän taustojaan ja elinympäristöään olen pyrkinyt kuvaamaan mahdollisimman tarkasti huolehtien samalla anonymiteetin säilymisestä. Tutkimalla joitain toisia äitejä olisivat saadut tulokset voineet olla erilaisia. Tulosteni siirrettävyyteen vaikuttaa sekin, että tutkimukseen osallistui niin sanottuja aktiivisia äitejä, jotka menestyivät ja selviytyivät elämässään hyvin. Heikosti menestyviä ja niitä keitä koulutus ei kiinnosta oli vaikeampi tavoittaa, koska heitä ei kenties kiinnostanut osallistua tämänkaltaisiin tutkimuksiin, jossa pääpaino oli heitä kiinnostamattomassa asiassa. Tutkimukseni tulokset saattavatkin antaa liian positiivisen kuvan varhaisen äitiyden ja koulutuksen yhteen liittämistä. Uskoisin, ettei todellisuus ole kaikkien nuorten äitien kohdalla ihan niin ruusuinen kuin tutkittavillani, mikä oli syytä muistaa tehtäessä yleistyksiä tulkinnoista.

Varmuudella (*dependability*), jonka vastineena voidaan pitää reliabiliteettia ja joka mittaa tutkimuksen pysyvyyttä, viitataan niihin epävarmuustekijöihin, joiden on ajateltu heikentävän luotettavuutta (Lincoln & Cuba 1985, 298–299; 316–318). Tynjälä (1990, 391) nimittää varmuutta tutkimustilanteen arvioinniksi ja tutkijan tulisi huomioida erilaiset ulkoiset vaihtelua aiheuttavat tekijät, mutta myös tutkimuksesta ja ilmiöstä itsestään johtuvat tekijät. Eskola ja Suoranta (2003, 212) puolestaan toteavat, että tutkimuksen varmuutta voidaan lisätä huomioimalla tutkijan omat ennako-oletukset, ja olenkin miettinyt omaa suhdettani tutkittaviini, ennakoajatuksiani ja tekemiäni valintoja ja rajauksia sekä niiden vaikutusta tutkimukseeni.

Olen tehnyt tutkimustani kriittisellä otteella ja tiedostanut haluni välittää myös erilaista, positiivisempaa kuvaa nuorista äideistä. En ole itse nuori äiti, joten sillä tavoin aihe ei ole henkilökohtainen, mutta olen kuitenkin tavannut jo ennen tutkimukseni tekoa nuoria äitejä, joilla elämässä asiat ovat järjestyneet lapsesta huolimatta hyvin ja samanlaisiin tuloksiin myös monissa pro gradu -tutkielmissa on päädytty. Päätöstäni jättää haastateltavien etsiminen ensikodeista pois voisikin kritisoida halullani antaa

tarkoituksella kaunisteltu kuvan nuorista äideistä. Omassa tutkimuksessani nuorten äitien taustat ja elämäntilanteet olivat kuitenkin hyvin erilaisia ja tutkimukseen osallistuneilla oli itsellään kokemuksia muun muassa ensi- ja turvakodeista sekä erilaisista yhteiskunnan tukimuodoista. Lähetin myös ensikoteihin aineistonkeruulmoitukseni, joten mielestäni näin tuli huomioiduksi myös se, ettei nuorten äitien elämä ole ongelmaton. Koin myös tärkeäksi tuoda esille niidenkin äitien kokemuksia, jotka selviävät ilman ensi- ja turvakotien kaltaisia tukimuotoja, ja haastatteleamalla vain ensikodeissa asuvia aineistoni ei olisi mielestäni ollut niin kattava kuin se nyt on.

Jätin pois myös kysymyksen vanhempien koulutustaustasta, mitä monissa nuorten koulutukseen ja nuoriin äiteihin liittyvissä tutkimuksissa pidetään keskeisenä tekijänä. Vanhempien koulutustaustan kysyminen olisi varmasti antanut lisätietoja nuorten äitien perhetaustoista, mutta tutkimukseni tarkastelun kohteena olivat enemmänkin kokemukset ja muutos äitiyden myötä eikä vanhempien vaikutus. Kysyinkin nuorilta äideiltä itseltään heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan koulutuksesta ennen ja jälkeen äitiyden pyrkien näin löytämään vastauksia kysymykseen miten eikä niinkään miksi. On myös todettu (ks. esim. Käyhkö 2006, 27), että suomalaisessa yhteiskunnassa ei juuri luokkaeroja ajatella olevan, ja myös niistä puhuminen on harvinaista. Monissa tutkimuksissa (esim. Kelhä 2009) onkin käytetty yhteiskuntaluokkien asemasta Pierre Bourdieun pääoman-käsitteitä: taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja symbolinen. Anniina Haapamäki (2007) käytti niitä omassa nuoria äitejä koskevassa tutkielmassaan enkä halunnut itse tehdä samankaltaista tutkimusta.

Aiemmin jo pohdin sitä millaisia ongelmia aineistonkeruuseen on liittynyt, mutta tutkimuksen kuluessa jäin pohtimaan olisiko minun pitänyt kuitenkin lähettää vielä useampi muistutusviesti tutkittavilleni, jotka kirjoittivat sähköpostia, jotta olisin tavoittanut heidät vielä paremmin. Nyt osan kertomukset jäivät hyvin suppeiksi, eikä kaikkia teemoja tullut käsitellyksi, mikä vaikutti muun muassa äitien tyypittelyyn. Olisin voinut lähettää myös tarkentavia kysymyksiä haastattelemilleni äideille haastattelun jälkeen, jotta ne olisivat olleet kattavampia ja olisin saanut vastauksia myös kysymyksiin, joita en itse haastattelutilanteessa osannut enkä tajunnut esittää. Myös monet taustatiedot olisivat olleet hyödyllisiä analyysiä tehtäessä, jotta olisin voinut ymmärtää äidin elämäntilannetta vielä paremmin.

Olen miettinyt myös, kertoivatko äidit minulle kaunistellun puolen elämästään. Halusivatko he korostaa olevansa hyviä äitejä ja jättää ikävät kokemukset vähemmälle? Olen vain muutaman vuoden tutkimukseni nuoria äitejä vanhempi, mikä on saattanut pehmentää kuilua tutkijan ja tutkittavan välillä. Olen lähempänä heidän maailmansa opiskelijana kuin moni vanhempi päätoiminen tutkija, vaikka kokemattomuuteni tutkijana on voinut vaikuttaa siihen, että olen liikaa johdatellut äitejä kysymyksilläni. En esimerkiksi tehnyt esihaastattelua, mutta toisaalta haastattelijan roolissa olin ollut jo aiemmin opinnoissani, tein muun muassa kandidaatintutkielmani haastattelemalla neljää maahan muuttanutta äitiä.

Kysymysten muotoiluun olisin kuitenkin voinut kiinnittää huomiota vielä enemmän. Pari tutkimukseni äideistä myös totesivat kysymysten olleen vaikeita, ja monen muunkin sanoista välittyi se, että äidit tuntuivat pelkäävän väärin vastaamista. Olisin varmasti voinut vielä enemmän rohkaista äitejä kertomaan vapaasti, hyvin omin sanoin elämästään, eikä haastattelujen olisi tarvinnut olla kuitenkaan niin strukturoituja. Messenger-haastatteluissa olisi hyvä ollut antaa myös hieman enemmän vastausaikaa, ja huomasin joskus esittäväni liian monta kysymystä peräkkäin, jolloin saattoi jäädä jotain tärkeää huomioimatta toisen vastauksesta eikä tullut esitettyä tarkentavia kysymyksiä.

Olen pyrkinyt analysoimaan aineistoa niin, etten ole etsinyt vain sitä mitä olen halunnut löytää, vaan pyrkinyt välittämään nuorten äitien kokemukset sellaisina kuin ne minulle kerrottiin. En kuitenkaan ole itse eikä lähipiirissäni ole nuoria äitejä, joten en varmastikaan pysty täysin ymmärtämään nuorten äitien elämää ja arkea. Tämän vuoksi olen käyttänyt tutkimukseni raportissa runsaasti aineistositaatteja, jolloin lukijat voivat arvioida olenko onnistunut aineiston ja tulkinnan yhdistämisessä ja luotettavassa kerronnassa.

Tutkimuksen vahvistettavuus (*confirmability*) taas on yhteydessä objektiivisuuteen (Lincoln & Cuba 1985, 300). Eskola ja Suoranta (2003, 212) toteavat vahvistettavuuden tarkoittavan sitä, että toiset vastaavaa ilmiötä tarkastelleet tutkimukset vahvistavat tehtyjä tulkintoja. Omassa tutkimuksessani olen hyödyntänyt paljon kansainvälistä tutkimusta, koska koulutusta ja varhaista äitiyttä ei Suomessa juurikaan ole tutkittu muuta kuin pro gradu -tutkielmissa vähäisesti. Olen pyrkinyt kuitenkin huomioimaan yhteiskuntarakenteiden ja koulutusjärjestelmien erilaisuuden vertaillen maailmalla

saatuja tuloksia omiini. Lisäksi olen pyrkinyt etsimään pohjoismaalaisia tutkimuksia, jotta saisin tuotua tutkimukseeni enemmän pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden näkökulmaa enkä vain angloamerikkalaisen tai brittiläisen kulttuurin.

Pro gradu -tutkielmien kohdalla olen pyrkinyt selvittämään tutkielmien arvosanat ja sanallisen arvioinnin ja luottanut myös omiin kykyihini arvioida niiden luotettavuutta. Lisäksi olen käyttänyt niitä lähinnä vain esitelläkseni varhaisen äitiyden suomalaista tutkimusta ja perustellut omaa tutkimustehtävääni. Vahvistettavuutta parantaakseni olen myös pyrkinyt tarkasti kertomaan tutkimukseni toteutuksesta, jotta tutkimukseni pystyttäisiin mahdollisimman hyvin toistamaan huomioiden kuitenkin laadullisen tutkimuksen luonteen.

Hirvonen (2000, 177) käyttää omassa tutkimuksessaan yhtenä arviointikriteerinä aitouseettisyys-kriteeriä, jonka Linconl & Cuba ovat myöhemmin lisänneet yhdeksi luotettavuuden kriteeriksi. Hän, viitaten Baumaniin (1997), toteaa luottavansa siihen, että on tehnyt tutkimukseensa liittyvät valinnat tietoisena ja harkiten, aavistaen valintojensa seurauksetkin Hän pohtii myös tunteen ja järjen sekoittumista, mitä myös itse pohdin, koska en ole pystynyt suhtautumaan tutkimukseni tekoon neutraalisti. Hirvonen, viitaten Wageriin (1999), toteaaakin hienosti, että elämä ja tutkimus ovat vuorovaikutuksessa ja tunteet ilmaisevat tapaa olla maailmassa. (Hirvonen 2000, 184.)

Itse jouduin omassa tutkimuksessani pohtimaan tunteiden, aitouden ja anonymiteetin lisäksi myös tutkimuslupia. Eräs tutkimukseeni osallistuneista äideistä oli aineistonkeruun aikaan vielä alaikäinen enkä kysynyt tutkimukseen osallistumisesta lupaa hänen vanhemmiltaan. Marjo Laukkanen (2007, 153) Sterniä (2004) lainaten perusteli omassa väitöskirjassaan, että vanhempien luvan kysyminen olisi ollut vaikeaa, koska oli haastateltaviinsa yhteydessä lähinnä internetin kautta, kuten myös itse olin. Myös yleisesti ajatellaan, että yli 15-vuotias on kykenevä itse päättämään tutkimukseen osallistumisesta. Omasta mielestäni olisi ollut lisäksi loukkaavaa kysyä lupaa nuoren äidin vanhemmilta saako hän osallistua tutkimukseen, kun nuori nainen on äiti ja vanhempi jo itsekin ja vastuussa pienen ihmisen elämästä.

11.4 Lopuksi

Tässä raportissa olen kuvannut tekemääni tutkimusta vaihe vaiheelta. Olen aloittanut käsitteiden määrittelystä, kertonut tutkimukseni taustalla olevista ajatuksista, tutkimuksista ja menetelmistä, kuvaillut aineistoni keruuta aina ensimmäisistä ilmoituksen laatimisen hetkistä viimeisiin haastatteluihin asti ja esitellyt tapani analysoida aineistoa. Olen kertonut omat tulkintani pyrkien perustelemaan ne aineistositaatein ja lopussa vielä pohtinut ja yhdistänyt aiempiin tutkimuksiin ja yhteiskunnalliseen kontekstiin saamiani tuloksia. Olen myös ideoinut uusia tutkimusaiheita ja kriittisesti tarkastellut omaa tutkimusta pohtien sen luotettavuutta ja eettisyyttä.

Matka tutkimukseni ideoinnista raportin viimeisiin pisteisiin ja pilkkuihin on herättänyt monenlaisia tunteita. Se on ollut mielenkiintoinen ja antoisa, vaikka myös paikoin hankala ja aikaa vievä, josta en olisi selvinnyt ilman rakkaimpiani, perhettäni ja ystäviäni sekä opiskelijoille aina aikaa löytävää ohjaajani ja mukavaa seminaariryhmääni. He ansaitsevatkin kiitoksen ilojen ja surujen jakamisesta, tuesta, neuvoista ja kannuksesta.

Matka on ollut myös arvokas. Olen saanut kuulla varhaisesta äitiydestä ja nuorten äitien kokemuksista, tavata erilaisia nuoria naisia ja lukea monenlaisia kertomuksia. Olen saanut tilaisuuden pohtia myös omaa suhdettani koulutukseen ja äitiyteen, muistella omia lukiovuosiani ja vertailla omia ohjauskokemuksiani toisten kokemuksiin, vaikken olekaan äiti enkä enää edes toisen asteen opiskelija. Olen saanut mahdollisuuden myös välittää nuorille äideille itselleen toisten nuorten äitien kokemuksia ja ajatuksia. Zygmunt Bauman (1997, 17) onkin mielestäni hienosti todennut:

”Koska olemme niin tiukasti kiinni arkirutiineissamme, emme juuri koskaan pysähdy miettimään kokemamme merkitystä. Vieläkin harvemmin meille tarjoutuu tilaisuus verrata yksityisiä kokemusiamme toisten kohtaloon, nähdä yhteisöllistä yksilöllisessä, yleistä yksittäisessä”

Tämä kaikki ei kuitenkaan olisi ollut mahdollista ilman 22 nuorta äitiä, jotka uhrasivat hetken aikaa arjestaan kertoakseen elämästään, ajatuksistaan ja kokemuksistaan. Heille haluisin toivottaa kaikkea hyvää niin äiteinä kuin opiskelijoinakin nyt ja tulevaisuudessa, mutta ennen kaikkea sanoa KIITOS!

LÄHTEET

Painetut lähteet

- Aapola, S. 1999. Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 763. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 9/99. Helsinki.
- Aapola, S. 2005 Aikuistumisen oikopolkuja? Koulutusreitit ja aikuistumisen ulottuvuudet nuorten elämässä. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 56. Helsinki, 254–283.
- Aho, A. 2000. Kiire äidiksi. Miksi teini haluaa lapsen? Kodin Kuvalehti 13–14, 16–23.
- Aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Muille kuin oppivelvollisille tarkoitettun perusopetuksen ja aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus.
- Alatupa, S. (toim.) 2007. Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Sitran raportteja 75. Helsinki: Sitra.
- Bauman, Z. 1997. Sosiologinen ajattelu. Tampere: Vastapaino.
- Boyd, D. & Bee, H. 2006. Lifespan Development 4th edition. Boston: Pearson/Allyn and Bacon.
- Crisholm, L. & Hurrelmann, K. 1995. Adolescence in Modern Europe. Pluralized Transitions Patterns and Their Implications for Person and Social Riks. Journal of Adolescence 18 (2), 129–158.
- Dewey, J. 1938/1997. Experience and education. New York : Touchstone.
- Dunderfelt, T. 1997. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. 9.–10. Painos. Porvoo: WSOY.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. painos. Tampere: Vastapaino.
- Fergusson, D.M. & Woodward, L. J. 2000. Teenage Pregnancy and Female Educational Underachievement: A Prospective Study of a New Zealand Birth Cohort. Journal of Marriage and the Family 62 (1), 147–161.
- Friman, T. 2002. Teinivanhemmat tukevat parhaiten toisiaan. Nuori äiti haluaa arvostusta ratkaisulleen. Lapsen maailma 5, 34–35.
- Furlong, A. & Cartmel, F. 1997. Young people and social change. Individualization and risk in late-modernity. Buckingham: Open University Press.
- Furstenberg, F. F., Jr., Brooks-Gunn, J., & Morgan, S. P. 1987. Adolescent Mothers And Their Children in Later Life. Family Planning Perspectives 19 (4), 142–151.

- Galland, O. 1995. What is Youth? Teoksessa A. Cavalli & O. Galland (toim.). Youth in Europe. London: Pinter, 1–6.
- Gissler, M. & Hemminki, E. 1994. Nuoret ja vanhat synnyttäjät. Dialogi 8, 17–19.
- Gladding, S.T. 2004. Counseling. A comprehensive profession. 5th edition. Boston: Pearson/Allyn and Bacon.
- Griffin, C. 1993. Representations of Youth. The Study of Youth and Adolescence in Britain and America. Cambridge: Polity Press.
- Hakovirta, Mia. Yksinhuoltajaäitien työllisyys, toimeentulo ja työmarkkinavalinnat. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D45/2006. Helsinki.
- Hanna, B. 2001. Negoating motherhoods: the struggles of teenage mothers. Journal of Advanced Nursing 34 (4), 456–464.
- Heinämaa, S. & Saarinen, E. 1983. Olennainen nainen. Naiskuvan filosofiset perusteet. Juva: WSOY.
- Hirvonen, E. 2000. Raskaus nuoren valintana. Etnografia alle 18-vuotiaiden nuorten raskaudesta, tulevasta vanhemmuudesta ja elämäntilanteesta sekä äitiysneuvolakäynneistä. Tampereen Yliopisto. Acta Universitatis Tampereensis 776.
- Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatusta, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Jyväskylä: Gaudeamus.
- Honkanen, E. 2007. Erityisopiskelijän opinto-ohjaus toisen asteen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa. Teoksessa H. Kasurinen & M. Launikari (toim.) CHANCES – Opinto-ohjauksen kehittäminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Helsinki: Opetushallitus, 104–115.
- Hyyryläinen, A. & Leminen, A-P. Epävarmuuden sietämätön keveys - Uravalinnan ohjaus suunnistamisen apuna? Teoksessa M. Lairio & S. Puukari (toim.) Ohjauksen uudet orientaatiot. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 97–112.
- Hämäläinen, J. 2000. Sosiaalipedagoginen strategia koulutuksesta ja työstä syrjäytyneiden ja syrjäytymisuhan alla elävien nuorten auttamiseksi Teoreettisen viitekehyksen perusteiden hahmottelua. Snellman-instituutin arkistojulkaisu 1/2000 2. uudistettu painos. Kuopio: Snellman-instituutti.
- Hämäläinen, U., Juutilainen, V-P. & Hellsten, K. 2007. Lukiolaisten ja ammatillista perustutkintoa suorittavien elämäntilanne ja toimeentulo. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 87. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Jiménez, M., Martín, A. & García, J. 2000. Comparing the biological and psychosocial risks of pregnancy between group of adolescents and adults. European Journal of Epidemiology 16 (6), 527–532.
- Jokinen E. 1996. Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä. Tampere: Gaudeamus.

Järvinen, T. & Vanttaja, M. 2001. Young People, Education and Work: Trends and Changes in Finland in the 1990s. *Journal of Youth Studies* 4 (2), 195–207.

Kalil, A. 2002. Perceptions of the School Psychological Environment in Predicting adolescent Mothers' Educational Expectations. *Journal of Adolescent Research* 17 (6), 555–567.

Kalil, A. & Ziol-Guest, K. 2008. Teacher Support, School Goal Structures, and Teenage Mothers' School Engagement. *Youth & Society* 39 (4), 524–548.

Kasurinen, H. & Vuorinen, R. 2007. Tulevaisuuden näkymiä – Verkostoituminen ja yhteistyön voima. Teoksessa H. Kasurinen & M. Launikari (toim.) CHANCES – Opinto-ohjauksen kehittäminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Helsinki: Opetushallitus, 270–279.

Katvala, S. 2001. Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa. Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 186.

Kauppinen-Perttula, U-M. 1995. Viisi vuotta äitiyttä – Suomessa ja Afrikassa. *Naistutkimus* 4, 29–43.

Kelhä, M. 2009. Vääränikäisiä äitejä? Ikä ja äitiyden yhteiskunnalliset ehdot. Helsingin yliopisto. *Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia* 223.

Kiernan, K. E. 1997. Becoming a young parent: A longitudinal study of associated factors. *British Journal of Sociology* 48 (3), 406–427.

Kincheloe, J. L. & McLaren, P. 2005, Rethinking Critical Theory and Qualitative Research. Teoksessa N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (toim.) *The Sage Handbook of Qualitative Research*, 3rd edition. Thousand Oaks, CA: Sage, 303-342.

Klein, J. 2005. Adolescent Pregnancy: Current Trends and Issues. *Pediatrics* 116, 281–286.

Knudsen, L.B. & Valle, A-K. 2006. Teenage reproductive behaviour in Denmark and Norway: lessons from the Nordic welfare state. Teoksessa A. Daguerre & C. Nativel (toim.) *When children become parents*. Bristol: Polity Press.

Koivusilta, L. & Rimpelä, A. 2000. Nuoruusiässä luodaan terveyden perusta. Teoksessa E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) *Suomalainen elämäntilanne*. Helsinki: Tammi, 155–172.

Komonen, K. 2001. Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuun yliopisto. *Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja* N:o 47.

Komulainen, K. 1998. Kotihiiriä ja ihmisiä. Retorinen minä naisten koulutusta koskevissa elämäntilanteissa. Joensuun yliopisto. *Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja* N:o 35.

Kosunen, E. A-L., Vikat, A., Gissler, M. & Rimpelä, M. 2002. Teenage pregnancies and abortions in Finland in the 1990s. *Scandinavian Journal of Public Health* 30, 300–305.

Koulutus 2004:3. Oppilaitostilastot 2004. Helsinki: Tilastokeskus.

Koulutus 2005:3. Oppilaitostilastot 2005. Helsinki: Tilastokeskus.

Koulutus 2007. Oppilaitostilastot 2006. Helsinki: Tilastokeskus.

Koulutus 2008. Oppilaitostilastot 2007. Helsinki: Tilastokeskus.

Koulutus 2009. Oppilaitostilastot 2008. Helsinki: Tilastokeskus.

Koulutus 2010. Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot 2009. Helsinki: Tilastokeskus.

Kuronen, M. 1989. Onnellinen ja ongelmallinen äitiys. Tutkimus lasten hoidon ja kasvatuksen asiantuntijoiden äitiyttä koskevista käsityksistä. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Tutkimuksia Sarja B Nro 2.

Kuula, R. 2000. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuorten syrjäytyminen. Joensuun yliopisto. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 61.

Kuure, T. 2001. Perustilastoaineisto. Teoksessa T. Kuure (toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 11–49.

Käyhkö, M. 2002. Näkymättömäksi siivoojaksi ja kodinhengettäreksi. Teoksessa S. Aaltonen & P. Honkatukia (toim.) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 42–62.

Käyhkö, M. 2006. Siivoojaksi oppimassa: etnografinen tutkimus työläistyöistä puhdistuspalvelualan koulutuksessa. Joensuun yliopisto: Joensuu University Press.

Laaksonen, H. 1999. Suomalaisen yhteiskunnan uusjako. Teoksessa R. Blom (toim.) Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta. Helsinki: Gaudeamus, 49–76.

Lairio, M. & Puukari, S. 2001. Ohjaus käsitteenä ja ammattina. Teoksessa M. Lairio & S. Puukari (toim.) Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 9–22.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998.

Laki työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta 1705/1995.

Laki työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta 665/1996.

Laukkanen, M. 2007. Sähköinen seksuaalisuus: tutkimus tyttöydestä nettikeskusteluissa. Lapin yliopisto. *Acta Universitatis Lapponiensis* 114.

Launikari, M., Puukari, S. & Lairio, M. 2007. Maahanmuuttajien ohjauspalvelujen kehittäminen. Teoksessa H. Kasurinen & M. Launikari (toim.) CHANCES – Opinto-ohjauksen kehittäminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Helsinki: Opetushallitus, 190–201.

Lincoln Y.S & Cuba E.G. 1985. *Naturalistic Inquiry*. Sage Publications: Beverly Hills, CA.

Lukiolaki 629/1998.

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Nuorten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus.

Luster, T., & Haddow, J. L. 2005. Adolescent mothers and their children: An ecological perspective. Teoksessa T. Luster & L. Okagaki (toim.) *Parenting: an Ecological Perspective* 2nd edition. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 73–103.

Manlove, J. 1997. Early Motherhood in an Intergenerational Perspective: The Experiences of a British cohort. *Journal of Marriage and the Family* 59, 263–279.

McDermott, E. & Graham, H. 2005. Resilient Young Mothering; Social Inequalities, Late Modernity and the 'Problem' of 'Teenage' Motherhood. *Journal of Youth Studies* 8 (1), 59–79.

Miettinen, A. & Rotkirch, A. 2008. Milloin on lapsen aika? Lastenhankinnan toiveet ja esteet. *Perhebarometri. Väestötutkimuslaitos E 34/2008*. Helsinki: Väestöliitto.

Niemelä, A. 2005. Nuorena äidiksi – vauhdilla aikuisuuteen? Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä*. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 56. Helsinki, 169–195.

Niemelä, A. & Kelhä, M. 2005. Varhainen äitiys – riskiäitiyttä? *Nuorisotutkimus* 23 (2), 20–31.

Nummenmaa, A. R. 1996. Koulutus, sukupuoli ja elämäntyyli. Nuoruudesta aikuisuuteen yhteiskunnallisessa muutoksessa. Työministeriö. Työpoliittisia tutkimuksia 149. Helsinki.

Numminen, U., Jankko, T., Lyra-Katz, A., Nyholm, N., Siniharju, M. & Svedlin, R. 2002. Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheissa. Arviointi 8/2002. Helsinki: Opetushallitus.

Nurmi, J-E. & Salmela-Aro, K. 2000. Ihmisen psykologinen kehitys ja elämäntyyli. Teoksessa E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) *Suomalainen elämäntyyli*. Helsinki: Tammi, 86–98.

Nätkin, R. 1991. Siveettömät, itsekkäät, emansipeeratut. Teoksessa S. Nopola (toim.) *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* Juva: WSOY, 11–26.

- Nätkin, R. 1997. *Kamppailu suomalaisesta äitiydestä*. Tampere: Gaudeamus.
- Oinonen, E. 2001. Perheellistyminen ja vanhemmuus aikuisuuden määrittäjinä. Teoksessa T. Kuure (toim.) *Aikuistumisen pullonkaulat*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 109–125.
- Olausson, P. O., Haglund, B., Weitoft, G. R. & Cnattingius, S. 2001. Teenage Childbearing and Long-Term Socioeconomic Consequences: A Case Study in Sweden. *Family Planning Perspectives* 33 (2), 70–74.
- Onnismaa, J. 2003. Epävarmuuden paluu. Ohjauksen ja ohjausasiantuntijuuden muutos. Joensuun yliopisto. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 91.
- Paajanen, Pirjo. Eri teitä vanhemmuuteen. Kaksikymppisenä ja kolmekymppisenä lapsen saaneiden näkemyksiä perheellistymisestä ja vanhemmuudesta. *Perhebarometri 2005*. Väestöliitto. Katsauksia E 21. Helsinki.
- Parra-Cardona, J. R., Sharp, E. A. & Wampler R. S. 2008. “Changing for My Kid”: Fatherhood Experiences of Mexican-Origin Teen Fathers Involved in the Justice System. *Journal of Marital and Family Therapy* 34 (3), 369–387.
- Peavy, R. V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus: konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Suom. P. Auvinen. Helsinki: Psykologien kustannus.
- Phoenix, A. 1991. *Young Mothers?* Cambridge: Polity Press.
- Pulliainen, M-T. 2007. Nuorena äidiksi. *Vauva* 3, 42–44.
- Puukari, S, Lairio, M. & Nissilä, P. 2001. Ohjauksen tulevaisuuden näkymiä. Teoksessa M. Lairio & S. Puukari (toim.) *Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä*. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 181–200.
- Puuronen, V. 1997. *Johdatus nuorisotutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Raitanen, M. 2001. Aikuistuminen. Teoksessa A. Sakari & J. Jyrkämä, (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino, 187–224.
- Rinne, R. & Kivirauma, J. 2003. Koulutuksen ja syrjäytymisen muuttuva yhteys. Teoksessa R. Rinne & J. Kivirauma (toim.) *Koulutuksellista alaluokkaa etsimässä. Matala koulutus yhteiskunnallisen aseman määrittäjänä Suomessa 1800- ja 1900-luvulla*. Suomen Kasvatustieteellinen Seura. Kasvatusalan tutkimuksia 18, 13–78.
- Rönkä, A. 1992. Nuoren aikuisen sosiaalinen selviytyminen: Katsaus kirjallisuuteen. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 319.
- Saarela, P. 2004. Nuorisobarometrit vuosina 1994–2002. Teoksessa T-A. Wilska (toim.) *Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004*. Opetusministeriö. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja 28. Helsinki, 113–135.
- Saarela-Kinnunen M, & Eskola J. 2007. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien*

valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, s. 184–195.

Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (toim.) 2004. Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Helsinki: Stakes.

Savolainen, H. 1993. Peruskoulusta työelämään - nuoruudesta aikuisuuteen. Esitutkimus nuorten siirtymävaiheen elämäkulusta, aikuistumisen prosessiin liittyvistä valinnoista ja ympäristön asettamista paineista. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita N:o 48.

Schofield, G. 1994. The Youngest Mothers. The experience of pregnancy and motherhood among young women of school age. Aldershot: Avebury.

Siurala, L. 2003. Nuorisotyöttömyys käsitteenä – eurooppalaista vertailua. Teoksessa I. Malmberg-Heimonen, L. Siurala & M. Wrede-Jäntti Tulkintoja nuorisotyöttömyydestä. Helsingin kaupunki. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2/2003, 11–24.

SmithBattle, L. 2005. Teenage Mothers at Age 30. *Western Journal of Nursing Research*, 27 (7), 831-850.

SmithBattle, L. 2007. "I Wanna Have a Good Future" Teen Mothers' Rise in Educational Aspirations, Competing Demands, and Limited School Support. *Youth & Society* 38, 348–371.

Speak, S. 2006. Being there: roles and aspirations of young single non-residential fathers. Teoksessa H. S. Holgate, R. Evans & F.K.O. Yuen (toim.) Teenage pregnancy and parenthood. Global perspectives, issues and interventions. London: Routledge, 149–158.

Stevens-Simon, C. & Lowy, R. 1995. Teenage Childbearing: An Adaptive Strategy for the Socioeconomically Disadvantaged or a Strategy for Adapting to Socioeconomic Disadvantage? *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine* 149 (8), 912–915.

Sulkunen, P. 1990. Ryhmähaastattelujen analyysi. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 264–285.

Sulkunen, P. 2003. Johdatus sosiologiaan. 2-3. painos. Porvoo: WSOY.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.

Tiittula, L., Rastas, A. & Ruusuvuori, J. Kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta tietokonevälitteiseen viestintään. Virtuaalihaastattelun näkymiä. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 264–271.

Tolonen, T. Sosiaalinen tausta, sukupuoli ja paikallisuus nuorten koulutussiirtymissä. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 56. Helsinki, 33–65.

Tuijula, T. 2007. Opintojen ohjaus opiskelijoiden kokemana. Teoksessa K. Klemelä, E. Olkinuora, R. Rinne & A. Virta (toim.) Lukio nuorten opiskelutienä. Turkulainen lukio opiskelijoiden, vanhempien ja opettajien silmin 2000-luvun alussa. Turun yliopisto. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A: 206, 123–152.

Turunen, K. E. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Jyväskylä: Atena.

Työttömyysturvalaki 30.12.2002/1290.

Vanttaja, M. & Järvinen, T. 2004. Koulutuksesta ja työstä karsiutuneet. Vailla ammattitutkintoa ja työpaikkaa vuonna 1985 olleiden nuorten myöhemmät elämänvaiheet. Yhteiskuntapolitiikka 69 (5), 472–480.

Vikat, A., Rimpelä, A., Kosunen, E. & Rimpelä, M. 2002. Sociodemographic differences in the occurrence of teenage pregnancies in Finland in 1987–1998: a follow up study. *Journal Epidemiol Community Health* 56, 659–668.

Vuori, J. 2003. Äitiyden ainekset. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 39–63.

Väljjarvi, J. 2004. Opinto-ohjaus tasa-arvoisen osaamisen mahdollistajana. Teoksessa H. Kasurinen (toim.) Ohjausta opintoihin ja elämään - opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Helsinki: Opetushallitus.

Weed, K., Keogh, D. & Borkowski, J. 2000. Predictors of Resiliency in Adolescent Mothers. *Journal of Applied Developmental Psychology* 21 (2), 207–231.

Wright P.A. & Davis, A.A. 2008. Adolescent Parenthood Through Educators' Eyes: Perceptions of Worries and Provision of Support. *Urban Education* 43 (6), 671–695.

Zachry, E. 2005. Getting My Education: Teen Mothers' Experiences in School Before and After Motherhood. *Teachers College Record* 107 (12), 2566–2598.

Yardley, E. 2008. Teenage mothers' experiences of stigma. *Journal of Youth Studies* 11 (6), 671–684.

Digitaaliset lähteet

Ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelman perusteet. 1999–2001.

Opetushallitus. 10.7.2009. Viitattu 25.7.2009.

<http://www.oph.fi/koulutuksen_jarjestaminen/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/amatilliset_perustutkinnot>.

Eduskunta. Valtioapäiväasiat. Talousarvioaloite: Määrärahan osoittaminen opintotuen huoltajakorotukseen. Viitattu 23.3.2010. <http://www.eduskunta.fi/>

ESR-tietopalvelu. Viitattu 23.3.2010.

<http://esrlomake.mol.fi/esrtiepa/kuvaus_S81559.html>.

- Etelä-Suomen lääninhallitus. 2009. Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi tehdyt toimenpiteet. Tulostettu 16.3.2010.
<<http://www.laanhallitus.fi/lh/etela/arvio/home.nsf/wLatest/94B42B5E1A03834DC2256C77004B49DF>>.
- Halonen, M. 20.11.2009. Teini-ikäisen raskaudet. Tulostettu 9.1.2010.
<http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=701>.
- IRC-Galleria. 2000–2009. Vanhemmille. Viitattu 30.10.2009. <<http://irc-galleria.net/parents>>.
- Järvinen, T. & Vanttaja, M. 2005. Nuoret koulutus- ja työmarkkinoilla. Viitattu 10.8.2009.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Nuoret_koulutus_ja_tyomarkkinoilla.pdf>.
- Kaukonen, R. 2009a. Valtaosa uusista ylioppilaista viettää väli vuoden opinnoista. Tilastokeskus. Hyvinvointikatsauksessa 1/2009. Viitattu 15.2.2010.
<http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-03-16_001.html>.
- Kaukonen, R. 2009b. Miesten koulutustaso paranee hitaammin kuin naisten. Tilastokeskus. Hyvinvointikatsaus 3/2009. Viitattu 3.2.2010.
<http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-09-30_001.html>.
- Kela. 10.2.2010a. Lapsiperheelle. Viitattu 15.2.2010.
<<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/110701111752EH?OpenDocument>>.
- Kela. 10.2. 2010b. Opintotuki. Viitattu 15.2.2010.
<<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/300608102024HO?OpenDocument>>.
- Koskinen, K. & Renko, T. 2004. Etälukion opinto-opas. Ohjeita etäopiskelun aloittamiseen. Viitattu 15.10.2009.
<http://www02.oph.fi/etalukio/opas/etalukion_opinto-opas.pdf>.
- Marcy, H. M. 2003. Prepped for Success? Supporting pregnant and parenting teen in Chicago schools. Tulostettu 1.1.2010.
<<http://www.impactresearch.org/documents/prepped.pdf>>.
- Myllyniemi, S. 2007. Perusarvot puntarissa. Nuorisobarometri 2007. Viitattu 29.10.2009.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2007.pdf>.
- Myllyniemi, S. 2008. Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Viitattu 29.10.2009.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri2008.pdf>.
- Nuorten mediankäyttö -tutkimus. 2.6.2009. Televisio ja netti hallitsevat nuorten media-käyttöä. Medioiden päällekkäiskäyttö sujuvaa. TNS Gallup Oy. Lehdistötiedote. Tulostettu 16.3.2010. <http://www.tns-gallup.fi/doc/uutiset/Lehdistotiedote_Nuorten_Mediakaytto_2009.pdf>.

Opetushallitus. 2007. Päivitetty 22.10.2008. Koulutusnetti. 10. luokka. Viitattu 29.3.2010. <http://www.koulutusnetti.fi/?path=10._luokka>.

Opetushallitus. 24.7.2009a. Koulutus ja tutkinnot. Viitattu 25.7.2009. <http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot>.

Opetushallitus 24.8.2009b. Näyttötutkinnot. Viitattu 15.10.2009. <http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/nayttotutkinnot/tutkinnot>.

Opetushallitus 07.10.2009c. Ammatillisen koulutuksen uudistus otettu myönteisesti vastaan. Viitattu 15.10.2009. <<http://www.oph.fi/prime147/prime137.aspx>>.

Opetusministeriö 2005. Oppilaanohjauksen kehittämistyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita 24:1995.

Opetusministeriö 28.6.2006a. Koulutuspolitiikka. Viitattu 25.7.2009. <<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/>>.

Opetusministeriö. 28.6.2006b. Koulutusjärjestelmä. Viitattu 25.7.2009. <<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutusjaerjestelmae/>>.

Opetusministeriö. 28.6.2006c. Lukiokoulutus on yleissivistävää koulutusta. Viitattu 25.7.2009. <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/yleissivistavae_koulutus/lukiokoulutus/>.

Opetusministeriö. 28.6.2009d. Opintotukijärjestelmä. Viitattu 25.7.2009. <<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/opintotuki/opintotukijaerjestelmae/>>.

Opetusministeriö. 28.6.2006e. Opiskelu ja tutkinnot ammatillisessa koulutuksessa. Viitattu 25.7.2009. <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattillinen_koulutus/opiskelu_ja_tutkinnot/>.

Opetusministeriö. 28.6.2006f. Yleissivistävä koulutus ja sen kehittäminen. Viitattu 25.7.2009. <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/yleissivistavae_koulutus/>.

Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot 2003. Koulutukseen osallistuminen koulutussektoreittain sukupuolen ja iän (17-59-v.) mukaan 2003. Tilastokeskus. Viitattu 15.3.2010. <<http://www.stat.fi/til/opiskt/2003/>>.

Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot 2004. Koulutukseen osallistuminen koulutussektoreittain sukupuolen ja iän (17-59-v.) mukaan 2004. Tilastokeskus. Viitattu 15.3.2010. <<http://www.stat.fi/til/opiskt/2004/>>.

Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot 2005. Koulutukseen osallistuminen koulutussektoreittain sukupuolen ja iän (17-59-v.) mukaan 2005. Tilastokeskus. Viitattu 15.3.2010. <<http://www.stat.fi/til/opiskt/2005/>>.

Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot 2006. Tutkintotavoitteiseen koulutukseen osallistuminen koulutussektoreittain sukupuolen ja iän (17-59-v.) mukaan 2006. Tilastokeskus. Viitattu 15.3.2010. <<http://www.stat.fi/til/opiskt/2006/>>.

Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot 2007. Tutkintotavoitteiseen koulutukseen osallistuminen koulutussektoreittain sukupuolen ja iän (17-59v.) mukaan 2007. Tilastokeskus. Viitattu 15.3.2010. <http://www.stat.fi/til/opiskt/2007/opiskt_2007_2009-01-23_tau_003.html>.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 20.3.2010. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>.

Severinkangas-Kangas, E. 2005. Hopsin laatimisen haasteet - Tapaustutkimus raskaana olevan yhdeksäsluokkalaisen oppilaan hops-prosessin etenemisestä. Jyväskylän yliopisto. Ohjauksen kehittämis- ja tutkimusyksikkö. Tulostettu 24.4.2009. <http://thesis.jyu.fi/opo/URN_NBN_fi_jyu-2006278.pdf>.

Stakes. 2007. Pohjoismaiset perinataalitalastot. 5. Äidin ikä 1975–2006. Viitattu 10.8.2009. <http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2007/Liitetaulukot/Tt22_07Liitetaulukot.pdf>.

Stakes. 2008. Synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2007. Tilastotiedote 30/2008. Viitattu 1.12.2008. <http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2008/tt30_08.pdf>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2009a. Raskaudenkeskeytykset ja steriloinnit 2008. Viitattu 15.2.2010. <http://www.stakes.fi/tilastot/raskaudenkeskeytykset/Tr15_09.pdf>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2009b. Synnytykset ja vastasyntyneet 2008. Tilastotiedote 22/2009. Viitattu 15.2.2010. <http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2009/tr22_09.pdf>.

Tilastokeskus. Käsitteet ja määritelmät. Viitattu 15.3.2010. <<http://www.stat.fi/til/tyokay/kas.html>>.

Tilastokeskus. 23.1.2009a. Tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijamäärä väheni. Viitattu 15.2.2010. <http://www.tilastokeskus.fi/til/opiskt/2008/opiskt_2008_2009-01-23_tie_001.html>.

Tilastokeskus. 1.4.2009b. Opiskelijoiden työssäkäynti edelleen yhä yleisempää. Viitattu 15.2.2010. <http://www.tilastokeskus.fi/til/opty/2007/opty_2007_2009-04-01_tie_001.html>.

Tilastokeskus. 4.12.2009c. Kauniaisissa edelleen koulutetuin väestö vuonna 2008. Viitattu 15.2.2010. <http://www.stat.fi/til/vkour/2008/vkour_2008_2009-12-04_tie_001.html>.

Tilastokeskus. 9.12.2009d. Vuoden 2008 peruskoulun päättäneiden välitön pääsy jatko-opintoihin oli edellisvuotta helpompaa, uusien ylioppilaiden vaikeampaa. Viitattu 15.2.2010. <http://www.stat.fi/til/khak/2008/khak_2008_2009-12-09_tie_001.html>.

Tilastokeskus. 26.1.2010a. Tilastotietokannat. Työvoimatutkimus. Väestön työmarkkina-asema ikäryhmittäin (5-v.). Viitattu 28.3.2010.

< http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/Tym/tyti/tyti_fi.asp>.

Tilastokeskus. 4.2.2010b. Tilastotietokannat. Työssäkäynti. Väestö pääasiallisen toiminnan, sukupuolen ja iän mukaan (1-v) 2000-2008*. Viitattu 15.2.2010.

< http://pxweb2.stat.fi/Database/StatFin/vrm/tyokay/tyokay_fi.asp>.

Tilastokeskus. 12.3.2010c. Koulutuksen keskeyttäminen 2008. Keskeyttäminen lisääntyi muussa paitsi ammatillisessa koulutuksessa. Viitattu 16.3.2010.

<http://www.stat.fi/til/kkesk/2008/kkesk_2008_2010-03-12_fi.pdf>.

Tuononen, M. 2005. Inhimillinen pääoma. Tilastokeskus. Kymmenvuotiskatsaus 2005 - teemana yritystoiminta. Viitattu 15.2.2010. <http://www.stat.fi/tup/julkaisut/isbn-952-467-461-0_tuononen.pdf>.

Unicef 2001. A League Table of Teenage Births in Rich Nations. Viitattu 10.8.2009. <<http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/repcard3e.pdf>>.

WHO 2009. World health statistics 2009. Viitattu 10.8.2009. <http://www.who.int/whosis/whostat/EN_WHS09_Full.pdf>.

Windows Live Messenger. 2006. News Press Release. Windows Live Messenger. Microsoft® News Center. Viitattu 16.3.2010.

<<http://www.microsoft.com/presspass/newsroom/msn/factsheet/WLMessengerFS.msp>>.

Painamattomat lähteet

Haapamäki, A. 2007: "Eiks se oo vähän naisen tehtäväkin tulla äidiks": Narratiivinen tutkimus Tyttöjen Talon nuorten äitien elämäkuluista. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Halonen, M 1993. Äitiys nuoruusiän identiteetin kehityksessä. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu -tutkielma.

Heikku, T-L. 2001 "Mä haluan normaalia arkielämää..." Tapaustutkimus teiniäidin arjesta. Helsingin yliopisto. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitos. Lisensiaatintyö.

Kelhä, M. 2003. Nuoren äidin erityisyys. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Kukkonen, A. & Tuisku, M. 2009. Nuori äiti ja nyky-yhteiskunta. Lapin yliopisto. Sosiaalityön laitos. Pro gradu -tutkielma.

Mäkelä, M. 1994. Nuori äiti. Sosiaaliset verkostot teiniäidin elämänskaarella. Helsingin yliopisto. Sosiaalipsykologian laitos. Pro gradu -tutkielma.

Niemelä, A. 2003. Erilainen nuoruus? Varhainen äitiys, ikä ja elämäntyyli. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Pro gradu -tutkielma.

Pyykönen, A. 1993. Äitiys nuorena - vaihtoehto koulutukselle? Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.

Rajamäki, J. 2006. Nuorten äitien kokemuksia raskaudesta ja äitiydestä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.

Ruikka, P. 2001. Nuorten äitien sosiaaliset verkostot ja sosiaalinen tuki. Lapin yliopisto. Sosiaalityön laitos. Pro gradu -tutkielma.

Särkiö, H. 2002. Tsemppiä nuori äiti! Tutkimus alle 18-vuotiaiden äitien voimavaroista. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu -tutkielma.

Tuittu, S. 2008. ”Ihan tavallinenhan äiti mie oon”: alle 18-vuotiaiden äitien oppimiskokemuksista ja kokemasta sosiaalisesta tuesta. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.

LIITTEET

LIITE 1 Kirjoitusten keruuilmoitus

Hei sinä kesken opiskelujen äidiksi tullut nuori!

Oletko törmännyt ennakkoluuloihin ja epäilyksiin? Ovatko ihmiset ympärilläsi kauhistelleet valintaasi vai hyväksyttiinkö ratkaisusi?

Olen Turun yliopiston kasvatustieteen opiskelija ja tekemässä pro gradu -tutkimustani nuorista, jotka ovat tulleet äideiksi 15–19-vuotiaina kesken toisen asteen (lukio ja ammatilliset oppilaitokset) opiskelujen v. 2004–2008. Tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella opiskelujen ja äitiyden yhdistämistä, nuorten äitien saamaa tukea ja ohjausta sekä heidän ajatuksia koulutuksesta ennen ja jälkeen äitiyden. Haluan antaa puheenvuoron nuorille äideille itselleen ja tuoda heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan esiin.

Olitpa sitten yhä opiskelija tai opintosi jo päättänyt, ovat juuri Sinun ajatuksesi ja kokemuksesi tutkimukselleni ensiarvoisia. Toivoisinkin sinun kirjoittavan minulle oman tarinasi ja kertovan miten sinulla opiskelut ja äitiys sopivat elämässä yhteen. Kuvaa elämääsi raskauden alusta aina nykyhetkeen saakka. Mitkä seikat mielestäsi vaikuttavat opiskelun ja äitiyden yhdistämiseen? Millaiseksi sen itse koet tai koit? Miten oppilaitoksessasi asiaan suhtauduttiin? Saitko riittävästi ohjausta opinnoissasi ja äitiydessäsi vai koitko jääväsi yksin? Mikä mielestäsi oli hyvää ja toimivaa ja missä olisi vielä kehittämistä ja parantamisen varaa? Entä tulevaisuutesi? Millaisia ajatuksia sinulla oli opiskelusta, työllistymisestä ja jatko-opinnoista ennen raskautta? Ovatko ajatuksesi pysyneet ennallaan vai onko suunnitelmiin tullut muutoksia?

Toivon, että liität mukaan myös henkilötietosi mahdollista myöhempää yhteydenottoa varten, mutta halutessasi voit kirjoittaa nimettömästi. Kerrothan kuitenkin kirjoituksessasi, minkä ikäinen olet nyt ja kuinka vanhana ja millaisessa elämäntilanteessa sait lapsen/lapset. Toivon sinun lähettävän kirjoituksesi minulle 28.2.2009 mennessä joko postitse tai sähköpostilla.

Kaikki antamasi tiedot käsitellään ehdottoman luottamuksellisina eikä tutkimuksestani voida tunnistaa yksittäistä kirjoittajaa.

Jos sinulla on kysyttävää mistä tahansa tutkielmaani tai kirjoittamiseen liittyvästä asiasta, älä epäröi ottaa minuun yhteyttä. Vastaan mielelläni kysymyksiisi.

Ystävällisin terveisin

Virve Sairanen

Turun yliopisto
Kasvatustieteen laitos/kanslia
Assistentinkatu 5
20014 TURUN YLIOPISTO
e-mail: virve.sairanen@gmail.com

LIITE 2 Teemahaastattelurunko

Taustaa

Ikä: nyt ja saadessasi lapsen/lapset
 Elämäntilanne: lapsen syntyessä ja nyt
 Raskaus yllätys
 Työssäkäynti
 Omat vanhemmat nuorina vanhemmiksi
 Milloin muutto lapsuudenkodista

Äitiys nuorena

Ovatko ihmiset ympärilläsi kauhistelleet valintaasi vai hyväksyttiinkö ratkaisusi? Perhe, ystävät
 Arki
 Oletko törmännyt ennakkoluuloihin ja epäilyksiin? Kuka/Ketkä epäilivät?
 Mistä olet saanut tukea äitiyteen? Millainen tuen tarve?

Opiskelu ja äitiys

Miten sinusta opiskelu ja äitiys sopivat elämässäsi yhteen?
 Millaiseksi sen itse koet/koit?
 Miten kuvailisit omaa opiskelumotivaatiotasi?

Entä mitkä asiat mielestäsi yleisesti vaikuttavat opiskelun ja äitiyden yhdistämiseen?
 Onko lähipiirillä merkitystä?
 Miten lastenhoito on järjestetty?

Opiskellessa, kun raskaaksi

Jouduitko raskauden takia pitämään taukoa opinnoistasi vai oletko opiskellut koko ajan?
 Millaista opiskelu oli raskaana?
 Kenelle kerroit silloin koulussa raskaudestasi? Miksi? Missä vaiheessa?

Keskeytys:

Jos keskeytit opiskelut, miksi? Millaisena päätöksen koit?
 Mitkä asiat vaikuttivat päätökseesi jatkaa/lopettaa opinnot?

Opintojen aloittaminen lapsen kanssa

Milloin ja miksi aloitit opinnot?
 Mitkä asiat vaikuttivat päätökseesi?

Ohjaus

Miten oppilaitoksessasi on äitiyteesi suhtauduttu? Opettajat? Opiskelutoverit?
 Oletko kuullut kommentteja iästäsi, äitiydestä tms?

Saitko/oletko saanut riittävästi ohjausta opinnoissasi ja äitiydessäsi vai koitko/koetko jääväsi yksin?
 Keneltä/Keiltä sait tukea ja ohjausta? Keneltä olisit toivonut saavasi?

Millaista on mielestäsi hyvä ohjaus nuorille äideille?
 Missä olisi vielä kehittämistä ja parantamisen varaa?

Koulutuksen merkitys

Millaisia ajatuksia sinulla oli opiskelusta, työllistymisestä ja jatko-opinnoista ennen raskautta?
 Millaisena koit koulutuksen?
 Ovatko ajatuksesi pysyneet ennallaan vai onko suunnitelmiin tullut muutoksia lapsen myötä?
 Entä tulevaisuutesi? Millaisena näet elämäsi viiden vuoden kuluttua?

LIITE 3 Tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot (kevät 2009)

Nuori äiti	Ikä	Missä iässä lapsi/lapset	Tilanne opinnoissa raskaaksi tullessa	Opiskelumuoto	Opintojen vaihe nyt
N1	20	18	1 vuosi opintoja jäljellä	Amm.	Viimeinen vuosi menossa
N2	18	16	Yläkoulu kesken	Amm.	2. vuosi menossa
N3	18	16	Yläkoulu kesken	Amm.	1. vuosi menossa
N4	21	18, 21	Aloitti opinnot raskaana	Amm.	1. vuosi menossa
N5	21	19	Opinnot kesken	Amm.	Suorittaa osittain, kotona lapsen kanssa
N6	23	18	1. vuosi menossa	Amm.	Viimeinen vuosi menossa
N7	21	18	Opinnot kesken	Amm.	Opiskelee
N8	23	19, 20	2. vuosi menossa	Amm.	Viimeinen vuosi menossa
N9	19	19	Amm. keskeytettyinä	Amm.	2. vuotta suorittaa osittain
N10	20	18	2. vuosi menossa	Amm.	Opiskelee
N11	18	17, 18	1. vuosi menossa	Amm.	Kesken, kotona lasten kanssa
N12	20	19	Viimeinen vuosi opinnoissa	Kaksoist.	Viimeinen vuosi menossa
N13	22	17, 19, 22	Opinnot kesken	Kaksoist.	Valmistunut amm.
N14	23	19	1. vuosi amm. menossa	Amm.& Lukio	Lukio suoritettuna, opiskelee uutta alaa amm.
N15	18	18	2. vuosi menossa	Lukio	Kesken, kotona lapsen kanssa
N16	22	19	Viimeinen vuosi opinnoissa	Lukio	Lukio suoritettuna
N17	21	19	Aloitti opinnot äitinä	Lukio	1. vuosi menossa
N18	18	18	2. vuosi menossa	Lukio	3. vuotta suorittaa osittain
N19	23	19	Lukio keskeytettyinä	Lukio	Lukio suoritettuna
N20	17	17	2. vuosi menossa	Lukio	2. vuotta suorittaa osittain
N21	20	19	Viimeinen vuosi opinnoissa	Lukio	Lukio suoritettuna
N22	21	17,20	Opinnot kesken	Lukio	Kesken, kotona lasten kanssa